

Paavi Franciscuksen
synodinjälkeinen apostolinen kehotuskirje

AMORIS LAETITIA

(Rakkauden ilo)

piispoille, papeille, diakoneille, Jumalalle vihityille,
kristityille aviopuolisoille ja kaikille uskoville
maallikoille rakkaudesta perheessä

Paavi Franciscuksen synodinjälkeinen apostolinen kehotuskirje
Amoris laetitia (Rakkauden ilo) 19.3.2016

© Copyright 2016 - Libreria Editrice Vaticana

Suomenkielinen laitos:

© Copyright 2016 Katolinen tiedotuskeskus, Helsinki

Painopaikka Hansaprint, Vantaa 2016

ISBN 978-952-7153-12-3

SISÄLLYS

Johdanto	7
Rakkauden ilo [1-7]	7
<i>Ensimmäinen luku</i>	
Sanan valossa [8]	11
Sinä ja morsiamesi [9-13]	12
Lapsesi ovat kuin oliivipuun vesat [14-18]	15
Kärsimyksen ja veren tie [19-22]	18
Kättesi työllä [23-26]	19
Hellä syleily [27-30]	21
<i>Toinen luku</i>	
Perheiden todellisuus ja haasteet [31]	24
Perheen nykytilanne [32-49]	25
Joitakin haasteita [50-57]	38
<i>Kolmas luku</i>	
Katse Jeesukseen: perheen kutsumus [58-60]	44
Jeesus palauttaa ennalleen ja täyttää Jumalan suunnitelman [61-66]	45
Perhe kirkon asiakirjoissa [67-70]	48
Avioliiton sakramentti [71-75]	50
Sanan siemenet ja epätäydelliset tilanteet [76-79]	54
Elämän välittäminen ja lasten kasvatusta [80-85]	56
Perhe ja kirkko [86-88]	60

Neljäs luku

Rakkaus avioliitossa [89]	62
Jokapäiväinen rakkautemme [90]	63
Kärsivällisyys [91-92]	63
Hyväntahtoinen palveleminen [93-94]	65
Kateudesta paraneminen [95-96]	66
Ei kersku, ei pöyhkeile [97-98]	67
Rakastettavuus [99-100]	68
Antelias epäitsekkyys [101-102]	70
Vailla sisäistä väkivaltaa [103-104]	71
Anteeksianto [105-108]	72
Iloitseminen toisten kanssa [109-110]	74
Kaiken se kestää [111-113]	74
Kaikessa uskaa [114-115]	76
Kaikessa toivoo [116-117]	77
Kaiken se kärsii [118-119]	78
Aviollisessa rakkaudessa kasvaminen [120-122]	80
Koko elämä, kaikki yhteistä [123-125]	81
Ilo ja kauneus [126-130]	83
Naimisiinmeno rakkaudesta [131-132]	86
Rakkaus ilmenee ja kasvaa [133-135]	88
Vuoropuhelu [136-141]	90
Intohimoinen rakkaus [142]	92
Tunnemaailma [143-146]	93
Jumala rakastaa lastensa iloa [147-149]	95
Rakkauden eroottinen ulottuvuus [150-152]	96
Väkivalta ja manipulointi [153-157]	98
Avioliitto ja neitsyys [158-162]	101
Rakkauden muuttuminen [163-164]	105

Viides luku

Hedelmällinen rakkaus [165]	108
Uuden elämän vastaanottaminen [166-167]	108
Rakkaus raskausaikana [168-171]	110
Äidin ja isän rakkaus [172-177]	112
Hedelmällisyys laajemmassa mielessä [178-184]	117
Ruumiin merkityksen tunnistaminen [185-186]	121

Perhe-elämä laajemmassa merkityksessä [187]	123
Lapseus [188-190]	123
Vanhukset [191-193]	124
Sisarukset [194-195]	127
Suuri sydän [196-198]	128

Kuudes luku

Joitakin pastoraalisia näkökohtia [199]	130
Perheen evankeliumin julistaminen nykyään [200-204]	130
Kihlaparien valmistautuminen avioliittoon [205-211]	134
Viettoon valmistautuminen [212-216]	138
Tukeminen avioelämän ensimmäisinä vuosina [217-222]	141
Joitakin resursseja [223-230]	145
Kriisit, huolet ja vaikeudet [231]	150
Kriisien haaste [232-238]	150
Vanhat haavat [239-240]	154
Tuki hajoamisen ja avioeron jälkeen [241-246]	154
Joitakin monimutkaisia tilanteita [247-252]	160
Kuoleman pistin [253-258]	163

Seitsemäs luku

Lasten kasvatuksen vahvistaminen [259]	167
Missä lapset ovat? [260-262]	167
Lasten eettinen kasvatus [263-267]	169
Rangaistuksen arvo herätteenä [268-270]	172
Kärsivällinen realismi [271-273]	173
Perhe-elämä kasvatuskontekstina [274-279]	175
Myönteinen seksuaalikasvatus [280-286]	179
Uskon välittäminen [287-290]	183

Kahdeksas luku

Heikkouden tukeminen, arvioiminen ja integroiminen [291-292]	187
Asteittäisyys sielunhoidossa [293-295]	188
”Epäsäännöllisten” tilanteiden arvioiminen [296-300]	191
Lieventävien olosuhteiden pastoraalinen harkinta [301-303]	195
Normit ja harkinta [304-306]	198
Pastoraalisen laupeuden logiikka [307-312]	200

Yhdeksäs luku

Avio- ja perhespiritualiteetti [313]	205
Yliluonnollisen yhteyden spiritualiteetti [314-316]	205
Yhtä rukouksessa pääsiäisen valossa [317-318]	207
Muut poissulkevan ja vapaan rakkauden spiritualiteetti [319-320]	209
Huolenpidon, lohdutuksen ja innoituksen spiritualiteetti [321-325]	210
Rukous pyhälle perheelle	214

JOHDANTO

1. Rakkauden ilo (*Amoris laetitia*), jota eletään todeksi perheissä, on myös kirkon iloa. Kuten synodin isät totesivat, lukuisista avioliiton kriisin merkeistä huolimatta ”toive perheestä pysyy elävänä erityisesti nuorten keskuudessa, ja tämä on innoituksena kirkolle”.¹ Vastauksena tähän kaipaukseen ”kristillinen sanoma perheestä on todella hyvä uutinen”.²

2. Synodin työ otti esiin perheiden tilanteen nyky maailmassa; saatoimme laajentaa näkemystämme ja tulla tietoisemmiksi avioliiton ja perheen tärkeydestä. Samalla käsiteltyjen aihepiirien monimutkaisuus osoitti, että on välttämätöntä jatkaa ja syventää joidenkin opillisten, moraalisten, hengellisten ja pastoraalisten kysymysten avointa tutkimista. Paimenten ja teologien ajattelu, jos se on uskollista kirkolle, rehellistä, realistista ja luovaa, auttaa meitä selventämään näkemystämme. Väittelyt tiedotusvälineissä, julkaisuissa ja jopa kirkon palve-

1 Piispainsynodin III ylimääräinen yleiskokous, *Relatio Synodi* (18. lokakuuta 2014), 2.

2 Piispainsynodin XIV varsinainen yleiskokous, *Relatio finalis* (24. lokakuuta 2015), 3.

luvirassa olevien kesken vaihtelevat kohtuuttomasta halusta kaiken muuttamiseen – vailla riittävää pohdintaa tai perustaa – aina niiden asenteeseen, jotka yrittävät ratkaista kaiken soveltamalla yleisiä normeja tai vetämällä liiallisia johtopäätöksiä joistakin teologisista ajatuksista.

3. Koska aika on tilaa tärkeämpi, haluan toistaa, että kaikkia opillisia, moraalisia tai pastoraalisia keskusteluja ei tarvitse ratkaista opetusviran kannanotolla. Luonnollisesti kirkossa on välttämätöntä opin ja käytännön ykseys, mutta tämä ei estä sitä, että voi olla eri tapoja tulkita joitakin opin näkökoh-
tia tai niistä johtuvia seurauksia. Näin tapahtuu, kunnes Henki antaa meidän saavuttaa koko totuuden (vrt. Joh. 16:13) eli johdattaa meidät täydellisesti Kristuksen salaisuuteen, jolloin voimme nähdä kaiken hänen silmillään. Jokaisessa maassa tai jokaisella alueella voidaan etsiä ratkaisuja, jotka sopivat paremmin sen kulttuuriin ja ottavat huomioon paikalliset traditiot ja haasteet. ”Kulttuurit ovat keskenään hyvin erilaisia, ja jokainen yleinen periaate... on inkulturoitava, jos halutaan, että sitä noudatetaan ja sovelletaan.”³

4. Joka tapauksessa minun on sanottava, että synodin tie oli hyvin kaunis ja valaiseva. Kiitän monista puheenvuoroista, jotka auttoivat minua harkitsemaan perheiden ongelmia maailmassa koko laajuudessaan. Kokonaisuudessaan isien arvokkaat, monitahoiset puheenvuorot, joita kuuntelin tarkkaavas-

3 Puhe piispainsynodin XIV varsinaisen yleiskokouksen päätteeksi (24. lokakuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 26.-27. lokakuuta 2015, s. 13; vrt. Paavillinen raamattukomissio, *Usko ja kulttuuri Raamatun valossa (Atti della Sessione plenaria 1979 della Pontificia Commissione Biblica*, Torino 1981; Vatikaanin II kirkolliskokous, konstituutio *Gaudium et spes*, 44; Johannes Paavali II, kiertokirje *Redemptoris missio* (7. joulukuuta 1990), 52: AAS 83 (1991), 300; Franciscus, apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 69, 117: AAS 105 (2013), 1049, 1068-1069.

ti, toivat esiin monia oikeutettuja huolenaiheita ja rehellisiä ja vilpittömiä kysymyksiä. Siksi mielestäni oli hyvä laatia synodinjälkeinen apostolinen kehotuskirje, joka kokoaa kahden viimeisen perhettä käsitelleen synodin panoksen ja liittää siihen muitakin näkökohtia, jotka voivat ohjata pohdintaa, vuoropuhelua ja pastoraalista käytäntöä ja samalla tarjota rohkaisua, innoitusta ja apua perheille niiden tehtävässä ja vaikeuksissa.

5. Tällä kehotuskirjeellä on erityinen merkitys laupeuden riemuvouden kontekstissa. Ensinnäkin siksi, että tarkoitan sen kristityille perheille, jotta se innoittaisi niitä pitämään arvossa avioliiton ja perheen lahjaa ja ylläpitämään lujaa rakkautta, joka on täynnä sellaisia arvoja kuten anteliaisuus, sitoutuminen, uskollisuus ja kärsivällisyys. Toiseksi, jotta se rohkaisisi kaikkia olemaan laupeuden ja läheisyyden merkkejä siellä, missä perhe-elämä ei toteudu täydellisesti tai ei suju rauhan ja ilon merkeissä.

6. Teksti etenee niin, että ensimmäisessä luvussa lähden liikkeelle pyhästä Raamatusta, joka antaa tekstille oikean sävyn. Sitten pohdin perheiden nykytilannetta pitääkseni jalat maassa. Sen jälkeen otan esille joitakin olennaisia elementtejä kirkon opetuksessa avioliitosta ja perheestä. Se valmistaa tilaa kahdelle keskeiselle luvulle, jotka käsittelevät rakkautta. Sitten korostan joitakin pastoraalisia menetelmiä, jotka ohjaavat meitä rakentamaan lujia ja hedelmällisiä perheitä Jumalan suunnitelman mukaan, ja omistan myös yhden luvun lasten kasvatukselle. Sitten puhun kutsusta laupeuteen ja pastoraalisesta harkinnasta niiden tilanteiden suhteen, jotka eivät täysin vastaa sitä, mihin Herra meitä kehottaa, ja lopulta hahmotelen joitakin perhespirituaaliteetin suuntaviivoja.

7. Piispainsynodin kahden vuoden työn tulosten rikkauden vuoksi tämä kehotuskirje käsittelee eri tavoin monia ja monenlaisia aiheita. Tämä selittää sen väistämättömän laajuuden. Siksi en suosittelen pikaista läpilukemista. Siitä on enemmän hyötyä sekä perheille että perhepastoraalisyössä toimiville, jos siihen syvennyttään kärsivällisesti luku luvulta tai jos siitä etsitään ne luvut, joista kussakin konkreettisesti tilanteessa on hyötyä. Todennäköisesti esimerkiksi puoliset tunnistavat itsensä parhaiten luvuista neljä ja viisi, pastoraalityöntekijöitä kiinnostaa erityisesti kuudes luku, ja kahdeksannen luvun on tarkoitus haastaa kaikki. Toivon, että kaikki tuntevat tämän tekstin lukemisen kautta olevansa kutsuttuja pitämään rakastaen huolta perhe-elämästä, sillä perheet "eivät ole ongelma, vaan ennen kaikkea mahdollisuus".⁴

4 Puhe perheiden tapaamisessa Santiagossa Kuubassa (22. syyskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 24. syyskuuta 2015, s. 7.

Ensimmäinen luku

SANAN VALOSSA

8. Raamattua kansoittavat perheet, sukupolvet, rakkaustarinat ja perhekriisit. Tämä pätee ensimmäisestä sivusta alkaen, jossa kohtaamme Aadamin ja Eevan perheen – jolla on väkivallan taakka mutta myös jatkuva elinvoima (vrt. 1. Moos. 4) – aina viimeiselle sivulle, jossa näemme morsiamen ja karitsan häät (vrt. Ilm. 21:2, 9). Jeesuksen kuvaamat kaksi taloa, kalliolle rakennettu ja hiekalle rakennettu (vrt. Matt. 7:24-27), edustavat monia perhetilanteita, joita muovaa perheenjäsenten vapaus. Kuten eräs runoilija sanoo, ”jokainen koti on kynttilänjalka”.⁵ Käykäämme nyt sisään yhteen näistä taloista psalmin kirjoittajan ohjaamana, laululla, jota yhä nykyäänkin käytetään sekä juutalaisessa että kristillisessä morsiusliturgiassa:

5 Jorge Luis Borges, *“Calle desconocida”*: *Fervor de Buenos Aires*, Buenos Aires 2011, 23.

*"Onnellinen se, joka pelkää Herraa,
se, joka vaeltaa hänen teitään.
Saat nauttia työsi hedelmistä,
hyvä on osasi, sinä onnellinen!
Vaimosi, sinun talosi emäntä,
kukoistaa kuin viiniköynnös,
lapsia on pöytäsi ympärillä
kuin oliivipuun juurella vesoja.
Tällaisen siunauksen ja onnen saa mies,
joka pelkää Herraa.*

*Siionin Herra siunatkoon sinua!
Koko elämäsi ajan sinä näet,
kuinka Jerusalemi kukoistaa,
sinä saat nähdä lastesi lapset.*

Rauha ja menestys Israelille!" (Ps. 128:1-6)

Sinä ja morsiamesi

9. Ylittäkäämme tämän tyynen kodin kynnyksen; siellä perhe istuu juhlapöydässä. Keskellä ovat aviopari, isä ja äiti ja heidän rakkaustarinansa. Heissä toteutuu se alkusuunnitelma, johon itse Kristus vetoaa voimakkaasti: "Ettekö ole lukee neet, että Luoja alun perin teki ihmisen mieheksi ja naiseksi?" (Matt. 19:4). Hän toistaa Ensimmäisen Mooseksen kirjan käskyn: "Siksi mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että he tulevat yhdeksi lihaksi" (1. Moos. 2:24).

10. Ensimmäisen Mooseksen kirjan kaksi suurenmoista alkulukua kuvaavat ihmispariskunnan perustavanlaatuista todellisuutta.

lisuutta. Tässä Raamatun alun tekstissä loistavat tietyt ratkaisevat lausumat. Ensimmäinen niistä, johon Jeesuskin viittasi, sanoo: "Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät" (1. Moos. 1:27). Hätkähdyttävästi "Jumalan kuva" viittaa selittävänä vertauskohtanaan juuri pariskuntaan, mieheen ja naiseen. Merkitseekö tämä, että Jumalalla itsellään on sukupuoli tai että hänellä on rinnallaan naisjumala, kuten joissakin vanhoissa uskonnoissa? Ei tietenkään. Tiedämme, kuinka selvästi Raamattu torjui epäjumalanpalveluksena sellaiset uskomukset, joita Pyhällä maalla kanaanilaisten keskuudessa esiintyi. Jumalan transsendenssi säilyy, mutta silti, koska hän on myös Luoja, ihmisparin hedelmällisyys on elävä ja vaikuttava "kuva", näkyvä merkki Luojan työstä.

11. Pariskunta, joka rakastaa ja synnyttää elämää, on todellinen elävä "muotokuva" – ei mikään dekalogin kieltämä kivestä tai kullasta tehty kuva –, joka kykenee ilmaisemaan Jumalaa, Luoja ja Pelastajaa. Siksi hedelmällisestä rakkaudesta tulee Jumalan sisäisen elämän symboli (vrt. 1. Moos. 1:28; 9:7; 17:2-5, 16; 28:3; 35:11; 48:3-4). Siksi Ensimmäisen Mooseksen kirjan kertomus, joka seuraa niin sanottua "papillista traditiota", sisältää useita sukuluetteloita (vrt. 1. Moos. 4:17-22, 25-26; 5; 10; 11:10-32; 25:1-4, 12-17, 19-26; 36). Ihmisparin suvunjatkamiskyky on se tie, jonka kautta pelastushistoria kehittyy. Tässä valossa pariskunnan hedelmällisestä suhteesta tulee kuva, jonka kautta voi ymmärtää ja kuvata Jumalan salaisuutta. Se on perustavanlaatuista kristillisessä näkemyksessä Kolminaisuudesta, jossa Jumalaa mietiskellään Isänä, Poikana ja rakkauden Henkenä. Kolmiyhteinen Jumala on rakkauden yhteys, ja perhe on sen elävä heijastus. Tätä valaisevat pyhän Johannes Paavali II:n sanat: "Jumalamme ei sisimmässä salai-

suudessaan ole yksinäisyys, vaan perhe, koska hänessä itsessään on isyys, poikuu ja perheen olemus eli rakkaus. Tämä rakkaus jumalallisessa perheessä on Pyhä Henki.⁶ Perhe ei siis ole vieras Jumalan omalle olemukselle.⁷ Tätä avioparin kolминаista ulottuvuutta kuvataan uudelleen Paavalin teologiassa, jossa apostoli liittää avioparin Kristuksen ja kirkon yhteyden "salaisuuteen" (vrt. Ef. 5:21-33).

12. Mutta puhuessaan avioliitosta Jeesus viittaa toiseen Ensimmäisen Mooseksen kirjan kohtaan, lukuun 2, jossa kuvataan pariskuntaa loistavan yksityiskohtaisesti. Mainitsen vain kaksi yksityiskohtaa. Ensimmäisen näemme miehen, joka levottomana etsii "kumppania, joka sopisi hänen avukseen" (2:18, 20) ja kykenisi poistamaan hänen yksinäisyytensä, jota eläimet ja koko ympäröivä luomakunta eivät voi tyynnyttää. Alkuperäinen heprean ilmaus viittaa suoraan kohtaamiseen kasvoista kasvoihin, silmästä silmään hiljaisessa vuoropuhelussa, sillä rakkaudessa hiljaisuus usein puhuu sanoja enemmän. Se on kohtaaminen kasvojen kanssa, "sinun" kanssa, joka heijastaa Jumalan rakkautta ja on "omaisuuden perusta, apu, kumppani ja tukipylväs" (vrt. Sir. 36:29), kuten Raamatun viisas sanoo. Tai kuten Laulujen laulun morsian huudahtaa suurenmoisessa rakkauden ja keskinäisen antaumuksen tunnustuksessaan: "Rakkaani on minun ja minä olen hänen (2:16; 6:3).

13. Tästä yksinäisyyden parantavasta kohtaamisesta saavat alkunsa jälkeläisten saaminen ja perhe. Toinen yksityiskohta, jota korostamme, on tämä: Aadam, joka on myös kaikkien aikojen ja paikkojen ihminen, perustaa vaimonsa kanssa uu-

6 Saarna messussa Puebla de los Ángelesissa (28. tammikuuta 1979), 2: AAS 71 (1979), 184.

7 Vrt. sama.

den perheen. Jeesus viittaa siihen lainaten Ensimmäistä Moosesen kirjaa: ”Mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että nämä kaksi tulevat yhdeksi lihaksi” (Matt. 19:5; vrt. 1. Moos. 2:24). Alun perin heprean verbi ”liittyä” viittaa syvään yhteenkuuluvuuteen, fyysiseen ja sisäiseen liittymiseen, ja sitä käytetään jopa kuvaamaan yhteyttä Jumalaan: ”Minä tarraudun sinuun” (Ps. 63:9). Aviollisesta yhteydestä ei puhuta vain sen seksuaalisessa, ruumiillisessa ulottuvuudessa, vaan myös vapaaehtoisena itsensä antamisena rakkaudessa. Tämän yhteyden hedelmä on ”yhdeksi lihaksi tuleminen” fyysisesti, sydämen ja elämän yhteydessä ja myös mahdollisesti heistä kahdesta syntyvässä lapsessa: lapsi kantaa ja yhdistää itsessään kummankin vanhempansa ”lihan” sekä geneettisesti että henkisesti.

Lapsesi ovat kuin oliivipuun vesat

14. Palatkaamme psalmistan lauluun. Kotona ovat juhlapöydässä miehen ja hänen vaimonsa ohella lapset ”kuin oliivipuun vesat” (vrt. Ps. 128:3) eli täynnä energiaa ja elinvoimaa. Jos vanhemmat ovat kodin perustus, lapset ovat perheen ”eläviä kiviä” (vrt. 1. Piet. 2:5). On merkittävää, että Vanhassa testamentissa Jumalan nimen (JHWH, ”Herra”) jälkeen yleisimmin esiintyvä sana on ”lapsi/poika” (*ben*), joka liittyy rakentamista merkitsevään verbiin (*banah*). Siksi psalmessa 127 ylistetään lasten lahjaa kielikuvin, jotka viittaavat sekä talon rakentamiseen että kaupunginporttien sisällä tapahtuvaan sosiaaliseen elämään ja kaupankäyntiin: ”Jos Herra ei taloa rakenna, turhaan näkevät rakentajat vaivaa... Lapset ovat Herran lahja, kohdun hedelmä on hänen antinsa. Kuin nuolet soturin kädessä ovat nuorena saadut lapset. Onnelli-

nen se mies, jonka viini on nuolia täynnä! Hän ei jää tappiolle, kun hän kaupunginportissa käräjöi vihamiestensä kanssa” (Ps. 127:1, 3-5). Vaikka onkin totta, että nämä kielikuvat heijastavat vanhan ajan yhteiskunnan kulttuuria, lasten läsnäolo on merkki perheen täyteydestä ja jatkuvuudesta pelastushistoriassa sukupolvesta sukupolveen.

15. Tähän liittyy toinenkin perheen ulottuvuus. Tiedämme, että Uudessa testamentissa puhutaan ”kodissa kokoontuneesta kirkosta” (vrt. 1. Kor. 16:19; Room. 16:5; Kol. 4:15; Filem. 2). Perheen elintila saattoi muuttua kotikirkoksi, eukaristian vieton paikaksi, jossa Kristus on läsnä juhla-aterialla. Emme voi unohtaa Ilmestyskirjan kuvaamaa näkyä: ”Minä seison ovella ja kolkutan. Jos joku kuulee minun ääneni ja avaa oven, minä tulen hänen luokseen, ja me aterioimme yhdessä, minä ja hän” (Ilm. 3:20). Näin kuvataan kotia, joka on täynnä Jumalan läsnäoloa, yhteistä rukousta ja Herran siunausta. Tämän vahvistaa psalmi 128, jonka otimme lähtökohdaksi: ”Tällaisen siunauksen ja onnen saa mies, joka pelkää Herraa. Siionin Herra siunatkoon sinua!” (Ps. 128:4-5).

16. Raamattu pitää perhettä myös lasten uskonnollisen kasvatuksen paikkana. Tämä on ilmeistä pääsiäisen vieton kuvauksessa (vrt. 2. Moos. 12:26-27; 5. Moos. 6:20-25) ja myöhemmin sen teki selväksi juutalainen *haggada* eli pääsiäisateriaan liittyvä dialogimuotoinen kertomus. Yksi psalmeista ylistää perheessä tapahtuvaa uskon julistamista: ”Vanhoja asioita, joista olemme kuulleet, joista isämme ovat meille kertoneet. Me emme salaa niitä lapsiltamme vaan kerromme tulevillekin polville Herran voimasta, Herran teoista, ihmeistä, joita hän on tehnyt. Hän sääti Jaakobille säädöksensä, hän antoi Israelille lakinsa ja käski meidän isiämme opettamaan ne lapsil-

leen, jotta tulevakin polvi ne tuntisi, jotta vastedes syntyvät-kin ne oppisivat ja kertoisivat omille lapsilleen” (Ps. 78:3-6). Siten perhe on paikka, jossa vanhemmista tulee ensimmäisiä uskon opettajia lapsilleen. Se on ”käsiyöläistehtävä” ihmiseltä ihmiselle: ”Kun poikasi aikanaan kysyy sinulta... niin sano hänelle ” (2. Moos. 13:14). Näin eri sukupolvet, ”nuorukaiset ja neidot, vanhat ja nuoret” (Ps. 148:12), laulavat ylistystä Herralle.

17. Vanhemmilla on vakava velvollisuus toteuttaa kasvatustehtävänsä, kuten Raamatun viisaat usein opettavat (vrt. Sananl. 3:11-12; 6:20-22; 13:1; 29:17). Lapset taas on kutsuttu omaksumaan käsky ”kunnioita isääsi ja äitiäsi” (2. Moos. 20:12) ja noudattamaan sitä. Verbi ”kunnioittaa” viittää perhe- ja sosiaalisten velvollisuuksien täyttämiseen; niitä ei tule laiminlyödä uskonnollisten verukkeiden varjolla (vrt. Mark. 7:11-13). ”Joka isäänsä kunnioittaa, sovittaa syntinsä, se aarteita kerää, joka pitää arvossa äitiään” (Sir. 3:3-4).

18. Evankeliumi muistuttaa meitä siitä, että lapset eivät ole perheen omaisuutta, vaan heillä on henkilökohtainen elämäntie edessään. Jeesus on esimerkki kuuliaisuudesta maallisia vanhempia kohtaan. Hän on heille kuuliainen (vrt. Luuk. 2:51), mutta hän osoittaa myös, että lasten elämäntalonnat ja heidän kristillinen kutsumuksensa saattavat vaatia etäisyyden ottamista Jumalan valtakunnalle omistautumisen vuoksi (vrt. Matt. 10:34-37; Luuk. 9:59-62). Kaksitoistavuotiaana hän itse vastaa Marialle ja Joosefille, että hänellä on korkeampi tehtävä toteutettavanaan kuin maallinen perheensä (vrt. Luuk. 2:48-50). Siksi hän korostaa, että perhesuhteiden sisälläkin tarvitaan toisia, syvempiä siteitä: ”Minun äitini ja veljeni ovat nämä, jotka kuulevat Jumalan sanan ja tekevät sen

mukaan” (Luuk. 8:21). Toisaalta huomio, jota Jeesus osoittaa lapsille – joita Lähi-idän yhteiskunnissa pidettiin oikeudettomina ja osana perheen omaisuutta – menee jopa niin pitkälle, että Jeesus esittää heidät opettajina aikuisille yksinkertaisen ja spontaanin luottamuksensa takia: ”Totisesti: etlette käänny ja tule lasten kaltaisiksi, te ette pääse taivasten valtakuntaan. Se, joka nöyrytyy tämän lapsen kaltaiseksi, on suurin taivasten valtakunnassa” (Matt. 18:3-4).

Kärsimyksen ja veren tie

19. Psalmin 128 idyllinen kuva ei kiellä myöskään katkeraa todellisuutta, joka löytyy kaikkialta pyhästä Raamatusta. Läs-nä ovat tuska, pahuus ja väkivalta, jotka hajottavat perheen elämää, sen läheistä elämän ja rakkauden yhteyttä. Hyvästä syystä Kristuksen puhe avioliitosta (vrt. Matt. 19:3-9) sijoituu keskelle kiistaa avioerosta. Jumalan sana todistaa jatkuvasti tästä synkästä ulottuvuudesta, joka avautuu jo alussa, kun synnin myötä miehen ja naisen välinen rakkaus ja puh-taus muuttuu hallinnaksi: ”Tunnet halua mieheesi, ja hän pi-tää sinua vallassaan” (1. Moos. 3:16).

20. Kärsimyksen ja veren tie kulkee kautta monien Raamatun sivujen: Kain surmaa väkivaltaisesti veljensä Abelin, patriark-kojen Abrahamin, Iisakin ja Jaakobin lasten ja vaimojen välillä on riitoja, Daavidin perheessä verisiä tragedioita, Tobian ker-tomuksessa monenlaisia perheongelmia. Hylätty Job valittaa katkerasti: ”Omat veljeni ovat jättäneet minut yksin, ystävä-ni ovat minusta vieraantuneet. Läheiseni ja tuttavani pysyvät poissa... Minun henkeni haisee – vaimoni inhoaa sitä, omat veljeni sanovat: ‘Hän löyhkää’” (Job 19:13-14, 17).

21. Jeesus itse syntyy vaatimattomaan perheeseen, joka pian joutuu pakenemaan vieraaseen maahan. Hän tulee Pietarin kotiin, jossa anoppi on sairaana (vrt. Mark. 1:30-31); hän liikuttuu Jairoksen ja Lasaruksen kotien traagisista kuolemantapauksista (vrt. Mark. 5:22-24, 35-43; Joh. 11:1-44). Hän kuulee Nainin lesken epätoivoisen itkun kuolleen poikansa tähden (vrt. Luuk. 7:11-15); hän kuulee epilepsiaa sairastaneen pojan isän vetoimuksen pienessä maalaiskylässä (vrt. Mark. 9:17-27). Hän kohtaa publikaaneja kuten Matteuksen ja Sakkeuksen heidän kotonaan (vrt. Matt. 9:9-13; Luuk. 19:1-10), samoin syntisiä, kuten naisen, joka tulee kutsumatta fariseuksen kotiin (vrt. Luuk. 7:36-50). Hän tuntee perheiden ahdingon ja jännitteet ja sisällyttää ne vertauksiinsa: lapset, jotka lähtevät kotoa seikkailuja etsimään (vrt. Luuk. 15:11-32); hankalat lapset, joiden käytöstä on vaikea selittää (vrt. Matt. 21:28-31); väkivallan uhrit (vrt. Mark. 12:1-9). Hän kantaa myös huolta häistä, joissa viinin loppuminen on vaarassa johtaa häpeään (vrt. Joh. 2:1-10), kutsuttujen tulematta jättämisestä (vrt. Matt. 22:1-10) ja köyhän perheen hädästä kolikon kadotessa (vrt. Luuk. 15:8-10).

22. Tästä lyhyestä katsauksesta voimme nähdä, että Jumalan sana ei ole sarja abstrakteja ajatuksia, vaan matkakumppani myös vaikeuksissa oleville ja kärsiville perheille. Se osoittaa heille matkan päämäärän, jossa Jumala ”pyyhkii heidän silmistään joka ainoan kyynelen. Kuolemaa ei enää ole, ei murhetta, valitusta eikä vaivaa” (Ilm. 21:4).

Kättesi työllä

23. Psalmin 128 alussa isä esitetään työläisenä, joka kätensä työllä ylläpitää perheensä ruumiillista hyvinvointia ja rauhaa:

”Saat nauttia työsi hedelmistä, hyvä on osasi, sinä onnellinen” (j. 2). Se, että työ on perustavanlaatuinen osa ihmiselämän arvokkuutta, käy ilmi jo Raamatun ensimmäisiltä sivuilta: ”Herra Jumala asetti ihmisen Eedenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä” (1. Moos. 2:15). Ihminen kuvataan työntekijänä, joka työstää maata, hyödyntää luomakunnan voimavaroja, ”raataa leipänsä tähden” (vrt. Ps. 127:2) ja viljelee myös itseään ja lahjojaan.

24. Työ mahdollistaa samalla yhteiskunnan kehityksen ja perheen toimeentulon, pysyvyyden ja hedelmällisyyden: ”Koko elämäsi ajan sinä näet, kuinka Jerusalem kukoistaa, sinä saat nähdä lastesi lapset” (Ps. 128:5-6). Sananlaskujen kirjassa esitetään myös perheenäidin tehtävä. Hänen jokapäiväistä työtään kuvataan yksityiskohtaisesti, ja hänen miehensä ja lapsensa ylistävät häntä (vrt. 31:10-31). Apostoli Paavali ylpeili siitä, ettei ollut taakaksi toisille, vaan teki omin käsin työtä elatukseksi (vrt. Ap.t. 18:3; 1. Kor. 4:12; 9:12). Hän oli siinä määrin vakuuttunut työn välttämättömyydestä, että asetti yhteisöilleen ankaran säännön: ”Jos joku ei suostu tekemään työtä, hänen ei pidä myöskään syödä” (2. Tess. 3:10; vrt. 1. Tess. 4:11).

25. Tämän sanottuamme ymmärrämme, kuinka työttömyys tai epävarma työtilanne aiheuttavat kärsimystä, kuten Ruutin kirja osoittaa ja kuten Jeesus muistuttaa vertauksessa työläisistä, jotka joutuvat seisomaan toimettona kaupungin torilla (vrt. Matt. 20:1-16), tai kuten hän itse koki kohdatessaan hädänalaisia ja nälkäisiä. Tätä surullista kyllä koetaan monissa maissa, joissa työmahdollisuuksien puute uhkaa perheiden rauhaa monin tavoin.

26. Emme voi myöskään unohtaa synnin aiheuttamaa yhteiskunnan rappeutumista, kun ihminen tyrannisoi luontoa, tuhoaa sitä, käyttää sitä itsekkäästi ja julmasti. Tämä johtaa paitsi maan autioitumiseen (vrt. 1. Moos. 3:17-19) myös taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen epätasapainoon. Profetat tuomitsivat sen selvin sanoin, alkaen Eliasta (vrt. 1. Kun. 21) aina Jeesuksen omiin sanoihin vääryyttä vastaan (vrt. Luuk. 12:13-21; 16:1-31).

Hellä syleily

27. Kristus asetti opetuslastensa tunnusmerkiksi ennen kaikkea rakkauden lain ja itsensä antamisen toisten hyväksi (vrt. Matt. 22:39; Joh. 13:34). Hän teki sen asettamalla periaatteen, jota isillä ja äideillä on tapana toteuttaa elämässään: "Suurempaa rakkautta ei kukaan voi osoittaa, kuin että antaa henkensä ystäviensä puolesta" (Joh. 15:13). Rakkauden hedelmää ovat myös laupeus ja anteeksianto. Näemme tämän erityisesti aviorikoksesta tavatun naisen tapauksessa. Jerusalemin temppelin edessä syyttäjät ympäröivät hänet, mutta sitten hän jää yksin Jeesuksen kanssa. Jeesus ei tuomitse häntä, vaan kutsuu häntä elämään arvokkaampaa elämää (vrt. Joh. 8:1-11).

28. Rakkauden taustaa vasten, joka on niin olennainen kristillisessä kokemuksessa avioliitosta ja perheestä, nousee esiin toinenkin hyve, joka usein jää huomiotta tänä kiihkeiden ja pinnallisten suhteiden aikanamme: hellyys. Muistakaamme kaunista ja tiivistä psalmia 131. Kuten monissa muissakin teksteissä (vrt. 2. Moos. 4:22; Jes. 49:15; Ps. 27:10), yhteys uskovan ja Herran välillä ilmaistaan isän ja äidin rakkauden kal-

taisena. Näemme herkän ja hellän läheisyyden äidin ja hänen lapsensa välillä, vastasyntyneen lapsen, joka nukkuu äitinsä sylissä imetyksen jälkeen. Kuten heprean sana *gamul* viittaa, on kyse kylläisestä lapsesta, joka tietoisesti tarttuu kiinni äitiinsä, joka kantaa häntä rinnallaan. Tämä on tietoista, ei pelkkää biologista läheisyyttä. Siksi psalmista laulaa: "Olen löytänyt rauhan, mieleni on tyyni, niin kuin kylläinen lapsi lepää äitinsä sylissä" (Ps. 131:2). Voimme muistaa myös toista tekstiä, jossa profeetta Hoosea panee Isän Jumalan suuhun nämä liikuttavat sanat: "Kun Israel oli nuori, minä rakastin sitä... Minä opetin Efraimin kävelemään, kannattelin sitä käsivarsista... Lempeästi, rakkauden köysin minä vedin sitä luokseni. Niin kuin mies syöttäessään juhtaansa nostaa ikeen sen niskasta, niin minä käännyin Efraimin puoleen ja annoin sen syödä" (Hoos. 11:1, 3-4).

29. Uskon ja rakkauden, armon ja sitoutumisen katseella olemme tarkastelleet ihmisperhettä ja jumalallista Kolminaisuutta. Jumalan sana kertoo, että perhe on uskottu miehen, naisen ja lasten käsiin, jotta he muodostaisivat persoonien yhteyden, joka on kuva Isän, Pojan ja Pyhän Hengen ykseydestä. Lasten saaminen ja kasvatustaan on heijastus Isän luomistyöstä. Perhe on kutsuttu jokapäiväiseen rukoukseen, Jumalan sanan lukemiseen ja eukaristiseen kommuunioon, jotta se kasvaisi rakkaudessa ja tulisi yhä enemmän Hengen temppeleksi.

30. Jokaisen perheen tulisi katsoa Nasaretin pyhän perheen kuvaa. Sen jokapäiväinen elämä oli täynnä vaivaa ja jopa vainoa, kuten Herodeksen käsittämättömän väkivallan kohtaaminen osoittaa. Tuo kokemus toistuu traagisesti nykyäänkin monissa torjutuissa ja avuttomissa pakolaisperheissä. Kuten tietäjät, perheetkin on kutsuttu mietiskelemään lasta ja äi-

tiä, kumartamaan ja palvomaan häntä (vrt. Matt. 2:11). Kuten Mariaa, heitäkin kehoitetaan kohtaamaan rohkeasti ja tyynesti perheen haasteet, surut ja ilot, tutkistelemaan ja mietiskelemään sydämessään Jumalan suuria tekoja (vrt. Luuk. 2:19, 51). Marian sydämen aarre sisältää myös jokaisen perheemme tapahtumat, joita hän vaalii. Siksi hän voi auttaa meitä tulkitsemaan niitä ja tunnistamaan Jumalan sanoman perheiden historiassa.

Toinen luku

PERHEIDEN TODELLISUUS JA HAASTEET

31. Perheen hyvinvointi on ratkaisevaa maailman ja kirkon tulevaisuudelle. Lukemattomia tutkimuksia on tehty avioliitosta ja perheestä, niiden nykyisistä vaikeuksista ja haasteista. On hyvä kiinnittää huomiota konkreettiseen todellisuuteen, sillä ”Hengen kutsu ja vaatimukset kaikkuvat myös historian tapahtumissa” ja niiden kautta ”kirkko voi tulla johdetuksi syvällisempään ymmärrykseen avioliiton ja perheen ehtymättömästä salaisuudesta”.⁸ En pyri esittämään kaikkea mahdollista sanottavaa erilaisista perheen nykytilanteeseen liittyvistä aiheista. Mutta koska synodin isät käsittelivät perheiden todellisuutta kaikkialla maailmassa, mielestäni on hyvä koota joitakin heidän pastoraalisia puheenvuorojaan ja lisätä niihin joitakin huolenaiheita omalta kannaltani.

8 Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 4: AAS 74 (1982), 84.

Perheen nykytilanne

32. "Uskollisina Kristuksen opetukselle katsomme perheen nykytodellisuutta kaikessa monimutkaisuudessaan, valoi-
neen ja varjoineen... Aikamme antropologis-kulttuuriset
muutokset vaikuttavat elämän kaikkiin ulottuvuuksiin ja
edellyttävät analyyttistä ja monipuolista lähestymistapaa."⁹
Muutaman vuosikymmenen takaisessa kontekstissa Espan-
jan piispat tunnistivat jo sen, että kotielämässä oli enemmän
tilaa vapaudelle, "tasavertaiselle velvollisuuksien, vastuiden
ja tehtävien jaolle... Kun arvostetaan enemmän aviopuolisoi-
den persoonallista kommunikaatiota, koko perheen yhteiselä-
mästä tulee inhimillisempää... Yhteiskunta, jossa elämme, ja
yhteiskunta, jota kohti olemme matkalla, ei salli kritiikitöntä
menneisyyden muotojen ja esikuvien säilyttämistä"¹⁰ Mutta
"olemme tietoisia antropologis-kulttuuristen muutosten pää-
asiallisista suuntauksista, joiden vuoksi yksilöt saavat tunne-
ja perhe-elämässään vähemmän tukea sosiaalisista rakenteis-
ta kuin ennen".¹¹

33. Toisaalta "on yhtä lailla otettava huomioon kasvava liioi-
tellun individualismin vaara. Se heikentää perhesiteitä ja pi-
tää lopulta jokaista perheen osasta erillisenä saarekkeena. Se
johtaa tietyissä tapauksissa ajatukseen subjektista, joka ra-
kentaa itsensä omien, absoluuttisina pidettyjen toiveidensa
mukaan".¹² "Liioitellun individualistisen omistus- ja nautin-
tokulttuurin aiheuttamat jännitteet synnyttävät perheiden si-

9 *Relatio Synodi* 2014, 5.

10 Espanjan piispainkokous, *Matrimonio y familia* (6. heinäkuuta 1979),
3,16,23.

11 *Relatio finalis* 2015, 5.

12 *Relatio Synodi* 2014, 5.

sällä suvaitsemattomuutta ja vihamielisyyttä.”¹³ Haluan lisätä näihin nykyisen elämänrytmin, stressin, yhteiskunnan ja työelämän organisaation, koska ne ovat kulttuuritekijöitä, jotka vaarantavat mahdollisuuden tehdä pysyviä valintoja. Samaan aikaan kohtaamme monitulkintaisia ilmiöitä. Esimerkiksi arvostetaan personalismia, joka pyrkii autenttisuuteen pikemmin kuin toistamaan ennalta säädettyjä menettelytapoja. Tämä voi edistää monenlaisten kykyjen käyttöä ja spontaanisuutta, mutta väärin suunnattuna se voi synnyttää jatkuvaa välinpitämättömyyttä, sitoutumisen välttämistä, mukavuuteen sulkeutumista ja ylimielisyyttä. Valinnanvapaus sallii oman elämänsä suunnittelemisen ja sen vaalimisen, mikä itässä on parasta. Mutta jos jalot päämäärät ja itsekuri puuttuvat, se rappeutuu kyvyttömyydeksi antaa itseään jalomielisesti toisille. Itse asiassa monissa maissa, joissa avioliittojen määrä vähenee, kasvaa niiden ihmisten määrä, jotka valitsevat yksin elämisen tai viettävät aikaa yhdessä asumatta yhdessä. Voimme korostaa myös kiitettävää oikeudenmukaisuuden tajua, mutta väärin ymmärrettynä se muuttaa kansalliset asiakkaita, joita kiinnostaa vain palveluiden tarjonta.

34. Kun nämä tekijät vaikuttavat käsitykseemme perheestä, sitä aletaan pitää siirtymäpaikkana, jonka puoleen käännyttään silloin kun itselle sopii; paikkana, jossa vaaditaan oikeuksia, mutta jossa perhesiteet jäävät vaihtelevien halujen ja olosuhteiden armoille. Pohjimmiltaan on kyse siitä, että nykyään aito vapaus helposti sekoitetaan ajatukseen, että kukin voi päättää niin kuin tahtoo, ikään kuin yksilöiden ulkopuolella ei olisi totuuksia, arvoja ja ohjaavia periaatteita, ikään kuin kaikki olisi samantekevää ja mitä tahansa pitäisi sallia. Se,

13 *Relatio finalis* 2015, 8.

mikä kulloinkin miellyttää, ja tunne-elämän oikut syrjäyttävät lopulta tällaisessa kontekstissa avioliiton ihanteen, johon kuuluu sitoutuminen muut poissulkevuuteen ja pysyvyyteen. Pelätään yksinäisyyttä, kaivataan suojaa ja uskollisuutta, mutta samaan aikaan kasvaa pelko joutua ansaan suhteeseen, joka voisi estää henkilökohtaisten pyrkimysten toteuttamista.

35. Kristittyinä emme voi lakata pitämästä esillä avioliittoa sillä verukkeella, ettemme loukkaisi nykyistä ajattelutapaa, että olisimme muodinmukaisia tai tuntisimme alemmuutta moraalisten ja inhimillisten epäonnistumisten vuoksi. Silloin riistäisimme maailmalta arvot, joita voimme ja joita meidän täytyy tarjota. Ei varmasti ole mielekäästä tyytyä retoriseen nykyajan pahuuksien tuomitsemiseen, ikään kuin sillä pystyisimme muuttamaan jotakin. Ei myöskään hyödytä yrittää pakottaa normeja auktoriteetin voimalla. Meidän on ponnisteltava entistä vastuullisemmin ja alttiimmin esittäksemme syyt ja perusteet avioliiton ja perheen puolesta, niin että ihmiset olisivat alttiimpia vastaamaan Jumalan heille tarjoamaan armoon.

36. Samalla meidän on oltava nöyriä ja realistisia ja tunnistettava se, että joskus tapamme tuoda esiin kristillisiä vakauksia ja tapamme kohdella ihmisiä ovat osaltaan aiheuttaneet tilanteen, jota nykyään valitamme. Terve itsekritiikki on tarpeen. Olemme usein esittäneet avioliiton niin, että sen yhdistävä päämäärä, kutsu kasvaa rakkaudessa ja vastavuoroinen apu ovat jääneet varjoon ja on lähes yksinomaan korostettu suvunjatkamisvelvollisuutta. Emme ole kunnolla tukeneet uusia aviopareja liiton ensimmäisinä vuosina keinoin, jotka sopivat heidän aikatauluihinsa, kielenkäyttöönsä ja konkreettiseen huolenaiheisiinsa. Joskus olemme esittäneet liian

abstraktin, lähes keinotekoisesti rakennetun teologisen ihan-
teen avioliitosta, joka on kaukana konkreettisesta tilanteesta
ja perheiden tosiasiallisista mahdollisuuksista. Tämä liiallinen
ihanteellistaminen etenkin silloin, jos emme ole herättäneet
luottamusta armoon, ei ole saanut avioliittoa vaikuttamaan
toivottavalta ja houkuttelevalta, vaan aivan päinvastoin.

37. Kauan olemme uskoneet, että pelkästään korostamalla
opillisia, bioeettisiä ja moraalisia kysymyksiä, rohkaisematta
avoimuutta armolle, olisimme jo tukeneet riittävästi perhei-
tä, lujittaneet aviopuolisoiden sidettä ja antaneet merkityksen
heidän yhteiselämälleen. Meidän on vaikea esittää avioliitto
enemmän dynaamisena kasvun ja toteutumisen tienä kuin
elämänmittaisena taakkana. Meillä on myös vaikeuksia an-
taa tilaa uskovien omalletunnolle; usein he vastaavat evanke-
liumin sanomaan parhaansa mukaan rajoitustensa keskellä ja
pystyvät itse arvioimaan tilanteita, joissa kaikki suunnitelmat
romahtavat. Meidät on kutsuttu muovaamaan omiatuntoja, ei
korvaamaan niitä.

38. Meidän on kiitettävä sitä, että suurin osa ihmisistä pitää
arvossa perhesuhteita, jotka kestävät aikaa ja takaavat toi-
sen kunnioittamisen. Siksi arvostetaan kirkon tarjoamaa tu-
kea ja apua kysymyksissä, jotka liittyvät rakkauden kasvuun,
konfliktien voittamiseen ja lasten kasvatukseen. Monet pitä-
vät arvossa parannuksen sakramentissa ja eukaristiassa koke-
maansa armon voimaa, joka auttaa heitä kestämään avioliit-
ton ja perheen haasteet. Joissakin maissa, erityisesti Afrikan
eri osissa, sekularismi ei ole onnistunut heikentämään tiet-
tyjä perinteisiä arvoja, ja jokainen avioliitto saa aikaan lujan
yhteyden kahden laajemman perheen välillä, jolloin konflik-
tien ja vaikeuksien kohtaamiseen on hyvin määritelty järjes-

telmä. Nykymaailmassa arvostetaan myös niiden puolisoitten todistusta, jotka eivät vain ole pysyneet kestävinä, vaan jatkuvasti vievät eteenpäin yhteistä projektia ja säilyttävät rakkauden. Tämä avaa oven myönteiselle, vastaanottavalle pastoraalisuhteelle, joka mahdollistaa evankeliumin vaatimusten syventämisen. Usein olemme kuitenkin toimineet puolustusasenteella, tuhlanneet pastoraalisia voimavaroja hyökkäyksiin rappeutuvaa maailmaa vastaan ja kyenneet heikosti osoittamaan teitä onnellisuuteen. Monet eivät tunnista, että kirkon sanoma avioliitosta ja perheestä on selvä heijastus Jeesuksen julistuksesta ja asenteista: hän esitti vaativan ihanteen, mutta ei koskaan menettänyt myötätuntoa heikkoja ihmisiä kohtaan, kuten samarialaisnaisen ja avionriikkojan tapauksissa.

39. Tämä ei merkitse sitä, ettei meidän edelleenkin pitäisi varoittaa kulttuurin rappeutumisesta, sillä se ei edistä rakkautta ja antaumusta. Kahta viimeistä synodia edeltäneet konsultaatit nostivat esiin useita ”väliaikaiskulttuurin” oireita. Viitataan esimerkiksi siihen, kuinka nopeasti ihmiset siirtyvät yhdestä kiintymyssuhteesta toiseen. He uskovat, että rakkauden voi, kuten sosiaalisissa verkoissa, kytkeä päälle tai pois kuluttajan mielihalujen mukaan ja myös sulkea nopeasti. Ajattelen myös pelkoa, jota pysyvä sitoutuminen herättää, pakkomielleltä vapaa-ajasta, suhteita, joissa punnitaan haittoja ja hyötyjä ja joita ylläpidetään vain keinona lääkittää yksinäisyyttä, saada suojaa tai palveluksia. Kiintymyssuhteisiin siirtyy se, kuinka kohtelemme asioita ja ympäristöä: kaikki on kertakäyttöistä, jokainen käyttää ja heittää pois, ottaa ja rikkoo, hyödynnä ja puristaa viimeiseen pisaraan. Ja sitten sanotaan hyvästi. Narsismi tekee ihmiset kykenemättömiksi katsomaan itsensä, omien halujensa ja tarpeidensa tuolle puolen. Mutta ennem-

min tai myöhemmin se, joka käyttää toisia, joutuu itse käytetyksi, manipuloiduksi ja hylätyksi saman logiikan mukaan. Kannattaa huomata, että suhteet katkeavat usein aikuisten ihmisten kesken, jotka etsivät jonkinlaista ”autonomiaa” ja torjuvat ihanteen yhdessä vanhenemisesta toisistaan huolehtien ja toisiaan tukien.

40. ”Banalisoimisen uhallakin voisimme sanoa, että elämme kulttuurissa, joka painostaa nuoria olemaan perustamatta perhettä, koska heiltä puuttuvat tulevaisuuden mahdollisuudet. Mutta tämä sama kulttuuri esittää myös muille niin paljon vaihtoehtoja, että heitäkin suostutellaan jättämään perheen perustaminen.”¹⁴ Joissakin maissa monet nuoret ”usein siirtävät häitä tuonemmaksi taloudellisten, työ- tai opiskeluongelmien takia. Jotkut tekevät niin muistakin syistä: avioliittoa ja perhettä vähättelevien ideologioiden vaikutus, halu välttää toisten avioparien kokemus epäonnistumisesta, pelko sitoutua johonkin, jota pitää liian suurena ja pyhänä, avioliitossa elämisestä saatavat sosiaaliset mahdollisuudet ja taloushyödyt, puhtaasti tunteellinen ja romanttinen käsitys rakkaudesta, pelko vapauden ja itsenäisyyden menetyksestä, jonkin institutionaalisenä ja byrokraattisena pidetyn torjuminen”.¹⁵ Meidän on löydettävä sanat, perusteet ja todistukset, jotka auttavat koskettamaan nuorten sisintä, sillä juuri sisimmässään he parhaiten kykenevät anteliaisuuteen, sitoutumiseen, rakkauteen ja sankaruuteen. Meidän on kehotettava heitä ottamaan innolla ja rohkeasti vastaan avioliiton haasteen.

14 Puhe Yhdysvaltain kongressille (24. syyskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 26. syyskuuta 2015, s. 7.

15 *Relatio finalis* 2015, 29.

41. Synodin isät viittasivat nykyisiin ”kulttuuritendensseihin, jotka eivät näytä asettavan tunne-elämälle lainkaan rajoja... narsistinen, epävakaa ja vaihteleva tunne-elämä ei aina auta ihmistä saavuttamaan kypsyyttä”. He ilmaisivat huolensa myös ”pornografian ja ruumiin kaupallistamisen leviämisestä, jota edistää internetin väärinkäyttö” ja ”prostituution harjoittamiseen pakotettujen ihmisten tilanteesta”. Tässä kontekstissa ”avioparit ovat usein epävarmoja, vastahakoisia ja heidän on vaikea löytää tapoja kasvaa. Monilla on taipumus jäädä tunne- ja seksuaalisen elämän ensivaiheisiin. Pariskunnan kriisi heikentää perheen vakautta ja voi asumerojen ja avioerojen kautta aiheuttaa vakavia seurauksia aikuisille, lapsille ja yhteiskunnalle, heikentää yksilöä ja sosiaalisia siteitä”.¹⁶ Aviokriisit kohdataan usein ”hätäisesti, vailloa rohkeutta kärsivällisyyteen, pohtimiseen, vastavuoroiseen anteeksiantoon, sovintoon ja myös uhrautumiseen. Epäonnistumiset synnyttävät uusia suhteita, uusia pariskuntia, uusia liittoja ja uusia avioliittoja ja luovat monimutkaisia ja kristilliseltä kannalta ongelmallisia perhetilanteita”.¹⁷

42. ”Väestön väheneminen, joka johtuu syntyvyyden vastaisesta ajattelutavasta ja jota maailmanlaajuiset lisääntymisterveyspolitiikat edistävät, ei ainoastaan luo tilannetta, jossa sukupolvien seuraaminen toisiaan ei enää ole varmaa. Se on myös vaarassa johtaa taloudelliseen köyhtymiseen ja tulevaisuuden toivon menettämiseen. Bioteknologioiden kehityksellä on myös ollut voimakas vaikutus syntyvyyteen.”¹⁸ Tähän voidaan lisätä muita tekijöitä, kuten ”teollistuminen, seksu-

16 *Relatio Synodi* 2014, 10.

17 Piispainsynodin III ylimääräinen yleiskokous, päätösanoma 18. lokakuuta 2014.

18 *Relatio Synodi* 2014, 10.

aalinen vallankumous, ylikansoituksen pelko, taloudelliset ongelmat... Kulutusyhteiskunta voi myös houkutella ihmisiä olemaan hankkimatta lapsia vain voidakseen säilyttää vapautensa ja elämäntyyliä”.¹⁹ On totta, että aviopuolisoiden oikea omatunto, kun he ovat olleet anteliaita elämän välittämisessä, voi ohjata heitä päätökseen rajoittaa lastensa lukumäärää riittävän vakavista syistä, mutta juuri ”rakkaudesta tätä omantunnon arvokkuutta kohtaan kirkko torjuu kaikin voimin valtion pakkotoimet ehkäisyyn, sterilisaation tai jopa abortin edistämiseksi”.²⁰ Tällaiset toimenpiteet ovat mahdollisia hyväksyä edes korkean syntyvyyden alueilla, mutta on huomattava, että poliitikot rohkaisevat niitä myös joissakin maissa, joissa syntyvyys on huolestuttavan alhainen. Kuten Korean piispat sanoivat, tämä on ”ristiriitaista toimintaa ja velvollisuuden laiminlyöntiä”.²¹

43. Uskon ja uskonnonharjoituksen heikkeneminen joissakin yhteiskunnissa vaikuttaa perheisiin ja jättää ne yhä enemmän yksin vaikeuksineen. Isät totesivat, että ”yksi nykykulttuurin suurimmista köyhyyksistä on yksinäisyys, joka on seurausta Jumalan poissaolosta ihmisten elämässä ja suhteiden hauraudesta. On myös yleinen tunne voimattomuudesta sosioekonomisen todellisuuden edessä, joka usein murskaa perheitä... Usein perheet tuntevat olevansa hylättyjä instituutioiden välinpitämättömyyden ja huomion puutteen vuoksi. Kielteiset seuraukset yhteiskuntajärjestyksen kannalta ovat ilmeisiä: väestökriisi, kasvatusvaikeudet, vastahakoisuus ottaa vastaan uutta elämää, vanhusten pitäminen taakkana, tunne-elämän

19 *Relatio finalis* 2015, 7.

20 Sama, 63.

21 Korean katolinen piispainkokous, *Towards a culture of life!* (15. maaliskuuta 2007).

ongelmat, jotka joskus johtavat väkivaltaan. Valtion vastuulla on luoda lainsäädäntö- ja työolosuhteet, jotka takaavat nuorten tulevaisuuden ja auttavat heitä toteuttamaan suunnitelmansa perheen perustamisesta”.²²

44. Arvokkaan tai asianmukaisen asunnon puute johtaa usein siirtämään suhteen virallistamista myöhemmäksi. On muistettava, että ”perheellä on oikeus kohtuulliseen asuntoon, joka soveltuu perhe-elämään ja perheen jäsenten lukumäärään, sellaisessa ympäristössä, joka tarjoaa peruspalvelut perheen ja yhteisön elämälle”.²³ Perhe ja koti kuuluvat yhteen. Tämä esimerkki osoittaa, että on tärkeää korostaa perheen oikeuksia, ei pelkästään yksilön oikeuksia. Perhe on hyvä, jota ilman yhteiskunta ei voi olla, ja sitä on suojeltava.²⁴ Näiden oikeuksien puolustaminen on ”*profeetallinen vetoisuus perheinstituution puolesta, jota on kunnioitettava ja puolustettava kaikkea riistoa vastaan*”²⁵ ennen kaikkea nykykontekstissa, jossa se tavallisesti löytää vähän tilaa poliittisissa suunnitelmissa. Perheillä on muiden oikeuksien joukossa myös oikeus ”voida turvautua julkisten viranomaisten asianmukaiseen perhepolitiikkaan oikeudellisella, taloudellisella, yhteiskunnallisella ja verotuksellisella alueella”.²⁶ Joskus perheiden ahdinko on dramaattinen, jos rakas omainen sairastuu eikä ole pääsyä asianmukaiseen terveydenhuoltoon tai jos kunniallisen työn löytäminen pitkittyi. ”Taloudelliset pakotteet sulkevat perheiltä pääsyn kasvatukseen, kulttuurielämään ja aktiiviseen sosiaaliseen

22 *Relatio Synodi* 2014, 6.

23 Paavillinen perheneuvosto, *Perheen oikeuksien peruskirja* (22. lokakuuta 1983), 11.

24 Vrt. *Relatio finalis* 2015, 11-12.

25 Paavillinen perheneuvosto, *Perheen oikeuksien peruskirja* (22. lokakuuta 1983), johdanto.

26 Sama, 9.

elämään. Nykyinen talousjärjestelmä tuottaa monenlaista sosiaalista syrjintää. Perheet kärsivät erityisesti työhön liittyvistä ongelmista. Nuorilla on vähän mahdollisuuksia ja työtarjonta on hyvin rajoitettua ja epävarmaa. Työpäivät ovat pitkiä ja usein pitkät työmatkat tekevät ne vielä raskaammiksi. Tämä ei auta perheenjäseniä kokoontumaan yhteen lapsineen, jotta he voisivat ravita suhteitaan joka päivä.”²⁷

45. ”Monet lapset syntyvät avioliiton ulkopuolella, erityisesti joissakin maissa, ja monet kasvavat vain yhden vanhemman kanssa tai laajemmassa perheessä tai uusperheessä... Seksuaalinen hyväksikäyttö lapsuudessa on yksi nyky-yhteiskunnan suurimmista skandaaleista ja vääristymistä. Perhetilanteet pahenevat myös yhteiskunnissa, joita raskauttaa väkivalta sodan, terrorismin tai järjestäytyneen rikollisuuden vuoksi. Ennen kaikkea suurkaupungeissa ja niiden reuna-alueilla kasvaa niin sanottu katulapsi-ilmiö.”²⁸ Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö on vielä suurempi skandaali, jos sitä tapahtuu paikoissa, joissa heidän pitäisi olla turvassa, erityisesti perheissä, kouluissa ja kristillisissä yhteisöissä ja instituutioissa.²⁹

46. Siirtolaisuusliikkeet ”ovat toinen aikojen merkki, joka on kohdattava kaikkine seurauksineen perhe-elämän kannalta”.³⁰ Viime synodi kiinnitti suurta huomiota tähän ongelmaan ja totesi, että se ”koskettaa eri tavoin kokonaisia väestönosia monissa osissa maailmaa. Kirkolla on ollut tällä alalla tärkeä rooli. Nykyään on välttämättömämpää kuin kos-

27 *Relatio finalis* 2015, 14.

28 *Relatio Synodi* 2014, 8.

29 Vrt. *Relatio finalis* 2015, 78.

30 *Relatio Synodi* 2014, 8.

kaan ennen pitää yllä ja kehittää tätä evankelista todistusta (vrt. Matt. 25:35)... Ihmisten liikkuvuus, joka vastaa kansojen luonnollista historiallista liikkuvuutta, voi osoittautua aidoksi rikkaudeksi sekä perheelle, joka muuttaa maasta, etteä maalle, joka ottaa sen vastaan. Toinen asia on perheiden pakkosiirtolaisuus, joka johtuu sotatilanteista, vainosta, köyhyydestä tai epäoikeudenmukaisuudesta. Sille on tyyppillistä vaivalloinen matkanteko, joka usein vaarantaa ihmishenkiä, traumatisoi ihmisiä ja horjuttaa perheen vakautta. Siirtolaisten auttaminen vaatii erityistä pastoraalityötä, jota suunnataan sekä siirtolaisperheille että alkuperämaahan jääneille perheenjäsenille. Tämä on toteutettava kunnioittaen heidän kulttuuriaan, heidän taustansa tarjoamaa uskonnollista ja inhimillistä kasvatusta, heidän riittänsä ja traditioidensa hengellistä rikkautta, myös erityissielunhoidon kautta... Siirtolaisuus on erityisen dramaattista ja tuhoavaa perheille ja yksilöille, jos se tapahtuu laittomasti ja kansainvälisten ihmiskauppaverkostojen kautta. Saman voi sanoa naisista tai yksin kulkevista lapsista, joiden on pakko olla pitkiä aikoja siirtymäpaikoissa ja pakolaisleireissä, sillä siellä integraatioprosessia on mahdollonta aloittaa. Äärimmäinen köyhyys ja muut hajottavat tilanteet johtavat joskus jopa siihen, että perheet myyvät lapsensa prostituutiota tai elinkauppaa varten”.³¹ ”Kristittyjen vaino, kuten myös etnisten ja uskonnollisten vähemmistöjen vaino eri osissa maailmaa ja erityisesti Lähi-idässä, on suuri koetelemus paitsi kirkolle myös koko kansainväliselle yhteisölle. On tuettava kaikkia ponnistuksia, jotta perheet ja kristilliset yhteisöt voisivat pysyä kotimaissaan.”³²

31 *Relatio finalis* 2015, 23; vrt. viesti maailman siirtolaisten ja pakolaisten päivää varten 2016 (12. syyskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 2. lokakuuta 2015, s. 8.

32 *Relatio finalis* 2015, 24.

47. Isät kiinnittivät erityistä huomiota myös ”perheisiin, joiden jäsenillä on erityistarpeita. Vammaisuus, joka tulee elämässä yllättäen eteen, on syvä ja odottamaton haaste ja järkyttää perheen tasapainoa, toiveita ja odotuksia... Suurta ihailua ansaitsevat ne perheet, jotka rakastaen hyväksyvät vammaisen lapsen tuoman haastavan koetuksen. Ne antavat kirkolle ja yhteiskunnalle arvokkaan todistuksen uskollisuudesta elämän lahjaa kohtaan. Hyväksyessään ihmiselämän haurauden salaisuuden ja pitäessään siitä huolta perhe ja kristillinen yhteisö voivat löytää uusia toiminta- ja ilmaisutapoja, ymmärryksen ja identiteetin muotoja. Vammaiset ihmiset ovat perheelle lahja ja mahdollisuus kasvaa rakkaudessa, vastavuoroisessa auttamisessa ja ykseydessä... Perhe, joka uskon katseella hyväksyy vammaiset ihmiset, tunnistaa ja takaa jokaisen ihmiselämän laadun ja arvon tarpeineen, oikeuksineen ja mahdollisuuksineen. Se huolehtii palvelemisesta ja hoidosta ja edistää ystävyyttä ja kiintymystä kaikissa elämän vaiheissa”.³³ Haluan korostaa, että sekä siirtolaisille että vammaisille ihmisille omistettu huomio on Hengen merkki. Nämä molemmat tilanteet ovat paradigmaattisia: niissä näkyy erityisesti se tapa, jolla heikompien ihmisten laupiaan hyväksymisen ja integraation logiikka nykyään toteutuu.

48. ”Suurin osa perheistä kunnioittaa vanhuksia, ympäröi heidät kiintymyksellä ja pitää heitä siunauksena. On erityisesti pidettävä arvossa perheyhdistyksiä ja -liikkeitä, jotka työskentelevät vanhusten hyväksi sekä hengellisesti että sosiaalisesti... Korkean teollistumisen yhteiskunnissa vanhusten määrä kasvaa samalla kun syntyvyys vähenee, ja on vaara, että heitä pidetään taakkana. Toisaalta heidän tarvitsemansa hoito on

33 Sama, 21.

usein kova koettelemus heidän omaisilleen.”³⁴ ”Elämän loppuvaiheen arvostaminen on nykyisin yhä välttämättömämpää, kun nyky-yhteiskunta kaikin tavoin pyrkii häivyttämään kuoleman hetkeä. Vanhuksen heikkoutta ja riippuvuutta väärinkäytetään pelkän taloushyödyn saavuttamiseksi. Lukuisat perheet opettavat meille, että elämän viimeiset vaiheet voi kohdata pitäen arvossa sitä, mitä koko elämän täyttymys ja sen liittyminen pääsiäissalaisuuteen merkitsee. Suuri määrä vanhuksia asuu kirkon hoitokodeissa, joissa he voivat elää rauhallisessa perheympäristössä sekä aineelliselta ja hengelliseltä kannalta. Eutanasia ja avustettu itsemurha ovat vakava uhka perheille koko maailmassa. Monissa valtioissa ne ovat laillisia. Kirkko torjuu lujasti nämä käytännöt ja tuntee velvollisuudekseen auttaa perheitä, jotka pitävät huolta iäkkäistä ja sairaista jäsenistään.”³⁵

49. Haluan nostaa esiin köyhyyteen vajonneiden ja monien ahdinkojen rasittamien perheiden tilanteen. Niissä elämän rajallisuus koetaan tuskallisesti. Kaikkihan kohtaavat vaikeuksia, mutta hyvin köyhässä kodissa niistä tulee raskaampia.³⁶ Esimerkiksi jos nainen joutuu kasvattamaan lapsensa yksin eron tai muiden syiden vuoksi ja hänen on pakko tehdä työtä pysytymättä viemään lasta toisen hoidettavaksi, lapsi kasvaa hylätynä. Se altistaa hänet kaikenlaisille riskeille ja vaarantaa hänen persoonallisen kypsymisensä. Vaikeissa tilanteissa, joissa hädänalaisimmat ihmiset elävät, kirkon on erityisellä huolella pyrittävä ymmärtämään, lohduttamaan ja integroimaan heitä. On vältettävä pakottamasta heille kiveen hakattua sääntöluetteloa. Se saisi heidät tuntemaan itsensä tuomituiksi ja

34 Sama, 17.

35 Sama, 20.

36 Vrt. sama, 15.

hylätyiksi juuri sen kirkkoäidin taholta, joka on kutsuttu tuomaan heille Jumalan laupeutta. Sen sijaan, että heille tarjotaan armon parantavaa voimaa ja evankeliumin valoa, jotkut haluavat ”indoktrinoida” evankeliumin, muuttaa sen ”kuolleiksi kiviksi, joita heitetään toisia vastaan”.³⁷

Joitakin haasteita

50. Vastaukset kahteen konsultaatioon synodiprosessin aikana luettelivat mitä erilaisimpia uusien haasteiden aiheuttamia tilanteita. Jo edellä mainitsemieni lisäksi vastauksissa viitattiin usein kasvatustehtävän vaikeuksiin muun muassa siksi, että vanhemmat palaavat kotiin väsyneinä ja haluamatta puhua, monissa perheissä ei ole edes tapana syödä yhdessä ja monenlaisten häiriötekijöiden määrä kasvaa tv-riippuvuuden ohella. Tämä vaikeuttaa uskon välittämistä vanhemmilta lapsille. Toiset huomauttivat, että perheet ovat usein valtava ahdistuksesta sairaita. Näyttää siltä, että ne keskittyvät enemmän ennakoimaan tulevia ongelmia kuin jakamaan keskenään nykyhetkeä. Tämä on kulttuurikysymys, jota usein raskauttaa epävarma ammatillinen tulevaisuus, taloudellinen turvattomuus tai pelko lasten tulevaisuudesta.

51. Yhtenä aikamme vitsauksista mainittiin myös huumeriippuvuus, josta monet perheet kärsivät ja joka lopulta usein tuhoaa ne. Jotakin samankaltaista tapahtuu myös alkoholismissa, peli- ja muissa riippuvuuksissa. Perhe voisi olla ennaltaehkäisyn ja ongelman hallinnan paikka, mutta yhteiskunta ja politiikka eivät käsitä, että vaarassa oleva perhe

37 Piispainsynodin XIV varsinaisen yleiskokouksen päätöspuhe (24. lokakuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 26.-27. lokakuuta 2015, s. 13.

”menettää kykynsä reagoida ja auttaa jäseniään... Huomaamme tämän hajoamisen raskaat seuraukset tuhoutuneissa perheissä, juurettomissa lapsissa, hylätyissä vanhuksissa, elossa olevien vanhempien orvoissa lapsissa, teini-ikäisissä ja nuorissa vailla suuntaa ja sääntöjä”.³⁸ Kuten Meksikon piispat sanoivat, surulliset perheväkivaltilanteet ovat hedelmällinen maaperä uusien yhteiskunnallisen aggressiivisuuden muotojen syntymiselle, koska ”perhesuhteet selittävät myös alttiutta väkivaltaiseen persoonallisuuteen. Perheet, joilla on tällainen vaikutus, ovat niitä, joista puuttuu vuorovaikutus; niitä, joissa vallitsevat puolustusasenteet ja jäsenet eivät tukeudu toisiinsa; niitä, joissa ei ole osallistumista edistäviä perheaktiviteetteja; niitä, joissa vanhempien keskinäiset suhteet ovat usein ristiriitaisia ja väkivaltaisia ja vanhempien ja lasten suhdetta leimaavat vihamieliset asenteet. Perheväkivalta on kaunan ja vihan koulu perustavanlaatuisissa ihmissuhteissa”.³⁹

52. Kukaan ei voi ajatella, että perheen heikentäminen luonnollisena avioliittoon perustuvana yhteisönä olisi yhteiskunnalle eduksi. Käy päinvastoin: se estää ihmisten kypsymistä, huolenpitoa yhteisöllisistä arvoista ja kaupunkien ja alueiden eettistä kehitystä. Ei enää selvästi huomata, että vain miehen ja naisen välinen muut poissulkeva ja purkamaton liitto, johon sitoudutaan pysyvästi ja joka mahdollistaa hedelmällisyyden, toteuttaa täyttää yhteiskunnallista tehtävää. Meidän on tunnistettava, että on monenlaisia eri perhetilanteita, jotka voivat tarjota jonkinlaista pysyvyyttä, mutta esimerkiksi avoliittoja tai samaa sukupuolta olevien liittoja ei yksinkertaisesti voi pitää samanvertaisina kuin avioliittoa. Mikään väliaikai-

38 Argentiinan piispainkokous, *Navega mar adentro* (31. toukokuuta 2003), 42.

39 Meksikon piispainkokous, *Que en Cristo Nuestra Paz México tenga vida digna* (15. helmikuuta 2009), 67.

nen tai elämän välittämiseltä sulkeutunut liitto ei takaa yhteiskunnan tulevaisuutta. Mutta kuka pitää nykyisin huolta avioliittojen lujittamisesta, auttaa aviopareja voittamaan uhkaavat vaarat, tukee heitä kasvatustehtävässä, innoittaa avioliiton pysyvyyteen?

53. ”Joissakin yhteiskunnissa moniavioisuus on yhä tavallista, toisissa järjestetyt avioliitot... monissa, ei vain länsimaisissa konteksteissa, leviää tapa asua yhdessä ennen avioliittoa tai myös yhteiselämä, jossa ei ole mitään aikomusta institutionaalisen siteen omaksumiseen.”⁴⁰ Monissa maissa lainsäädäntö helpottaa erilaisten vaihtoehtojen kehitystä, jolloin avioliitto, jolle on ominaista muut poissulkevuus, purkamattomuus ja avoimuus elämälle, näyttäytyy vanhentuneena vaihtoehtona monien muiden joukossa. Monissa maissa etenee perheen juridinen dekonstruktio, joka pyrkii omaksumaan lähes yksinomaan tahdon autonomian paradigmaan perustuvia muotoja. Vaikka on oikeutettua ja oikeudenmukaista, että torjutaan sellaiset ”perinteiset” perhemuodot, joita leimaa autoritaarisuus ja väkivalta, tämän ei pidä johtaa avioliiton halveksimiseen, vaan sen todellisen merkityksen löytämiseen ja uudistumiseen. Perheen voima ”on olennaisesti sen kyvyssä rakastaa ja opettaa rakastamaan. Kuinka haavoittunut perhe saattaa olla, se voi aina kasvaa rakkaudesta käsin”.⁴¹

54. Tässä lyhyessä katsauksessa todellisuuteen haluan korostaa, että vaikka on tapahtunut huomattavia parannuksia naisen oikeuksien tunnustamisessa ja hänen osallistumisessaan julkiseen elämään, joissakin maissa on vielä paljon kehitettävää. Tapoja, joita ei voida hyväksyä, ei ole vielä täysin kitket-

40 *Relatio finalis* 2015, 25.

41 Sama, 10.

ty pois. Ennen kaikkea häpeällinen väkivalta naisia kohtaan, perheen kaltoinkohtelu ja erilaiset orjuuden muodot eivät todista miehen voimasta vaan raukkamaisuudesta ja rappios- ta. Sanallinen, ruumiillinen ja seksuaalinen väkivalta naista kohtaan joissakin avioliitoissa on ristiriidassa itse aviollisen liiton luonteen kanssa. Ajattelen julmaa naisen sukuelimien silpomista joissakin kulttuureissa, mutta myös epätasa-arvoa pääsyssä kunniallisiin työpaikkoihin ja päätöksentekoroolei- hin. Historiaa kuormittavat patriarkaalisten kulttuurien ää- rimmäisyydet, joissa naista pidettiin toisen luokan ihmisenä, mutta muistakaamme myös kohdunvuokraus ja ”naisen ruu- miin välineellistäminen ja kaupallistaminen nykyisessä me- diakulttuurissa”.⁴² Jonkun mielestä monet nykyongelmat ovat ilmenneet naisen emansipaatiosta lähtien. Mutta tämä argu- mentti ei ole pätevä, ”se on vääristelyä, se ei ole totta. Se on sovinismin muoto”.⁴³ Miehen ja naisen yhtäläinen arvokkuus saa meidät iloitsemaan siitä, että vanhat syrjintämuodot voite- taan ja että vastavuoroisuus kehittyy perheiden sisällä. Vaikka onkin syntynyt sellaisia feminismien muotoja, joita emme voi pitää asianmukaisina, ihailemme Hengen työtä siinä, että nai- sen arvokkuus ja oikeudet tunnustetaan selvemmin.

55. Miehellä ”on yhtä lailla ratkaiseva rooli perheen elämässä, erityisesti vaimon ja lasten suojelemisessa ja tukemisessa... Monet miehet ovat tietoisia oman roolinsa tärkeydestä per- heessä ja elävät sitä todeksi mieheyden erityisten ominaispiir- teiden mukaan. Isän poissaolo leimaa raskaasti perhe-elämää, lasten kasvatusta ja heidän integroitumistaan yhteiskuntaan.

42 Katekeesi (22. huhtikuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 23. huhtikuuta 2015, s. 7.

43 Katekeesi (29. huhtikuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 30. huhtikuuta 2015, s. 8.

Hänen poissaolonsa voi olla fyysistä, emotionaalista, kognitiivista ja hengellistä. Tämä puute riistää lapsilta asianmukaisen isällisen käytöksen mallin”.⁴⁴

56. Toinen haaste syntyy erilaista ideologioista, jotka tunnetaan yleisnimellä *gender* ja jotka ”kieltävät miehen ja naisen luonnollisen erilaisuuden ja vastavuoroisuuden. Ne tähtäävät yhteiskuntaan ilman sukupuolieroja ja tekevät tyhjäksi perheen antropologisen perustan. Tämä ideologia johtaa kasvatusohjelmiin ja lainsäädäntöön, jotka edistävät radikaalisti miehen ja naisen biologisesta erilaisuudesta irrotettua persoonallista identiteettiä ja tunne-elämän intimitteettiä. Ihmisen identiteettiä määrittää yksilön valinta, joka voi myös muuttua ajan kuluessa”.⁴⁵ On huolestuttavaa, että jotkut tällaiset ideologiat, jotka näennäisesti vastaavat toisinaan ymmärrettäviinkin toiveisiin, pyrkivät ainoaksi oikeaksi ajattelutavaksi, joka määrittää myös lasten kasvatusta. Ei pidä jättää huomiotta sitä, että ”biologisen sukupuolen (*sex*) ja sosiaalis-kulttuurisen sukupuoliroolin (*gender*) välillä voi tehdä eron, mutta niitä ei voi irrottaa toisistaan”.⁴⁶ Toisaalta ”bioteknologinen vallankumous ihmisen lisääntymisen alueella on johtanut mahdollisuuden manipuloida suvunjatkamista, tehdä sen riippumattomaksi miehen ja naisen seksuaalisesta suhteesta. Näin ihmiselämästä ja vanhemmuudesta on tullut koottavia ja irrottavissa olevia todellisuuksia, jotka riippuvat pääasiassa yksilöiden tai pariskuntien toiveista”.⁴⁷ Yksi asia on ymmärtää inhimillistä heikkoutta ja elämän monimutkaisuutta, toinen asia on hyväksyä ideologioita, jotka pyrkivät jakamaan kah-

44 *Relatio finalis* 2015, 28.

45 Sama, 8.

46 Sama, 58.

47 Sama, 33.

tia todellisuuden erottamattomat ulottuvuudet. Älkäämme langetko syntiin pyrkiä asettumaan Luojan paikalle. Olemme luotuja, emme kaikkivaltiaita. Luomakunta edeltää meitä ja se on otettava vastaan lahjana. Samalla meidät on kutsuttu varjelemaan ihmisyyttämme, mikä merkitsee ennen kaikkea sitä, että se on hyväksyttävä ja sitä on kunnioitettava sellaisena kuin se on luotu.

57. Kiitän Jumalaa siitä, että monet perheet – kaukana siitä, että pitäisivät itseään täydellisinä – elävät todeksi rakkautta, toteuttavat kutsumustaan ja kulkevat eteenpäin, vaikka monta kertaa kompastuvatkin matkalla. Synodin mietteistä ei nouse esiin ihanneperheen stereotyyppiä, vaan pikemminkin haastava mosaiikki, jonka muodostavat monet erilaiset todellisuudet täynnä iloja, draamoja ja unelmia. Meitä huolestuttavat todellisuudet ovat haasteita. Älkäämme langetko ansaan tyytyä puolusteleviin valituksiin missionaarisen luovuuden herättämisen sijasta. Kaikissa tilanteissa ”kirkko huomaa tarpeen sanoa totuuden ja toivon sanan... Kristillisen avioliiton ja perheen suuret arvot vastaavat kaipaukseen, joka täyttää ihmiselämän”.⁴⁸ Jos kohtaammekin monia vaikeuksia, ne ovat – kuten Kolumbian piispat sanoivat – kutsu ”vapauttaa meissä toivon energiat muuttaen ne profeettallisiksi uniksi, muuttaviksi teoiksi ja luoviksi rakkauden suunnitelmiksi”.⁴⁹

48 *Relatio Synodi* 2014, 11.

49 Kolumbian piispainkokous, *A tiempos difíciles, colombianos nuevos* (13. helmikuuta 2003), 3.

Kolmas luku

KATSE JEESUKSEEN: PERHEEN KUTSUMUS

58. Perheiden edessä ja niiden keskellä täytyy aina uudestaan kaikia ensimmäinen julistus, se, mikä on ”kauneinta, suurinta, puoleensavetävintä ja samalla välttämättömintä”⁵⁰, se, minkä on oltava ”evankelioimistoiminnan keskus”.⁵¹ Se on perusjulistus, ”jota on aina eri tavoilla palattava kuulemaan ja jota on aina julistettava katekeesissa muodossa tai toisessa”.⁵² ”Ei mikään ole tätä julistusta lujempaa, syvempää, varmempaa, johdonmukaisempaa ja viisaampaa. Kaikki kristillinen kasvatus on ennen kaikkea kerygman (hyvän sanoman julistamisen) syventämistä.”⁵³

50 Apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 35: AAS 105 (2013), 1034.

51 Vrt. sama, 164: AAS 105 (2013), 1088.

52 Sama.

53 Sama, 165: AAS 105 (2013), 1089.

59. Opetuksemme avioliitosta ja perheestä on oltava tämän rakkauden ja hellyyden julistuksen innoittamaa ja muovamaa; muuten siitä tulisi pelkkää kylmää ja hengetöntä opin puolustusta. Kristillisen perheen salaisuutta ei voi täysin ymmärtää muuten kuin Isän äärettömän rakkauden valossa, joka on tullut ilmi Kristuksessa, hänessä, joka antoi itsensä loppuun saakka ja elää keskellämme. Siksi tahdon mietiskellä elävää Kristusta, joka on läsnä lukemattomissa rakkaustarinoissa, ja rukoilla Hengen tulta kaikille maailman perheille.

60. Tämä lyhyt luku tiivistää kirkon opetuksen avioliitosta ja perheestä. Jälleen lainaan synodin isien eri puheenvuoroja, heidän pohdintaansa uskon valossa. Jeesuksen katse lähtökohtanaan he puhuivat siitä, kuinka Jeesus ”katsoi kohtaamiaan naisia ja miehiä rakkaudella ja hellyydellä, saattoi heidän askeliaan totuudessa, kärsivällisesti ja laupiaasti julistaessaan Jumalan valtakunnan vaatimuksia”.⁵⁴ Samalla tavalta Herra saattaa meitä tänäänkin tehtävässämme elää todeksi ja välittää eteenpäin perheen evankeliumia.

Jeesus palauttaa ennalleen ja täyttää Jumalan suunnitelman

61. Niitä vastaan, jotka torjuivat avioliiton, Uusi testamentti opettaa, että ”kaikki, minkä Jumala on luonut, on hyvää, eikä siitä tarvitse hylätä mitään” (1. Tim. 4:4). Avioliitto on Herran ”armolahja” (vrt. 1. Kor. 7:7). Samalla ja juuri tämän myönteisen arvostuksen vuoksi Uusi testamentti korostaa voimakkaasti sitä, että tästä Jumalan lahjasta on pidettävä huolta: ”Pitäkää avioliitto kaikin tavoin kunniaassa älkääkä häpäiskö aviovuodettanne” (Hepr. 13:4). Tähän Jumalan lahjaan sisäl-

54 *Relatio Synodi* 2014, 12.

tyy seksuaalisuus: "Älkää keskeyttäkö yhdyselämäänne" (1. Kor. 7:5).

62. Synodin isät muistuttivat, että "viitatessaan alkuperäiseen suunnitelmaan miehestä ja naisesta Jeesus vahvisti heidän liittonsa purkamattomuuden, vaikka sanoikin: 'Mooses antoi teille luvan hylätä vaimonne, koska te olette niin kovasydämissä. Mutta alun perin ei ollut niin' (Matt. 19:8). Avioliiton purkamattomuutta ('minkä Jumala on yhdistänyt, sitä älköön ihminen erottako', Matt. 19:6) ei pidä ymmärtää ihmisille langetettuna ikeenä, vaan lahjana avioliiton yhdistämille ihmisille... Jumalan armollinen alentuminen meidän puoleemme saattaa aina ihmisen tietä, parantaa ja muuttaa armollaan kovettuneen sydämen, suuntaa sen kohti alkua ristien tien kautta. Evankeliumeista käy selvästi ilmi Jeesuksen esimerkki... hän julisti sanomaa avioliiton merkityksestä ilmoituksen täyteytensä, joka palauttaa ennalleen Jumalan alkuperäisen suunnitelman (vrt. Matt. 19:3)".⁵⁵

63. "Jeesus, joka sovitti kaiken itsessään, palautti avioliiton ja perheen alkuperäiseen muotoonsa (vrt. Mark. 10:1-12). Kristus lunasti perheen ja avioliiton (vrt. Ef. 5:21-32), palautti ne Pyhän Kolminaisuuden kuvan mukaiseksi, Kolminaisuuden, jonka salaisuudesta kumpuaa kaikki todellinen rakkaus. Aviollinen liitto perustettiin luomisessa, ilmoitettiin pelastushistoriassa ja saa täyden merkityksensä Kristuksessa ja hänen kirkossaan. Kristus antaa kirkon kautta avioliitolle ja perheelle armon, jota se tarvitsee todistaakseen Jumalan rakkaudesta ja elääkseen yhteyden elämää. Perheen evankeliumi kulkee maailman historian kautta, alkaen ihmisen luomises-

55 Sama, 14.

ta Jumalan kuvaksi ja kaltaiseksi (vrt. 1. Moos. 1:26-27) aina liiton salaisuuden täyttymiseen Kristuksessa aikojen lopussa Karitsan häissä (vrt. Ilm. 19:9).⁵⁶

64. ”Jeesuksen esimerkki on ohjeellinen kirkolle... Hän aloitti julkisen elämänsä tekemällä ihmeen Kaanan hääjuhlassa (vrt. Joh. 2:1-11)... Hän jakoi arkipäivän ystävyiden hetkiä Lasaruksen ja tämän sisarten perheen (vrt. Luuk. 10:38) ja Pietarin perheen kanssa (vrt. Matt. 8:14). Hän kuuli vanhempien itkun lastensa kuoleman takia ja herätti nämä henkiin (vrt. Mark. 5:41; Luuk. 7:14-15). Näin hän toi ilmi laupeuden todellisen merkityksen, liiton palauttamisen (vrt. Johannes Paavali II, *Dives in misericordia*, 4). Tämä käy selvästi ilmi keskusteluista samarialaisnaisen (vrt. Joh. 4:1-30) ja avionrikkajan (vrt. Joh. 8:1-11) kanssa, kun Jeesuksen pyyteettömän rakkauden kohtaaminen herättää heissä tietoisuuden synnistä.”⁵⁷

65. Sanan tuleminen lihaksi ihmisperheessä Nasaretissa muuttaa uutuudellaan maailmanhistoriaa. Syventykäämme Jeesuksen syntymän salaisuuteen. Maria vastasi myöntävästi enkelin ilmoitukseen, ja Sana sikisi hänen kohdussaan. Joosefkin vastasi myöntävästi, antoi nimen Jeesukselle ja piti huolta Mariasta. Mietiskelkäämme paimenten iloa seimen luona, tietäjien palvontaa, pakoa Egyptiin, jossa Jeesus osallistuu pakkosiirtolaisuuteen viedyn, vainotun ja nöyryytetyn kansansa tuskaan. Mietiskelkäämme Sakariaan uskonnollista odotusta ja iloa Johannes Kastajan syntymästä, Simeonille ja Hannalle annetun lupauksen toteutumista temppeleissä ja lainopettajien hämmästyttä heidän kuunnelllessaan nuoren Jeesuksen viisautta. Ja sitten on mietiskeltävä kolmeakym-

56 Sama, 16.

57 *Relatio finalis* 2015, 41.

mentä pitkää vuotta, joina Jeesus ansaitsi leipänsä tehden työtä käsillään, lausui kansansa rukouksia ja uskontraditioita ja opiskeli isiensä uskoa, kunnes saattoi sen kantamaan hedelmää valtakunnan salaisuudessa. Tätä on joulun salaisuus ja Nasaretin salaisuus, täynnä perheen tuoksua! Tämä salaisuus kiehtoi Franciscus Assisilaista, Jeesus-lapsen Teresaa ja Charles de Foucauldia, ja siitä ammentavat myös kristityt perheet uudistaakseen toivonsa ja ilonsa.

66. "Nasaretin pyhän perheen todeksi elämä rakkauden ja uskollisuuden liitto valaisee periaatetta, josta jokainen perhe saa muotonsa, ja tekee sen kykenevämmäksi kohtaamaan elämän ja historian käänneet. Tältä perustalta jokainen perhe voi heikkoudessaankin tulla valoksi maailman pimeyteen. 'Tästä ymmärrämme, kuinka perheessä eletään. Nasaret muistuttaa meille, mikä perhe on, mitä on rakkauden yhteys, sen vaatimaton ja yksinkertainen kauneus, sen pyhä ja loukkaamaton luonne; se saa meidät näkemään, kuinka suloista ja korvaamattonta on kasvatus perheessä, ja opettaa meille perheen perustavan tehtävän yhteiskunnan järjestyksessä' (Paavali VI, puhe Nasaretissa 5. tammikuuta 1964)."⁵⁸

Perhe kirkon asiakirjoissa

67. Vatikaanin II kirkolliskokous käsitteli pastoraalikonstitutiiossa *Gaudium et spes* avioliiton ja perheen arvokkuuden edistämistä (vrt. 47-52). "Se määritteli avioliiton elämän ja rakkauden yhteisöksi (vrt. 48), asettaen rakkauden perheen keskukseen... 'Miehen ja vaimon välinen tosi rakkaus' (49) merkitsee vastavuoroista itsensä antamista, sisältää ja in-

58 Sama, 38.

tegroi seksuaalisen ulottuvuuden ja tunne-elämän Jumalan suunnitelman mukaisesti (vrt. 48-49). Lisäksi kirkolliskokous korostaa aviopuolisoiden juurtumista Kristukseen: Kristus Herra 'tulee kristillisiä aviopuolisoita vastaan avioliiton sakramentissa' (48) ja pysyy heidän kanssaan. Inkarnaatiossa hän omaksuu inhimillisen rakkauden, puhdistaa sen, tuo sen täytymykseen ja antaa aviopuolisolle Henkensä kautta kyvyn elää sitä todeksi täyttäen koko heidän elämänsä uskolla, toivolla ja rakkaudella. Tällä tavoin aviopuolisot pyhitetään, he rakentavat erityisellä armollaan Kristuksen ruumista ja muodostavat kotikirkon (vrt. *Lumen gentium*, 11). Siksi kirkko, ymmärtääkseen täysin salaisuutensa, katsoo kristillistä perhettä, joka ilmentää sitä aidolla tavalla."⁵⁹

68. "Autuas Paavali VI syvensi Vatikaanin II kirkolliskokouksen linjoilla opetusta avioliitosta ja perheestä. Erityisesti hänen kiertokirjeensä *Humanae vitae* valaisi aviollisen rakkauden ja suvunjatkamisen sisäistä yhteyttä: 'Aviollinen rakkaus vaatii puolisoilta tietoisuutta vastuullisesta tehtävästään vanhempina. Tätä korostetaan nykyään syystäkin varsin suuresti, mutta se on myös käsitettävä oikein... Vanhempien vastuullisuuden velvollisuus vaatii, että aviopuolisot tunnustavat oikeassa arvojärjestyksessä velvollisuutensa Jumalaa, itseään, perhettä ja yhteiskuntaa kohtaan' (n. 10). Apostolisessa kehoituskirjeessä *Evangelii nuntiandi* Paavali VI korosti perheen ja kirkon suhdetta."⁶⁰

69. "Pyhä Johannes Paavali II omisti perheelle erityishuomiota katekeesissaan inhimillisestä rakkaudesta, kirjeessä perheille *Gratissimam sane* ja ennen kaikkea apostolisessa keho-

59 *Relatio Synodi* 2014, 17.

60 *Relatio finalis* 2015, 43.

tuskirjeessä *Familiaris consortio*. Näissä asiakirjoissa paavi määritteli perheen 'kirkon tieksi'. Hän esitti kokonaisnäemyksen miehen ja naisen kutsumuksesta rakkauteen ja tarjosi perustavia suuntaviivoja perhepastoraalityötä ja perheen yhteiskunnallista roolia varten. Käsitellessään aviollista rakkautta (vrt. *Familiaris consortio*, 13) hän kuvasi tapaa, jolla puoliset keskinäisessä rakkaudessaan vastaanottavat Kristuksen Hengen lahjan ja elävät todeksi kutsumustaan pyhyyteen."⁶¹

70. "Kiertokirjeessä *Deus caritas est* Benedictus XVI käsitteli miehen ja naisen välisen rakkauden totuutta, joka tulee täysin valoon vain ristiinnaulitun Kristuksen rakkauden valossa (vrt. 2). Hän muistutti, että 'avioliitosta, joka perustuu yhteen ainoaan ja lopulliseen rakkauteen, tulee vertauskuva Jumalan suhteesta kansaansa ja päinvastoin: tapa, jolla Jumala rakastaa, muuttuu ihmisen rakkauden mittapuuksi' (11). Kiertokirjeessä *Caritas in veritate* hän korostaa rakkauden merkitystä yhteiskuntaelämän periaatteena (vrt. 44), paikkana, jossa opitaan kokemus yhteisestä hyvästä."⁶²

Avioliiton sakramentti

71. "Raamattu ja traditio avaavat meille pääsyn Kolminaisuuden tuntemiseen, jossa paljastuu perheelle ominaisia piirteitä. Perhe on kuva Jumalasta, joka... on persoonien yhteys. Kasteessa Isän ääni kutsuu Jeesusta rakkaaksi Pojaksi, ja tässä rakkaudessa voimme tunnistaa Pyhän Hengen (vrt. Mark. 1:10-11). Jeesus, joka sovitti kaiken itsessään ja lunasti ihmisen synnistä, ei vain palauttanut avioliittoa ja per-

61 *Relatio Synodi* 2014, 18.

62 Sama, 19.

hettä alkuperäiseen muotoonsa, vaan korotti myös avioliiton sakramentaaliseksi merkiksi rakkaudesta kirkkoa kohtaan (vrt. Matt. 19:1-12; Mark. 10:1-12; Ef. 5:21-32). Ihmisperheessä, jonka Kristus on yhdistänyt, on palautettu ennalleen Pyhimmän Kolminaisuuden 'kuva ja kaltaisuus' (vrt. 1. Moos. 1:26), salaisuus, josta kaikki todellinen rakkaus syntyy. Kristukselta, kirkon kautta, avioliitto ja perhe saavat Pyhän Hengen armon todistaakseen Jumalan rakkauden evankeliumista."⁶³

72. Avioliiton sakramentti ei ole sosiaalinen konventio, tyhjä riitti tai pelkkä ulkoinen sitoumuksen merkki. Sakramentti on lahja aviopuolisoiden pyhitystä ja pelastusta varten, sillä "sakramentaalisen merkin kautta heidän kuulumisensa toisilleen edustaa todella Kristuksen yhteyttä kirkon kanssa. Tämän vuoksi aviopuolisot ovat jatkuva muistutus kirkolle siitä, mitä tapahtui ristillä; he ovat todistajia toisilleen ja lapsilleen pelastuksesta, josta sakramentti tekee heidät osallisiksi".⁶⁴ Avioliitto on kutsumus, koska se on vastaus erityiseen kutsuun elää todeksi aviollista rakkautta epätäydellisenä merkinä Kristuksen ja kirkon välisestä rakkaudesta. Siksi päätös mennä naimisiin ja perustaa perhe on tehtävä kutsumuksen harkinnan hedelmänä.

73. "Sakramentaaliselle avioliitolle olennainen vastavuoroinen lahja on juurtunut kasteen armoon, johon perustuu jokaisen ihmisen perustavanlaatuisen liitto Kristuksen kanssa kirkossa. Ottaessaan toisensa vastaan ja Kristuksen armon avulla morsiuspari lupaa toinen toiselleen kokonaisvaltaisen itsensä antamisen, uskollisuuden ja avoimuuden elämälle. He tun-

63 *Relatio finalis* 2015, 38.

64 Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 13: AAS 74 (1982), 94.

nistavat avioliiton perustaviksi elementeiksi Jumalan heille antamat lahjat ja ottavat vakavasti vastavuoroisen sitoutumisen hänen nimessään ja kirkon edessä. Uskossa he voivat omaksua avioliiton hyvyydet sitoumuksina, joita sakramentin armo auttaa noudattamaan paremmin... Siksi kirkon katse kääntyy aviopuolisoihin koko perheen sydämenä, joka sekin kääntää katseensa kohti Jeesusta.”⁶⁵ Sakramentti ei ole ”asia” tai ”voima”, sillä todellisuudessa Kristus itse ”tulee kristittyjä aviopuolisoihin vastaan avioliiton sakramentin kautta. Hän pysyy heidän luonaan ja antaa heille voiman ottaa ristinsä ja siten seurata häntä, nousta, jos he ovat langenneet, antaa toisilleen anteeksi, kantaa toistensa kuormia”.⁶⁶ Kristillinen avioliitto on merkki. Se ei ainoastaan viittaa siihen, kuinka Kristus on rakastanut kirkkoaan ristillä sinetöidyssä liitossa, vaan tekee tuon rakkauden läsnäolevaksi aviopuolisoiden välisessä yhteydessä. Tulemalla yhdeksi lihaksi he edustavat Jumalan Pojan morsiusliittoa ihmisluonnon kanssa. ”Hän antaa heille heidän rakkautensa ja perhe-elämänsä ilossa jo täällä esimakua Karitsan häätöjuhlasta.”⁶⁷ Vaikka ”analogia aviomiehen-vaimon ja Kristuksen-kirkon välillä” onkin ”epätodellinen analogia”,⁶⁸ se kutsuu huutamaan avuksi Herraa, jotta hän vuodattaisi rakkautensa aviollisiin suhteisiin.

74. Seksuaalinen yhteys, jota eletään inhimillisellä tavalla ja jonka sakramentti pyhittää, on aviopuolisolle tie kasvuun armon elämässä. Se on ”morsiusalaisuus”.⁶⁹ Ruumiillisen yh-

65 *Relatio Synodi* 2014, 21.

66 *Katolisen kirkon katekismus*, 1642.

67 Sama.

68 Katekeesi (6. toukokuuta 2015): *L'Osservatore Romano* (7. toukokuuta 2015), s. 8.

69 Leo Suuri, *Epistula Rustico narbonensi episcopo, inquis.* IV: PL 54, 1205A; vrt. Hinkmar Reimsläinen, *Epist.* 22: PL 126, 142.

teyden arvo on ilmaistu suostumuksen sanoissa, joilla puoliset ottivat toisensa vastaan ja antoivat itsensä toisilleen jakaakseen koko elämänsä. Nämä sanat antavat seksuaalisuudelle merkityksen ja vapauttavat sen kaikesta moniselitteisyydestä. Todellisuudessa puolisoitten koko yhteiselämä, koko suhdeverkosto heidän, heidän lastensa ja maailman välillä saa leimansa ja vahvuutensa sakramentin armosta. Se kumpuaa inkarnaation ja pääsiäisen salaisuudesta, jossa Jumala ilmaisi koko rakkautensa ihmiskuntaa kohtaan ja yhdistyi siihen läheisesti. He eivät koskaan ole yksin ja joudu omin voimin kohtaamaan eteensä tulevia haasteita. Heidät on kutsuttu vastaamaan Jumalan lahjaan sitoutuen, luovasti, kestävinä ja ponnistellen joka päivä. He voivat aina huutaa avuksi Pyhää Henkeä, joka pyhitti heidän liittonsa, jotta saatu armo ilmenisi uudelleen jokaisessa uudessa tilanteessa.

75. Kirkon latinalaisen tradition mukaan avioliiton sakramentissa sakramentin jakajat ovat mies ja nainen, jotka solmivat avioliiton.⁷⁰ Tuodessaan julki suostumuksensa ja ilmaistessaan sen vastavuoroisessa ruumiillisessa antautumisessa he saavat suuren lahjan. Heidän suostumuksensa ja ruumiillinen yhteytensä ovat Jumalan toiminnan välineitä, joka tekee heidät yhdeksi lihaksi. Kasteessa pyhitettiin heidän kykynsä yhtyä avioliittoon Herran palvelijoina ja siten vastata Jumalan kutsuun. Sen vuoksi on myös niin, että kun kaksi ei-kristittyä aviopuolisoa kastetaan, heidän ei tarvitse uudistaa aviolupustaan ja riittää, että he eivät sitä torju, koska heidän saamansa kasteen vuoksi samalla heidän liitostaan tulee automaattisesti sakramentaalinen. Kanoninen laki tunnustaa myös joiden-

70 Vrt. Pius XII, kiertokirje *Mystici Corporis Christi* (29. kesäkuuta 1943): AAS 35 (1943), 202: "*Matrimonio enim quo coniuges sibi invicem sunt ministri gratiae.*"

kin sellaisten avioliittojen pätevyyden, jotka vietetään ilman vihittyä viranhaltijaa (pappi tai diakoni).⁷¹ Jeesus Kristus otti lunastustyönsä piiriin luonnonjärjestyksen niin, että ”kastettujen kesken ei voi olla olemassa pätevää aviosopimusta, joka ei samalla olisi sakramentti”.⁷² Kirkko voi edellyttää avioliiton viettoa julkisesti, todistajien läsnäoloa ja muita ehtoja, jotka historian kuluessa ovat vaihdelleet, mutta tämä ei poista kahden aviopuolison roolia sakramentin jakajina eikä vähennä miehen ja naisen suostumuksen keskeisyyttä, sillä se perustaa sakramentaalisen siteen. Joka tapauksessa meidän on pohdittava enemmän Jumalan toimintaa avioliiton riitissä. Se korostuu erityisen paljon idän kirkkoissa, joissa pidetään tärkeänä avioliiton solmivien siunausta merkinä Hengen lahjasta.

Sanan siemenet ja epätäydelliset tilanteet

76. ”Perheen evankeliumi ravitsee myös siemeniä, jotka vielä odottavat kypsymistä, ja sen on hoidettava myös kuihtuvia puita, joita ei saa unohtaa.”⁷³ Siten, lähtien Kristuksen lahjasta sakramentissa, näitä aviopareja ”johdatetaan kärsivällisesti eteenpäin aina tämän salaisuuden rikkaampaan ymmärtämiseen ja täydellisempään yhdistämiseen heidän omaan elämänsä”.⁷⁴

77. Viitaten Raamatun opetukseen, että kaikki on luotu Kristuksen kautta ja Kristusta varten (vrt. Kol. 1:16), synodin isät muistuttivat, että ”lunastuksen järjestys valaisee ja täyttää

71 Vrt. CIC, cc. 1116; 1161-1165; CCEO, 832; 848-852.

72 CIC, c. 1055 § 2.

73 *Relatio Synodi 2014*, 23.

74 Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 9: AAS 74 (1982), 90.

luomisjärjestyksen. Luonnollinen avioliitto ymmärretään täysin sen sakramentaalisen täyttymyksen valossa: vain katsoamalla Kristusta ymmärretään syvästi totuus ihmissuhteista. 'Itse asiassa ei ihmisen salaisuus tule todella selvästi näkyviin muutoin kuin lihaksi tulleen Sanan salaisuuden kautta... Kristus, uusi Aadam, paljastaa ihmisen kokonaan ihmiselle itselleen ja osoittaa hänelle hänen korkeimman kutsumuksensa' (*Gaudium et spes*, 22). On hyvä ymmärtää Kristus-keskeisestä näkökulmasta avioliiton luonnolliset ominaisuudet, joista koostuu aviopuolisoiden hyvä (*bonum coniugum*)".⁷⁵ Se käsittelee ykseyden, avoimuuden elämälle, uskollisuuden ja purkamattomuuden ja kristillisessä avioliitossa myös vastavuoroisen avun tiellä kohti täydempää ystävyyttä Herran kanssa. "Sanan siementen läsnäolon tunnistamista toisissa kulttuurissa (vrt. *Ad gentes*, 11) voi soveltaa myös avioliiton ja perheen todellisuuteen. Todellisen luonnollisen avioliiton ohella myönteisiä elementtejä on läsnä myös muiden uskonnollisten traditioiden avioliittomuodoissa",⁷⁶ vaikka niistä ei puutu myöskään varjoja. Voimme sanoa, että "jokainen ihminen, joka tässä maailmassa tahtoo muodostaa perheen, jossa lapsia opetetaan iloitsemaan kaikista teoista pahan voittamiseksi – perheen, joka osoittaa, että Henki elää ja vaikuttaa – saa osakseen kiitollisuutemme ja arvostuksemme, mihin kansaan, uskuntoon tai alueeseen hän kuuluukin".⁷⁷

78. "Kristuksen katse, jonka valo valaisee jokaisen ihmisen (vrt. Joh. 1:9; *Gaudium et spes*, 22), innoittaa kirkon pastoraalityötä niitä uskovia kohtaan, jotka asuvat avoliitossa, ovat sol-

75 *Relatio finalis* 2015, 47.

76 Sama.

77 Saarna VIII Maailman perhetapaamisen päätösmessussa Philadelphiassa (27. syyskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 28.-29. syyskuuta 2015, s. 7.

mineet pelkän siviiliavioliiton tai ovat eronneet ja solmineet uuden liiton. Jumalallisen pedagogian näkökannalta kirkko kääntyy rakkaudella niiden puoleen, jotka osallistuvat kirkon elämään epätäydellisellä tavalla. Kirkko rukoilee heille kääntymyksen armoa, rohkaisee heitä tekemään hyvää, pitämään rakastaen huolta toinen toisistaan ja palvelemaan yhteisöä, jossa he elävät ja tekevät työtä... Kun sellainen liitto saavuttaa huomattavan vakauden julkisen siteen kautta ja sitä leimaa syvä kiintymys, vastuu jälkeläisistä ja kyky selviytyä koettelemuksista, se voidaan nähdä tilaisuutena johdattamiseen kohti avioliiton sakramenttia, milloin mahdollista.”⁷⁸

79. ”Vaikeita tilanteita ja perheiden haavoja kohdatessa on aina muistettava yleinen periaate: ’Paimenten tulee tietää, että totuuden rakkauden vuoksi heidän velvollisuutensa on huolellisesti erottaa erilaiset tilanteet’ (*Familiaris consortio*, 84). Vastuun aste ei ole samanlainen kaikissa tapauksissa, ja voi olla tekijöitä, jotka rajoittavat kykyä päätöksentekoon. Vaikka oppi on ilmaistava selvästi, on vältettävä tuomioita, jotka eivät ota huomioon eri tilanteiden monimutkaisuutta. On välttämätöntä kiinnittää huomiota siihen, kuinka ihmiset elävät ja kärsivät tilanteensa vuoksi.”⁷⁹

Elämän välittäminen ja lasten kasvatus

80. Avioliitto on ensi sijassa ”avioelämän ja -rakkauden intiimi yhteisö”⁸⁰, joka on hyväksi itse puolisoille,⁸¹ ja seksu-

78 *Relatio finalis* 2015, 53-54.

79 Sama, 51.

80 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 48.

81 Vrt. CIC, c. 1055 § 1: ”*Ad bonum coniugum atque ad prolis generationem et educationem ordinatum.*”

aalisuus ”on suunnattu miehen ja naisen aviolliseen rakkauteen”.⁸² Siksi myös ne ”aviopuolisot, joille Jumala ei ole antanut lapsia, voivat siitä huolimatta elää avioelämää, joka on täynnä sekä inhimillistä että kristillistä merkitystä”.⁸³ Silti avioliitto on suunnattu ”luontaisen olemuksensa perusteella” suvunjatkamiseen.⁸⁴ Syntyvä lapsi ”ei tule jostakin ulkopuolelta kuin jonakin lisänä puolisoiden keskinäiseen rakkauteen, vaan lapsi syntyy molemminpuolisen antautumisen ytimessä, tämän antautumisen hedelmänä ja täyttymyksenä”.⁸⁵ Hän ei tule prosessin päätöksenä, vaan on alusta saakka läsnä heidän rakkaudessaan olennaisena piirteenä, jota ei voi kieltää vääristämättä tätä rakkautta. Alusta saakka rakkaus torjuu sulkeutumisen itseensä ja on avoin hedelmällisyydelle, joka jatkaa sitä oman olemassaolonsa ulkopuolella. Siksi yksikään aviopuolisoiden sukupuoliakti ei voi torjua tätä merkitystä,⁸⁶ vaikka se eri syistä ei aina tosiasiallisesti synnytäkään uutta elämää.

81. Lapsi pyytää saada syntyä tästä rakkaudesta eikä millä tahansa tavalla, koska lapsi ”ei ole mikään vanhemmille kuuluva oikeus vaan lahja”,⁸⁷ joka on ”vanhempiensa aviollisen rakkauden erityisen aktin hedelmä”.⁸⁸ ”Luomisjärjestyksen mukaan miehen ja naisen välinen aviollinen rakkaus ja elämän välittäminen on suunnattu toinen toisiinsa (vrt. 1. Moos. 1:27-28). Tällä tavoin Luoja on tehnyt miehen ja naisen osallisik-

82 *Katolisen kirkon katekismus*, 2360.

83 Sama, 1654.

84 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 48.

85 *Katolisen kirkon katekismus*, 2366.

86 Vrt. Paavali VI, kiertokirje *Humanae vitae* (25. heinäkuuta 1968), 11-12: AAS 60 (1968), 488-489.

87 *Katolisen kirkon katekismus*, 2378.

88 Uskonopin kongregatio, instruktio *Donum vitae* (22. helmikuuta 1987), II, 8: AAS 80 (1988), 97.

si luomistyöstään ja samalla rakkautensa välineiksi, uskoen heille vastuun ihmiskunnan tulevaisuudesta ihmiselämän välittämisen kautta.”⁸⁹

82. Synodin isät huomauttivat: ”On selvästi havaittavissa, että yleistyy ajattelutapa, joka kutistaa ihmiselämän välittämisen vain yhdeksi muuttujaksi yksilön tai pariskunnan suunnitelmassa.”⁹⁰ Kirkon opetus ”auttaa elämään todeksi puolisoiden välistä yhteyttä harmonisesti ja tietoisesti kaikissa ulottuvuuksissaan yhdessä suvunjatkamisvastuun kanssa. On löydettyvä uudelleen Paavali VI:n kiertokirjeen *Humanae vitae* sanoma, joka korostaa persoonan arvokkuuden kunnioittamista syntyvyyden sääntelyn keinojen moraalisisessa arvioinnissa... Adoption tai sijaisvanhemmuuden valinta ilmaisee aviollisen kokemuksen erityistä hedelmällisyyttä”.⁹¹ Kirkko tukee erityisen kiitollisena ”perheitä, jotka ottavat vastaan, kasvattavat ja ympäröivät kiintymyksellä vammaiset lapset”.⁹²

83. Tässä yhteydessä minun on sanottava: Jos perhe on elämän pyhäkkö, paikka, jossa synnytetään elämää ja pidetään siitä huolta, on viiltävä ristiriita, jos siitä tuleekin paikka, jossa elämä kielletään ja tuhotaan. Ihmiselämän arvo on niin suuri ja äitinsä kohdussa kasvavan viattoman lapsen oikeus elämään on niin loukkaamaton, että mahdollisuutta tehdä päätöksiä tuon elämän suhteen ei mitenkään voi esittää oikeutena omaan ruumiiseensa. Tuo elämä on päämäärä itsessään eikä se koskaan voi olla toisen ihmisolennon vallan kohde. Perhe suojelee elämää sen kaikissa vaiheissa, myös sen kulkies-

89 *Relatio finalis* 2015, 63.

90 *Relatio Synodi* 2014, 57.

91 Sama, 58.

92 Sama, 57.

sa kohti loppuaan. Siksi ”terveydenhuollossa työskenteleviä muistutetaan moraalisesta velvollisuudesta vastarintaan omantunnon syistä. Samoin kirkko tuntee, että on vahvistettava oikeus luonnolliseen kuolemaan, vältettävä tarpeettomasti elämää pidentävät hoitotoimenpiteet ja eutanasia; samalla kirkko lujasti torjuu kuolemanrangaistuksen”.⁹³

84. Isät halusivat korostaa, että ”yksi tärkeimmistä perheiden nykyään kohtaamista haasteista on varmasti kasvatustehtävä; nykyinen kulttuuritodellisuus ja median voimakas vaikutus tekevät sen vielä vaikeammaksi ja monimutkaisemmaksi”.⁹⁴ ”Kirkolla on, kristillisestä initiaatiosta alkaen ja vastaanottavien yhteisöjen kautta, arvokas rooli perheiden tukemisessa.”⁹⁵ Kuitenkin minusta on tärkeää muistuttaa, että lasten kokonaisvaltainen kasvatusta on vanhempien ”vakava velvollisuus” ja samalla ”ensisijainen oikeus”.⁹⁶ Kyse ei ole pelkästään tehtävästä tai taakasta, vaan olennaisesta ja korvaamattomasta oikeudesta, jota heidät on kutsuttu puolustamaan ja jota kukaan ei saa riistää heiltä. Valtio palvelee kasvatusta toissijaisella tavalla tukien vanhempien tehtävää, jota he eivät voi delegoida muille. Heillä on oikeus vapaasti valita, millaista kasvatusta – saatavilla olevaa ja laadukasta – he aikovat antaa lapsilleen vakaumustensa mukaan. Koulu ei korvaa vanhempia, vaan täydentää heitä. Tämä on perusperiaate: ”Kasvatustilanteissa kenen tahansa muun yhteistyökumppanin on toimittava vanhempien nimissä, heidän suostumuksellaan ja tietyssä määrin heidän valtuuttaminaan.”⁹⁷ On kui-

93 *Relatio finalis* 2015, 64.

94 *Relatio Synodi* 2014, 60.

95 Sama, 61.

96 CIC, c. 1136; vrt. CCEO, 627.

97 Paavillinen perheneuvosto, *Inhimillinen seksuaalisuus: totuus ja merkitys* (8. joulukuuta 1995), 23.

tenkin ”avautunut kiulu perheen ja yhteiskunnan, perheen ja koulun välillä; nykyään kasvatussopimus on hajonnut ja yhteiskunnan kasvatustiito perheen kanssa on joutunut kriisiin”.⁹⁸

85. Kirkko on kutsuttu tekemään asianmukaisten pastoraalisten aloitteiden kautta yhteistyötä auttaakseen vanhempia täyttämään kasvatustehtävänsä. Heitä on aina autettava arvostamaan omaa rooliaan ja käsittämään, että avioliiton sakramentin vastaanottaneina heistä on tullut todellisia kasvatuviran hoitajia. Kasvattaessaan lapsiaan he rakentavat kirkkoa⁹⁹ ja niin tehdessään hyväksyvät Jumalan heille antaman kutsumuksen.¹⁰⁰

Perhe ja kirkko

86. ”Iloiten ja lohdullisena kirkko katsoo perheitä, jotka pysyvät uskollisina evankeliumin opetuksille. Kirkko kiittää heitä todistuksestaan ja rohkaisee heitä siinä. Heidän ansiostaan purkamattoman ja pysyvästi uskollisen avioliiton kauneus tulee uskottavaksi. Perheessä, jota voi kutsua ’kotikirkoksi’ (vrt. *Lumen gentium*, 11), kypsyy ensimmäinen kirkollinen kokemus persoonien yhteydestä, joka armon kautta heijastaa Pyhän Kolminaisuuden salaisuutta. ’Siellä opitaan kestävyyttä työssä ja työn iloa, sisarusten välistä rakkautta, avarasydä-

98 Katekeesi (20. toukokuuta 2015): *L’Osservatore Romano* 21. toukokuuta 2015, s. 8.

99 Vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 38: AAS 74 (1982), 129.

100 Vrt. puhe Rooman hiippakunnan pastoraalisen konferenssin osallistujille (14. kesäkuuta 2015): *L’Osservatore Romano* 15.-16. kesäkuuta 2015, s. 8.

mistä ja vieläpä toistuvaa anteeksiantamista, ja ennen kaikkea siellä opitaan palvelemaan Jumalaa rukouksessa ja itsensä antamisessa' (*Katolisen kirkon katekismus*, 1657)."¹⁰¹

87. Kirkko on perheiden perhe, jota jatkuvasti rikastuttaa kaikkien kotikirkkojen elämä. "Avioliiton sakramentin voimasta jokaisesta perheestä tulee kaikkineen hyvä kirkolle. Tältä kannalta on varmasti arvokas lahja aikamme kirkolle pohtia perheen ja kirkon vastavuoroista suhdetta: kirkko on hyväksi perheelle, perhe on hyväksi kirkolle. Herran sakramentaalisen lahjan vaaliminen ei koske vain yksittäistä perhettä, vaan koko kristillistä yhteisöä."¹⁰²

88. Perheissä eletty rakkaus on pysyvä voimanlähde kirkon elämälle. "Avioliiton yhdistämismerkitys on jatkuva kutsu tämän rakkauden kasvattamiseen ja syventämiseen. Rakkauksen yhteydessään aviopuolisot kokevat isyyden ja äitiyden kauneuden; he jakavat suunnitelmat ja vaivat, toiveet ja huolet; he oppivat vastavuoroista huolenpitoa ja anteeksiantoa. Tässä rakkaudessa he juhlivat onnenhetkiään ja tukevat toisiaan elämänhistoriansa vaikeissa vaiheissa... Vastavuoroisen ja ilmaisen lahjan kauneus, ilo syntyvästä elämästä ja rakastava huolenpito kaikista perheenjäsenistä pienimmistä vanhimpiin ovat joitakin niistä hedelmistä, jotka tekevät perheen kutsumukseen vastaamisen ainutlaatuisiksi ja korvaamattomiksi"¹⁰³ sekä kirkon että koko yhteiskunnan kannalta.

101 *Relatio Synodi* 2014, 23.

102 *Relatio finalis* 2015, 52.

103 *Sama*, 49-50.

Neljäs luku

RAKKAUS AVIOLIITOSSA

89. Kaikki tähän saakka sanottu ei riitä ilmaisemaan avioliiton ja perheen evankeliumia, elleimme puhu myös rakkaudesta. Emme voi rohkaista uskollisuuden ja vastavuoroisen antautumuksen tielle innoittamatta avio- ja perherakkauden kasvua, lujittumista ja syvenemistä. Avioliiton sakramentin armo on ennen kaikkea tarkoitettu ”täydellistämään aviopuolisoiden rakkautta”.¹⁰⁴ Myös tässä tapauksessa pätee: ”Vaikka minulla olisi kaikki usko, niin että voisin siirtää vuoria, mutta minulta puuttuisi rakkaus, en olisi mitään. Vaikka jakaisin kaiken omaisuuteni nälkää näkeville ja vaikka antaisin polttaa itseni tuleessa mutta minulta puuttuisi rakkaus, en sillä mitään voitaisi” (1. Kor. 13:2-3). Sana ”rakkaus” on kuitenkin yksi eniten käytetyistä, mutta usein vääristellyistä sanoista.¹⁰⁵

104 *Katolisen kirkon katekismus*, 1641.

105 Vrt. Benedictus XVI, kiertokirje *Deus caritas est* (25. joulukuuta 2005), 2: AAS 98 (2006), 218.

Jokapäiväinen rakkautemme

90. Pyhän Paavalin niin sanotusta rakkaushymnistä löydämme joitakin todellisen rakkauden piirteitä:

*”Rakkaus on kärsivällinen,
rakkaus on lempeä.
Rakkaus ei kadehdi,
ei kersku,
ei pöyhkeile,
ei käyttäydy sopimattomasti,
ei etsi omaa etuaan,
ei katkeroidu,
ei muistele kärsimäänsä pahaa,
ei iloitse vääryydestä
vaan iloitsee totuuden voittaessa.
Kaiken se kestää,
kaikessa uskoo,
kaikessa toivoo,
kaiken se kärsii.” (1. Kor. 13:4-7)*

Tätä eletään todeksi ja vaalitaan elämässä, jonka aviopuoliset joka päivä jakavat keskenään ja lastensa kanssa. Siksi on hyvä pysähtyä tarkentamaan tämän tekstin ilmaisujen merkitystä, jotta sitä voidaan soveltaa jokaisen perheen konkreettiseen elämään.

Kärsivällisyys

91. Ensimmäinen käytetyistä kreikankielisistä ilmauksista on *makrothymei*. Sen käännös ei ole yksinkertaisesti ”kes-

tää kaiken”, koska tuo ajatus ilmaistaan jakeen 7 lopussa. Sen merkitys ymmärretään Vanhan testamentin kreikankielisen käännöksen perusteella, jossa puhutaan siitä, että Jumala on kärsivällinen (kirjaimellisesti ”hidas vihaamaan”, 2. Moos. 34:6; 4. Moos. 14:18). Sitä osoitetaan, kun ihminen ei anna impulssien ohjata itseään ja välttää hyökkäämästä. Se on yksi liiton Jumalan ominaispiirteistä, ja hän kutsuu jäljittelemään sitä myös perhe-elämässä. Tekstit, joissa Paavali käyttää tätä termiä, on luettava Viisauden kirjan pohjalta (vrt. 11:23; 12:2, 15-18): samalla kun ylistetään sitä, että Jumala on maltillinen ja antaa tilaa katumukselle, korostetaan hänen valtaansa, joka ilmenee hänen toimiessaan laupiaasti. Jumalan kärsivällisyys on laupeuden harjoittamista syntistä kohtaan ja ilmentää autenttista valtaa.

92. Kärsivällisyys ei merkitse sitä, että antaa jatkuvasti kohdella itseään huonosti, sietää fyysistä väkivaltaa tai antaa kohdella itseään objektina. Ongelma tulee esiin, jos teeskentelemme, että suhteet ovat idyllisiä tai ihmiset täydellisiä, tai jos keskitymme itseemme ja odotamme yksinomaan oman tahottomme toteuttamista. Silloin kaikki tekee meistä kärsimättömiä, kaikki saa meidät reagoimaan aggressiivisesti. Jos emme vaali kärsivällisyyttä, löydämme aina tekosyitä vastataksemme vihalla. Lopulta meistä tulee ihmisiä, jotka eivät pysty yhteiselämään, epäsosiaalisia, kyvyttömiä hallitsemaan impulsseja. Perhe muuttuu taistelukentäksi. Siksi Jumalan sana kehottaa: ”Hylätkää kaikki katkeruus, kiukku, viha, riitely ja herjaaminen, kaikinainen pahuus” (Ef. 4:31). Tämä kärsivällisyys vahvistuu, kun tunnistan sen, että toisellakin on minun laillani oikeus elää täällä maan päällä sellaisena kuin on. Ei ole tärkeää, onko hänestä minulle vaivaa, muuttaako hän suunnitelmiani, ärsyttääkö hän minua olemuksellaan tai ajatuksil-

laan, onko hän kaikkea sitä, mitä odotan. Rakkaus merkitsee aina syvää myötätuntoa, joka johtaa hyväksymään toisen osana tätä maailmaa, vaikka hän toimiikin toisin kuin olisin toivonut.

Hyväntahtoinen palveleminen

93. Seuraa sana *chrēsteuetai*, joka esiintyy koko Raamatussa vain tässä. Se johtuu sanasta *chrēstos* (hyvä ihminen, joka osoittaa hyvyytensä teoilla). Tässä, rinnakkaisena edellisen verbin kanssa, se täydentää sitä. Paavali haluaa tehdä selväksi, että ensi sijalla mainittu ”kärsivällisyys” ei ole täysin passiivinen asenne, vaan siihen liittyy toiminta, dynaaminen ja luova reaktio toisen suhteen. Se osoittaa, että rakkaus tekee hyvää toisille ja edistää heitä. Siksi se käännetään lempeä (hyväntahtoinen).

94. Tekstin kokonaisuudesta näkyy, että Paavali haluaa korostaa sitä, että rakkaus ei ole pelkkä tunne. Se on ymmärrettävä kuten ”rakastaa”-verbin merkitys hepreassa: ”tehdä hyvää”. Kuten pyhä Ignatius de Loyola sanoi, ”rakkautta on osoitettava enemmän teoin kuin sanoin”.¹⁰⁶ Niin se osoittaa kaiken hedelmällisyytensä ja sallii meidän kokea antamisen onnen, sen, kuinka jaloa ja suurta on antaa itsemme ylitsevuotavasti, mittaamatta, vaatimatta korvausta, vain siksi, että tahtoo antaa ja palvella.

106 *Hengellisiä harjoituksia*, Mietiskely rakkauden saavuttamiseksi, 230.

Kateudesta paraneminen

95. Sitten torjutaan rakkaudelle vastakkaisena asenne, joka ilmaistaan verbillä *zēloi* (olla mustasukkainen, kadehtia). Tämä tarkoittaa, että rakkaudessa ei ole sijaa sille, että kokee mielihapaa toisen hyvästä (vrt. Ap.t. 7:9; 17:5). Kateus on surua toisen hyvästä. Se osoittaa, että meitä ei kiinnosta toisten onnellisuus, koska keskitymme yksinomaan omaan hyvinvointiimme. Siinä missä rakkaus saa meidät lähtemään ulos itsestämme, kateus johtaa keskittymään itseemme. Todellinen rakkaus arvostaa toisten menestystä, ei pidä heitä uhkana ja vapautuu kateuden katkerasta mausta. Se hyväksyy tosiasian, että jokaisella on erilaisia lahjoja ja erilaisia teitä elämässä. Se etsii oman tiensä ollakseen onnellinen ja sallii toistenkin löytää omansa.

96. Lopulta on kyse sen toteuttamisesta, mitä Jumalan lain kaksi viimeistä käskyä vaativat: "Älä tavoittele toisen taloa. Älä tavoittele hänen vaimoan, älä orjaa tai orjatarta, älä hänen härkäänsä, älä hänen aasiaan äläkä mitään, mikä on hänen" (2. Moos. 20:17). Rakkaus johtaa arvostamaan vilpittömästi jokaista ihmistä ja tunnustamaan hänen oikeutensa onnellisuuteen. Rakastan tuota ihmistä, katson häntä kuin Isä Jumala, joka lahjoittaa meille kaiken "nautittavaksemme" (1. Tim. 6:17). Siten hyväksyn sisimmässäni, että hyvästä hetkestä voi nauttia. Tämä syvään juurtunut rakkaus saa minut myös torjumaan sen vääryyden, että joillakin on liikaa ja toisilla ei mitään; se saa minut toimimaan niin, että yhteiskunnan torjumatkin voisivat kokea iloa. Tämä ei ole kateutta, vaan tasaver-taisuuden tahtomista.

Ei kersku, ei pöyhkeile

97. Seuraa ilmaus *perpereuetai*, joka viittaa turhamaisuuteen, intoon näyttää olevansa toisia ylempi pedanttisella ja melko aggressiivisella asenteella. Se, joka rakastaa, ei vain välttä puhumasta liikaa itsestään, vaan keskittyy toisiin ja osaa asettua paikalleen pyrkimättä keskipisteeksi. Seuraava sana – *fysioutai* – on hyvin samankaltainen ja viittaa siihen, että rakkaus ei ole ylimielistä. Kirjaimellisesti se ilmaisee sitä, että ei ”suurene” toisten edessä. Se viittaa myös johonkin hienovaraisempaan. Se ei ole vain pakkomiellettä tuoda esiin omia kykyjään, vaan saa jopa menettämään todellisuudentajun. Silloin ihminen pitää itseään suurempana kuin onkaan, koska uskoo olevansa ”hengellisempi” tai ”viisaampi”. Paavali käyttää tätä verbiä muuallakin, esimerkiksi sanoessaan, että ”tieto tekee ylpeäksi, rakkaus sen sijaan rakentaa” (1. Kor. 8:1). Se merkitsee, että jotkut uskovat olevansa suuria, koska tietävät toisia enemmän ja omistautuvat hallitsemaan ja kontrolloimaan heitä. Mutta todellisuudessa suureksi tekee rakkaus, joka ymmärtää, pitää huolta ja tukee heikkoa. Toisessa jakeessa Paavali käyttää tätä verbiä kritisoidessaan niitä, jotka ”rehentelevät” (vrt. 1. Kor. 4:18), mutta joilla todellisuudessa on enemmän suuria sanoja kuin todellista Hengen ”voimaa” (vrt. 1. Kor. 4:19).

98. On tärkeää, että kristityt elävät todeksi tätä asennetta tavassaan kohdella niitä perheenjäseniään, jotka eivät ole kovin kasvaneita uskossa tai ovat hauraita tai heikkoja vakaumuksissaan. Toisinaan käy päinvastoin. Ne, jotka perheessään ovat oletetusti kypsempiä, tulevat ylimielisiksi ja sietämättömiksi. Nöyryyden asenne kuuluu rakkauteen. Voidakseen ymmärtää, antaa anteeksi ja sydämestään palvella toisia on välttä-

mätöntä parantaa ylpeys ja vaalia nöyryyttä. Jeesus muistutti opetuslapsilleen, että vallan maailmassa kukin pyrkii dominoimaan toista, ja siksi hän sanoo heille: ”Niin ei saa olla teidän keskuudessanne” (Matt. 20:26). Kristillisen rakkauden logiikka ei ole sitä, että tuntee olevansa toisia ylempänä ja tuntee tarvetta mahtaillla, vaan: ”Joka tahtoo tulla teidän joukossanne ensimmäiseksi, se olkoon toisten orja” (Matt. 20:27). Perhe-elämässä ei voi hallita dominoinnin logiikka toisen suhteen tai kilpailu siitä, kuka on älykkäin tai mahtavin, koska tällainen logiikka tuhoaa rakkauden. Myös perheelle pätee tämä neuvo: ”Pukeutukaa keskinäiseen nöyryyteen, sillä Jumala on ylpeitä vastaan, mutta nöyrille hän antaa armon” (1. Piet. 5:5).

Rakastettavuus

99. Rakastaminen merkitsee myös rakastettavuutta, ja sitä ilmaisee sana *askhēmonei*. Se pyrkii osoittamaan, että rakkaus ei toimi tyllystä ja epäkohteliaasti, ei käyttäydy sopimattomasti. Tavat, sanat, eleet ovat miellyttäviä eivätkä karkeita tai jäykkiä. Se ei tahdo saada toisia kärsimään. Kohteliaisuus ”on hienotunteisuuden ja epäitsekkyyden koulu”, joka vaatii ihmistä ”vaalimaan mieltään ja aistejaan, oppimaan kuuntelemaan, puhumaan ja tiettyinä hetkinä vaikenemaan”.¹⁰⁷ Rakastettavuus ei ole jotakin, jonka kristitty voi valita tai torjua: se on osa rakkauden kiistämättömiä vaatimuksia. ”Jokaisen ihmisen on oltava ystävällinen ympärillään olevia kohtaan.”¹⁰⁸ Joka päivä ”toisen elämään astuminen, myös silloin, kun hän on osa omaa elämäämme, edellyttää hienotunteista, tunkeilematon-

107 Octavio Paz, *La llama doble*, Barcelona 1993, 35.

108 Tuomas Akvinolainen, *Summa Theologiae* II-II, q. 114, a. 2, ad 1.

ta asennetta, joka uudistaa luottamuksen ja kunnioituksen... Mitä intiimimpää ja syvempää rakkaus on, sitä enemmän se vaatii vapauden kunnioittamista ja kykyä odottaa, että toinen avaa sydämensä oven.”¹⁰⁹

100. Valmius todelliseen toisen kohtaamiseen edellyttää hänen katsomistaan lempeästi. Tämä ei ole mahdollista, jos hallitsee pessimismi, joka korostaa toisten puutteita ja virheitä ehkä kompensoidakseen omia kompleksejaan. Lempeä katse mahdollistaa sen, että emme liiaksi pysähdy toisen rajoitteisiin; vaikka olemme erilaisia, pystymme suvaitsemaan häntä ja toteuttamaan yhdessä yhteistä projektia. Lempeä rakkaus synnyttää siteitä, vaalii yhteyksiä, luo uusia integraatioverkostoja, rakentaa lujaa sosiaalista kudosta. Näin se suojelee itseään, koska ilman johonkin kuulumisen tunnetta ei voi ylläpitää omistautumista toisille. Jokainen päätyy etsimään vain omaa mukavuuttaan ja yhteiselämästä tulee mahdotonta. Epäsosiaalinen ihminen uskoo, että toiset ovat olemassa hänen tarpeidensa tyydyttämiseksi ja että niin tehdessään he tekevät vain velvollisuutensa. Silloin ei ole tilaa rakkauden lempeälle kielelle. Se, joka rakastaa, kykenee rohkaiseviin sanoihin, jotka tukevat, antavat voimaa, lohduttavat, innoittavat. Katsokaamme esimerkiksi joitakin Jeesuksen sanoja ihmisille: ”Ole rohkealla mielellä, poikani!” (Matt. 9:2). ”Suuri on sinun uskosi!” (Matt. 15:28). ”Nouse!” (Mark. 5:41). ”Mene rauhassa” (Luuk. 7:50). ”Älkää pelätkö!” (Matt. 14:27). Ne eivät ole sanoja, jotka nöyryyttävät, tekevät surulliseksi, ärsyttävät tai halveksivat. Perheessä on opittava tätä Jeesuksen rakkaudellista kieltä.

109 Katekeesi (13. toukokuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 14. toukokuuta 2015, s. 8.

Antelias epäitsekkyyys

101. Olemme useita kertoja sanoneet, että voidakseen rakastaa toisia on ensin rakastettava itseään. Tämä hymni rakkaudelle toteaa kuitenkin, että rakkaus "ei etsi omaa etuaan" tai "ei etsi omaansa". Tätä ilmausta käytetään myös toisessa tekstissä: "Älkää tavoitelko vain omaa etuanne vaan myös muiden parasta" (Fil. 2:4). Näin selvän Raamatun toteamuksen edessä on vältettävä antamasta etusijaa itsensä rakastamiselle, ikään kuin se olisi jalompaa kuin itsensä antaminen toisille. Tietynlaisen itserakkauden etusijan voi ymmärtää yksinomaan psykologisena ehtona, sillä se, joka ei kykene rakastamaan itseään, kohtaa vaikeuksia rakastaa toisiakaan: "Itselleen ankara ei ole muillekaan hyvä... Itselleen paha on pahoistakin pahin" (Sir. 14:5-6).

102. Mutta pyhä Tuomas Akvinolainen selitti, että "rakkaudelle on ominaisempaa haluta rakastaa kuin haluta olla rakastettu"¹¹⁰ ja että "äidit, jotka rakastavat eniten, pyrkivät enemmän rakastamaan kuin olemaan rakastettuja".¹¹¹ Siksi rakkaus voi ulottua oikeudenmukaisuuden yli ja olla pyyteettömän ylitsevuotavaa, "vaikka ei uskoisikaan saavansa takaisin" (vrt. Luuk. 6:35), aina suurimpaan rakkauteen saakka, joka "antaa elämänsä" toisten puolesta (vrt. Joh. 15:13). Onko tällainen jalomielisyys, joka saa antamaan ilmaiseksi ja loppuun saakka, todella mahdollista? Varmasti se on mahdollista, sillä sitä evankeliumi vaatii: "Lahjaksi olette saaneet, lahjaksi antakaa" (Matt. 10:8).

110 *Summa Theologiae* II-II, q. 27, a. 1, ad 2.

111 Sama, a. 1.

Vailla sisäistä väkivaltaa

103. Jos hymnin ensimmäinen ilmaus kehotti meitä kärsivällisyyteen, joka välttää reagoimasta akkipikaisesti toisten heikkouksiin tai virheisiin, nyt toinen sana – *paroksynetai* – viittaa sisäiseen reaktioon, vihastumiseen, jota jokin ulkoinen herättää. On kyse sisäisestä väkivaltaisesta reaktiosta, katkeroitumisesta, jota ei näytetä julki. Se johtaa suhtautumaan toisiin puolustautuen, ikään kuin he olisivat vahingoittavia viholisia, joita on parempi välttää. Tällaisen sisäisen aggression ruokkiminen ei hyödytä. Se vain sairastuttaa ja saa meidät eristäytymään. Suuttumus on terveellistä, jos se saa meidät reagoimaan vakavan vääryyden edessä, mutta se on vahingollista, jos se pyrkii leimaamaan kaikkia asenteitamme toisia kohtaan.

104. Evankeliumi kehottaa pikemminkin huomaamaan hirren omassa silmässämme (vrt. Matt. 7:5). Kristittyinä emme voi jättää huomiotta Jumalan sanan jatkuvaa kehotusta olla ruokkimatta vihaa: "Älä anna pahan voittaa itseäsi" (Room. 12:21). "Meidän ei pidä väsyä tekemään hyvää" (Gal. 6:9). Yksi asia on tuntee vihan puuska, toinen asia on myöntyä siihen, antaa sen tulla pysyväksi asenteeksi: "Vaikka vihastuttekkin, älkää tehkö syntiä. Sopikaa riitanne, ennen kuin aurinko laskee" (Ef. 4:26). Ei koskaan pitäisi päättää päivää solmimatta rauhaa perheessä. "Ja kuinka minun pitää solmia rauha? Polvillaniko? Ei! Vain pieni ele tai asia, ja perherauha palaa. Syleily riittää sanoittakin. Mutta älkää koskaan jättäkö solmimatta rauhaa perheessä päivän päätteeksi!"¹¹² Sisäisen reaktion toisen aiheuttamaan loukkaukseen pitäisi ennen kaikkea olla se,

112 Katekeesi (13. toukokuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 14. toukokuuta 2015, s. 8.

että siunaa sydämessään, tahtoo toisen hyvää, pyytää Jumalaa vapauttamaan ja parantamaan hänet: "Älkää vastatko pahaan pahalla vaan päinvastoin siunatkaa. Siihen teidät on kutsutukin, jotta perisitte siunauksen" (1. Piet. 3:9). Jos meidän on taisteltava pahaa vastaan, tehkäämme niin, mutta sanokaamme aina "ei" sisäiselle väkivallalle.

Anteeksianto

105. Jos annamme pahantahtoisuuden päästä sisimpäämme, annamme sijaa sydämeen pesiytyvälle kaunalle. Lause *logizetai to kakon* merkitsee "muistaa pahan", "ottaa sen huomioon" eli kantaa kaunaa. Sen vastakohta on anteeksianto. Se perustuu myönteiseen asenteeseen, joka pyrkii ymmärtämään toisten heikkoutta ja etsimään syitä heidän käytökselleen. Jeesuskin sanoi: "Isä, anna heille anteeksi. He eivät tiedä, mitä tekevät" (Luuk. 23:34). Mutta usein on taipumus etsiä yhä enemmän virheitä, kuvitella yhä enemmän ilkeyttä, olettaa kaikenlaisia pahoja aikeita, ja näin kauna kasvaa ja juurtuu. Tällöin mikä tahansa puolison virhe tai lankeemus voi vahingoittaa rakkauden sidettä ja perheen vakautta. Ongelma on, että joskus kaikille asioille annetaan sama painoarvo, jolloin on vaara reagoida katkerasti mihin tahansa toisen virheeseen. Oikeutettu omien oikeuksiensa vaatiminen muuttuu sitkeäksi ja jatkuvaksi kostonjanoksi terveen oman arvokkuutensa puolustamisen sijasta.

106. Kun meitä on loukattu tai petetty, anteeksianto on mahdollista ja toivottavaa, mutta kukaan ei sano, että se olisi helpoa. Totuus on, että "perheyhteys voidaan säilyttää ja täydellistää ainoastaan suuren uhrautumisen hengessä. Se vaatii

kaikilta altista ja anteliasta valmiutta ymmärrykseen, pitkämielisyyteen, anteeksiantoon ja sovintoon. Yksikään perhe ei ole tietämätön siitä, kuinka itsekkyyks, erimielisyys, jännitteet ja ristiriidat hyökkäävät väkivaltaisesti yhteyttä vastaan ja toisinaan haavoittavat sitä kuolettavasti: näin perhe-elämä hajoaa monin erilaisin tavoin”.¹¹³

107. Nykyään tiedämme, että voidaksemme antaa anteeksi toisille meidän on kuljettava sen vapauttavan kokemuksen kautta, että ymmärrämme itseämme ja annamme itsellemme anteeksi. Monta kertaa erehdyksemme tai rakastamiemme ihmisten kriittinen katse ovat johtaneet menettämään kiintymyksen itseämme kohtaan. Tämä johtaa meidät lopulta varomaan toisia, pakenemaan kiintymystä, pelkäämään ihmissuhteissa. Toisten syylistäminen tuo väärää helpotusta. On opittava rukoilemaan oman elämänhistoriansa kanssa, hyväksyttävä itsensä, osattava elää rajoitteidensa kanssa ja myös antaa anteeksi itselleen, jotta voisi olla tämä sama asenne toisia kohtaan.

108. Mutta tämä edellyttää kokemusta Jumalan anteeksiantosta, siitä, että meidät on vanhurskautettu ilmaiseksi eikä ansioittemme tähden. Meidät on saavuttanut rakkaus, joka edeltää kaikkia tekojamme, tarjoaa aina uuden mahdollisuuden, edistää ja rohkaisee. Jos hyväksymme sen, että Jumalan rakkaus on ehdotonta, että Isän kiintymystä ei tarvitse ostaa tai maksaa, silloin voimme rakastaa kaikesta huolimatta, antaa toisille anteeksi myös silloin, kun he ovat olleet epäoikeudenmukaisia meitä kohtaan. Muuten perhe-elämämme lakkaa olemasta ymmärryksen, myötäkulkemisen ja innoituksen

113 Johannes Paavali II, apostolinen kehoituskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 21: AAS 74 (1982), 106.

paikka ja muuttuu jatkuvien jännitteiden ja toinen toisensa moittimisen tilaksi.

Iloitseminen toisten kanssa

109. Ilmaus *khairi epi tē adikia* viittaa johonkin negatiiviseen, joka on pesiytynyt ihmisen sydämen sisimpään. Se on myrkyllinen asenne, joka iloitsee nähdessään jollekin tehtävän vääryyttä. Tätä lausetta täydentää seuraava lause, joka ilmaisee asian myönteisesti: *synkhairi tē alētheia*, iloitsee totuuden kanssa. Se merkitsee: iloitsee toisen hyvästä, kun hänen arvokkuutensa tunnustetaan, kun hänen kykyjään ja hyviä tekojaan arvostetaan. Tämä on mahdotonta sille, jonka koko ajan on vertailtava ja kilpailtava myös oman puolionsa kanssa aina siihen saakka, että salaa iloitsee hänen epäonnistumisistaan.

110. Kun rakastava ihminen voi tehdä hyvää toiselle tai näkee, että toisen asiat ovat hyvin, hän iloitsee siitä ja tällä tavoin antaa kunnian Jumalalle, sillä "iloista antajaa Jumala rakastaa" (2. Kor. 9:7). Herramme pitää erityisesti arvossa sitä, joka iloitsee toisen onnesta. Jos emme ravitse kykyämme nauttia toisen hyvästä ja keskitymme ennen kaikkea omiin tarpeisiimme, tuomitsemme itsemme ilottomaan elämään. Kuten Jeesus sanoi, "autuaampi on antaa kuin ottaa" (Ap.t. 20:35). Perheen on aina oltava paikka, jossa elämässä jotakin hyvää saavuttanut tietää toisten iloitsevan siitä hänen kanssaan.

Kaiken se kestää

111. Luettelon täydellistävät neljä ilmausta, jotka puhuvat totaalisuudesta: "kaiken". Kaiken se kestää, kaikessa uskaa,

kaikessa toivoo, kaiken se kärsii. Tällä tavalla korostetaan voimakkaasti rakkauden vastakulttuurista dynamiikkaa, joka kykenee kohtaamaan kaiken sitä uhkaavan.

112. Ensin todetaan ”kaiken se kestää (*panta stegei*). Se eroaa siitä, että ”ei muistele kärsimäänsä paha”. Tämä ilmaisu liittyy kielenkäyttöön. Se voi merkitä ”hiljaisuuden säilyttämistä” siitä kielteisestä, jota toisessa ihmisessä voi olla. Se merkitsee, että rajoittaa tuomitsemista, hillitsee taipumusta langettaa ankaria ja jyrkkiä tuomioita. ”Älkää tuomitko, niin ei teitäkään tuomita” (Luuk. 6:37). Vaikka se on vastoin totunnaista kielenkäyttöämme, Jumalan sana kehottaa: ”Älkää panetelko toisianne, veljet” (Jaak. 4:11). Se, että vahingoittaa kuvaa toisesta ihmisestä, on tapa vahvistaa omaansa, purkaa kaunaa ja kateutta ottamatta huomioon vahinkoa, jonka aiheutamme. Usein unohdetaan, että panettelu voi olla suuri synti, vakava loukkaus Jumalaa vastaan, kun se tuhoaa vakavasti toisen hyvää mainetta aiheuttaen vahinkoa, jota on hyvin vaikea korjata. Siksi Jumalan sana käyttää niin kovaa kieltä: se puhuu ”vääryyden maailmasta”, joka ”saastuttaa koko ruumiin” (Jaak. 3:6); se on ”hillitön ja paha, täynnä tappavaa myrkkyä” (Jaak. 3:8). ”Kielellä me kiroamme ihmisiä, Jumalan kuvaksi luotuja” (Jaak. 3:9). Rakkaus sen sijaan vaalii kuvaa toisesta hienotunteisuudella, joka johtaa suojelemaan jopa vihollistensa hyvää mainetta. Jumalan lakia puolustettaessa ei koskaan pidä unohtaa tätä rakkauden vaatimusta.

113. Aviopuoliset, jotka rakastavat toisiaan ja kuuluvat toisilleen, puhuvat hyvää toisistaan, pyrkivät näyttämään puolison hyvät puolet hänen heikkouksistaan ja virheistään huolimatta. He pysyvät hiljaa, etteivät vahingoittaisi kuvaa hänestä. Mutta tämä ei ole vain ulkonaista käytöstä, vaan johtuu sisäi-

sestä asenteesta. Se ei ole typeryyttä, joka teeskentelee, ettei näe toisen vaikeuksia ja heikkoja kohtia, vaan laajakatseisuutta, joka liittää heikkoudet ja virheet kontekstiinsa. Se muistaa, että nuo puutteet ovat vain osa, mutta eivät koko totuus toisen olemuksesta. Ikävä tosiasia suhteessa ei ole tuon suhteen kokonaisuus. On yksinkertaisesti hyväksyttävä se, että me kaikki olemme monimutkainen yhdistelmä valoja ja varjoja. Toinen ei ole vain sitä, mikä ärsyttää minua. Hän on paljon enemmän. Samasta syystä en vaadi, että hänen rakkautensa on oltava täydellistä pitääkseni sitä arvossa. Hän rakastaa minua sellaisena kuin on ja niin kuin voi, rajoitteineen, mutta se, että hänen rakkautensa on epätäydellistä, ei merkitse, että se olisi valheellista tai epätodellista. Se on todellista, mutta rajallista ja maallista. Jos vaadin liikaa, jollakin tavalla hän lopulta osoittaa sen, koska ei hyväksy roolia, jossa hänen pitäisi olla jumalolento tai kaikkien tarpeitteni palveluksessa. Rakkaus elää yhdessä epätäydellisyyden kanssa, antaa sen anteeksi ja osaa vaieta rakastetun ihmisen rajoitteiden edessä.

Kaikessa usko

114. *Panta pisteuei*: "uskoo kaiken". Tässä kontekstissa "uskoa" ei pidä ymmärtää teologisen uskon merkityksessä, vaan "luottamuksena". Ei ole kyse vain siitä, että ei epäile toisen valhelevan tai pettävän. Tällainen perustavanlaatuinen luottamus tunnistaa Jumalan syyttämän valon, joka kätkeytyy pimeyden taakse, tai tuhkan alla vielä kytevän kipinän.

115. Tämä sama luottamus mahdollistaa suhteen vapauden. Toista ei tarvitse kontrolloida, seurata pikkumaisesti hänen askeleitaan, ettei hän pääsisi pakenemaan käsistämme. Rak-

kaus luottaa, jättää vapaaksi, ei pyri kontrolloimaan kaikkea, omistamaan, dominoimaan. Tämä vapaus, joka mahdollistaa itsenäisyyden, avoimuuden ympäröivää maailmaa kohtaan ja uudet kokemukset, sallii suhteen rikastumisen eikä anna sen muuttua pienen piirin näköalattomuudeksi. Näin puoliset voivat kokea ilon jakaa toistensa kanssa sen, mitä vastaanottivat ja oppivat perhepiirin ulkopuolella. Samalla se tekee mahdolliseksi vilpittömyyden ja läpinäkyvyyden, koska jos joku tietää toisten luottavan häneen ja arvostavan hänen pohjimmaista hyvyttään, hän näyttäytyy sellaisena kuin on, kätkeytymättä. Joku, joka tietää, että häntä epäillään aina, että hänet tuomitaan myötätunnotta, että häntä ei rakasteta ehdoitta, mieluummin säilyttää salaisuutensa, kätkee lankeemuksensa ja heikkoutensa, teeskentelee jotakin, jota ei ole. Sitävastoin perhe, jossa hallitsee luja ja rakastava luottamus ja jossa aina palataan luottamaan kaikesta huolimatta, sallii jäsentensä todellisen identiteetin tulla esiin ja spontaanisti torjuu petoksen, vääristelyn ja valheet.

Kaikessa toivoo

116. *Panta elpizei*: ei ole epätoivoinen tulevaisuudesta. Edeltävän sanan yhteydessä se viittaa toivoon, joka tietää, että toinen voi muuttua. Se toivoo aina, että kypsyminen on mahdollista, että kauneus puhkeaa yllättäen esiin, että hänen olemukseensa kätkeytyvät mahdollisuudet jonakin päivänä itäisivät. Se ei tarkoita, että kaikki muuttuu tässä elämässä. Se merkitsee, että hyväksyy, että jotkut asiat eivät tapahdu niin kuin toivoisi, mutta että Jumala ehkä kirjoittaa suoriksi tuon ihmisen vääristyneet rivit ja tuo esiin jotain hyvää pahuuksista, joita hän ei onnistu voittamaan täällä maan päällä.

117. Tässä toivo on läsnä täydessä merkityksessään, koska se käsittää varmuuden elämästä kuoleman jälkeen. Tuo ihminen kaikkine heikkouksineen on kutsuttu taivaan täyteyteen. Siellä, missä hän on kokonaan Kristuksen ylösnousemuksen muuttama, ei enää ole hänen heikkouksiaan, pimeyksiään tai patologioitaan. Siellä tuon ihmisen autenttinen olemus loistaa kaikkine hyvyyden ja kauneuden mahdollisuuksineen. Tämä saa meidät myös maallisen elämän vaivojen keskellä mietiskelemään tuota ihmistä yliluonnollisella katseella, toivon valossa, ja odottamaan täyteyttä, jonka hän kerran saa taivaallisessa valtakunnassa, vaikka nyt se ei vielä näy.

Kaiken se kärsii

118. *Panta hypomenei* merkitsee kaikkien vastoinikäymisten kestämistä positiivisessa hengessä. Se merkitsee lujana pysymistä vihamielisessä ympäristössä. Se ei ole pelkkää joidenkin ikävien asioiden sietämistä, vaan jotakin enemmän: dynaamista ja jatkuvaa vastarintaa, joka kykenee voittamaan minkä tahansa haasteen. Se on rakkautta kaikesta huolimatta, jopa silloin, kun koko konteksti kehottaa muuhun. Se osoittaa sitkeää sankaruutta, voimaa vastustaa mitä tahansa negatiivista virtausta, sen hyvän valitsemista, jota mikään ei voi tuhota. Tämä muistuttaa minua Martin Luther Kingin sanoista, kun hän kehotti valitsemaan veljellisen rakkauden pahimpien vainojen ja nöyryytysten keskelläkin: "Sinua eniten vihaavan ihmisenkin sisimmässä on jotakin hyvää; eniten vihaavan kansakunnankin sisimmässä on jotakin hyvää; eniten vihaavan rodunkin sisimmässä on jotakin hyvää. Ja kun katsot jonkun ihmisolennon kasvoja ja näet hyvin syvällä hänen sisällään sen, mitä uskonto kutsuu 'Jumalan kuvaksi', alat rakastaa

häntä kaikesta huolimatta. Ei ole väliä sillä, mitä hän tekee, näet siellä Jumalan kuvan. Siellä on hyvyyden elementti, jota hän ei koskaan voi heittää pois... Toinen tapa rakastaa viholistasi on tämä: kun tulee tilaisuus lyödä vihollisesi, tuolla hetkellä sinun on päätettävä olla tekemättä sitä... Kun nouset rakkauden, sen suuren kauneuden ja voiman tasolle, ainoa, mitä pyrit lyömään, ovat pahan järjestelmät. Näiden järjestelmien loukussa olevia ihmisiä rakastat, mutta pyrit lyömään järjestelmät... Viha vihan vuoksi vain vahvistaa vihan ja pahan ole-massaoloa maailmassa. Jos minä lyön sinua ja sinä lyöt minua, ja minä lyön takaisin ja sinä lyöt takaisin ja niin edelleen, on selvää, että tämä jatkuu loputtomiin. Se yksinkertaisesti ei pääty koskaan. Jossakin jollakulla on oltava tervettä järkeä, ja hän on vahva ihminen. Vahva ihminen kykenee murtaamaan vihan kahleet, pahan kahleet... Jollakulla on oltava tarpeeksi uskoa ja moraalisuutta murtaakseen sen ja tuodakseen itse maailmankaikkeuden rakenteeseen rakkauden vahvan ja voimakkaan elementin.”¹¹⁴

119. Perhe-elämässä on vaalittava tätä rakkauden voimaa, jonka avulla voimme taistella uhkaavaa paha vastaan. Rakkaus ei anna kaunan, ihmisten halveksimisen tai haavoittamisen ja kostamisen halun hallita itseään. Kristillinen ihanne, erityisesti perheessä, on rakkaus kaikesta huolimatta. Joskus ihailen esimerkiksi niiden ihmisten asennetta, jotka ovat joutuneet eroamaan puolisostaan suojautuakseen fyysiseltä väkivallalta, ja silti – aviollisen rakkauden vuoksi, joka pystyy ylittämään tunteet – ovat kyenneet toimimaan puolison hyväksi, vaikka toisten kauttakkin, sairauden, kärsimyksen tai vaikeuksien hetkellä. Tämäkin on rakkautta kaikesta huolimatta.

114 Martin Luther King, saarna Dexter Avenuen baptistikirkossa, Montgomery, Alabama, 17. marraskuuta 1957.

Aviollisessa rakkaudessa kasvaminen

120. Pyhän Paavalin hymnistä siirrymme puhumaan aviollisesta rakkaudesta. Se on rakkautta, joka yhdistää aviopuolisot,¹¹⁵ sitä pyhittää, rikastuttaa ja valaisee avioliiton sakramentin armo. Se on ”affektiivista yhteyttä”,¹¹⁶ hengellistä ja uhrautuvaa. Se sisältää ystävyuden lämmön ja eroottisen intohimon, vaikka kestääkin myös tunteiden ja intohimon heiketessä. Paavi Pius XI opetti, että tällainen rakkaus läpäisee kaikki aviollisen elämän velvollisuudet ja ”sillä on jalouden etusija”.¹¹⁷ Tällainen vahva, Pyhän Hengen vuodattama rakkaus on heijastus Kristuksen ja ihmiskunnan tuhoutumattomasta liitosta, joka huipentui hänen antaessaan itsensä ristillä loppuun saakka: ”Henki, jonka Herra vuodattaa, lahjoittaa uuden sydämen ja antaa miehelle ja naiselle kyvyn rakastaa toisiaan niin kuin Kristus on rakastanut meitä. Aviollinen rakkaus (*amor coniugalis*) saavuttaa täyteen, johon se on sisäisesti suunnattu, nimittäin pyyteettömän aviorakkauden (*caritas coniugalis*).”¹¹⁸

121. Avioliitto on kallisarvoinen merkki. ”Kun mies ja nainen viettävät avioliiton sakramenttia, Jumala niin sanotusti ’heijastuu’ heissä, painaa heihin omat suuntaviivansa ja rakkautensa lähtemättömän leiman. Avioliitto on kuva Jumalan rakkaudesta meitä kohtaan. Myös Jumala on kommuunio: Isän, Pojan ja Pyhän Hengen kolme Persoonaa elävät iankaikkises-

115 Pyhän Tuomas Akvinolaisen mukaan rakkaus on ”vis unitiva” (*Summa Theologiae* I, q. 20, a. 1, ad 3), mikä viittaa Pseudo-Dionysios Areopagitan ilmaukseen (*De divinis nominibus*, IV, 12: PG 3, 709).

116 Tuomas Akvinolainen, *Summa Theologiae* II-II, q. 27, a. 2.

117 Kiertokirje *Casti connubii* (31. joulukuuta 1930): AAS 22 (1930), 547-548.

118 Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 13: AAS 74 (1982), 94.

ta iankaikkiseen täydellisessä ykseydessä. Juuri tämä on avioliiton salaisuus: Jumala tekee kaksi aviopuolisoa yhdeksi.”¹¹⁹ Tämä tuo mukanaan hyvin konkreettisia, jokapäiväisiä seureauuksia, koska aviopuolisot ”saavat sakramentin voimasta todellisen lähetystehtävän voidakseen tehdä yksinkertaisissa ja tavallisissa asioissa näkyväksi sen rakkauden, jolla Kristus rakastaa kirkkoaan ja antaa jatkuvasti elämänsä sen puolesta”.¹²⁰

122. Ei kuitenkaan ole hyvä sekoittaa eri tasoja: rajallisille ihmisille ei pidä langettaa taakkaa, että heidän olisi täydellisellä tavalla jäljennettävä Kristuksen ja kirkon välillä olevaa yhteyttä, koska avioliitto merkinä on ”asteittain etenevä dynaaminen prosessi, joka yhä enemmän yhdistää Jumalan lahjat”.¹²¹

Koko elämä, kaikki yhteistä

123. Meidät Jumalaan liittävän rakkauden jälkeen aviollinen rakkaus on ”suurinta ystävyyttä”.¹²² Se on yhteyttä, jolla on kaikki hyvän ystävyuden ominaispiirteet: toisen hyvän etsiminen, vastavuoroisuus, intiimiys, hellyys, pysyvyys, samankaltaisuus ystävien kesken, joka rakentuu yhdessä jaetun elämän kautta. Mutta avioliitto lisää tähän kaikkien purkamattoman muut poissulkevuuden, joka ilmenee pysyvässä suunnitelmassa jakaa ja rakentaa yhdessä koko elämä. Olkaamme rehellisiä ja tunnistakaamme todellisuuden merkit: rakastunut ihminen ei suunnittele, että tämä suhde kestää vain jonkin ai-

119 Katekeesi (2. huhtikuuta 2014): *L'Osservatore Romano* 3. huhtikuuta 2014, s. 8.

120 Sama.

121 Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 9: AAS 74 (1982), 90

122 Tuomas Akvinolainen, *Summa contra Gentiles*, III, 123; vrt. Aristoteles, *Nikomakhoksen etiikka* 8, 12 (ed. Bywater, Oxford 1984, 174).

kaa; intensiivisesti naimisiinmenosta iloitseva ei ajattele jotakin väliaikaista; ne, jotka todistavat rakkaudentäyteisen (vaikka hauraankin) liiton viettämistä, toivovat sen kestävän aikaa; lapset eivät vain toivo, että vanhemmat rakastaisivat toisiaan, vaan myös, että he olisivat uskollisia ja pysyisivät aina yhdessä. Nämä ja muut merkit osoittavat, että itse aviollisen rakkauden luonteeseen kuuluu avoimuus lopullisuutta kohtaan. Liitto, joka kristallisoituu pysyvässä aviolupauksessa, on paljon enemmän kuin sosiaalinen muodollisuus tai traditio, koska se on juurtunut ihmispersoonan spontaaneihin taipumuksiin. Uskoviille se on liitto Jumalan edessä, joka vaatii uskollisuutta: "Herra on todistaja teidän välillänne, sinun ja vaimosi, jonka otit jo nuoruudessasi... Varokaa siis, ettei kukaan teistä hylkää vaimoiaan, jonka on ottanut jo nuoruudessaan! Minä vihaan eroa, sanoo Herra" (Mal. 2:14-16).

124. Heikko tai sairas rakkaus ei kykene hyväksymään avio-
liittoa haasteena, joka edellyttää taistelua, uudelleen synty-
mistä, itsensä uudelleen löytämistä ja aina uudelleen aloit-
tamista kuolemaan saakka. Se ei kestä sitoutumisen korkeaa
tasoa. Se antaa periksi väliaikaiskulttuurille, joka estää jatku-
van kasvuprosessin. Mutta "ikuisen rakkauden lupaaminen
on mahdollista, kun havaitaan suunnitelma, joka on suurem-
pi kuin omat aikeemme, joka tukee meitä ja tekee mahdolli-
seksi koko tulevaisuutemme lahjoittamisen rakastamallemme
ihmiselle".¹²³ Jotta tällainen rakkaus kestäisi kaikki koettele-
mukset ja pysyisi uskollisena kaikesta huolimatta, tarvitaan
armon lahjaa, joka vahvistaa ja korottaa sen. Kuten pyhä Ro-
berto Bellarmino sanoi, "se, että mies ja nainen liittyvät toi-
siinsa purkamattomalla siteellä, niin että he eivät voi erota,

123 Kiertokirje *Lumen fidei* (29. kesäkuuta 2013), 52: AAS 105 (2013), 590.

olivat vaikeudet millaisia tahansa ja jopa silloin kun toivo jälkeläisistä on menetetty, tämä ei voi tapahtua ilman suurta sallaisuutta”.¹²⁴

125. Avioliitto on ystävyyttä, johon liittyy myös intohimoa, mutta se on aina suunnattu yhä vakaampaan ja intensiivimpään yhteyteen. Avioliittoa ”ei ole asetettu yksinomaan suvunjatkamista varten”, vaan jotta vastavuoroinen rakkaus ”ilmenee, kehittyy ja kypsyy oikealla tavalla”.¹²⁵ Tämä erityinen ystävyys miehen ja naisen välillä saa kokonaisvaltaisen luonteen yksinomaan aviollisessa yhteydessä. Juuri kokonaisvaltaisuutensa vuoksi tämä liitto on myös muut poissulkeva, uskollinen ja avoin suvunjatkamiselle. Kaikki, myös seksuaalisuus, jaetaan aina vastavuoroisessa kunnioituksessa. Vatikaanin II kirkolliskokous vahvisti tämän sanoessaan, että ”tällainen rakkaus, joka yhdistää toisiinsa inhimillisiä ja jumallaisia aineksia, johtaa puoliset vapaaehtoiseen, keskinäiseen antaumukseen, joka ilmenee hellänä kiintymyksenä ja tekoina. Se lyö leimansa heidän koko elämäänsä”.¹²⁶

Ilo ja kauneus

126. Avioliitossa on hyvä pitää huolta rakkauden ilosta. Kun mielihyvän etsinnästä tulee pakkomielle, se vangitsee meidät vain yhteen asiaan ja estää löytämästä muunlaista tyydytystä. Ilo taas avartaa kykyä nauttia ja sallii löytää nautintoa monenlaisista asioista myös niissä elämänvaiheissa, joissa mielihyvä sammuu. Siksi pyhä Tuomas sanoi, että sana ”ilo” viittaa

124 *De sacramento matrimonii*, I, 2: *Disputationes*, III, 5, 3 (ed. Giuliano, Napoli 1858, 778).

125 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 50.

126 Sama, 49.

sydämen avartumiseen.¹²⁷ Aviollinen ilo, jota voidaan kokea myös tuskan keskellä, merkitsee sen hyväksymistä, että avioliitto on välttämättä yhdistelmä iloja ja vaivaa, jännitteitä ja lepoa, kärsimyksiä ja vapautumista, tyydytystä ja etsintää, mielipahaa ja mielihyvää, mutta aina ystävyys tiellä, joka innoittaa aviopuolisoita pitämään huolta toinen toisistaan: "he auttavat ja palvelevat toisiaan".¹²⁸

127. Ystävyysden rakkautta kutsutaan "rakkaudeksi" (*caritas*), kun se ymmärtää toisen ihmisen "korkean arvon" ja kunnioittaa sitä.¹²⁹ Kauneus – toisen "korkea arvo", joka ei ole yhtä kuin hänen fyysinen tai psyykkinen viehätysvoimansa – saa meidät arvostamaan hänen persoonansa pyhyttä, vailla mahtailevaa tarvetta omistaa hänet. Kulutusyhteiskunnassa esteettinen taju heikkenee ja näin ilo sammuu. Kaikki on ole-massa ostamista, omistamista ja kuluttamista varten, myös ihmiset. Hellyys sen sijaan ilmentää tätä rakkautta, joka vapautuu itsekkästä omistamishalusta. Se saa meidät vapisemaan ihmisen edessä valtavasta kunnioituksesta ja tietynlaisesta pelosta, että vahingoittaa häntä tai riistää hänen vapautensa. Rakkaus toista kohtaan merkitsee tällaista mielihyvää siitä, että mietiskelee ja arvostaa sitä, mikä hänen persoonallisessa olemuksessaan on hyvää ja kaunista ja olemassa tarpeistani huolimatta. Näin voin etsiä hänen parastaan myös silloin, kun tiedän, ettei hän voi kuulua minulle, tai kun hänestä on tullut fyysisesti vastenmielinen, aggressiivinen tai vaivalloinen. Siksi "rakkaudesta, jonka kautta joku on mieleen toiselle ihmiselle, riippuu se, että hänelle antaa jotakin ilmaiseksi".¹³⁰

127 Vrt. *Summa Theologiae* I-II, q. 31, a. 3, ad 3.

128 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 48.

129 Tuomas Akvinolainen, *Summa Theologiae* I-II, q. 26, a. 3.

130 Sama, q. 110, a. 1.

128. Esteettinen kokemus rakkaudesta ilmenee myös katseessa, jolla joku mietiskelee toista ihmistä päämääränä itsessään, vaikka hän olisi sairas, vanha tai vailla aistein havaittavaa vielihäytystä. Arvostavalla katseella on valtava merkitys, ja sen piddättäminen tavallisesti aiheuttaa vahinkoa. Mitä puoliset ja lapset joskus tekevätään, että heidät otettaisiin huomioon! Monet haavat ja kriisit syntyvät, kun lakkaamme katsomasta toisiamme. Tätä ilmaisevat perheissä usein kuultavat valitukset ja protestit: "Mieheni ei katso minua, ihan kuin olisin hänelle näkymätön." "Ole hyvä ja katso minua, kun puhun sinulle!" "Vaimo ei enää katso minua, hänellä on silmiä vain lapsille." "Kotona kukaan ei välitä minusta eivätkä he edes näe minua, niin kuin en olisi olemassa." Rakkaus avaa silmämme ja sallii meidän nähdä, kaikesta huolimatta, kuinka arvokas ihminen on.

129. Tätä kontemplatiivisen rakkauden iloa on vaalittava. Koska meidät on tehty rakastamaan, tiedämme, että ei ole suurempaa iloa kuin hyvän jakaminen: "Anna ja ota ja nauti elämästä" (Sir. 14:16). Elämän intensiivisimmät ilot syntyvät, kun toiset voi tehdä onnellisiksi esimakuna taivaasta. Kannattaa muistaa elokuvan "Babetten illallinen" näytös, jossa antelias kokki saa kiittollisen halauksen ja ylistyksen: "Kuinka ilahdutatkaan enkeleitä!" On suloista ja lohduttavaa se ilo, joka tulee ilon tuottamisesta toisille, heidän nautintonsa näkemisestä. Tällainen ilo on veljellisen rakkauden vaikutusta. Se ei ole itseensä katsovan ihmisen turhamaisuutta, vaan sellaisen iloa, joka rakastaa ja joka iloitsee rakastetun hyvästä, joka vuodattaa itsensä toiseen ja tulee hedelmälliseksi hänessä.

130. Ilo uudistuu kärsimyksessä. Kuten pyhä Augustinus sanoi: "Mitä suurempi oli vaara taistelussa, sitä suurempi voiton riemu."¹³¹ Kärsittyään ja taisteltuaan yhdessä puoliset voivat kokea, että se kannatti, koska he saavuttivat jotakin hyvää, oppivat jotakin yhdessä tai osaavat paremmin arvostaa sitä, mitä heillä on. Harvat inhimilliset ilot ovat niin syviä ja riemukkaita kuin se, kun kaksi toisiaan rakastavaa ihmistä on yhdessä saavuttanut jotakin, joka vaati heiltä suurta yhteistä ponnistusta.

Naimisiinmeno rakkaudesta

131. Haluan sanoa nuorille: mitään tästä ei estä se, että rakkaus omaksuu avioliittoinstituution muodon. Liitto löytää tässä instituutiossa tavan varmistaa pysyvyytensä ja todellisen ja konkreettisen kasvunsa. On totta, että rakkaus on paljon enemmän kuin ulkoinen suostumus tai avioliittosopimus, mutta on yhtä lailla varmaa, että päätös antaa avioliitolle näkyvä yhteiskunnallinen muoto määrättyine sitoumuksineen osoittaa sen merkityksen: se osoittaa, kuinka vakavaa toiseen samaistuminen on, todistaa, että teini-iän individualismi on voitettu ja ilmaisee, että päätös kuulua toinen toisilleen on lujaa. Naimisiinmeno on tapa ilmaista, että on todella lähtenyt äitinsä helmoista solmiakseen muita lujia siteitä ja ottaakseen uuden vastuun toisesta ihmisestä. Tämä on paljon enemmän kuin pelkkää spontaania kumppanuutta keskinäisen mielihyvän saamiseksi, mikä olisi avioliiton tekemistä pelkäksi yksityisasiaksi. Avioliitto sosiaalisena instituutiona on vastavuoroisen sitoutumisen suoja ja väline rakkauden kypsymiseksi, jotta päätös liittyä toiseen kasvaisi lujana, konkreettisenä ja

131 *Tunnustukset*, VIII, 3, 7: PL 32, 752.

syvänä ja samalla täyttäisi tehtävänsä yhteiskunnassa. Siksi avioliitto on enemmän kuin mitkään väliaikaismuodot ja kestää. Sen olemus on juurtunut itse ihmispersoonan luontoon ja hänen sosiaaliseen luonteeseensa. Se merkitsee velvoitteita, jotka kuitenkin syntyvät rakkaudesta itsestään, niin määrätietoisesta ja anteliaasta rakkaudesta, että se kykenee kohtaamaan tulevat riskit.

132. Avioliiton valitseminen tällä tavalla ilmaisee todellista ja vaikuttavaa päätöstä tehdä kahdesta tiestä yksi ainoa tie, mitä sitten tapahtuukin ja kaikista haasteista huolimatta. Tämän julkisen rakkaudensitoumuksen vakavuuden vuoksi se ei voi olla hätäinen päätös, mutta samasta syystä sitä ei myöskään loputtomasti voi siirtää tuonnemmaksi. Toiseen ihmiseen sitoutuminen yksinomaisella ja lopullisella tavalla merkitsee aina jonkin verran riskiä ja rohkeaa vedonlyöntiä. Kieltäytyminen omaksumasta tätä sitoumusta on itsekästä, laskelmollista ja pikkumaista. Se ei tunnusta toisen oikeuksia eikä esitä häntä yhteiskunnalle ehdottomasti rakastamisen arvoisena. Todella rakastuneet pyrkivät näyttämään rakkautensa toisille. Toisten edessä solmitussa avioliitossa konkretisoitunut rakkaus kaikkine tästä virallistamisesta johtuvine velvoitteineen ilmaisee ja suojelee tätä varauksetta ja rajoituksetta annettua kyllä-vastausta. Tuo ”kyllä” merkitsee, että sanoo toiselle, että hän voi aina luottaa, että hän ei joudu hylätyksi, vaikka menettäisi viehätysvoimansa, vaikka tulisi vaikeuksia tai vaikka ilmenisi muita mielihyvän tai itsekkään kiinnostuksen kohteita.

Rakkaus ilmenee ja kasvaa

133. Ystävyyden rakkaus yhdistää avioelämän kaikki puolet ja auttaa perheenjäseniä kulkemaan eteenpäin kaikissa sen vaiheissa. Siksi eleitä, jotka ilmaisevat tätä rakkautta, on viljeltävä jatkuvasti kitsastelematta ja käyttäen anteliaita sanoja. Perheessä "on välttämätöntä käyttää kolmea sanaa. Haluan toistaa tämän. Kolme sanaa: sallitko, kiitos, anteeksi. Kolme avainsanaa!"¹³² "Kun perheessä ei tunkeilla ja pyydetään lupaa, kun perheessä ei olla itsekkäitä ja opitaan sanomaan 'kiitos', kun perheessä huomaa tehneensä väärin ja osaa pyytää anteeksi, tuossa perheessä on rauhaa ja iloa."¹³³ Älkäämme olko kitsaita näiden sanojen käytössä, olkaamme anteliaita toistamaan niitä päivästä päivään, sillä "jotkut hiljaisuudet ovat raskaita myös perheessä miehen ja vaimon, isien ja lasten, sisarusten kesken".¹³⁴ Oikeat sanat oikealla hetkellä sanottuna suojelevat ja ravitsevat rakkautta päivästä päivään.

134. Kaikki tämä toteutuu pysyvän kasvun tiellä. Tämä erityinen rakkauden muoto eli avioliitto on kutsuttu jatkuvaan kypsymiseen. Siihen on aina sovellettava sitä, mitä pyhä Tuomas Akvinolainen sanoi rakkaudesta: "Rakkaudella ei luontonsa vuoksi ole kasvurajaa, koska se on osallisuutta äärettömään rakkauteen, joka on Pyhä Henki... Edes subjektin osalta sille ei voi asettaa rajaa, koska rakkauden kasvaessa kasvaa yhä enemmän myös kyky enempään."¹³⁵ Pyhä Paavali kehot-

132 Puhe maailman perheille Uskon vuoden pyhiinvaelluksella Roomassa (26. lokakuuta 2013): AAS 105 (2013), 980.

133 Angelus (29. joulukuuta 2013): L'Osservatore Romano 30.-31. joulukuuta 2013, s. 7.

134 Puhe maailman perheille Uskon vuoden pyhiinvaelluksella Roomassa (26. lokakuuta 2013): AAS 105 (2013), 978.

135 *Summa Theologiae* II-II, q. 24, a. 7.

ti voimakkaasti: "Lisätköön Herra runsain määrin teidän rakkauttanne toisianne ja kaikkia ihmisiä kohtaan" (1. Tess. 3:12), ja lisäsi: "Veljesrakkaudesta... me kehotamme teitä, veljet, pyrkimään yhä parempaan" (1. Tess. 4:9-10). Yhä parempaan. Aviollista rakkautta ei suojella ennen kaikkea puhumalla purkamattomuudesta velvoitteena tai toistamalla oppia, vaan vahvistamalla tätä rakkautta kasvaen jatkuvasti armon vaikutuksesta. Rakkaus, joka ei kasva, alkaa kohdata vaaroja. Voimme kasvaa vain vastaamalla Jumalan armoon tehden enemmän rakkauden tekoja, osoittamalla kiintymystä useammin, intensiivisemmin, auliimmin, hellemmmin, iloisemmin. Aviomies ja vaimo "oppivat tuntemaan yhteytensä merkityksen ja saavuttavat sen yhä täydellisemmin".¹³⁶ Jumalallisen rakkauden lahja, joka vuodatetaan aviopuolisoiden ylle, on samalla vetoisuus jatkuvasti kehittää tätä armolahjaa.

135. Fantasiat idyllisestä ja täydellisestä rakkaudesta eivät tee hyvää, silloin puuttuu kimmoke kasvaa. Taivaallinen ihanne maallisesta rakkaudesta unohtaa, että parasta, ajan myötä kypsyyntä viiniä ei vielä ole saavutettu. Kuten Chilen piispat muistuttivat: "Ei ole olemassa täydellisiä perheitä, joita pettävä kulutuskeskeinen mainonta tarjoaa. Niissä vuodet eivät kulu, ei ole sairauksia, tuskaa, kuolemaa... Kulutuskeskeinen propaganda esittää illuusion, jolla ei ole mitään tekemistä sen todellisuuden kanssa, jonka perheenisät ja -äidit joutuvat joka päivä kohtaamaan."¹³⁷ On terveellisempää hyväksyä realistisesti rajoitteet, haasteet ja epätäydellisyydet ja kuunnella kehotusta kasvaa yhdessä, antaa rakkauden kypsyä ja vaalia liiton lujuttua, mitä sitten tapahtuukin.

136 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 48.

137 Chilen piispainkokous, *La vida y la familia: regalos de Dios para cada uno de nosotros* (21. heinäkuuta 2014).

Vuoropuhelu

136. Vuoropuhelu on ensisijaista ja välttämätöntä, jotta rakkautta voidaan elää todeksi ja ilmaista ja se voi kypsyä avio- ja perhe-elämässä. Mutta se edellyttää pitkää ja vaativaa oppimista. Miehillä ja naisilla, aikuisilla ja nuorilla on erilaisia tapoja kommunikoida, he käyttävät erilaista kieltä, erilaisia sääntöjä. Tapa kysyä ja vastata, käytetty äänensävy ja tilanne voivat vaikuttaa kommunikaatioon. On aina välttämätöntä kehittää tiettyjä asenteita, jotka ilmaisevat rakkautta ja tekevät aidon vuoropuhelun mahdolliseksi.

137. On annettava aikaa, laatu-aikaa. Se merkitsee kuuntelemista kärsivällisesti ja tarkkaavasti, kunnes toinen on ilmaissut kaiken, mitä tunsi tarvetta ilmaista. Tämä edellyttää askeesia: ei ala puhua ennen sopivaa hetkeä. Ennen kuin alkaa tarjota mielipiteitä tai neuvoja on oltava varma siitä, että on kuunnellut kaiken, mitä toisella oli tarvetta sanoa. Tämä merkitsee sisäistä hiljaisuutta, sydämellä ja mielellä kuuntelemista, kiireettömyyttä, omien tarpeiden ja huolten sivuuttamista, tilan antamista. Monta kertaa puoliso ei tarvitse ratkaisua ongelmiinsa, vaan kuuntelemista. Hänen on saatava tuntea, että hänen kärsimyksensä, pettymyksensä, pelkonsa, vihansa, toivonsa, unelmansa on kuultu. Tällaiset valitukset ovat yleisiä: "Hän ei kuuntele minua. Vaikka hän näyttäisikin tekevän niin, todellisuudessa hän ajattelee jotakin muuta." "Puhun ja huomaan hänen odottavan, että olisin jo hiljaa." "Kun puhun, hän yrittää vaihtaa puheenaihetta tai antaa pikaisia vastauksia päättääkseen keskustelun."

138. On totuttava pitämään toista todella tärkeänä. Kyse on siitä, että arvostaa häntä persoonana, tunnustaa, että hänel-

lä on oikeus olla olemassa, ajatella itsenäisesti ja olla onnellinen. Ei pidä koskaan vähätellä sitä, mitä hän sanoo tai vaalittaa, vaikka olisikin välttämätöntä ilmaista oma kantansa asiaan. Tämä perustuu vakaumukseen, että kaikilla on jotakin annettavaa, koska heillä on toisenlainen elämäkokemus, he katsovat asioita eri näkökannalta, heillä on toisenlaisia huolenaiheita, kykyjä ja intuitioita. On mahdollista tunnistaa toisen ihmisen totuus, hänen syvien huoltensa arvo ja se, mitä hän pohjimmiltaan sanoo aggressiivisten sanojenkin takana. On yritettävä asettua hänen asemaansa ja tulkita hänen sydämensä syvyyksiä, tunnistaa se, mihin hänellä on intohimoa ja ottaa se lähtökohdaksi vuoropuhelun syventämisessä.

139. On oltava avomielinen, ettei pakkomielleisesti juutu muutamaan ajatukseen, ja joustava, valmis muokkaamaan ja täydentämään omia mielipiteitään. Minun ajatuksistani ja hänen ajatuksistaan voi syntyä uusi synteesi, joka rikastuttaa kumpaakin. Ykseys, johon pyrimme, ei ole yhdenmukaisuutta, vaan "ykseyttä erilaisuudessa" tai "sovitettua ykseyttä". Tässä rikastuttavassa veljellisen yhteyden tyyliässä erilaiset kohtaavat toisensa, kunnioittavat ja arvostavat toisiaan, mutta säilyttävät erilaiset piirteensä ja korostuksensa, jotka rikastuttavat yhteistä hyvää. On vapauduttava pakosta olla samanlaisia. Tarvitaan myös neuvokkuutta huomata ajoissa mahdolliset "häiriöt", jotta ne eivät haittaa dialogiprosessia. On esimerkiksi tunnistettava esiin nousevat kielteiset tunteet ja käsiteltävä ne, jotta ne eivät vaaranna kommunikaatiota. On tärkeää kyetä ilmaisemaan tunteensa haavoittamatta toista; käyttää kieltä ja puhetapaa, jonka toinen voi helpommin hyväksyä tai sietää, vaikka sisältö olisikin vaativaa; esittää kritiikkinsä lataamatta siihen vihaa kostaakseen ja välttää moralisoivaa kielenkäyttöä, joka pyrkii vain hyökkää-

mään, ironisoimaan, loukkaamaan ja haavoittamaan. Monet avioparien kiistat eivät koske kovin vakavia asioita. Joskus on kyse pienistä, vähäpätöisistä asioista, mutta se, mikä muuttaa mielialan, on tapa, jolla ne sanotaan tai asenne, joka vuoropuhelussa omaksutaan.

140. On osoitettava toiselle huomiota ja kiintymystä eleillä. Rakkaus voittaa pahimmatkin esteet. Kun voi rakastaa jotakuta tai kun tunnemme olevamme hänen rakastamiaan, ymmärrämme paremmin sen, mitä hän haluaa ilmaista ja saada meidät ymmärtämään. Voimme voittaa heikkouden, joka saa meidät pelkäämään toista, niin kuin hän olisi ”kilpailija”. On hyvin tärkeää perustaa turvallisuutensa syvällisiin valintoihin, vakaumuksiin ja arvoihin eikä väittelyn voittamiseen tai siihen, että meidän myönnetään olevan oikeassa.

141. Lopuksi muistakaamme tämä: jotta vuoropuhelua kannattaisi käydä, on oltava jotakin sanottavaa. Tämä edellyttää sisäistä rikkautta, jota ravitsee lukeminen, henkilökohtainen mietiskely, rukous ja avoimuus yhteiskuntaa kohtaan. Muuten keskusteluista tulee tylsiä ja epäjohdonmukaisia. Jos kumpikaan puoliso ei huolehdi tästä tai jos heillä ei ole monenlaisia suhteita toisten ihmisten kanssa, perhe-elämästä tulee tukahduttavaa ja vuoropuhelu köyhtyy.

Intohimoinen rakkaus

142. Vatikaanin II kirkolliskokous opetti, että aviollinen rakkaus ”sulkee piiriinsä koko ihmisen tämän omaksi parhaaksi. Se kykenee antamaan ruumiin ja hengen ilmauksille erityisen arvon sekä jalostamaan ne ikään kuin aineksiksi ja merkeiksi

puolisoiden keskinäisestä ystävyydestä”.¹³⁸ On oltava syy siihen, että rakkaus vailla mielihyvää tai intohimoa ei riitä symbolisoimaan ihmissydämen yhteyttä Jumalan kanssa: ”Kaikki mystikot ovat sanoneet, että yliluonnollinen rakkaus ja taivaallinen rakkaus löytävät etsimänsä symbolit aviollisesta rakkaudesta pikemminkin kuin ystävyydestä, lapsenomaisesta kiintymyksestä tai jollekin asialle omistautumisesta. Syynä on oikeutetusti sen kokonaisvaltaisuus.”¹³⁹ Emmekö siis puhuisi nyt tunteista ja seksuaalisuudesta avioliitossa?

Tunnemaailma

143. Haluilla, tuntemuksilla, tunteilla, sillä, mitä klassisesti kutsuttiin ”intohimoiksi”, on tärkeä sija avioliitossa. Ne syntyvät, kun ”toinen” tulee läsnäolevaksi ja osaksi omaa elämäni. Jokaiselle elävälle olennolle on ominaista pyrkiä kohti toista, ja tässä taipumuksessa on aina merkkejä perustunteista: mielihyvä tai tuska, ilo tai kärsimys, hellyys tai pelko. Ne ovat alkeellisimman psykologisen toiminnan edellytys. Ihminen on tämän maan olento, ja se, mitä hän tekee ja mihin pyrkii, on täynnä intohimoja.

144. Jeesus, tosi ihminen, koki monia tunteita. Hän tunsu tuskaa Jerusalemin torjunnasta (vrt. Matt. 23:37) ja vuodatti kyyneliä sen vuoksi (vrt. Luuk. 19:41). Hän koki myötätuntoa ihmisten kärsimyksen edessä (vrt. Mark. 6:34). Hän liikuttui toisten itkiessä (vrt. Joh. 11:33), ja hän itse itki ystävän kuolemaa (vrt. Joh. 11:35). Nämä tunneilmaukset osoittivat, mihin saakka hänen ihmissydämensä oli avoin toisille.

138 Pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 49.

139 A. Sertillanges, *L'amour chrétien*, Pariisi 1920, 174.

145. Jonkin tunteen kokeminen ei itsessään ole moraalisesti hyvää tai pahaa.¹⁴⁰ Se, että alkaa kokea halua tai torjuntaa, ei ole syntistä tai moitittavaa. Se, mikä on hyvää tai pahaa, on teko, jonka tekee intohimon innoittamana tai johtamana. Mutta jos tunteita ruokkii ja etsii ja niiden vuoksi tekee pahoja tekoja, pahaa on päätös ruokkia niitä ja tehdä niistä seuranneet pahat teot. Samaten se, että mieltyy johonkuhun ihmiseen, ei sinänsä ole hyvää. Jos tuon mieltymyksen takia yritän tehdä tuon ihmisen orjakseni, tunne palvelee vain itsekkyyttäni. On kamala harha uskoa, että olemme hyviä vain siksi, että ”koemme tunteita”. On ihmisiä, jotka tuntevat olevansa kykeneviä suureen rakkauteen vain siksi, että heillä on suuri kiintymyksen tarve, mutta he eivät kykene ponnistelemaan toisten onnellisuuden hyväksi ja elävät omiin haluihinsa sulkeutuneina. Tällöin tunteet etäännyttävät suurista arvoista ja kätkevät itsekeskeisyyden, joka tekee terveen ja onnellisen perhe-elämän kehityksestä mahdotonta.

146. Toisaalta jos intohimo tukee vapaata tekoa, se voi osoittaa tuon valinnan syvällisyyden. Aviollinen rakkaus saa toimimaan niin, että koko tunne-elämä on hyväksi perheelle ja palvee yhteiselämää. Perheessä saavutetaan kypsyyden, kun sen jäsenten tunne-elämä muuttuu herkkyydeksi, joka ei dominoi eikä varjosta tärkeitä päätöksiä ja arvoja vaan kunnioittaa yksilöiden vapautta,¹⁴¹ kumpuaa siitä, rikastuttaa sitä, kaunistaa sitä ja tekee sen harmonisemmaksi kaikkien hyväksi.

140 Vrt. Tuomas Akvinolainen, *Summa Theologiae* I-II, q. 24, a. 1.

141 Vrt. sama, q. 59, a. 5.

Jumala rakastaa lastensa iloa

147. Tämä edellyttää pedagogista tietä, prosessia, joka merkitsee kieltäymystä. Tämä on kirkon vakaumus, joka usein torjutaan, ikään kuin se olisi ihmisen onnen vihollinen. Benedictus XVI tiivistä tämän kysymyksen hyvin selvästi: ”Tekeekö kirkko ehkä käskyillään ja kielloillaan meille katkeraksi elämän kauneimman asian? Eikö se pystytä kieltotauluja juuri sinne, missä Luoja meille edeltä valmistama ilo tarjoaa onnea, joka antaa meidän tuntea jumalallisen elämän esimakua?”¹⁴² Hän vastasi, että vaikka kristinuskossa on esiintynyt lioitteluja tai vääränlaista askeettisuutta, kirkon virallinen opetus Raamatulle uskollisena ei torjunut ”erosta sinänsä, vaan julisti sodan sen tuhoisaa vääristämisestä vastaan... eroksen väärä jumaloiminen riisti siltä näet arvokkuuden, teki sen epäinhimilliseksi”¹⁴³.

148. Tunne-elämän ja vaistojen kasvatus on tarpeen, ja siksi on joskus välttämätöntä asettaa rajoja. Liiallisuus, kontrollin puute tai pakkomielle vain tietynlaisesta mielihyvästä lopulta heikentävät ja sairastuttavat itse mielihyvän¹⁴⁴ ja tuhoavat perhe-elämää. Intohimojen kanssa voi kulkea hyvää tietä, mikä merkitsee niiden suuntaamista yhä enemmän itsensä antamiseen ja itsensä täyteen toteuttamiseen. Tämä rikastuttaa ihmissuhteita perheen sisällä. Se ei merkitse intensiivisten nautinnonhetkien torjumista,¹⁴⁵ vaan niiden liittämistä muihin anteliaan omistautumisen, kärsivällisen toivon, väistämättömän väsymyksen ja ihanteen tavoittelun hetkiin. Per-

142 Kiertokirje *Deus caritas est* (25. joulukuuta 2005), 3: AAS 98 (2006), 219-220.

143 Sama, 4: AAS 98 (2006), 220.

144 Vrt. Tuomas Akvinolainen, *Summa Theologiae* I-II, q. 32, a. 7.

145 Vrt. sama, II-II, q. 153, a. 2, ad 2: ”*Abundantia delectationis quae est in actu venereo secundum rationem ordinato, non contrariatur medio virtutis.*”

he-elämä on kaikkea tätä ja ansaitsee tulla eleyksi kokonaisuudessaan.

149. Jotkut hengelliset suuntaukset korostavat halun poistamista tuskasta vapautumiseksi. Mutta me uskomme, että Jumala rakastaa ihmisen iloa, hän on luonut kaiken "nautittavaksemme" (1. Tim. 6:17). Antakaamme ilon kummuta esiin hänen hellyytensä edessä, kun hän sanoo meille: "Poikani, jos sinulla on varallisuutta, käytä sitä omaksi hyväksesi... Käytä hyväksesi, mitä päivä antaa, äläkä kulje kohtaamasi onnen ohi" (Sir. 14:11, 14). Myös aviopari vastaa Jumalan tahtoon seuraamalla tätä Raamatun kehotusta: "Hyvänä päivänä iloitse" (Saarn. 7:14). On kyse siitä, että on vapaa hyväksymään sen, että mielihyvä ilmenee eri tavoin elämän eri hetkinä vastavuoroisen rakkauden tarpeiden mukaan. Tässä mielessä voi omaksua joidenkin idän opettajien korostuksen tietoisuuden laajentamisesta, jotta emme jää rajoitetun, näköaloja sulkevan kokemuksemme vangeiksi. Tällainen tietoisuuden laajentaminen ei ole halun kieltämistä tai tuhoamista, vaan sen avartamista ja täydellistämistä.

Rakkauden eroottinen ulottuvuus

150. Kaikki tämä johtaa meidät puhumaan seksuaalielämästä avioliitossa. Jumala itse loi seksuaalisuuden, joka on suurenmoinen lahja hänen luoduilleen. Kun sitä vaalitaan ja varmistetaan, että se ei ole kontrolloimatonta, pyritään estämään "sen autenttisen arvon köyhtyminen".¹⁴⁶ Pyhä Johannes Paavali II torjui ajatuksen, että kirkon opetus johtaisi "ihmisen

146 Johannes Paavali II, katekeesi (22. lokakuuta 1980), 5: *Insegnamenti* III, 2 (1980), 951.

seksuaalisuuden arvon kieltämiseen” tai pelkästään sietäisi sitä ”suvunjatkamiselle välttämättömänä”.¹⁴⁷ Aviopuolisoiden seksuaalista tarvetta ei pidä halveksia eikä ”tuota tarvetta pidä millään lailla kyseenalaistaa”.¹⁴⁸

151. Niille, jotka pelkäävät intohimo- ja seksuaalikasvatuksen vaarantavan sukupuolisen rakkauden spontaanisuuden, pyhä Johannes Paavali II vastasi, että ihmisolento on ”kutsuttu täyteen ja kypsään suhteiden spontaanisuuteen”. Tämä kypsyy on ”sydämen impulssien arvioimisen asteittaista hedelmää”.¹⁴⁹ Siihen on pyrittävä, koska jokaisen ihmisen ”on pitkäjänteisesti ja johdonmukaisesti opittava, mikä on ruumiin merkitys”.¹⁵⁰ Seksuaalisuus ei ole mielihyvä- tai viihdytyskeino, vaan persoonien välistä kieltä, jossa toinen ihminen ja hänen pyhä ja loukkaamaton arvonsa otetaan vakavasti. Tällä tavalla ”ihmissydän tulee niin sanotusti osalliseksi toisenlaisesta spontaanisuudesta”.¹⁵¹ Tässä kontekstissa eroottisuus näyttäytyy nimenomaan inhimillisenä seksuaalisuuden ilmenemismuotona. Siinä voi löytää ”ruumiin aviollisen merkityksen ja lahjan autenttisen arvokkuuden”.¹⁵² Katekeesissaan ruumiin teologiasta pyhä Johannes Paavali II opetti, että sukupuolinen ruumiillisuus ”ei ole vain hedelmällisyyden ja suvunjatkamisen lähde”, vaan sillä on ”kyky ilmaista rakkautta: juuri sitä rakkautta, jossa ihmispersoonasta tulee lahja”.¹⁵³ Terve eroottisuus, vaikka liittyykin mielihyvän etsintään, edellyttää ihmetystä. Siksi se voi inhimillistää impulsseja.

147 Sama, 3.

148 Johannes Paavali II, katekeesi (24. syyskuuta 1980), 4: *Insegnamenti* III, 2 (1980), 719.

149 Katekeesi (12. marraskuuta 1980), 2: *Insegnamenti* III, 2 (1980), 1133.

150 Sama, 4.

151 Sama, 5.

152 Sama, 1: 1132.

153 Katekeesi (16. tammikuuta 1980), 1: *Insegnamenti* III, 1 (1980), 151.

152. Siksi emme mitenkään voi pitää rakkauden eroottista ulottuvuutta pelkkänä sallittuna pahana tai taakkana, jota on siedettävä perheen hyväksi. Se on Jumalan lahja, joka kaunistaa aviopuolisoiden kohtaamisen. Koska on kyse rakkauden korottamasta intohimosta, joka kunnioittaa toisen arvokkuutta, siitä tulee rakkauden ”puhdas ja selvä vahvistus”, joka osoittaa, millaisiin ihmeisiin ihmissydän kykenee. Siten, aina-kin hetken ajan, ”havaitaan, että elämä on ollut menestys”.¹⁵⁴

Väkivalta ja manipulointi

153. Tämän myönteisen seksuaalisuusnäkemyksen kontekstissa on hyvä lähestyä aihetta kokonaisuudessaan ja terveen realistisesti. Emme voi jättää huomiotta sitä, että usein seksuaalisuudesta tulee persoonatonta ja epätervettä. Silloin se muuttuu ”tilaisuudeksi ja välineeksi vahvistaa oman minän asemaa ja tyydyttää omia halujaan ja viettejään”.¹⁵⁵ Aikanamme on suuri vaara, että myös seksuaalisuutta hallitsee myrkyllinen ”käytä ja heitä pois” -ajattelutapa. Usein toisen ruumis nähdään objektina, joka pidetään niin kauan kuin siitä saa tyydytystä ja torjutaan, kun se menettää viehätysvoimansa. Voimmeko jättää huomiotta tai vähätellä jatkuvia dominoinnin, ylimielisyyden, hyväksikäytön, perversion ja seksuaalisen väkivallan muotoja, jotka ovat tulosta seksuaalisuuden merkityksen vääristymisestä? Ne hautaavat toisten arvokkuuden ja kutsun rakkauteen hämärän itsensä etsinnän alle.

154. Ei ole tarpeetonta muistuttaa, että myös avioliitossa seksuaalisuus voi muuttua kärsimyksen ja manipuloinnin läh-

154 Josef Pieper, *Über die Liebe*, München 2014, 174.

155 Johannes Paavali II, kiertokirje *Evangelium vitae* (25. maaliskuuta 1995), 23: AAS 87 (1995), 427.

teeksi. Siksi meidän on painotettava selvästi, että ”sellainen aviollinen akti, jota toiselta puolisolta vaaditaan ottamatta huomioon hänen tilaansa ja oikeutettuja toiveitaan, ei ole todellinen rakkauden teko, ja se on siten ristiriidassa aviopuolisoiden välillä vallitsevan moraalijärjestyksen oikeiden vaatimusten kanssa”.¹⁵⁶ Puolisoiden seksuaaliselle yhteydelle ominainen teko vastaa Jumalan tahtoman seksuaalisuuden luonnetta, jos se ”tapahtuu todella inhimillisellä tavalla”.¹⁵⁷ Siksi pyhä Paavali kehotti: ”Kukaan ei saa sortaa vellejään eikä tuottaa hänelle vahinkoa” (vrt. 1. Tess. 4:6). Vaikka hän kirjoitti patriarkaalisen kulttuurin hallitsemana aikana, jossa naista pidettiin täysin miehelle alamaisena, hän opetti kuitenkin, että seksuaalisuus on kysymys, josta puolisoitten on keskusteltava: hän puhui mahdollisuudesta keskeyttää seksuaaliset suhteet joksikin aikaa ”yhteisestä sopimuksesta” (1. Kor. 7:5).

155. Pyhä Johannes Paavali II antoi meille hienovaraisen varoituksen todetessaan, että miestä ja naista ”uhkaa tyydyttämättömyys”.¹⁵⁸ Heidät on kutsuttu yhä intensiivisempään yhteyteen, mutta on vaara yrittää pyyhkiä pois erot ja kahden välillä väistämättä vallitseva etäisyys. Kummallakin on oma ja loukkaamaton arvokkuus. Kun kallisarvoinen vastavuoroinen toisilleen kuuluminen muuttuu hallinnaksi, ”persoonien välisen suhteen yhteyden rakenne muuttuu olennaisesti”.¹⁵⁹ Dominoinnin logiikassa myös se, joka dominoi, lopulta kieltää oman arvokkuutensa¹⁶⁰ ja lakkaa ”subjektiivisesti sa-

156 Paavali VI, kiertokirje *Humanae vitae* (25. heinäkuuta 1968), 13: AAS 60 (1968), 489.

157 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 49.

158 Katekeesi (18. kesäkuuta 1980), 5: *Insegnamenti* III, 1 (1980), 1778.

159 Sama, 6.

160 Vrt. katekeesi (30. heinäkuuta 1980), 1: *Insegnamenti* III, 2 (1980), 311.

maistumasta omaan ruumiiseensa¹⁶¹ kieltäessään siltä kaiken merkityksen. Hän käyttää seksiä paetakseen itseään ja torjuu aviollisen yhteyden kauneuden.

156. On tärkeää torjua selvin sanoin kaikenlainen seksuaalinen alistaminen. Siksi on vältettävä kaikenlaisia asiattomia tulkintoja Efesolaiskirjeen kohdasta, joka kehottaa: "Vaimot, suostukaa miehenne tahtoon" (Ef. 5:22). Pyhä Paavali ilmaisee tässä itseään aikakaudelleen tyypillisin kulttuurikategorioin. Meidän ei tule omaksua tuota kulttuuriainesta vaan tekstikohdan kokonaisuudessa ilmoitettu sanoma. Toistamme pyhän Johannes Paavali II:n viisaan selityksen: "Rakkaus sulkee pois kaikenlaisen alamaisuuden, jossa vaimosta tulisi miehen palvelija tai orja... Yhteisö tai ykseys, joka heidän tulee muodostaa avioliitossa, toteutuu vastavuoroisena itsensä antamisena, joka on myös vastavuoroista alistumista."¹⁶² Siksi sanotaan myös, että "aviomiehenkin velvollisuus on rakastaa vaimoaan niin kuin omaa ruumistaan" (Ef. 5:28). Raamatun teksti itse asiassa kutsuu voittamaan mukavuudenhaluisen individualismin ja elämään toisia varten: "Alistukaa toistenne tahtoon" (Ef. 5:21). Aviopuolisoiden kesken tämä vastavuoroinen "alistuminen" saa erityisen merkityksen: se ymmärretään vastavuoroisena, vapaasti valittuna toisilleen kuulumisena, jota leimaa uskollisuus, kunnioitus ja huolenpito. Seksuaalisuus on erottamattomasti tämän aviollisen ystävyyspalveluksessa; se suuntautuu huolenpitoon siitä, että toinen voi elää täyttä elämää.

157. Seksuaalisuuden ja eroottisuuden vääristymien torjuminen ei koskaan pidä johtaa halveksimaan tai ylenkatsomaan

161 Katekeesi (8. huhtikuuta 1981), 3: *Insegnamenti* IV, 1 (1981), 904.

162 Katekeesi (11. elokuuta 1982), 4: *Insegnamenti* V, 3 (1982), 205-206.

seksuaalisuutta ja eroottisuutta sinänsä. Avioliiton ihanne ei voi olla pelkkää anteliasta ja uhrautuvaa itsensä antamista, jossa kumpikin kieltää kaikki henkilökohtaiset tarpeensa ja kantaa huolta vain toisen hyvästä saamatta mitään tyydytystä. Muistakaamme, että todellinen rakkaus pystyy myös vastaanottamaan toiselta ja hyväksymään itsensä haavoittuvana ja tarvitsevana. Se ei torju vilpítőntä ja onnellista rakkauden ruumiillisten ilmausten vastaanottamista hyväilyin, syleilyin, suudelmin ja seksuaalisessa yhteydessä. Benedictus XVI sanoi tästä selvästi: ”Jos ihminen tahtois olla vain henki ja hylätä ruumiin niin sanoaksemme pelkkänä eläimellisenä perintönä, silloin sekä henki että ruumis menettäisivät arvokkuutensa.”¹⁶³ Siksi ”ihmisen on myös mahdotonta elää yksinomaan lahjoittavassa, laskevassa rakkaudessa. Hän ei voi aina vain antaa, hänen täytyy myös saada. Sen, joka tahtoo lahjoittaa rakkautta, täytyy myös saada sitä lahjaksi”.¹⁶⁴ Tämä edellyttää joka tapauksessa sen muistamista, että inhimillinen taspaino on hauras, että siinä on aina jotakin, joka vastustaa inhimillistämistä ja joka millä hetkellä tahansa voi tempautua uudelleen irti ja toistaa primitiivisempiä ja itsekkäämpiä taipumuksiaan.

Avioliitto ja neitsyys

158. ”Monet naimattomat ihmiset eivät ainoastaan omistaudu omalle perheelleen vaan usein suorittavat suuria palveluksia ystäväpiirissään, kirkollisessa yhteisössä ja ammattielämässä... Monet antavat kykynsä kristillisen yhteisön palvelukseen karitatiivisessa ja vapaaehtoistyössä. Sitten on niitä, jotka

163 Kiertokirje *Deus caritas est* (25. joulukuuta 2005), 5: AAS 98 (2006), 221.

164 Sama, 7.

eivät mene naimisiin, koska vihkivät elämänsä rakkaudesta Kristusta ja lähimmäisiä kohtaan. Heidän antaumuksensa rikastuttaa suuresti perhettä, kirkkoa ja yhteiskuntaa.”¹⁶⁵

159. Neitsyys on rakkauden muoto. Merkkinä se muistuttaa taivasten valtakunnan tulemisesta ja välttämättömyydestä omistautua varauksetta evankeliumin julistamisen palvelukseen (vrt. 1. Kor. 7:32). Se heijastaa taivaallista täyttymystä, jossa ei ”oteta vaimoa eikä mennä vaimoksi” (Matt. 22:30). Pyhä Paavali suositteli sitä, koska odotti Jeesuksen palaavan pian ja halusi kaikkien keskittyvän vain evankelioimiseen: ”Aika on käymässä vähiin” (1. Kor. 7:29). Hän teki kuitenkin selväksi, että se oli hänen henkilökohtainen mielipiteensä tai toiveensa (vrt. 1. Kor. 7:6-8) eikä Kristuksen käsky: ”Minulla ei ole Heran antamaa käskyä” (1. Kor. 7:25). Samalla hän tunnusti eri kutsumusten arvon: ”Jokaisella on kuitenkin oma Jumalalta saatu armolahjansa, yhdellä yksi, toisella toinen” (1. Kor. 7:7). Tässä mielessä pyhä Johannes Paavali II vahvisti, että Raamatun tekstit ”eivät anna syytä tukea avioliiton alemmuutta saati neitsyyden tai selibaatin ylemmyyttä”¹⁶⁶ seksuaalisen pidättyvyyden perusteella. Pikemminkin kuin puhua siitä, että neitsyys olisi kaikin puolin ylempiarvoista, on syytä korostaa sitä, että eri elämän säädöt täydentävät toisiaan. Tietyltä kannalta toinen voi olla täydellisempi, toiselta kannalta taas toinen. Esimerkiksi Aleksander Halesilainen totesi, että tietyssä mielessä avioliittoa voi pitää toisia sakramenteja ylempänä, koska se symbolisoi jotakin niin suurta kuin ”Kristuksen ja kirkon yhteyttä tai jumalallisen luonnon yhteyttä inhimillisen luonnon kanssa”.¹⁶⁷

165 *Relatio finalis* 2015, 22.

166 Katekeesi (14. huhtikuuta 1982), 1: *Insegnamenti* V, 1 (1982), 1176.

167 *Glossa in quatuor libros sententiarum Petri Lombardi*, IV, XXVI, 2 (Quaracchi 1957, 446).

160. Siksi ”ei ole kyse avioliiton arvon väheksymisestä pidättyvyyden hyväksi”.¹⁶⁸ ”Ei ole mitään perustaa oletetulle vastakkainasettelulle... Jos tietyn teologisen tradition mukaisesti puhutaan täydellisyiden säädystä (*status perfectionis*), se ei johdu pidättyvyydestä sinänsä vaan koskee evankelisiin neuvoihin perustuvaa elämää kokonaisuudessaan.”¹⁶⁹ Naimisissa oleva voi elää todeksi rakkautta korkeimmanasteisesti. Niin ”hän saavuttaa täydellisyiden, joka kumpuaa rakkaudesta, uskollisena noiden neuvojen hengelle. Tällainen täydellisyys on mahdollista ja jokaisen ihmisen saavutettavissa”.¹⁷⁰

161. Neitsyydellä on symbolinen arvo rakkautena, jonka ei tarvitse omistaa toista. Siten se heijastaa taivasten valtakunnan vapautta. Se on kutsu aviopuolisoille, jotta he eläisivät todeksi aviollista rakkauttaan Kristuksen lopullisen rakkauden kannalta, kulkiessa yhdessä kohti taivasten valtakunnan täyteyttä. Aviopuolisoiden rakkaudella taas on muita symbolisia arvoja. Se on erityinen heijastus Kolminaisuudesta. Kolminaisuus on täysi ykseys, jossa on olemassa myös erillisyyttä. Perhe on myös kristologinen merkki, koska se tuo ilmi Jumalan läheisyyden. Hän jakaa ihmisen elämän, koska tuli yhdeksi kanssamme inkarnaatiossa, ristissä ja ylösnousemuksessa. Kumpikin puoliso tulee ”yhdeksi lihaksi” toisen kanssa ja antaa itsensä jakaakseen kaiken toisen kanssa loppuun saakka. Siinä missä neitsyys on eskatologinen merkki ylösnousseesta Kristuksesta, avioliitto on ”historiallinen” merkki meille, jotka vaellamme maan päällä, merkki maanpäällisestä Kristuksesta, joka tahtoi tulla yhdeksi kanssamme ja antoi itsensä

168 Johannes Paavali II, katekeesi (7. huhtikuuta 1982), 2: *Insegnamenti* V, 1 (1982), 1127.

169 Johannes Paavali II, katekeesi (14. huhtikuuta 1982), 3: *Insegnamenti* V, 1 (1982), 1177.

170 Sama.

aina verensä vuodattamiseen asti. Neitsyys ja avioliitto ovat ja niiden täytyy olla erilaisia tapoja rakastaa. "Ihminen ei voi elää ilman rakkautta. Ihminen pysyy itselleen käsittämättömänä olentona, hänen elämällään ei ole tarkoitusta, ellei rakkaus ilmoita hänelle itseään."¹⁷¹

162. Selibaatilla on vaara tulla mukavuudenhaluiseksi yksinelämäksi, jossa on vapaus olla itsenäinen, vaihtaa paikkoja, tehtäviä ja valintoja, käyttää itse rahansa, tavata eri ihmisiä sen mukaan kuin kulloinkin tahtoo. Tällöin naimisissa olevien todistus loistaa kirkkaana. Neitsyyteen kutsutut voivat nähdä joissakin aviopareissa selvän merkin Jumalan anteliaasta ja horjumattomasta uskollisuudesta liitolleen. Tämä voi innoittaa heidän sydäntään konkreettisempaan ja uhrautuvampaan valmiuteen olla toisten käytettävissä. On naimisissa olevia, jotka pysyvät uskollisina, vaikka puoliso on käynyt fyysisesti vastenmieliseksi tai ei tyydytä toisen tarpeita ja vaikka monet tilanteet houkuttelevat uskottomuuteen tai hylkäämiseen. Vaimo voi hoitaa sairasta aviomiestänsä ja ristin juurella toistaa "tahdon"-vastauksensa aina kuolemaan saakka. Tällaisessa rakkaudessa ilmenee loistavalla tavalla rakastavan ihmisen arvokkuus, arvokkuus, joka heijastaa rakkautta, sillä rakkaudelle on ominaista rakastaa pikemminkin kuin tulla rakastetuksi.¹⁷² Monissa perheissä havaitsemme kykyä uhrautuvaan ja hellään palvelemiseen, vaikka lapset olisivatkin vaikeita ja jopa kiittämättömiä. Tämä tekee näistä vanhemmista Jeesuksen vapaan ja epäitsekään rakkauden merkin. Kaikki tämä kutsuu selibaatissa eläviä elämään jalomielisemmin ja alttiimmin todeksi omistautumistaan Jumalan valtakunnalle. Ny-

171 Johannes Paavali II, kiertokirje *Redemptor hominis* (4. maaliskuuta 1979), 10: AAS 71 (1979), 274.

172 Vrt. Tuomas Akvinolainen, *Summa Theologiae* II-II, q. 27, a. 1.

kyisin maallistuminen on hämärtänyt elämänmittaisen liiton arvoa ja vähentänyt aviollisen omistautumisen rikkauden merkitystä. Siksi ”on syvennettävä aviorakkauden myönteisiä näkökohtia”.¹⁷³

Rakkauden muuttuminen

163. Elinajan piteneminen on johtanut johonkin sellaiseen, joka aiempina aikakausina ei ollut tavallista: intiimin suhteen ja vastavuoroisen toisilleen kuulumisen on säilyttävä neljä, viisi tai kuusi vuosikymmentä, ja tämä merkitsee, että on valittava toisensa uudelleen toistuvasti. Ehkä puolisoilla ei enää ole intensiivistä seksuaalista halua, joka saa lähestymään toista ihmistä, mutta hän tuntee mielihyvää siitä, että toinen kuuluu hänelle ja hän kuuluu toiselle; hän tietää, että ei ole yksin ja että hänellä on ”kumppani”, joka tuntee koko hänen elämänsä ja historiansa ja jakaa kaiken. Hän on kumppani elämäntiellä, jonka kanssa voi kohdata vaikeudet ja nauttia hyvistä asioista. Myös tämä synnyttää tyydytystä, joka liittyy aviolliselle rakkaudelle ominaiseen kiintymykseen. Emme voi luvata, että meillä on samat tunteet koko elämän ajan. Mutta meillä voi olla vakaa yhteinen projekti, voimme sitoutua rakastamaan toisiamme ja elämään yhdessä, kunnes kuolema meidät erottaa, ja voimme aina kokea rikasta läheisyyttä. Rakkaus, jonka lupaamme toisillemme, ylittää kaikki emootiot, tunteet tai mielialat, vaikka ne voivatkin sisältyä siihen. Se on syvempää rakkautta, sydämen päätös, joka käsittää koko elämän. Päätös rakastaa, kuulua toisilleen, jakaa koko elämä ja jatkuvasti antaa anteeksi pysyy päivä päivältä elävänä, jopa

173 Paavillinen perheneuvosto, *Perhe, avioliitto ja ”avoliitot”* (26. heinäkuuta 2000), 40.

ratkaisemattomien konfliktien keskellä ja vaikka sydämessä pyörivät monet sekavat tunteet. Molemmat puoliset käyvät läpi kasvun ja muutoksen tien. Tällä tiellä rakkaus juhlii joka askelta ja jokaista uutta vaihetta.

164. Avioliiton kuluessa fyysinen ulkomuoto muuttuu, mutta tämä ei ole syy rakkauden vetovoiman vähenemiseen. Rakastumme koko ihmiseen identiteetteineen emmekä vain ruumiiseen, vaikka tuo ruumis ajan kuormituksesta huolimatta ei koskaan lakkaa jollakin tavalla ilmaisemasta sitä persoonallista identiteettiä, joka valloitti sydämemme. Kun toiset eivät enää voi tunnistaa tuon identiteetin kauneutta, rakastunut puoliso kykenee jatkuvasti näkemään hänet rakkauden vaistolla, eikä kiintymys häviä. Hän vahvistaa päätöksensä kuulua hänelle, valitsee hänet uudelleen ja ilmaisee valintansa uskollisessa ja rakastavassa läheisyydessä. Tuon intensiivisen ja syvällisen valinnan jalous herättää uudenlaisia tunteita aviollisen tehtävän toteuttamisessa. ”Tunne, jonka toinen ihminen persoonana herättää... ei itsessään pyri aviolliseen aktiini.”¹⁷⁴ Se saa toisenlaisia havaittavia ilmauksia. Rakkaus ”on yksi ainoa asia, mutta sillä on eri ulottuvuuksia – yksi tai toinen ulottuvuus voi tietyssä tilanteessa tulla voimakkaammin esiin”.¹⁷⁵ Avioside löytää uusia ilmaisutapoja ja vaatii päätöstä vahvistaa se aina uudelleen – ei pelkästään siteen säilyttämiseksi vaan myös kehittämiseksi. Se on tie, jota rakennetaan päivä päivältä. Mutta mikään tästä ei ole mahdollista, ellemmme rukoile Pyhää Henkeä, huuda häntä avuksi joka päivä pyytäen hänen armoaan, etsi hänen yliluonnollista voimaan-

174 Johannes Paavali II, katekeesi (31. lokakuuta 1984), 6: *Insegnamenti* VII, 2 (1984), 1072.

175 Benedictus XVI, kiertokirje *Deus caritas est* (25. joulukuuta 2005), 8: AAS 98 (2006), 224.

sa, pyydä, että hän sytyttäisi tulensa rakkauteemme vahvistakseen, ohjatakseen ja muuttaakseen sitä jokaisessa uudessa tilanteessa.

Viides luku

RAKKAUDESTA TULEE HEDELMÄLLISTÄ

165. Rakkaus antaa aina elämää. Siksi aviollinen rakkaus ”ei jää vain avioparin sisäiseksi... Antaessaan itsensä toisilleen puoliset eivät lahjoita vain itseään vaan myös lasten todellisuuden, joka on elävä heijastus heidän rakkaudestaan, pysyvä merkki aviollisesta ykseydestä ja elävä ja erottamaton synteesi heidän isyydestään ja äitiydestään”.¹⁷⁶

Uuden elämän vastaanottaminen

166. Perhe ei ole pelkkä suvunjatkamisen vaan Jumalan lahjana saapuvan elämän vastaanottamisen paikka. Jokainen uusi elämä ”saa meidät huomaamaan rakkauden täysin ilmaisen ulottuvuuden, joka ei koskaan lakkaa hämmästyttämästä

176 Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 14: AAS 74 (1982), 96.

meitä. Se on ennalta rakastettuna olemisen kauneutta: lapset ovat rakastettuja jo ennen kuin tulevat”.¹⁷⁷ Tämä heijastaa Jumalan rakkauden etusijaa, Jumalan, joka aina tekee aloitteen, sillä ”lapset ovat rakastettuja ennen kuin tekevät mitään sen ansaitakseen”.¹⁷⁸ Kuitenkin ”monet lapset ovat alusta saakka torjuttuja ja hylättyjä, heiltä on riistetty lapsuus ja tulevaisuus. Jotkut kehtaavat sanoa, ikään kuin vapauttaakseen itsensä vastuusta, että oli erehdys saattaa näitä lapsia maailmaan. Tämä on häpeällistä... Mitä me teemme juhlallisilla ihmisoikeuksien ja lasten oikeuksien julistuksilla, jos sitten rankaisemme lapsia aikuisten virheistä?”¹⁷⁹ Jos lapsi tulee maailmaan ei-toivotuissa olosuhteissa, vanhempien tai muiden perheenjäsenten on tehtävä kaikki mahdollinen hyväksyäkseen hänet Jumalan lahjana ja omaksuakseen vastuun ottaa hänet vastaan avoimesti ja rakkaudella. ”Kun on kyse maailmaan tulevista lapsista, mikään aikuisten uhri ei ole liian kallis tai liian suuri, jotta vältetään, että lapsi ajattelisi olevansa erehdys, arvoton ja hylätty elämän haavojen ja ihmisten ylpeyden armoille.”¹⁸⁰ Uuden lapsen lahja, jonka Herra uskoo isälle ja äidille, alkaa vastaanottamalla, jatkuu huolenpidolla maallisen elämän ajan ja sen päämäärä on ikuisen elämän ilo. Mietiskelemällä tynesti jokaisen ihmispersoonan lopullista täyttymystä vanhemmat tulevat yhä tietoisemmiksi heille uskotusta arvokkaasta lahjasta: Jumala antaa heidän valita nimen, jolla hän kutsuu jokaista lastaan ikuisesti.¹⁸¹

177 Katekeesi (11. helmikuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 12. helmikuuta 2015, s. 8.

178 Sama.

179 Katekeesi (8. huhtikuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 9. huhtikuuta 2015, s. 8.

180 Sama.

181 Vrt. Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 51: ”Kaikkien tulee tietää, etteivät ihmiselämä ja sen välittämistehtävä rajoitu vain tähän maailmaan ja ettei niitä voida mitata ja ymmärtää yksin maallisesta näkökulmasta käsin. Päinvastoin ne on aina nähtävä suhteessa ihmisen iäiseen päämäärään.”

167. Monilapsiset perheet ovat kirkolle ilo. Niissä ilmenee rakkauden antelias hedelmällisyys. Tämä ei merkitse pyhän Johannes Paavali II:n viisaan varoituksen unohtamista: vastuullinen vanhemmuus "ei ole rajatonta suvunjatkamista tai tietämättömyyttä lasten kasvattamisen merkityksestä, vaan pikemmin aviopareille annettu mahdollisuus käyttää loukkaamatonta vapauttaan viisaasti ja vastuullisesti, ottaen huomioon yhteiskunnalliset ja väestönkasvulliset tosiasiat samoin kuin oman tilanteensa ja oikeutetut toiveensa".¹⁸²

Rakkaus raskausaikana

168. Raskaus on vaikeaa mutta samalla ihmeellistä aikaa. Äiti toimii yhteistyössä Jumalan kanssa uuden elämän ihmeen syntymiseksi. Äitiys johtuu "naisen elimistön erityisestä kyvystä, joka ainutlaatuisella luovuudella palvelee ihmisolenon sikiämistä ja syntymää".¹⁸³ Jokainen nainen osallistuu "luomisen salaisuuteen, joka uudistuu ihmisen syntymässä".¹⁸⁴ Kuten psalmi sanoo: "Äitini kohdussa olet minut punonut" (Ps. 139:13). Jokainen lapsi, joka muotoutuu äitinsä kohdussa, on Isän Jumalan ja hänen ikuisen rakkautensa iäinen suunnitelma: "Jo ennen kuin sinut äidinkohdussa muovasini, minä valitsin sinut. Jo ennen kuin sinä synnyit maailmaan, minä pyhitin sinut" (Jer. 1:5). Jokainen lapsi on ikuisesti Jumalan sydämessä, ja hänen sikiämishetkellään toteutuu Luojan ikuinen unelma. Ajatelkaamme, kuinka arvokas alkio on

182 Kirje YK:n kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin pääsihteerille (18. maaliskuuta 1994): *Insegnamenti* XVII, 1 (1994), 750-751.

183 Johannes Paavali II, katekeesi (12. maaliskuuta 1980), 3: *Insegnamenti* III, 1 (1980), 543.

184 Sama.

sikiämishetkestään alkaen! Häntä on katsottava Isän rakkau-
den katseella, joka näkee näennäisen tuolle puolen.

169. Raskaana oleva nainen voi osallistua tähän Jumalan suunnitelmaan unelmoiden lapsestaan: ”Kaikki äidit ja isät ovat unelmoineet lapsestaan yhdeksän kuukauden ajan... Perhe ei ole mahdollinen ilman unelmaa. Jos perhe menettää kyvyn unelmoida, lapset eivät kasva eikä rakkaus kasva, elämä heikkenee ja sammuu.”¹⁸⁵ Kristitylle avioparille tähän unelmaan kuuluu välttämättä kaste. Vanhemmat valmistautuvat siihen rukoillen, uskoen lapsensa Jeesukselle jo ennen syntymää.

170. Tieteen edistysaskelten myötä nykyään voidaan tietää etukäteen, minkä väriset hiukset lapsella on ja mitä sairauksia hänellä tulevaisuudessa saattaa olla, koska tämän persoonan ruumiilliset ominaispiirteet on kirjoitettu hänen geneettiseen koodiinsa jo alkiovaiheessa. Mutta vain Isä, joka hänet on luonut, tuntee hänet täysin. Vain hän tuntee kaikkein kallisarvoisimman ja tärkeimmän; hän tietää, kuka tämä lapsi on, mikä hänen syvin identiteettinsä on. Äidin, joka kantaa tätä lasta kohdussaan, on pyydetävä Jumalan valoa voidakseen syvästi tuntea lapsensa ja odottaakseen häntä sellaisena kuin hän todella on. Jotkut vanhemmat tuntevat, että heidän lapsensa ei saavu parhaalla hetkellä. Heidän on pyydetävä Her-
raa parantamaan ja vahvistamaan heitä hyväksyäkseen tuon lapsen täysin, odottaakseen häntä sydäimestään. On tärkeää, että tuo lapsi tuntee olevansa odotettu. Hän ei ole mikään täydennys tai ratkaisu henkilökohtaiseen tarpeeseen. Hän on ihminen, jolla on valtava arvo, eikä häntä saa käyttää omaksi

185 Puhe perheiden tapaamisessa Manilassa (16. tammikuuta 2015): AAS 107 (2015), 176.

eduksi. Siksi ei ole väliä, onko tämä uusi elämä sinulle hyödyllinen vai ei, onko sillä sinua miellyttäviä piirteitä vai ei, onko se suunnitelmiasi ja unelmiasi vastaava vai ei. Sillä ”lapset ovat lahja. Jokainen on ainutlaatuinen ja korvaamaton... Lasta rakastetaan, koska hän on lapsi: ei siksi, että hän on kaunis tai sellainen tai tällainen, vaan siksi, että hän on lapsi! Ei siksi, että hän ajattelee niin kuin minä tai hänessä ruumiillistuvat minun toiveeni. Lapsi on lapsi”.¹⁸⁶ Vanhempien rakkaus on Isän Jumalan rakkauden väline. Isä odottaa hellyydellä jokaisen lapsen syntymää, hyväksyy hänet ehdoitta ja ottaa hänet auliisti vastaan.

171. Jokaista raskaana olevaa naista pyydän sydämestäni: pidä huolta ilostasi, älä anna minkään riistää sinulta äitiyden sisäistä iloa! Tämä lapsi ansaitsee ilosi. Älä anna pelkojen, huolten, toisten ihmisten kommenttien tai ongelmien sammuttaa onneasi siitä, että olet Jumalan väline uuden elämän tuomiseksi maailmaan. Huolehdi siitä, mitä täytyy tehdä tai valmistella, mutta älä tee siitä pakkomielletä, ja ylistä Marian lailla: ”Minun sieluni ylistää Herran suuruutta, minun henkeni riemuitsee Jumalasta, Vapahtajastani, sillä hän on luonut katseensa vähäiseen palvelijaansa” (Luuk. 1:46-48). Elä tyynellä innolla vastoinkäymisten keskellä ja rukoile Herraa säilyttämään ilosi, jotta voisit välittää sen lapsellesi.

Äidin ja isän rakkaus

172. ”Lapset alkavat synnyttyään saada lahjaksi, ravinnon ja hoidon ohella, rakkauden hengellisten ominaisuuksien vah-

186 Katekeesi (11. helmikuuta 2015): L'Osservatore Romano 12. helmikuuta 2015, s. 8.

vistusta. Rakkauden teot tapahtuvat henkilökohtaisen nimen antamisen, yhteisen kielen, ymmärtävien katseiden, säteilevän hymyn kautta. He oppivat näin, että ihmisten välisen siiteen kauneus tähtää sieluumme, etsii vapauttamme, hyväksyy toisen erilaisuuden, tunnustaa hänet ja kunnioittaa häntä keskustelukumppanina... Ja tämä on rakkautta, jossa on kipinä Jumalan rakkaudesta!”¹⁸⁷Jokaisella lapsella on oikeus saada äidin ja isän rakkautta, molemmat ovat välttämättömiä hänen kokonaisvaltaisen ja harmonisen kypsymisensä kannalta. Kuten Australian piispat sanoivat, molemmat ”antavat, kumpikin eri tavalla, panoksensa lapsen kasvuun. Lapsen arvokkuuden kunnioittaminen merkitsee, että vahvistetaan hänen tarpeensa ja luonnollinen oikeutensa äitiin ja isään”.¹⁸⁸ Ei ole kyse vain isän ja äidin rakkaudesta erillisinä, vaan myös heidän keskinäisestä rakkaudestaan, kun sen havaitaan olevan oman elämän lähde, vastaanottava pesä ja perheen perusta. Muuten lapsesta tulee oikkujen armoilla olevaa omaisuutta. Molemmat, mies ja nainen, isä ja äiti, ovat ”Jumalan, Luojan, rakkauden työtovereita ja lähes hänen tulkkejaan”.¹⁸⁹ He näyttävät lapsilleen Herran äidilliset ja isälliset kasvot. He yhdesä opettavat, kuinka arvokasta on vastavuoroisuus ja kohtaaminen erilaisten ihmisten kesken niin, että kukin tuo siihen oman identiteettinsä ja osaa myös vastaanottaa toiselta. Jos jostakin väistämättömästä syystä toinen vanhemmista puuttuu, on tärkeä pyrkiä jollakin tavalla korvaamaan häntä lapsen asianmukaisen kypsymisen tukemiseksi.

187 Katekeesi (14. lokakuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 15. lokakuuta 2015, s. 8.

188 Australian katolinen piispainkokous, paimenkirje *Don't Mess with Marriage* (24. marraskuuta 2015), 11.

189 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 50.

173. Monien lasten ja nuorten nykyään kokema orpouden tunne on paljon syvempi kuin ajattelemme. Nykyisin tunnustamme, että on täysin oikeutettua ja myös toivottavaa, että naiset tahtovat opiskella, tehdä työtä, kehittää kykyjään ja tavoitella henkilökohtaisia päämääriä. Mutta samalla emme voi unohdtaa, että lapset tarvitsevat välttämättä äidin läsnäoloa erityisesti elämän ensimmäisinä kuukausina. ”Nainen on miehen edessä äiti, hänessä sikiävän ja kehittyvän ja hänestä maailmaan syntyvän uuden ihmiselämän subjekti.”¹⁹⁰ Se, että äidin läsnäolo naisellisine ominaisuuksineen heikkenee, on maailmallemme vakava vaara. Arvostan feminismiä, jos se ei vaadi yhdenmukaisuutta saati äitiyden kieltämistä. Sillä naisen suuruus viittaa paitsi hänen loukkaamattomasta inhimillisestä arvokkuudestaan johtuviin oikeuksiin myös hänen naiselliseen nerouteensa, joka on yhteiskunnalle korvaamaton. Hänen nimenomaan naiselliset kykynsä – erityisesti äitiys – tuovat hänelle myös velvollisuuksia, koska naiseus merkitsee täällä maan päällä myös erityistä lähetystehtävää, jota yhteiskunnan on suojeltava ja säilytettävä kaikkien hyväksi.¹⁹¹

174. ”Äidit ovat voimakkain vastalääke itsekkääseen individualismiin... He todistavat elämän kauneudesta.”¹⁹² Epäilemättä ”yhteiskunta ilman äitejä olisi epäinhimillinen yhteiskunta, koska äidit todistavat aina, huonoinakin hetkinä, hellyydestä, omistautumisesta ja moraalaisesta voimasta. Äidit välittävät usein myös uskonnonharjoittamisen syvimmän merkityksen ensimmäisissä lastensa oppimissa rukouksissa

190 Johannes Paavali II, katekeesi (12. maaliskuuta 1980), 2: *Insegnamenti* III, 1 (1980), 542.

191 Johannes Paavali II, apostolinen kirje *Mulieris dignitatem* (15. elokuuta 1988), 30-31: AAS 80 (1988), 1727-1729.

192 Katekeesi (7. tammikuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 7.-8. tammikuuta 2015, s. 8.

ja hartaudenharjoituksissa... Ilman äitejä ei olisi uusia uskovia, mutta myös usko menettäisi suuren osan yksinkertaisesta ja syvästä lämmöstään... Rakkaat äidit, kiitos siitä, mitä olette perheessä ja mitä annatte kirkolle ja maailmalle”.¹⁹³

175. Lastaan hellyydellä ja myötätunnolla suojeleva äiti auttaa synnyttämään hänessä luottamusta, auttaa häntä kokemaan, että maailma on hyvä paikka, joka ottaa hänet vastaan. Tämä tukee itsearvostuksen kehitystä, joka taas edistää kykyä läheisyyteen ja empatiaan. Toisaalta isä auttaa lasta havaitsemaan todellisuuden rajat. Hänen rooliaan luonnehtii enemmän ohjaaminen, lähteminen ulos laajempaan maailmaan haasteineen, kehottaminen ponnisteluun ja kamppailuun. Isä, jolla on selvä ja onnellinen miehinen identiteetti ja joka kohtelee vaimoaan kiintymyksellä ja tukien, on yhtä välttämätön kuin äidin huolenpitokin. On joustavia rooleja ja tehtäviä, jotka mukautuvat kunkin perheen konkreettisiin olosuhteisiin, mutta selvä ja määritelty kahden hahmon, naisen ja miehen, läsnäolo luo lapsen kypsymiseen otollisimman ympäristön.

176. Sanotaan, että yhteiskuntamme on ”isätön yhteiskunta”; että länsimaisessa kulttuurissa isän hahmo on symbolisesti poissaoleva, vääristynyt ja kadonnut ja että jopa mieheys on kyseenalaistettu. Se aiheuttaa ymmärrettävää hämmennystä. ”Aluksi sitä pidettiin vapautuksena: vapautuksena hallitsevasta isästä, ulkoista lakia edustavasta isästä, lasten onnea sensuroivasta ja nuorten emansipaatiota ja autonomiaa estävästä isästä. Joissakin kodeissa hallitsi ennen autoritäärisuus, joissakin tapauksissa jopa pakkovalta.”¹⁹⁴ ”Mutta ku-

193 Sama.

194 Katekeesi (28. tammikuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 29. tammikuuta 2015, s. 8.

ten usein tapahtuu, siirrytään äärimmäisyydestä toiseen. Aikamme ongelma ei niinkään näytä olevan isien määrällinen läsnäolo vaan pikemminkin heidän poissaolonsa, heidän katoamisensa. Joskus isät keskittyvät niin paljon itseensä ja työhönsä ja toisinaan itsensä toteuttamiseen, että unohtavat perheensäkin. Ja jättävät yksin lapset ja nuoret.”¹⁹⁵ Isän läsnäoloon ja siksi myös hänen auktoriteettiinsa vaikuttaa myös se, että viestintävälineille ja viihdeteknologialle omistetaan yhä enemmän aikaa. Nykyään auktoriteettiin suhtaudutaan epäluuloisesti ja aikuisia kyseenalaistetaan ankarasti. He itse hylkäävät sen, mistä olivat varmoja, eivätkä siksi anna lapsilleen turvallisia ja hyvin perusteltuja suuntaviivoja. Vanhempien ja lasten roolien vaihtuminen päinvastaisiksi ei ole tervettä. Se vahingoittaa lasten tarvitsemaa asianmukaista kypsyminenprosessia ja kieltää heiltä rakkauden, joka ohjaa ja auttaa heitä kypsyään.¹⁹⁶

177. Jumala asettaa isän perheeseen, jotta hän arvokkaine miehine ominaispiirteineen olisi ”vaimonsa lähellä jakaakseen kaiken, ilot ja tuskat, vaivat ja toivot. Ja ollakseen lähellä lapsiaan heidän kasvaessaan: kun he leikkivät ja ponnistelevat, kun he ovat huolettomia tai ahdistuneita, kun he puhuvat tai vaikenivat, kun he ovat rohkeita tai pelkäävät, kun he erehtyvät tai palaavat oikealle tielle: aina läsnä oleva isä. Läsnä oleva ei ole yhtä kuin kontrolloiva. Liian kontrolloivat isät mitätöivät lapsia”.¹⁹⁷ Jotkut isät tuntevat olevansa hyödyttömiä tai tarpeettomia, mutta totuus on, että ”lapset tarvitsevat isää, joka odottaa heitä, kun he palaavat takaisin erehdyt-

195 Sama.

196 Vrt. *Relatio finalis* 2015, 28.

197 Katekeesi (4. helmikuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 5. helmikuuta 2015, s. 8.

tyään. Vaikka he tekisivät kaikkensa ollakseen myöntämättä tai näyttämättä sitä, he tarvitsevat isää”.¹⁹⁸ Ei ole hyvä, että lapset kasvavat isättöminä ja näin lakkaavat olemasta lapsia ennen aikojaan.

Hedelmällisyys laajemmassa mielessä

178. Monet avioparit eivät voi saada lapsia. Tiedämme, kuinka suurta kärsimystä se merkitsee. Toisaalta tiedämme myös, että ”avioliittoa ei asetettu pelkästään suvunjatkamista varten... Vaikka usein niin hartaasti toivotut lapset jäisivätkin tulematta, avioliitto pysyy koko elämän ajan kestäväenä yhteiselämänä ja säilyttää arvonsa ja purkamattomuutensa”.¹⁹⁹ Lisäksi ”äitiys ei ole yksinomaan biologinen todellisuus, vaan ilmenee monin tavoin”.²⁰⁰

179. Adoptio on keino toteuttaa äitiyttä ja isyyttä hyvin ja lomieliellillä tavalla. Haluan rohkaista niitä, jotka eivät voi saada lapsia, olemaan avosydämiisiä ja avartamaan aviollista rakkauttaan ottaakseen vastaan jonkun, jolta kunnollinen perhekonteksti puuttuu. He eivät koskaan tule katumaan jalomielisyyttään. Adoptioiminen on rakkauden teko, se antaa perheen jollekulle, jolla sitä ei ole. On tärkeää vaatia, että lainsäädäntö helpottaisi adoptioprosesseja erityisesti ei-toivottujen lasten tapauksessa, jotta estetään abortit tai lasten hylkääminen. Niistä, jotka hyväksyvät adoptiohaasteen ja vastaanottavat ihmisen ehdoitta ja ilmaiseksi, tulee Jumalan rakkauden

198 Sama.

199 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 50.

200 Latinalaisen Amerikan ja Karibian piispojen V yleiskokous, *Aparecidan asiakirja* (29. kesäkuuta 2007), 457.

välineitä. Hänhän sanoo: "Vaikka äitisi sinut unohtaisikin, minä en sinua unohda" (vrt. Jes. 49:15).

180. "Adoption ja sijaisvanhemmuuden valinta ilmaisee erityistä aviollisen kokemuksen hedelmällisyyttä, eikä pelkää niissä tapauksissa, joissa koetaan tuskaa hedelmättömyydestä... Niiden tilanteiden edessä, joissa lasta tahdotaan millä hinnalla tahansa, oikeutena itsensä toteuttamiseen, adoptio ja sijaisvanhemmuus oikein ymmärrettyinä tuovat ilmi vanhemmuuden ja lapseuden tärkeän ulottuvuuden. Ne auttavat tiedostamaan sen, että lapset, sekä luonnolliset että adoptoidut tai hoitolapset, ovat itsessään omia persooniaan. Heidät on hyväksyttävä, heitä on rakastettava, heistä on pidettävä huolta, eikä pelkää niistä saatettava heitä maailmaan. Lapsen ensisijaisen edun olisi aina ohjattava adoptio- ja sijaishuoltopäätöksiä."²⁰¹ Toisaalta "lapsikauppa maiden ja maanosien välillä on estettävä asianmukaisella lainsäädännöllä ja valtioiden kontrollilla".²⁰²

181. On hyvä muistuttaa myös siitä, että suvunjatkaminen ja adoptio eivät ole ainoita tapoja elää todeksi rakkauden hedelmällisyyttä. Myös monilapsiset perheet on kutsuttu jättämään jälkensä yhteiskuntaansa, kehittämään toisia hedelmällisyyden muotoja, jotka ikään kuin jatkavat perhettä tukevaa rakkautta. Kristittyjen perheiden ei pidä unohtaa, että "usko ei ota meitä pois maailmasta, vaan liittää meidät siihen syvälisemmin... Jokaisella meistä on erityinen rooli valmistauduttaessa Jumalan valtakunnan tulemiseen".²⁰³ Perheen ei pidä

201 *Relatio finalis* 2015, 65.

202 Sama.

203 Puhe perheiden tapaamisessa Manilassa (16. tammikuuta 2015): AAS 107 (2015), 178.

ajatella olevansa aitaus, jonka on suojauduttava yhteiskunnalta. Se ei jää odottamaan, vaan lähtee itsestään solidaariseen etsintään. Näin se on persoonan yhteiskuntaan integroimisen paikka ja julkisen ja yksityisen yhtymäkohta. Aviopuolisoilla on oltava selvä, vakaumuksellinen tietoisuus sosiaalisista velvoitteistaan. Silloin heitä yhdistävä kiintymys ei vähene, vaan täyttyy uudella valolla, kuten nämä säkeet ilmaisevat:

*"Sinun kätesi ovat minun hyväilyni
jokapäiväiset sointuni
rakastan sinua, koska kätesi
tekevät työtä oikeudenmukaisuuden eteen.*

*Rakastan sinua, koska olet
rakkauteni, kumppanini ja kaikki
ja matkalla rinta rinnan
olemme paljon enemmän kuin kaksi."*²⁰⁴

182. Yksikään perhe ei voi olla hedelmällinen, jos se pitää itseään liian erilaisena tai "erottautuvana". Tämän vaaran välttämiseksi muistakaamme, ettei Jeesuksenkaan perhe, täynnä armoa ja viisautta, ollut "outu" perhe, vieras ja etäällä kansasta oleva koti. Siksi ihmisten oli vaikea tunnistaa Jeesuksen viisautta ja sanottiin: "Mistä hän on saanut tämän kaiken?... Eikö tämä ole se rakennusmies, Marian poika?" (Mark. 6:2-3). "Eikö hän ole se rakennusmiehen poika?" (Matt. 13:55). Tämä vahvistaa, että se oli yksinkertainen, kaikkia lähellä oleva perhe, joka kuului kansaan normaalilla tavalla. Ei Jeesuskaan kasvanut suljetussa ja yksinomaisessa suhteessa Marian ja Joosefin kanssa, vaan liikkui mielellään laajemmassa perheessä, jossa

204 Mario Benedetti, "Te quiero", *Poemas de otros*, Buenos Aires 1993, 316.

oli sukulaisia ja ystäviä. Tämä selittää sen, että heidän pala-
tessaan Jerusalemissa hänen vanhempansa antoivat 12-vuoti-
aan lapsen kadota koko päiväksi matkaseurueeseen kuunnel-
len ihmisten kertomuksia ja jakaen heidän huoliaan: ”Nämä
luulivat hänen olevan matkaseurueessa ja kulkivat päivän
matkan” (Luuk. 2:44). Joskus jotkut kristityt perheet – kielen-
käytöllään, tavallaan sanoa tiettyjä asioita, tavallaan kohdella
toisia tai parin kolmen aiheen jatkuvalla toistamisella – näyt-
täytyvät etäisinä, erillään yhteiskunnasta olevina. Jopa heidän
omaisensa tuntevat olevansa heidän halveksimiaan tai tuo-
mitsemiaan.

183. Aviopari, joka kokee rakkauden voiman, tietää, että tämä
rakkaus on kutsuttu parantamaan hylättyjen haavat, perus-
tamaan kohtaamisen kulttuuria, taistelemaan oikeudenmu-
kaisuuden puolesta. Jumala uskoi perheelle tehtävän tehdä
maailmasta ”kodin”,²⁰⁵ jotta kaikki tuntisivat jokaisen ihmisen
veljeksi tai sisareksi: ”Tarkkaavainen katse nykyajan miesten
ja naisten jokapäiväiseen elämään osoittaa välittömästi, että
kaikkialla tarvitaan lujaa annosta perhehenkeä... Ei vain yh-
teiselämän järjestys täyty yhä enemmän byrokratialla, jol-
le perustavanlaatuiset inhimilliset siteet ovat täysin vieraita,
mutta yhteiskunnallinen ja poliittinen toiminta osoittaa usein
rappion merkkejä.”²⁰⁶ Avoimet ja solidaariset perheet antavat
tilaa köyhille, kykenevät solmimaan ystävyuden niiden kans-
sa, joiden asiat ovat huonommin. Jos heillä todella on evan-
geliumi sydämessään, he eivät voi unohtaa Jeesuksen sanoja:
”Kaiken, minkä te olette tehneet yhdelle näistä vähäisimmistä
veljistäni, sen te olette tehneet minulle” (Matt. 25:40). He elä-

205 Vrt. katekeesi (16. syyskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 17. syyskuuta
2015, s. 8.

206 Katekeesi (7. lokakuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 8. lokakuuta 2015, s. 8.

vät todeksi sitä, mitä meiltä niin puhuttelevalla tavalla pyytää tämä teksti: ”Kun järjestät päivälliset tai illalliset, älä kutsu ystäviäsi, älä veljiäsi, sukulaisasi äläkä rikkaita naapureita. Hehän saattavat vuorostaan kutsua sinut, ja näin sinä saat kaikesta palkan. Ei – kun sinä järjestät pidot, kutsu köyhiä ja raajarikkoja, rampoja ja sokeita. Autuas olet, kun aika tulee” (Luuk. 14:12-14). Olet autuas! Tämä on onnellisen perheen salaisuus.

184. Todistuksellaan ja myös sanoillaan perheet puhuvat Jeesuksesta toisille, välittävät uskoa, herättävät kaipauksen Jumalaa kohtaan ja osoittavat evankeliumin ja sen mukaisen elämän kauneuden. Näin kristityt aviopuolisot täyttävät julkisen tilan harmauden veljeyden väreillä, sosiaalisella herkkyydellä, heikkojen puolustamisella, loistavalla uskolla, aktiivisella toivolla. Heidän hedelmällisyytensä laajenee ja muuttuu tuhansiksi tavoiksi tehdä Jumalan rakkaus läsnäolevaksi yhteiskunnassa.

Ruumiin merkityksen tunnistaminen

185. Tällä linjalla on hyvä ottaa varsin vakavasti yksi Raamatun teksti, jota tavallisesti tulkitaan irrallaan kontekstistaan tai hyvin yleisellä tavalla. Silloin ei kiinnitetä huomiota sen suoraan ja välittömään merkitykseen, joka on leimallisesti sosiaalinen. Se on 1. Kor. 11:17-34, jossa pyhä Paavali kohtaa yhteisölle häpeällisen tilanteen. Jotkut varakkaammat ihmiset pyrkivät syrjimään köyhempiä, ja tätä esiintyi jopa eukarisitian viettoon liittyneellä agape-aterialla. Kun rikkaat nauttivat mieliruokiaan, köyhät katselivat nälissään: ”Jokainen syö omia ruokiaan, niin että toinen on nälissään ja toinen juovuk-

sisä. Ettekö voi syödä ja juoda kotonanne? Vai halveksitteko te Jumalan kirkkoa niin että häpäisette niitä, joilla ei ole ruokaa?" (1. Kor. 11:21-22).

186. Eukaristia vaatii integraatiota yhteen kirkolliseen ruumiiseen. Se, joka käy Kristuksen ruumiin ja veren luo, ei voi samaan aikaan loukata tätä ruumista aiheuttamalla pahennusta herättävää jakautumista ja syrjintää sen jäsenten kesken. On kyse Herran ruumiin "tunnistamisesta", hänen tunnistamisestaan uskolla ja rakkaudella sekä sakramentaalisissa merkeissä että yhteisössä, muuten syö ja juo tuomiokseen (vrt. j. 29). Tämä Raamatun teksti on vakava varoitus perheille, jotka vetäytyvät omaan mukavuuteensa ja eristäytyvät, erityisesti perheille, jotka ovat välinpitämättömiä köyhien ja hädänalaisten perheiden kärsimyksen edessä. Eukaristian vietosta tulee siten jatkuva vetoamus jokaiselle "tutkia itseään" (j. 28) ja avata perheensä ovet suuremmalle yhteydelle niiden kanssa, jotka yhteiskunta on hylännyt. Näin he todella vastaanottavat eukaristisen rakkauden sakramentin, joka tekee meidät yhdeksi ruumiiksi. Ei pidä unohtaa, että "sakramentin 'mystiikalla' on sosiaalinen luonne".²⁰⁷ Kun kommuunion vastaanottavat eivät halua työskennellä innolla köyhien ja kärsivien hyväksi tai myöntyvät erilaisiin jakautumisen, halveksunnan ja vääryyden muotoihin, eukaristia otetaan vastaan arvottomasti. Perheet, jotka ravitsevat itsensä eukaristiassa oikein asennoituneina, vahvistavat veljeyden tahtoaan, sosiaalista tietoisuuttaan ja ponnistuksiaan hädänalaisten hyväksi.

207 Benedictus XVI, kiertokirje *Deus caritas est* (25. joulukuuta 2005), 14: AAS 98 (2006), 228.

Perhe-elämä laajemmassa merkityksessä

187. Pienen ydinperheen ei pidä eristäytyä laajemmasta perheestä, jossa ovat vanhemmat, sedät ja tädit, serkut ja myös naapurit. Tässä laajassa perheessä voi olla joitakuita, jotka tarvitsevat apua tai ainakin seuraa ja kiintymyksen eleitä, tai siellä voi olla suuria kärsimyksiä, joissa tarvitaan lohdutusta.²⁰⁸ Aikamme individualismi johtaa joskus sulkeutumaan oman pikku pesän turvallisuuteen ja pitämään toisia häiriötekijänä tai vaarana. Tällainen eristäytyminen ei kuitenkaan tarjoa rauhaa ja onnea, vaan sulkee perheen sydämen ja riistää siltä laajemman näköalan elämään.

Lapseus

188. Ajatelkaamme ensin omia vanhempiamme. Jeesus muistutti fariseuksille, että vanhempien hylkääminen on vastoin Jumalan lakia (vrt. Mark. 7:8-13). Kenellekään ei tee hyvää menettää tietoisuus siitä, että on lapsi. Jokaisessa ihmisessä, ”myös aikuisessa, vanhuksessa, vanhemmaksi tullessa, vastuunkantajassa, kaiken tämän alla pysyy lapsen identiteetti. Kaikki olemme lapsia. Tämä viittaa aina siihen, että emme ole antaneet elämää itsellemme vaan olemme saaneet sen. Elämän suuri lahja on ensimmäinen saamamme lahja.”²⁰⁹

189. Siksi ”neljäs käsky kehottaa lapsia... kunnioittamaan isäänsä ja äitiään (vrt. 2. Moos. 20:12). Tämä käsky seuraa heti niiden käskyjen jälkeen, jotka koskevat Jumalaa itseään. Se si-

208 Vrt. *Relatio finalis* 2015, 11.

209 Katekeesi (18. maaliskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 19. maaliskuuta 2015, s. 8.

sältää jotakin pyhää, jotakin jumalallista, jotakin, joka on kai-
ken muun ihmisten välisen kunnioituksen juuri. Raamatussa
neljänteen käskyyn lisätään: 'että saisit elää kauan siinä maas-
sa, jonka Herra, sinun Jumalasi, sinulle antaa'. Sukupolvien
välinen vahva side on takuu tulevaisuudesta, takuu todella
inhimillisestä historiasta. Yhteiskunta, jossa lapset eivät kun-
nioita vanhempia, on kunniaton yhteiskunta... Se on yhteis-
kunta, jonka kohtalona on olla täynnä töykeitä ja ahneita nuo-
ria ihmisiä."²¹⁰

190. Mutta mitalilla on myös toinen puoli: "Mies jättää isän-
sä ja äitinsä" (1. Moos. 2:24), toteaa Jumalan sana. Joskus tämä
ei toteudu, ja avioliittoa ei omaksuta loppuun saakka, koska
tuo jättäminen ja omistautuminen ei ole tapahtunut. Vanhem-
pia ei pidä hylätä saati unohtaa, mutta avioliittoon yhtymi-
nen edellyttää, että heidät on "jätettävä", jotta uusi koti olisi
asunto, suoja, yhteinen tila ja projekti ja on todella mahdollis-
ta tulla "yhdeksi lihaksi". Joissakin avioliittoissa käy niin, että
puolisolta kätketään monia asioita, jotka sen sijaan sanotaan
omille vanhemmille, jolloin vanhempien mielipiteitä pidetään
tärkeämpinä kuin puolison tunteita ja mielipiteitä. Ei ole help-
poa kestää kauan tätä tilannetta ja se on mahdollista vain vä-
liaikaisesti, kun luodaan edellytyksiä kasvaa luottamuksessa
ja vuoropuhelussa. Avioliitto haastaa löytämään uuden tavan
olla lapsia.

Vanhuksset

191. "Älä hylkää minua nyt vanhuuden päivinä, älä jätä,
kun voimani uupuvat" (Ps. 71:9). Tämä on vanhuksen huu-

210 Katekeesi (11. helmikuuta 2015): L'Osservatore Romano 12. helmikuuta
2015, s. 8.

to, joka pelkää unohdusta ja halveksuntaa. Niin kuin Jumala kutsuu meitä olemaan välikappaleitaan kuullakseen köyhien huudon, hän odottaa myös meidän kuulevan vanhusten huudon.²¹¹ Tämä haastaa perheet ja yhteisöt, koska ”kirkko ei voi eikä halua mukautua kärsimättömään ajattelutapaan, vielä vähemmän välinpitämättömyyteen ja halveksuntaan vanhuuden suhteen. Meidän on herätettävä kollektiivinen kiihtoisuuden, arvostuksen, vieraanvaraisuuden taju, joka saa vanhuksen tuntemaan olevansa elävä osa yhteisöään. Vanhukset ovat miehiä ja naisia, isiä ja äitejä, jotka ovat edeltäneet meitä tiellämme, kotonamme, jokapäiväisessä taistelussamme arvokkaan elämän puolesta”.²¹² Siksi ”toivon kirkkoa, joka haastaa kertakäyttökulttuurin nuorten ja vanhusten välisen uuden kohtaamisen ylitsevuotavalla ilolla!”²¹³

192. Pyhä Johannes Paavali II kehotti kiinnittämään huomiota vanhusten asemaan perheessä, koska on kulttuureja, jotka ”järjestäytymättömän teollistumis- ja kaupungistumishityksen myötä ovat kohdelleet ja yhä kohtelevat vanhuksia syrjivästi tavoilla, joita ei voi hyväksyä”.²¹⁴ Vanhukset auttavat huomaamaan ”sukupolvien jatkuvuuden” ”sillanrakentamisen karismalla”.²¹⁵ Usein isovanhemmat varmistavat suurten arvojen välittämisen lapsenlapsilleen ja ”monet voivat todeta, että juuri isovanhemmat johdattivat heidät kristilliseen elä-

211 Vrt. *Relatio finalis* 2015, 17-18.

212 Katekeesi (4. maaliskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 5. maaliskuuta 2015, s. 8.

213 Katekeesi (11. maaliskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 12. maaliskuuta 2015, s. 8.

214 Apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 27: AAS 74 (1982), 113.

215 Johannes Paavali II, puhe kansainvälisen aktiivisen ikääntymisen foorumin osanottajille (5. syyskuuta 1980), 5: *Insegnamenti* III, 2 (1980), 539.

mään”.²¹⁶ Heidän sanansa, hyväilynsä tai pelkkä läsnäolonsa auttavat lapsia tunnistamaan, että historia ei ala heistä, että he ovat pitkän tien perillisiä ja että on kunnioitettava heitä ennen kuljettua matkaa. Niillä, jotka katkaisevat siteet historiaan, on vaikeuksia solmia pysyviä suhteita ja tunnistaa, etteivät he ole todellisuuden herroja. ”Vanhuksien huomioimisella on merkitystä yhteiskunnassa. Kiinnittääkö yhteiskunta huomiota vanhuksiin, onko heille tilaa? Tämä yhteiskunta voi edistyä, jos se osaa kunnioittaa viisautta, vanhusten viisautta.”²¹⁷

193. Historiallisen muistin puuttuminen on yhteiskuntamme vakava puute. On epäkypsää ajatella, että ”sehän on jo menynyt”. Menneiden tapahtumien tunteminen ja niihin suhtautuminen on ainoa mahdollisuus rakentaa merkityksellistä tulevaisuutta. Ei voi kasvattaa ilman muistia: ”Muistakaa, millaista oli ennen” (Hepr. 10:32). Vanhusten kertomukset tekevät hyvää lapsille ja nuorille, koska ne liittävät heidät perheen, asuinalueen ja maan elettyyn historiaan. Perhe, joka ei kunnioita isovanhempiaan, elävää muistiaan, ja pidä heistä huolta, on hajonnut perhe. Perhe, joka muistaa, on perhe, jolla on tulevaisuus. ”Kulttuurissa, jossa ei ole sijaa vanhuksille tai heidät heitetään syrjään, koska he aiheuttavat ongelmia – tuollaisessa yhteiskunnassa on kuoleman virus”,²¹⁸ se ”irtautuu juuristaan”.²¹⁹ Nykyinen orpouden tunne, epäjatkuvuus, juurettomuus ja elämää muovaavien varmuuksien katoaminen haastavat meidät tekemään perheistämme paikan, jossa lapset voivat juurtua kollektiivisen historian maaperään.

216 *Relatio finalis* 2015, 18.

217 Katekeesi (4. maaliskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 5. maaliskuuta 2015, s. 8.

218 Sama.

219 Puhe vanhusten tapaamisessa (28. syyskuuta 2014): *L'Osservatore Romano* 29.-30. syyskuuta 2014, s. 7.

Sisarukset

194. Sisarusten välinen suhde syvenee ajan myötä, ja ”perheessä lasten kesken muodostuva veljeyden side, jos se kasvattaa avoimuuteen toisia kohtaan, on suuri vapauden ja rauhan koulu. Perheessä sisarusten kesken opitaan inhimillistä yhteiselo... Ehkä emme aina ole siitä tietoisia, mutta juuri perhe tuo veljeyden maailmaan! Alkaen tästä ensimmäisestä veljeyden kokemuksesta, jota kiintymys ja perheessä annettu kasvatus ravitsevat, veljellinen toimintatapa säteilee lupauksena koko yhteiskunnalle”.²²⁰

195. Sisarusten keskellä kasvaminen antaa kauniin kokemuksen vastavuoroisesta huolenpidosta, siitä, että auttaa ja tulee autetuksi. Siksi ”veljeys perheessä säteilee erityisellä tavalla nähdessämme, millaisella huolenpidolla, kärsivällisyydellä ja kiintymyksellä heikompi, sairas tai vammaisen pikkuveli tai -sisko ympäröidään”.²²¹ On tunnistettava, että ”se, että on sinua rakastava veli tai sisar, on voimakas, arvokas ja korvaamaton kokemus”,²²² mutta lapsia on kärsivällisesti opetettava kohtelemaan toisiaan veljinä ja sisarina. Tämä joskus vaivalloinenkin kasvatus on todellinen sosiaalisuuden koulu. Joisakin maissa on vahva tendenssi hankkia vain yksi lapsi, jolloin kokemus sisaruudesta alkaa olla harvinainen. Jos ei ole ollut mahdollista saada yhtä lasta enempää, on varmistettava, että lapsi ei kasva yksin tai eristäytyneenä.

220 Katekeesi (18. helmikuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 19. helmikuuta 2015, s. 8.

221 Sama.

222 Sama.

Suuri sydän

196. Puolisoiden ja heidän lastensa muodostaman pienen piirin ohella ei pidä unohtaa myöskään laajempaa perhettä. ”Miehen ja vaimon rakkaus avioliitossa sekä johdetussa ja laajemmassa merkityksessä rakkaus saman perheen jäsenten välillä – vanhempien ja lasten, veljien ja sisarten, sukulaisten ja perhekuntaan kuuluvien välillä – saa elämän ja tuen jatkuvasta sisäisestä dynamiikasta. Se johdattaa perheen yhä syvempään ja intensiivisempään yhteyteen, joka on avio- ja perheyhteisön perusta ja sielu.”²²³ Tähän liittyvät myös ystävät, ystäväperheet ja perheyhteisöt, jotka tukevat toisiaan vaikeuksissa, yhteiskunnallisessa toiminnassa ja uskossa.

197. Tämän laajemman perheen tulisi ottaa rakastaen vastaan teiniäidit, lapset vailla vanhempia, yksinhuoltajaäidit, joiden on yksin kasvatettava lapsensa, vammaiset ihmiset, jotka tarvitsevat paljon kiintymystä ja läheisyyttä, riippuvuutta vastaan taistelevat nuoret, yksinäisyydestä kärsivät naimattomat, eronneet tai lesket, vanhukset ja sairaat, jotka eivät saa tukea lapsiltaan. On otettava mukaan ”jopa ne, jotka ovat tuhonneet oman elämänsä”.²²⁴ Se voi myös auttaa kompensoimaan vanhempien heikkoutta tai huomaamaan ja ilmoittamaan ajoissa mahdollisista väkivalta- tai lasten hyväksikäyttötapauksista, antaen heille tervettä rakkautta ja perheen tukea, jos omat vanhemmat eivät voi sitä taata.

223 Johannes Paavali II, apostolinen kehoituskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 18: AAS 74 (1982), 101.

224 Katekeesi (7. lokakuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 8. lokakuuta 2015, s. 8.

198. Ei voi unohtaa sitäkään, että tässä laajemmassa perheessä ovat myös appi, anoppi ja kaikki puolison sukulaiset. Rakkauden hienotunteisuus välttää näkemästä heitä kilpailijoina, vaarallisina ihmisinä, tunkeilijoina. Aviollinen liitto vaatii kunnioittamaan heidän traditioitaan ja tapojaan, pyrkimään ymmärtämään heidän kieltään ja olemaan kritisoimatta, pitämään heistä huolta ja liittämään heidät jollakin tavoin sydämeensä myös silloin, kun on säilytettävä pariskunnan oikeutettu itsenäisyys ja intimitetti. Nämä asenteet ovat myös erinomainen tapa ilmaista anteliaasta, rakastavaa omistautumista omalle puolisolleen.

Kuudes luku

JOITAKIN PASTORAALISIA NÄKÖKOHTIA

199. Synodin vuoropuhelut nostivat esiin tarpeen kehittää uusia pastoraalityön menetelmiä, joita kuvaan nyt vain yleisellä tavalla. Eri yhteisöjen tehtävä on työstää käytännöllisempiä, tehokkaita aloitteita, jotka ottavat huomioon sekä kirkon ope- tuksen että paikalliset haasteet. Pyrkimättä esittämään tässä kaikkea perhepastoraalityötä rajoitun käsittelemään joitakin tärkeimpiä pastoraalisia haasteita.

Perheen evankeliumin julistaminen nykyään

200. Synodin isät korostivat, että kristityt perheet ovat avioliiton sakramentin armosta perhepastoraalityön ensisijaisia toimijoita ennen kaikkea ”puolisoiden ja perheiden, kotikirkkojen ilontäyteisen todistuksen” kautta.²²⁵ Siksi he painottivat,

225 *Relatio Synodi* 2014, 30.

että "on tärkeää kokea, että perheen evankeliumi on ilo, joka 'täyttää sydämen ja koko elämän', koska Kristuksessa 'tulemme vapaiksi synnistä, surullisuudesta, sisäisestä tyhjyydestä, eristyneisyydestä' (*Evangelii gaudium*, 1). Kylväjävertauksen valossa (vrt. Matt. 13:3-9) tehtävämme on tehdä yhteistyötä kylvämisessä: loppu on Jumalan työtä. Ei pidä unohtaa sitäkään, että kirkko, joka julistaa perheestä, on merkki, jota vastaan sanotaan".²²⁶ Avioparit ovat kiitollisia siitä, että paimenet innoittavat heitä panostamaan rohkeasti voimakkaaseen, lujaan, kestäväan rakkauteen, joka kykenee kohtaamaan kaikki eteen tulevat koettelemukset. Kirkko tahtoo saavuttaa perheet nöyrästi ja ymmärtäen ja "auttaa kaikkia perheitä löytämään parhaan tien voittaa matkalla kohtaamansa vaikeudet".²²⁷ Ei riitä, että suuriin pastoraalityösuunnitelmiin lisätään yleisiä huolenilmauksia perheestä. Jotta perheet voisivat yhä enemmän olla perhepastoraalityön aktiivisia subjekteja, tarvitaan "perheille suunnattua evankelioimistyötä ja katekeesia"²²⁸, joka ohjaa niitä tähän suuntaan.

201. "Siksi koko kirkolta vaaditaan missionaarista kääntymystä: ei riitä pelkkä teoreettinen julistus, joka sivuuttaa ihmisten todelliset ongelmat."²²⁹ Perhepastoraalityön "on osoitettava, että perheen evankeliumi vastaa ihmispersoonan syvimpiä odotuksia: hänen arvokkuuttaan ja täyttä toteutumistaan vastavuoroisuudessa, yhteydessä ja hedelmällisyydessä. Ei ole kyse vain normien vaan myös arvojen esillä pitämisestä; niiden tarve havaitaan nykyään jopa maallistuneimmissa maisa".²³⁰ "Samoin korostettiin, että evankelioimisen on jyrkästi

226 Sama, 31.

227 *Relatio finalis* 2015, 56.

228 Sama, 89.

229 *Relatio Synodi* 2014, 32.

230 Sama, 33.

tuomittava ne kulttuuriset, sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset tekijät – esimerkiksi markkinalogiikan liiallinen vaikutus –, jotka estävät autenttista perhe-elämää ja johtavat syrjintään, köyhyyteen, poissulkemiseen ja väkivaltaan. Siksi on kehitettävä vuoropuhelua ja yhteistyötä yhteiskuntarakenteiden kanssa ja rohkaistava ja tuettava maallikkoja, jotka kristittyinä työskentelevät kulttuurisella ja yhteiskuntapoliittisella alalla.”²³¹

202. ”Perhepastoraalityössä keskeistä on seurakunnan panos. Se on perheiden perhe, jossa pienet yhteisöt ja kirkolliset liikkeet ja yhdistykset elävät sopusoinnussa.”²³² Eryteisesti perheille suunnatun pastoraalityön lisäksi tarvitaan ”asianmukaisempaa koulutusta papeille, diakoneille, sääntökuntalaisille, katekeetoille ja muille pastoraalityössä toimiville”.²³³ Vastauksista kaikkialle maailmaan lähetettyihin kysymyksiin kävi ilmi, että papistolta usein puuttuu asianmukainen koulutus perheiden nykyisten monimutkaisten ongelmien käsittelemiseksi. Tässä mielessä voi olla hyödyksi myös idän kirkkojen naimisissa olevan papiston tradition kokemus.

203. Seminaristien tulisi saada laajempaa monitieteistä koulutusta kihlauksesta ja avioliitosta, ei pelkästään opillista koulutusta. Koulutus ei aina salli heidän psykoaffektiivisen maailmansa kehittymistä. Jotkut kantavat elämässään kokemusta omasta haavoittuneesta perhetaustastaan, jota leimasi vanhempien poissaolo ja tunne-elämän epävakaus. On taattava kypsyminen koulutusaikana, jotta tulevilla papeilla olisi tehtävänsä vaatima psyykinen tasapaino. Perhesiteet ovat pe-

231 Sama, 38.

232 *Relatio finalis* 2015, 77.

233 Sama, 61.

rustavanlaatuisia seminaristien terveen itsearvostuksen vahvistamiseksi. Siksi on tärkeää, että perheet ovat mukana koko seminaari- ja pappeusprosessissa, koska ne auttavat vahvistamaan sitä realistisella tavalla. Siksi on terveellistä yhdistää seminaarielämään myös seurakuntatyössä vietettyjä jaksoja, joissa heillä on enemmän kontakteja perheiden konkreettiseen todellisuuteen. Pappihan kohtaa pastoraalisessa elämässään ennen kaikkea perheitä. ”Maallikkojen ja perheiden, erityisesti naisten läsnäolo pappiskoulutuksessa edistää eri kutsu-
musten moninaisuuden ja toisiaan täydentävyyden arvostusta kirkossa.”²³⁴

204. Vastaukset konsultaatioihin korostivat myös voimakkaasti, että on välttämätöntä kouluttaa maallikkotyöntekijöitä perhepastoraalityöhön psykopedagogien, perhelääkäreiden, yleislääkäreiden, sosiaalityöntekijöiden ja lapsi- ja perheoikeuteen erikoistuneiden asianajajien avulla ja oltava avoin myös psykologian, sosiologian, seksologian ja psykoterapian panosta kohtaan. Ammattilaiset, erityisesti ne, joilla on käytännön kokemusta auttamistyöstä, auttavat liittämään pastoraaliset aloitteet perheiden todellisiin tilanteisiin ja konkreettisiin huolenaiheisiin. ”Erityisesti pastoraalityöntekijöille suunnatut koulutusohjelmat ja kurssit voivat auttaa heitä yhdistämään avioliittoon valmistautumisen kirkollisen elämän laajempaan dynamiikkaan.”²³⁵ Hyvä pastoraalinen koulutus on tärkeää ”myös erityisten hätätilanteiden, kuten kotiväkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön tapausten suhteen”.²³⁶ Tämä kaikki ei millään tavoin vähennä, vaan täydentää hengellisen ohjauksen, kirkon mittaamattoman arvokkai-

234 Sama.

235 Sama.

236 Sama.

den hengellisten resurssien ja sakramentaalisen sovituksen perustavanlaatuisia arvoja.

Kihlaparin valmistautuminen avioliittoon

205. Synodin isät totesivat monin tavoin, että nuoria on autettava löytämään avioliiton arvo ja rikkaus.²³⁷ Heidän on voitava käsittää täydellisen yhteyden vetovoima, joka korottaa ja täydellistää elämän sosiaalisen ulottuvuuden, antaa seksuaalisuudelle syvimmän merkityksen, edistää lasten parasta ja tarjoaa parhaan kontekstin heidän kypsymiselleen ja kasvatukselleen.

206. "Monimutkainen yhteiskunnallinen todellisuus ja perheiden nykyisin kohtaamat haasteet vaativat koko kristillistä yhteisöä näkemään enemmän vaivaa kihlaparien valmistamiseksi avioliittoon. On muistettava hyveiden tärkeys. Niiden joukossa siveys on kallisarvoinen edellytys aidolle kasvulle persoonien välisessä rakkaudessa. Synodin isät korostivat yksimielisesti koko yhteisön osallistumista, erityisesti perheiden omaa todistusta. Avioliittoon valmistamisen on perustuttava kristilliseen initiaatioon ja korostettava yhteyttä avioliiton, kasteen ja muiden sakramenttien välillä. Painotettiin myös erityisten avioliittoon valmistavien kurssien tärkeyttä; ne antavat osallistujille todellisen kokemuksen osallistumisesta kirkolliseen elämään ja johdattavat perhe-elämän eri näkökohtiin."²³⁸

207. Kehotan kristillisiä yhteisöjä huomaamaan sen, että kihlaparien tukeminen rakkauden tiellä on hyväksi yhteisöille itselleen. Kuten Italian piispat hyvin sanoivat, ne, jotka menevät

237 Vrt. *Relatio Synodi* 2014, 26.

238 Sama, 39.

naimisiin, ovat kristilliselle yhteisölle ”kallisarvoinen voimavara. Pyrkien vilpittömästi kasvamaan rakkaudessa ja itsensä antamisessa he voivat vaikuttaa koko kirkollisen ruumiin uudistumiseen. Se erityinen ystävyuden muoto, jota he elävät todeksi, voi tartuttaa ja auttaa sitä kristillistä yhteisöä, johon he kuuluvat, kasvamaan ystävydessä ja veljeydessä”.²³⁹ On monenlaisia päteviä tapoja järjestää avioliittoon valmistamista. Jokainen paikalliskirkko arvioi parhaan tavan tarjota sopivaa koulutusta, joka ei etäännyttä nuoria sakramentista. Ei ole kyse siitä, että heille pitäisi opettaa koko katekismus tai kyllästyttää heidät liian monilla aihepiireillä. Myös tässä tapauksessa pätee se, että ”paljo tietäminen ei saa siehua kylläiseksi ja tyytyväiseksi, vaan asioiden sisäinen tunteminen ja maistaminen”.²⁴⁰ Laatu on tärkeämpi kuin määrä. On annettava etusija – kerygman uuden julistuksen ohella – niille sisällöille, jotka houkuttelevalla ja sydämellisellä tavalla auttavat heitä sitoutumaan koko elämän mittaiseen matkaan ”suurisieluisesti ja vapaasti”.²⁴¹ On kyse tietynlaisesta initiaatiosta avioliiton sakramenttiin. Se antaa välttämättömät elementit, jotta he voivat ottaa sakramentin vastaan parhaalla tavalla asennoituneina ja aloittaa perhe-elämänsä tukevalta pohjalta.

208. Lähetysperheiden, kihlattujen omien perheiden ja monenlaisten pastoraalisten resurssien kautta on hyvä löytää tapoja tarjota varhaisemmin tapahtuvaa valmistamista, joka auttaa heidän rakkauttaan kypsymään. Siihen tarvitaan ohjausta, joka on lähellä nuoria ja antaa heille hyvän todistuksen.

239 Italian piispainkokous, perheen ja elämän toimikunta, *Orientamenti pastorali sulla preparazione al matrimonio e alla famiglia* (22. lokakuuta 2012), 1.

240 Ignatius de Loyola, *Hengellisiä harjoituksia*, huomautus 2.

241 Sama, huomautus 5.

Usein hyödyksi ovat kihlaparien ryhmät ja esitelmät erilaisista nuoria todella kiinnostavista aiheista. Tarvitaan kuitenkin välttämättä myös joitakin henkilökohtaisia tapaamisia, koska ensisijainen päämäärä on auttaa jokaista oppimaan, kuinka rakastaa tätä konkreettista ihmistä, jonka kanssa aikoo jakaa koko elämänsä. Sitä, että oppii rakastamaan jotakuta, ei voi improvisoida eikä se voi olla vain pikakurssin aihe juuri ennen avioliiton viettoa. Todellisuudessa jokainen ihminen valmistautuu avioliittoon syntymästään saakka. Kaiken sen, mitä oma perhe on antanut, pitäisi auttaa oppimaan omasta historiastaan ja tehdä kykeneväksi täyteen ja lopulliseen sitoutumiseen. Luultavasti parhaiten valmistautuneita naimisiinmenoon ovat ne, jotka ovat oppineet omilta vanhemmiltaan, mitä on kristillinen avioliitto, jossa molemmat puoliset ovat valinneet toisensa ehdoitta ja uudistavat tämän päätöksen jatkuvasti. Tässä mielessä kaikki pastoraalinen toiminta, joka pyrkii auttamaan aviopareja kasvamaan rakkaudessa ja elämään todeksi perheen evankeliumia, on korvaamaton apu, jotta heidän lapsensa voisivat valmistautua tulevaan avioelämään. Ei pidä unohtaa myöskään kansanhurskauden arvoa pastoraalisyöissä. Yhden yksinkertaisen esimerkin mainitakseni: pyhän Valentinuksen päivää hyödyntävät joissakin maissa kauppiaat paljon paremmin kuin sielunhoitajat.

209. Tuen, jota seurakuntayhteisö antaa kihlautuneille jo hyvissä ajoin, olisi annettava heille myös mahdollisuus tunnistaa yhteensopimattomuus ja riskit. Tällä tavoin he voivat tajuta, että ei ole järkevää jatkaa tätä suhdetta, jonka epäonnistuminen tuskallisine seurauksineen on ennakoitavissa. Ongelma on, että alkuvaiheen ihastuksessa saatetaan pyrkiä kätkemään tai suhteellistamaan monia asioita, välttämään erimielisyyksiä, jolloin vain työnnetään vaikeuksia tuonnetuksi. Kih-

lattuja pitäisi innoittaa ja auttaa puhumaan siitä, mitä kumpikin odottaa mahdolliselta avioliitolta, kuinka he ymmärtävät rakkauden ja sitoutumisen merkityksen, mitä toiselta toivotaan, minkälaista yhteistä elämää halutaan suunnitella. Nämä keskustelut voivat auttaa huomaamaan, että todellisuudessa yhtymäkohtia on vähän ja että pelkkä keskinäinen veto-voima ei ole liitolle riittävä perusta. Mikään ei ole vaihtelevampaa, epävarmempaa ja ennakoimattomampaa kuin halu. Koskaan ei pidä rohkaista päätöstä solmia avioliittoa, ellei ole pohjustettu muitakin syitä, jotka antavat tuolle liitolle todellisia mahdollisuuksia pysyvyyteen.

210. Jos toisen heikot kohdat tunnistetaan selvästi, on oltava realistinen luottamus siihen, että on mahdollista auttaa häntä kehittämään niitä tasapainottavia hyviä puolia, pyrkien määrätietoisesti edistämään hänen inhimillistä kasvuaan. Tämä merkitsee, että päättää lujasti hyväksyä mahdollisesti eteen tulevat kieltäytykset, vaikeat hetket ja konfliktitilanteet ja valmistautua niihin. On osattava tunnistaa suhteen vaaranmerkit, jotta ennen naimisiinmenoa löydetään keinot niiden menestyksekkääseen kohtaamiseen. Valitettavasti monet viettävät häitä tuntematta toisiaan. Heillä on ollut hauskaa yhdessä, heillä on ollut yhteisiä kokemuksia, mutta he eivät ole kohdanneet haastetta näyttää itsensä toiselle ja oppia, kuka toinen todella on.

211. Sekä välitön että pitkäaikaisempi avioliittoon valmistaminen on toteutettava siten, että kihlatut eivät pidä naimisiinmenoa matkan päässä, vaan omaksuvat avioliiton kutsumuksena, joka vie heitä eteenpäin, päättäen lujasti ja realistisesti kulkea yhdessä kaikkien koettelemusten ja vaikeiden hetkien läpi. Avioliittoon valmistavan ja varsinaisen avioliittopasto-

raalityön on ennen kaikkea keskittyttävä aviositeeseen, tarjottava elementtejä, jotka auttavat puolisoita paitsi kypsymään rakkaudessa myös voittamaan vaikeat hetket. Nämä elementit eivät ole yksinomaan opillisia vakaumuksia tai pelkästään niitä arvokkaita hengellisiä resursseja, joita kirkko aina tarjoaa, vaan niihin on kuuluttava myös käytännön ohjeita, perusteltuja neuvoja, kokemuksen vahvistamia menettelytapoja ja psykologista ohjausta. Kaikki tämä merkitsee rakkauden pedagogiaa. Se ei voi jättää huomiotta nykynuorten ajattelutapaa, jotta heidät saadaan sisimmässään lähtemään liikkeelle. Avioliittoon valmistamisessa on myös neuvottava heille paikkoja, ihmisiä, neuvontapalveluja tai käytettävissä olevia perheitä, joiden puoleen he voivat kääntyä saadakseen apua vaikeuksien ilmetessä. Mutta ei pidä koskaan unohtaa muistuttaa heitä parannuksen sakramentista, joka sallii heidän tuoda aiemman elämänsä synnit ja virheet ja suhteen itsensä Jumalan laupiaan anteeksiannon ja hänen parantavan voimansa alle.

Viettoon valmistautuminen

212. Välittömässä valmistautumisessa avioliittoon on taipumus keskittyä hääkutsuihin, hääpukuihin, hääjuhlaan ja lukemattomiin yksityiskohtiin, jotka kuluttavat sekä taloudellisia resursseja että energiaa ja iloa. Hääpari saapuu nääntyneenä ja uupuneena häidensä viettoon sen sijaan, että omistaisi parhaat voimansa valmistautuakseen pariskuntana suureen askeleeseen, jonka he yhdessä ottavat. Tämä ajattelutapa näkyy myös joissakin avoliitoissa, joissa ei koskaan saavuta avioliittoon asti, koska ajatellaan liian kalliita juhlia sen sijaan, että asetettaisiin etusijalle vastavuoroinen rakkaus ja sen virallistaminen toisten edessä. Rakkaat kihlatut, olkaa rohkeasti eri-

laisia, älkää antako kulutus- ja näennäisyhteiskunnan ahmaista itseänne. Tärkeää on rakkaus, joka yhdistää teidät ja jonka armo vahvistaa ja pyhittää. Te pystytte valitsemaan kohtuullisen ja yksinkertaisen hääjuhlan asettaaksenne rakkauden kaiken edelle. Pastoraalityöntekijät ja koko yhteisö voivat auttaa siinä, että tästä etusijasta tulisi sääntö eikä poikkeus.

213. Välittömämmässä valmistautumisessa on tärkeää valaista morsiusparille liturgisen vieton sisältöä, jotta he voivat kokea sen syvästi ja tuntevat jokaisen eleen merkityksen. Muistakaamme, että kahden kastetun kyseessä ollessa tämä suuri sitoumus, joka ilmaistaan aviosuostumuksessa, ja ruumiillinen yhtyminen, joka panee avioliiton täytäntöön, voidaan tulkita vain merkkeinä lihaksi tulleen Jumalan Pojan rakkaudesta ja hänen yhdistymisestäään kirkkoonsa rakkauden liitossa. Kastetuissa sanat ja merkit muuttuvat kieleksi, joka ilmaisee uskoa. Ruumis Jumalan sille luomisessa antamine merkityksineen ”muuttuu sakramentin jakajien kieleksi, jotka ovat tietoisia siitä, että avioliitossa ilmenee ja toteutuu salaisuus”.²⁴²

214. Joskus hääpari ei käsitä aviosuostumuksen teologista ja hengellistä painoarvoa. Se valaisee kaikkien myöhempien eleiden merkitystä. On korostettava, että näitä sanoja ei voi pelkistää koskemaan vain nykyhetkeä. Ne merkitsevät totaalisuutta, johon kuuluu tulevaisuus: ”kunnes kuolema teidät erottaa.” Aviosuostumuksen merkitys osoittaa, että ”vapaus ja uskollisuus eivät ole vastakkaisia, vaan tukevat toisiaan sekä ihmis- että yhteiskuntasuhteissa. Ajatelkaamme, mitä vahinkoa globaalissa viestintäkulttuurissa aiheuttaa toteuttamattomien lupausten inflaatio... Sanansa pitämistä ja uskollis-

242 Johannes Paavali II, katekeesi (27. kesäkuuta 1984), 4: *Insegnamenti* VII, 1 (1984), 1941.

suutta lupauksille ei voi ostaa tai myydä. Sitä ei voi pakottaa voimakeinoin, mutta ei myöskään vaalia ilman uhria”.²⁴³

215. Kenian piispat huomauttivat, että ”tulevat aviopuoliset keskittyvät liikaa häpäivään ja unohtavat, että ovat valmistautumassa koko elämän kestävään sitoumukseen”.²⁴⁴ Heitä on autettava ymmärtämään, että sakramentti ei ole vain hetki, josta tulee osa menneisyyttä ja muistoja, vaan se vaikuttaa pysyvästi koko avioelämään.²⁴⁵ Seksuaalisuuden lisääntymismerkityksestä, kehonkielestä ja rakkauden eleistä avioliiton aikana tulee ”keskeytymätön liturgisen kielen jatkumo” ja ”avioelämästä tulee tietystä mielessä liturgia”.²⁴⁶

216. Voidaan myös mietiskellä Raamatun lukukappaleita, toisilleen annettavien sormusten merkitystä ja muita riittäin kuuluvia merkkejä. Mutta kihlattujen ei ole hyvä saapua häiden viettoon niin, että he eivät ole koskaan rukoilleet yhdessä ja toistensa puolesta, pyytäneet Jumalan apua ollakseen uskollisia ja anteliaita, kysyneet yhdessä Jumalalta, mitä hän heiltä odottaa. He voivat myös pyhittää rakkautensa Neitsyt Marian kuvan edessä. Heitä avioliittoon valmistautumisessa auttavien olisi ohjattava heitä kokemaan syvästi nämä rukoukset, jotka voivat tehdä paljon hyvää. ”Morsiusliturgia on ainutlaatuinen tapahtuma, sekä perheen että yhteisön juhla. Jeesuksen tunnusmerkeistä ensimmäinen tapahtui Kaanan häijuhlissa. Herran tekemän ihmeen hyvä viini, joka ilahdut-

243 Katekeesi (21. lokakuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 22. lokakuuta 2015, s. 12.

244 Kenian piispainkokous, paastoviesti (18. helmikuuta 2015).

245 Vrt. Pius XI, kiertokirje *Casti connubii* (31. joulukuuta 1930): AAS 22 (1930), 583.

246 Johannes Paavali II, katekeesi (4. heinäkuuta 1984), 3.6: *Insegnamenti* VII, 2 (1984), 9.10.

taa uuden perheen syntymää, on Kristuksen kaikkien aikojen miesten ja naisten kanssa solmiman liiton uutta viiniä... Usein selebrantilla on tilaisuus puhua seurakunnalle, jossa on mukana myös kirkon elämään harvoin osallistuvia tai muuhun kristilliseen tunnustuskuntaan tai uskonnolliseen yhteisöön kuuluvia ihmisiä. Se on kallisarvoinen tilaisuus julistaa Kristuksen evankeliumia.”²⁴⁷

Tukeminen avioelämän ensimmäisinä vuosina

217. Meidän on pidettävä suuressa arvossa sitä, että ymmärretään avioliitossa olevan kyse rakkaudesta. Naimisiin voivat mennä vain ne, jotka valitsevat toisensa vapaasti ja rakastavat toisiaan. Mutta jos rakkaus on pelkkää vetovoimaa tai epämääräinen tunne, puoliset ovat poikkeuksellisen haavoittuvia tunne-elämän joutuessa kriisiin tai fyysisen vetovoiman vähetessä. Koska tämä on tavallista, on välttämätöntä tukea aviopuolisoita avioelämän ensimmäisinä vuosina, jotta he rikastuttavat ja syventävät tietoista ja vapaata päätöstään kuulua toisilleen ja rakastaa toisiaan loppuun saakka. Monta kertaa kihlusaika ei ole riittävän pitkä ja päätöstä mennä naimisiin kiirehditään eri syistä. Ja niin kuin tämä ei vielä riittäisi, nuorten kypsyminen on viivästynyt. Siksi nuorten aviopuolisoiden on kuljettava loppuun se tie, jonka olisi pitänyt toteutua jo kihlusaikana.

218. Toisaalta haluan korostaa sitä, että perhepastoraalityön haaste on auttaa huomaamaan, että avioliittoa ei voi pitää loppuun saatettuna asiana. Liitto on todellinen ja peruuttamaton, sen on vahvistanut ja pyhittänyt avioliiton sakramentti.

247 *Relatio finalis* 2015, 59.

Mutta liittyessään yhteen aviopuolisoista tulee päähenkilöitä, oman historiansa hallitsijoita ja yhdessä edistettävän projektin luoja. He katsovat tulevaisuuteen, jota on rakennettava päivä päivältä Jumalan armon avulla. Juuri siksi kumpikaan ei vaadi puolisoa olemaan täydellinen. On jätettävä syrjään illuusiot ja hyväksyttävä hänet sellaisena kuin hän on: epätäydellisenä, kasvamaan kutsuttuna, matkalla olevana. Jos katse puolisoa kohtaan on jatkuvasti kriittinen, tämä viittaa siihen, että avioliittoa ei ole omaksuttu projektina, jota on rakennettava yhdessä kärsivällisesti, ymmärtäen, suvaiten ja jalomielisesti. Silloin rakkauden korvaa vähä vähältä syyttävä ja armoton katse, kummankin ansioiden ja oikeuksien tarkkailu, uhkavaatimukset, kilpailu ja itsensä puolustelu. Näin heistä tulee kykenemättömiä tukemaan toisiaan niin, että molemmat kypsyvät ja yhteys kasvaa. Uusille puolisoille tämä on esitettävä realistisesti alusta saakka, niin että he tietävät olevansa vasta alussa. Heidän toisilleen sanomansa "tahdon" on alku matkalla kohti päämäärää, ja heidän on kyettävä voittamaan olosuhteiden tuomat haasteet ja matkalla eteen tulevat esteet. Saatu siunaus on armo ja rohkaisu tälle aina avoimelle tielle. Usein auttaa se, että he istuvat keskustelemaan työstäköön konkreettista projektiaan, sen päämääriä, keinoja ja yksityiskohtia.

219. Muistan sanonnan, että seisova vesi turmeltu, saastuu. Niin käy, kun rakkauselämä avioliiton ensimmäisinä vuosina lakkaa virtaamasta, lakkaa olemasta liikkeellä, sillä ei enää ole tervettä levottomuutta, joka vie sitä eteenpäin. Nuoren rakkauden on tanssittava eteenpäin silmät täynnä ihmetystä ja toivoa, tanssi ei saa pysähtyä. Kihlusaikana ja avioliiton ensimmäisinä vuosina toivo on hapate, joka saa aina katsomaan ristiriitojen, konfliktien, ohimenevien tilanteiden tuolle

puolen, näkemään laajemmin. Se saa odotukset liikkeelle, jotta pysytään kasvun tiellä. Toivo kutsuu elämään täysin nykyhetkessä, pitämään perhe-elämän sydämenasiana. Paras tapa valmistautua tulevaan ja lujittaa sitä on elää hyvin nykyhetkessä.

220. Tie merkitsee kulkemista eri vaiheiden kautta, jotka edellyttävät jalomielistä antaumusta. Alkuvaiheen voimakkaan tunnepitoisesta vetovoimasta siirrytään toisen tarpeisiin osana omaa elämää. Siitä siirrytään mielihyvään toisilleen kuulumisesta, sitten koko elämän ymmärtämiseen molempien projektina, kykyyn asettaa toisen onni omien tarpeiden edelle ja iloon nähdä oma avioliittonsa hyvänä yhteiskunnalle. Rakkauden kypsyminen merkitsee myös "neuvottelemaan" oppimista. Se ei ole omaa etua puolustava tai kauppaa käyvä asenne, vaan lopulta vastavuoroisen rakkauden harjoittamista. Siinä kietoutuvat toisiinsa vastavuoroiset uhraukset ja kielitömykset perheen hyväksi. Avioelämän jokaisessa uudessa vaiheessa on istuttava uudelleen neuvottelemaan yhteisymmärryksestä niin, että ei ole voittajia ja häviäjiä vaan molemmat voittavat. Kotona päätöksiä ei tehdä yksipuolisesti ja puoliset jakavat vastuun perheestä, mutta jokainen koti on ainutlaatuinen ja jokaisen avioliiton synteesi erilainen.

221. Yksi avioliittojen särkymiseen johtavista syistä ovat liian suuret odotukset avioelämästä. Kun huomataan, että todellisuus on rajallisempi ja haastavampi kuin unelmat, ratkaisu ei ole ajatella pikaisesti ja vastuuttomasti eroamista. Avioliitto on omaksuttava kypsymisen tienä. Siinä kumpikin puoliso on Jumalan välikappale, jotta toinen voisi kasvaa. Muutos, kasvu, jokaisessa olevien hyvien mahdollisuuksien kehitys on mahdollista. Jokainen avioliitto on "pelastushistoria". Tämä

edellyttää, että Jumalan lahjan ja meidän luovan ja anteliaan vastauksemme ansiosta heikkous vähä vähältä antaa tilaa yhä lujemmalle ja arvokkaammalle todellisuudelle. Miehen ja naisen ehkä suurin tehtävä rakkaudessa on tämä: tehdä toisensa enemmän mieheksi ja enemmän naiseksi. Kasvaminen on toisen auttamista identiteettinsä muotoutumisessa. Siksi rakkaus on ”käsityötä”. Raamatun kertomuksessa miehen ja naisen luomisesta Jumala muovaa ensin miehen (vrt. 1. Moos. 2:7), sitten hän huomaa jonkin olennaisen puuttuvan ja muovaa naisen, ja silloin nähdään miehen hämmästyks: ”Tämä se on!” Voimme melkein kuulla suurenmoisen vuoropuhelun, kun mies ja nainen löytävät toisensa. Myös vaikeina hetkinä toinen yllättää uudelleen ja avautuu uusia ovia toistensa löytämiseen, niin kuin se olisi ensimmäinen kerta. Jokaisessa uudessa vaiheessa he ”muovaavat” toisiaan. Rakkaudessa toinen odottaa toista ja harjoittaa käsityöläiselle ominaista kärsivällisyyttä, joka on peräisin Jumalalta.

222. Aviopuolisointa on rohkaistava olemaan anteliaita elämän välittämisessä. ”Aviollisen rakkauden persoonallisen ja täysin inhimillisen luonteen mukaisesti perhesuunnittelun oikea tie on aviopuolisoiden yksimielinen vuoropuhelu, ajanjaksojen kunnioittaminen ja kumppanin arvokkuuden huomioiminen. Tässä mielessä kiertokirje *Humanae vitae* (vrt. 10-14) ja apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (vrt. 14; 28-35) on löydetävä uudelleen, jotta herätetään uudelleen valmiutta suvunjatkamiseen vastoin ajattelutapaa, joka usein on vihamielinen elämää kohtaan... Vanhemmuuden vastuullinen valinta edellyttää omantunnon kasvatusta, joka on ’ihmisen salaisin ydin ja pyhäkkö. Siellä hän on yksin Jumalan kanssa, ja sen sisimmässä kaikuu Jumalan ääni’ (*Gaudium et spes*, 16). Mitä enemmän aviopuolisot pyrkivät omassatunnossaan kuuntelemaan

Jumalaa ja hänen käskyjään (vrt. Room. 2:15) ja saavat hengellistä ohjausta, sitä enemmän heidän ratkaisunsa on sisäisesti vapaa subjektiivisesta mielivallasta ja ympäristönsä menettelytapoihin mukautumisesta”.²⁴⁸ Se, mitä Vatikaanin II kirkolliskokous selvästi sanoi, pysyy pätevänä: “[Puolisoiden tulee]... yhteisesti harkiten ja yhteistyössä muodostaa itselleen oikea ratkaisu tästä tehtävästään. Heidän on otettava huomioon oma etunsa samoin kuin jo syntyneiden tai mahdollisesti vastedes syntyvien lastensa etu. Heidän on arvioitava oman aikansa ja yhteiskunnallisen asemansa aineelliset ja henkiset elinmahdollisuudet sekä vihdoinkin ajateltava perheyhteisön, maallisen yhteiskunnan ja itse kirkon parasta. Tämä ratkaisu puolisoitten täytyy viime kädessä itsensä tehdä Jumalan kasvojen edessä.”²⁴⁹ Toisaalta on rohkaistava ”hedelmällisyyden luonnollisiin rytmeihin” (vrt. *Humanae vitae*, 11) perustuviin menetelmiin turvautumista: ’Nämä menetelmät kunnioittavat aviopuolisoiden ruumista, rohkaisevat hellyyteen ja edistävät kasvamista aitoon vapauteen’ (*Katolisen kirkon katekismus*, 2370). On aina korostettava, että lapset ovat Jumalan ihmeellinen lahja, ilo vanhemmilleen ja kirkolle. Heidän kauttaan Herra uudistaa maailman.”²⁵⁰

Joitakin resursseja

223. Synodin isät korostivat, että ”avioliiton ensimmäiset vuodet ovat elintärkeä ja herkkä vaihe, jossa avioparit kasvavat tietoisiksi avioliiton haasteista ja merkityksestä. Siksi tarvitaan pastoraalista tukea, joka jatkuu sakramentin vieton jäl-

248 Sama, 63.

249 Pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 50.

250 *Relatio finalis* 2015, 63.

keen (vrt. *Familiaris consortio*, osa III). Tässä pastoraalityössä on tärkeää kokoneiden avioparien panos. Seurakunta on paikka, jossa kokoneet avioparit voivat auttaa nuorempia, mahdollisesti yhdistysten, kirkollisten liikkeiden ja uusien yhteisöjen kautta. On rohkaistava aviopuolisoita perusasenteeseen, joka ottaa lapset vastaan suurena lahjana. On korostettava perhe-spirituaaliteetin, rukouksen ja sunnuntaisen eukaristiaan osallistumisen tärkeyttä ja rohkaistava aviopareja kokoontumaan säännöllisesti, jotta edistetään hengellisen elämän kasvua ja solidaarisuutta elämän konkreettisissa vaatimuksissa. Liturgiat, hartaudenharjoitukset ja perheille vietetty eukaristia erityisesti avioliiton vuosipäivänä mainittiin tärkeinä keinoina edistää evankelioimista perheen kautta.”²⁵¹

224. Tässä tiessä on kyse ajasta. Rakkaus tarvitsee aulista ja ilmaista aikaa, joka asettaa muut asiat toiselle sijalle. Tarvitaan aikaa vuoropuheluun, kiireettömään syleilyyn, suunnitelmi-
en jakamiseen, kuuntelemiseen, katselemiseen, arvostamiseen, suhteen vahvistamiseen. Joskus ongelma on yhteiskunnan kiivasrytmisyys tai työvelvoitteiden aikataulut. Toisinaan ongelma taas on, että yhdessä vietetty aika ei ole laatuaikaa. Jaamme pelkästään fyysisen tilan kiinnittämättä huomiota toinen toisiimme. Pastoraalityöntekijät ja perheryhmät voisivat auttaa nuoria tai haavoittuvia aviopareja oppimaan kohtaamaan toisensa näinä hetkinä, olemaan läsnä toisilleen ja myös jakamaan hiljaisuuden hetkiä, jotka pakottavat kokemaan puolison läsnäolon.

225. Avioparit, joilla on tästä hyvä kokemus, voivat ehdottaa käytännön keinoja, jotka ovat olleet heille hyödyllisiä: kuinka

251 *Relatio Synodi* 2014, 40.

suunnitella yhteistä vapaa-aikaa, virkistysaikaa lasten kanssa, eri tapoja juhlia tärkeitä asioita, tilaa yhteiselle spiritualiteetille. He voivat myös opettaa keinoja, jotka auttavat täyttämään nämä hetket sisällöllä ja merkityksellä, jotta opitaan kommunikoimaan paremmin. Tämä on erityisen tärkeää, kun kihlausajan uutuudenviehätys on hiipunut. Jos ei tiedetä, mitä yhteisellä ajalla tekisi, jompikumpi tai molemmat pakenevat teknologian turviin, löytävät muita velvoitteita, etsivät syyliä muualta tai välttelevät epämurkavaa läheisyyttä.

226. Nuoria aviopuolisoita on myös rohkaistava luomaan oma rutiininsa, joka antaa terveellisen tunteen pysyvyydestä ja suojasta ja rakentuu yhteisten jokapäiväisten rituaalien kautta. On hyvä antaa aina aamusuukko, siunata toisensa joka ilta, odottaa toista ja ottaa hänet vastaan kun hän tulee, lähteä joskus yhdessä ulos, jakaa kotityöt. Joskus on myös hyvä keskeyttää rutiini juhlalla, jotta ei menetetä kykyä juhlia perheenä, iloita ja viettää hyviä kokemuksia. On yhdessä yllätyttävä Jumalan lahjoista ja pidettävä yllä elämänintoa. Se, että osataan juhlia, uudistaa rakkauden energian, vapauttaa sen monotonian ja täyttää jokapäiväiset rutiinit värillä ja toivolla.

227. Meidän paimenten on rohkaistava perheitä kasvamaan uskossa. Siksi on hyvä kehottaa säännölliseen ripittäytymiseen, hengelliseen ohjaukseen, retretteihin osallistumiseen. Ei pidä unohtaa myöskään kehotusta antaa perheessä joka viikko aikaa rukoukselle, sillä ”perhe, joka rukoilee yhdessä, pysyy yhdessä”. Samoin kodeissa vieraillessamme meidän tulisi kutsua kaikkia perheenjäseniä rukoilemaan hetken toistensa puolesta ja uskomaan perheen Herran käsiin... Samalla on hyvä rohkaista kumpaakin puolisoa varaamaan hetkiä rukoil-lakseen yksin Jumalan edessä, koska jokaisella on salatut ris-

tinsä. Mikset kertoisi Jumalalle sen, mikä painaa sydäntä, tai pyytäisi häneltä voimaa parantaa haavat ja rukoilla valoa, jota tarvitaan oman sitoutumisen tueksi? Synodin isät korostivat myös, että ”Jumalan sana on perheen elämän ja spiritualiteetin lähde. Pyhän Raamatun rukoilevan ja kirkollisen lukemisen on muovattava sisäisesti koko perhepastoraalityötä ja rakennettava kotikirkon jäseniä. Jumalan sana ei ole vain hyvä uutinen ihmisten yksityiselämää varten, vaan myös arviointikriteeri ja valo niiden eri haasteiden erottamiseksi, joita puolisot ja perheet kohtaavat”.²⁵²

228. Ehkä toinen puolisoista on kastamaton tai ei halua elää uskon velvoitteiden mukaisesti. Silloin toisen halu elää ja kasvaa kristittyinä merkitsee tuskaa puolison välinpitämättömyydestä. Siitä huolimatta on mahdollista löytää joitakin yhteisiä arvoja, jotka voi jakaa ja joita voi innolla vaalia. Joka tapauksessa ei-uskovan puolison rakastaminen, hänen tekemisensä onnelliseksi, hänen kärsimystensä lievittäminen ja elämän jakaminen hänen kanssaan on todellinen pyhityksen tie. Toisaalta rakkaus on Jumalan lahja, ja siellä, minne se leviää, tunnetaan sen muuttava voima joskus salaperäiselläkin tavalla, jopa siihen saakka, että ”mies, joka ei usko, on uskovan vaimonsa pyhittävä, ja vaimo, joka ei usko, on uskovan miehensä pyhittävä” (1. Kor. 7:14).

229. Seurakunnat, liikkeet, koulut ja muut kirkon instituutiot voivat eri tavoin auttaa tukemaan ja vahvistamaan perheitä, esimerkiksi seuraavilla keinoilla: naapuri- tai ystäväpariskuntien kokoontumiset; lyhyet retreitit aviopuolisoille; asiantuntijoiden esitelmät perhe-elämän konkreettisista ongelmista;

252 Sama, 34.

avioliittoneuvonta; lähetystyöntekijät, jotka on koulutettu puhumaan aviopuolisoiden kanssa heidän vaikeuksistaan ja toiveistaan; neuvonta erilaisissa perhetilanteissa (riippuvuudet, uskottomuus, perheväkivalta); spiritualiteettia tukevat tilaisuudet; koulutus vanhemmille, joilla on ongelmalapsia; perhekokoontumiset. Seurakunnan olisi kyettävä ottamaan sydämellisesti vastaan ja auttamaan perheiden hätätilanteissa tai ohjattava sinne, mistä apua voi saada. Pastoraalista tukea voivat antaa myös aviopuolisoiden ryhmät, sekä auttamis- että lähetystyö-, rukous-, koulutus- ja vertaistukiryhmät. Nämä ryhmät tarjoavat mahdollisuuden avautua perheenä toisille perheille ja jakaa uskoa, mutta samalla ne ovat keino puolisoitten vahvistamiseksi ja kasvamiseksi.

230. On totta, että monet avioparit katoavat kristillisestä yhteisöstä avioliiton solmimisen jälkeen. Mutta monta kertaa hukkaamme tilaisuudet, joihin he tulevat ja joissa voisimme uudelleen esittää heille houkuttelevalla tavalla kristillisen avioliiton ihanteen tuoden heitä lähemmäs auttamiskeinoja. Viittaa esimerkiksi lapsen kasteeseen, ensikommunioon, sukulaisten tai ystävien hautajaisiin tai häihin. Melkein kaikki aviopuolisot osallistuvat näihin tilaisuuksiin, joita voisi tältä kannalta hyödyntää paremmin. Toinen tie lähestyä on kodin siunaaminen tai Neitsyt Marian kuvan vierailu kodissa, sillä ne tarjoavat tilaisuuden pastoraaliseen keskusteluun perheen tilanteesta. Voi myös olla hyödyllistä uskoa aikuisemmille aviopareille tehtävä seurata lähiympäristönsä nuorempia aviopareja, vierailla heidän luonaan, seurata heidän alkuvaihettaan ja ehdottaa heille teitä kasvuun. Nykyisessä elämänrytmissä suurin osa aviopuolisosta ei ole valmis usein tapahtuviin kokoontumisiin, emmekä voi tyytyä pienen eliitin pastoraalityöhön. Nykyisin perhepastoraalityön on oltava

olennaisesti missionaarista, lähdeittävä ulos ja oltava lähellä sen sijaan, että tehtailisi kursseja, joihin vain harva osallistuu.

Kriisit, ahdingot ja vaikeudet

231. On sanottava sananen myös niille, joiden rakkaudessa kihlausajan uusi viini on jo vanhentunut. Kun viini vanhenee tämän tien kokemuksen kautta, siinä ilmenee ja kukoistaa täyteydessään elämän pienten hetkien uskollisuus. Se on odottavaa ja kärsivällistä uskollisuutta. Tämä uskollisuus on täynnä uhreja ja iloja ja kukoistaa iän myötä, kun kaikki on ”kypsyntyt” ja silmät säteilevät lastenlapsia katsellessa. Näin oli alusta saakka, mutta nyt se on tietoista, aloilleen asettunutta, kypsyynttä, yllättyen joka päivä siitä, että löytää toisensa uudelleen päivä päivältä, vuosi vuodelta. Kuten pyhä Ristin Johannes opetti, ”vanhat rakastajat ovat jo harjaantuneita ja koeteltuja”, heillä ei ole ”aistien innostusta, innon kuohahduksia ja ulkoista palamista. He maistavat nyt rakkauden viinin suloista olemusta, joka on jo käynyt ja asettunut sieluun”.²⁵³ Tämä edellyttää, että on kyetty voittamaan yhdessä kriisit ja ahdingon ajat pakenematta haasteita ja kätkemättä vaikeuksia.

Kriisien haaste

232. Perhe käy historiassaan läpi kaikenlaisia kriisejä, jotka ovat myös osa sen dramaattista kauneutta. Sitä on autettava huomaamaan, että voitettu kriisi ei johda vähemmän intensiiviseen suhteeseen vaan parantaa sitä, saa liiton viinin asettumaan ja kypsymään. Yhdessä ei eletä, jotta oltaisiin yhä on-

253 *Hengellinen laulu* B, XXV, 11.

nettomampia vaan jotta opitaan olemaan onnellisia uudella tavalla jokaisen uuden vaiheen avaamista mahdollisuuksista käsin. Jokainen kriisi merkitsee oppimista, joka kasvattaa yhdessä jaetun elämän intensiivisyyttä tai ainakin auttaa löytämään uusia merkityksiä avioelämässä. Ei millään tavalla pidä alistua alamäkeen, suhteen väistämättömään huononemiseen, keskinkertaisuuden sietämiseen. Jos avioliitto omakсутaan haasteena, joka merkitsee myös esteiden voittamista, jokainen kriisi on mahdollisuus päästä yhdessä juomaan parempaa viiniä. On hyvä saattaa puolisoita, jotta he kykenisivät hyväksymään mahdolliset kriisit, ottamaan haasteen vastaan ja antamaan sille paikan perhe-elämässä. Kokeneiden ja koulutettujen avioparien on oltava valmiita tukemaan toisia tässä etsinnässä, jotta kriisit eivät säikäyttäisi heitä tai johtaisi hätäkohtoihin päätöksiin. Jokainen kriisi kätkee hyvän uutisen, jota on osattava kuunnella kehittäen sydämen kuuloaistia.

233. Välitön reaktio kriisin haasteen edessä on vastarinta, puolustusasenne, tunne kontrollin menettämisestä, koska se osoittaa oman elämäntavan riittämättömyyden. Tämä on epämiellyttävää. Silloin kielletään ongelmat, kätketään ne, suhteellistetaan niiden merkitys, odotetaan ajan kulumista. Mutta tämä viivyttää ratkaisua ja kuluttaa paljon energiaa hyödyttömään peittelyyn, joka vain monimutkaistaa asioita. Siteet huononevat ja läheisyyttä vahingoittava eristäytyminen vahvistuu. Kriisissä, jota ei haluta kohdata, vaarantuu eniten kommunikaatio. Silloin vähitellen hänestä, joka oli "rakastamani ihminen" tulee "elämänkumppani", sitten vain "lasteni isä tai äiti" ja lopulta muukalainen.

234. Kriisin kohtaamiseksi on oltava läsnä. Se on vaikeaa, koska joskus ihmiset eristäytyvät ollakseen näyttämättä tuntei-

taan, osallistuvat väärään ja pettävään hiljaisuuteen. Näinä hetkinä on luotava tilaa kommunikoida sydämeltä sydämelle. Ongelma on, että kriisin hetkellä on vielä vaikeampaa kommunikoida, jos ei ole koskaan oppinut sitä tekemään. Se on todellinen taitolaji, joka opitaan tyyninä aikoina, jotta sitä voisi toteuttaa raskaina aikoina. On autettava löytämään puolisoiden sydämiin kätkeytyneet syyt ja kohtaamaan ne kuin synnytyksen, joka menee ohi ja tuottaa uuden aarteen. Mutta vastaukset konsultaatioihin osoittivat, että vaikeissa tai kriittisissä tilanteissa enemmistö ei turvaudu pastoraalityön tukeen, koska ei pidä sitä ymmärtävänä, läheisenä, realistisena, ruumiillistuneena. Pyrkikäämme siksi nyt katsomaan aviokriisejä katseella, joka ei ylenkatso niiden tuskan ja ahdingon taakkaa.

235. On yleisiä kriisejä, jotka tavallisesti esiintyvät kaikissa avioliitoissa. Niitä ovat alkuvaiheen kriisi, kun on opittava soveltamaan yhteen puolisoiden erilaisuus ja etääntymään omista vanhemmista; lapsen syntymän kriisi uusine tunne-elämän haasteineen; lapsen kasvattamisen kriisi, joka muuttaa vanhempien tottumuksia; lapsen teini-iän kriisi, joka vaatii paljon energiaa, järkyttää vanhempia ja joskus saa heidät toisiaan vastaan; ”tyhjän pesän” kriisi, joka pakottaa pariskunnan katsomaan itseään uudelleen; puolisoiden omien vanhempien ikääntymisen aiheuttama kriisi, joka vaatii enemmän läsnäoloa, huomiota ja vaikeita päätöksiä. Nämä ovat vaativia tilanteita, jotka herättävät pelkoa, syyllisyydentunteita, masennusta tai väsymystä, ja ne voivat vakavasti koetella liittoa.

236. Lisäksi aviopari voi kohdata henkilökohtaisia kriisejä, jotka liittyvät taloudellisiin, työelämän, tunne-elämän, sosiaalisiin ja hengellisiin vaikeuksiin. Odottamattomat olosuhteet voivat muuttaa perhe-elämää ja vaativat anteeksiannon ja so-

vinnon tietä. Hetkellä, jolla on otettava anteeksiannon askel, kummankin on nöyrästi kysyttävä itseltään, oliko ehkä luonut olosuhteet, joissa toinen on alttiina tekemään tiettyjä virheitä. Jotkut perheet romahtavat, kun puoliset syyttävät toisiaan, mutta ”kokemus osoittaa, että asianmukaisella avulla ja sovinnon armon vaikutuksesta suuri osa aviokriiseistä voitetaan tyydyttävästi. Se, että osaa antaa anteeksi ja tuntee saaneensa anteeksi, on perustavanlaatuinen kokemus perhe-elämässä”.²⁵⁴ ”Vaivalloinen sovinnonteon taito, joka edellyttää armon tukea, tarvitsee sukulaisten ja ystävien jalomielistä yhteistyötä ja joskus myös ulkopuolista ammattiapua.”²⁵⁵

237. On yhä yleisemmin niin, että jos jompikumpi tuntee, ettei saa sitä mitä toivoi tai ettei unelma toteudu, tämä näyttää riittävän avioliiton lopettamiseen. Näin ei ole kestäviä avioliittoja. Joskus päätökseen, että kaikki on ohi, riittää pettymys, hetkellinen tarpeettomuuden tunne, loukattu ylpeys tai epämääräinen pelko. Ne ovat väistämättömään inhimilliseen heikkouteen kuuluvia tilanteita, joille annetaan liikaa emotiivista painoarvoa. Esimerkiksi tunne, ettei saa täysin vastakaikua, mustasukkaisuudet, kahdenkeskiset erot, toisten henkilöiden herättämä vetovoima, sydämen valtaavat uudet kiinnostukset, puolison fyysiset muutokset ja monet muut asiat eivät suinkaan hyökkää rakkautta vastaan vaan ovat tilaisuuksia herättää se jälleen kerran eloon.

238. Tällaisissa olosuhteissa joillakin on riittävästi kypsyyttä valita toinen uudelleen matkakumppaniksi suhteen rajoitteista huolimatta, ja silloin he hyväksyvät realistisesti, että kaikkia hellittyjä unelmia ei voi tyydyttää. He välttävät pitämäs-

254 *Relatio Synodi* 2014, 44.

255 *Relatio finalis* 2015, 81.

tä itseään ainoina marttyyreinä, he pitävät arvossa pieniä ja rajallisia mahdollisuuksia, joita perhe-elämä heille tarjoaa, ja he pyrkivät vahvistamaan sidettä rakentavasti, mikä vaatii aikaa ja vaivannäköä. Pohjimmiltaan he tunnistavat, että jokainen kriisi on uusi ”kyllä”-vastaus, joka mahdollistaa rakkauden syntymisen uudelleen vahvistuneena, kirkastuneena, kypsyttyneenä ja valaistuna. Kriisistä lähtien heillä on rohkeutta etsiä tapahtuneen syviä juuria, neuvotella uudelleen perustavanlaatuisen yhteisymmärryksen, löytää uusi tasapaino ja kulkea yhdessä uuteen vaiheeseen. Tällä jatkuvan avoimuuden asenteella voi kohdata monia vaikeita tilanteita! Joka tapauksessa tietäen, että sovinto on mahdollinen, ymmärrämme nykyään, että ”on erityisen tärkeää kirkon auttamistyö niitä kohtaan, joiden aviosuhde on rikkoutunut”.²⁵⁶

Vanhat haavat

239. On ymmärrettävää, että perheissä on monia vaikeuksia, kun joku niiden jäsenistä ei ole kypsytynyt tavassaan olla suhteessa toisiin, koska hän ei ole parantanut jonkin elämänsä vaiheensa haavoja. Huonosti eletty lapsuus ja nuoruus ovat hedelmällinen maaperä henkilökohtaisille kriiseille, jotka lopulta vahingoittavat avioliittoa. Jos kaikki olisivat normaalisti kypsyttyneitä ihmisiä, kriisit olisivat harvinaisempia ja vähemmän tuskallisia. Mutta tosiasia on, että joskus ihmisten on nelikymmenvuotiaina toteutettava viivästynyt kypsyminen, jonka olisi pitänyt tapahtua teini-iän päättyessä. Joskus rakastetaan lapsen itsekeskeisellä rakkaudella, joka on kiinnittynyt vaiheeseen, jossa todellisuus vääristyy tai oikukkaasti kaikki pyörii oman itsen ympärillä. Se on tyydyttymätöntä rakkaut-

256 Sama, 78.

ta, joka huutaa ja itkee, kun ei saavuta haluamaansa. Toisinaan rakastetaan teinivaiheeseen kiinnittyneellä rakkaudella, jota leimaa ristiriita, myrkyllinen kritiikki, tapa syyllistää toisia, tunteen ja fantasian logiikka, jossa toisten on täytettävä tyhjiytemme tai kestettävä oikkujamme.

240. Monet päättävät lapsuutensa kokematta koskaan, että heitä rakastetaan ehdoitta, ja tämä haavoittaa heidän kykyään luottaa ja antaa itsensä. Omien vanhempien ja sisarusten kanssa huonosti eletty suhde, jota ei ole koskaan parannettu, nousee esiin ja vahingoittaa avioelämää. On kuljettava vapautuksen tie, jota ei ole koskaan vielä kohdannut. Kun puolisoiden suhde ei toimi hyvin, ennen tärkeiden päätösten tekemistä on varmistettava, että kumpikin on kulkenut tämän oman historiansa parantamisen tien. Se edellyttää, että on tunnistettava parantumisen tarve, pyydettyä sinnikkäästi armoa antaa anteeksi ja pyytää anteeksi, hyväksyttävä apua, etsittävä positii-visia syitä ja aina yritettävä uudestaan. Kummankin on oltava hyvin rehellinen itselleen tunnistaakseen, että hänen tapansa elää todeksi rakkautta on tällä tavoin epäkypsiä. Vaikka voisi näyttää siltä, että syy on kokonaan toisen, ei ole koskaan mahdollista voittaa kriisiä odottaen, että vain toinen muuttuu. On myös kysyttävä, missä asioissa voisi henkilökohtaisesti kypsiä tai parantua edistääkseen konfliktin voittamista.

Tuki hajoamisen ja avioeron jälkeen

241. Joissakin tapauksissa on oma arvokkuus ja lasten paras huomioon ottaen jyrkästi asetettava raja toisen liiallisille vaatimuksille, suurille vääryyksille, väkivallalle tai jatkuvalle kunnioituksen puutteelle. On tunnistettava, että "on tapa-

uksia, joissa asumusero on väistämätön. Joskus se on jopa moraalisesti välttämätön, kun kyse on heikomman puolison tai pienten lasten siirtämisestä turvaan vakavammilta haavoilta, joita häirintä ja väkivalta, nöyryyttäminen ja hyväksikäyttö, vieraus ja välinpitämättömyys aiheuttavat”.²⁵⁷ Kuitenkin asumuseroa ”tulee pitää viimeisenä vaihtoehtona sen jälkeen, kun kaikki muut järkevät yrityksen sovintoon ovat osoittautuneet turhiksi”.²⁵⁸

242. Isät totesivat, että ”erityinen harkinta on tarpeen, jotta voidaan pastoraalisesti tukea erillään asuvia, eronneita, hylättyjä. On kuultava ja huomioitava ennen kaikkea niiden kärsimys, jotka epäoikeudenmukaisesti ovat kärsineet asumuseron, avioeron tai hylkäämisen tai joiden on ollut pakko lopettaa yhteiselämä puolison huonon kohtelun vuoksi. Kärsityn vääryyden anteeksi antaminen ei ole helppoa, mutta se on tie, jonka armo tekee mahdolliseksi. Siksi tarvitaan sovintoon ja välittäjyyteen pyrkivää pastoraalityötä myös hiippakuntiin perustettavien erityisten keskusten kautta”.²⁵⁹ Samalla ”eronneita, jotka eivät ole avioituneet uudelleen ja jotka usein todistavat aviollisesta uskollisuudesta, on rohkaistava löytämään eukaristiassa ravinto, joka tukee heitä heidän tilanteessaan. Paikallisen yhteisön ja paimenten on tuettava heitä huolenpidollaan, erityisesti jos perheessä on lapsia tai jos sen köyhyystilanne on vakava”.²⁶⁰ Avioliiton epäonnistuminen tulee paljon traumaattisemmaksi ja tuskallisemmaksi köyhydessä, koska silloin on paljon vähemmän voimavaro-

257 Katekeesi (24. kesäkuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 25. kesäkuuta 2015, s. 8.

258 Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 83: AAS 74 (1982), 184.

259 *Relatio Synodi* 2014, 47.

260 Sama, 50.

ja suunnata elämää uudelleen. Köyhä ihminen, joka menettää perheen suojaavan ympäristön, on kaksin verroin alttiina hylkäämiselle ja koskemattomuuteensa kohdistuville vaaroille.

243. Eronneiden, jotka elävät uudessa liitossa, on tärkeää saada tuntea, että he ovat osa kirkkoa, että ”he eivät ole ekskommunikoituja” eikä heitä kohdella sellaisina, koska he yhä ovat osa kirkollista yhteisöä.²⁶¹ Nämä tilanteet ”vaativat tarkkaa-vaista arviointia ja kunnioittavaa tukemista välttämällä kaikenlaisia syrjivää kielenkäyttöä ja syrjiviä asenteita ja edistämällä osallistumista yhteisön elämään. Huolenpito heistä ei ole kristilliselle yhteisölle sitä, että sen usko ja todistus avioliiton purkamattomuudesta heikkenisi, vaan pikemminkin se ilmaisee rakkauttaan tässä huolenpidossa”.²⁶²

244. Toisaalta suuri määrä synodin isiä ”korosti, että avioliiton mitättömyystapausten tunnistamisprosessi olisi tehtävä saatavammaksi ja nopeammaksi, mahdollisesti myös täysin ilmaiseksi”.²⁶³ Prosessien hitaus aiheuttaa hankaluuksia ja väsyttää ihmiset. Kahdessa viimeaikaisessa asiakirjassani²⁶⁴ on yksinkertaistettu menettelytapoja avioliiton mitättömyyden julistamisessa. Niiden kautta halusin myös ”osoittaa, että piispa on kirkossaan, jonka paimeneksi ja pääksi hänet on asetettu, juuri siksi hänelle uskottujen uskovien tuomari”.²⁶⁵ Siksi

261 Vrt. katekeesi (5. elokuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 6. elokuuta 2015, s. 7.

262 *Relatio Synodi* 2014, 51; vrt. *Relatio finalis* 2015, 84.

263 *Relatio Synodi* 2014, 48.

264 Vrt. motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* (15. elokuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 9. syyskuuta 2015, s. 3-4; motu proprio *Mitis et Misericors Iesus* (15. elokuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 9. syyskuuta 2015, s. 5-6.

265 Motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* (15. elokuuta 2015), johdanto, III: *L'Osservatore Romano* 9. syyskuuta 2015, s. 3.

”näiden asiakirjojen toteuttaminen on suuri vastuu hiippakunnan ordinariuksille, joita kutsutaan itse toimimaan tuomareina joissakin tapauksissa ja kaikin tavoin varmistamaan uskovien helpompi pääsy oikeuden eteen. On valmistettava riittävästi henkilökuntaa, joka koostuu ensisijaisesti tähän kirkolliseen palvelutehtävään omistautuvista papeista, diakoneista ja maallikoista. On myös välttämätöntä tarjota asumuserossa eläville tai kriisissä oleville aviopareille perhepastoraalisyöhön liittyvää tiedotus-, neuvonta- ja välityspalvelua. Sekin voi ottaa vastaan ihmisiä avioliittoprosessin alustavaa tutkimusta varten (vrt. *Mitis Iudex*, art. 2-3)”.²⁶⁶

245. Synodin isät korostivat myös ”asumuseron tai avioeron seurauksia lasten kannalta, jotka joka tapauksessa ovat tilanteen viattomia uhreja”.²⁶⁷ Kaikista muista näkökannoista huolimatta lapset ovat ensisijainen huolenaihe, jota mikään muu etunäkökohta tai päämäärä ei saa syrjäyttää. Eronneille vanhemmille osoitan tämän pyynnön: ”Älkää koskaan, koskaan ottako lasta panttivangiksi! Te olette eronneet monien vaikeuksien ja syiden takia, elämä on antanut teille tämän koettelemuksen, mutta älkööt lapset joutuko kantamaan tämän eron taakkaa, älköön heitä käytettäkö panttivankina toista puolisoa vastaan. Kasvakoot he tuntien, että äiti puhuu hyvää isästä, vaikka he eivät olekaan yhdessä, ja isä puhuu hyvää äidistä.”²⁶⁸ On vastuutonta tuhota kuva isästä tai äidistä voittaakseen lapsen kiintymyksen, kostaakseen tai puolustautuakseen, koska se vahingoittaa lapsen sisäistä elämää ja aiheuttaa haavoja, joita on vaikea parantaa.

266 *Relatio finalis* 2015, 82.

267 *Relatio Synodi* 2014, 47.

268 Katekeesi (20. toukokuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 21. toukokuuta 2015, s. 8.

246. Vaikka kirkko ymmärtääkin konfliktitilanteita, joita puoliset joutuvat kohtaamaan, se ei voi lakata olemasta hauraimpien ääni: usein hiljaa kärsivien lasten ääni. ”Huolimatta näennäisesti kehittyneestä huomiokyvystämme ja kaikista hienoista psykologisista analyyseistämme kysyn itseltäni, emmekö ole turtuneet myös lasten sielun haavojen suhteen. Tunneemmeko, kuinka painava vuori murskaa lapsen sielun perheissä, joissa kohdellaan toisia huonosti ja tehdään toisille paha, kunnes aviollisen uskollisuuden side murtuu?”²⁶⁹ Tällaiset rumat kokemukset eivät auta näitä lapsia kypsymään kykeneviksi lopullisiin sitoumuksiin. Siksi kristillisten yhteisöjen ei pidä jättää yksin eronneita vanhempia, jotka elävät uudessa liitossa. Päinvastoin heidät on otettava mukaan ja heitä on tuettava kasvatustehtävässään. ”Miten voisimme suositella näille vanhemmille kaikkensa tekemistä, jotta he kasvattaisivat lapset kristilliseen elämään ja antaisivat näille esimerkin vakuuttuneesta ja harjoitetusta uskosta, jos pidämme heidät etäällä yhteisön elämästä ikään kuin heidät olisi ekskommunikoitu? On vältettävä lisäämästä enää muita taakkoja niiden lisäksi, joita tällaisissa tilanteissa olevat lapset jo joutuvat kantamaan!”²⁷⁰ Se, että autetaan vanhempia parantamaan haavat ja otetaan heidät hengellisesti vastaan, on hyväksi myös lapsille, jotka tarvitsevat perheen kasvoja: kirkon, joka ottaa heidät vastaan tuossa traumaattisessa kokemuksessa. Avioero on paha asia, ja avioerojen lisääntyminen on hyvin huolestuttavaa. Siksi epäilemättä tärkein pastoraalinen tehtävämme perheiden suhteen on vahvistaa rakkautta ja auttaa parantamaan haavoja, jotta voisimme estää tämän aikamme tragedian laajenemisen.

269 Katekeesi (24. kesäkuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 25. kesäkuuta 2015, s. 8.

270 Katekeesi (5. elokuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 6. elokuuta 2015, s. 7.

Joitakin monimutkaisia tilanteita

247. ”Seka-avioliittoihin liittyvät ongelmat vaativat erityis-huomiota. Katolilaisten ja muiden kastettujen välisillä avio-liitoilla ’on oma luonteensa, mutta niihin sisältyy lukuisia elementtejä, joita voidaan hyödyntää ja kehittää sekä niiden sisäisen arvon että niiden ekumeeniselle liikkeelle antaman panoksen vuoksi’. Siksi ’tulee pyrkiä sydämelliseen yhteistyöhön katolisen ja ei-katolisen pastorin välillä jo siinä vaiheessa, kun avioliittoon ja sen viettämiseen valmistaudutaan’ (*Familiaris consortio*, 78). Ehtoollisyhteydestä on muistettava, että ’päätös katoliseen kirkkoon kuulumattoman osapuolen osallistumisesta kommuunioon täytyy tehdä pitämällä mielessä yleiset, sekä idän kristittyjä että muita kristittyjä koskevat sää-dökset ja ottamalla huomioon erityiset olosuhteet, joissa kaksi kastettua kristittyä ottaa vastaan avioliiton sakramentin. Vaikka eri tunnustuksiin kuuluvien avioliiton solmivat puoliset ovatkin yhdessä osallisia kasteen ja avioliiton sakramenttiin, yhteinen eukaristian vietto on kuitenkin ainoastaan poikkeus-tapaus, ja edellä mainitut säädökset... täytyy aina ottaa huomioon’ (Paavillinen kristittyjen ykseyden edistämisen neu-vosto, *Ekumenian ohjeisto* 25. maaliskuuta 1993, 159-160).²⁷¹

248. ”Eri uskontoihin kuuluvien avioliitot ovat uskonto-dialogin etuoikeutettu paikka... ne tuovat mukanaan erityisiä vaikeuksia sekä perheen kristillistä identiteettiä että las-ten uskonnollista kasvatusta koskien... Koska eri uskontoihin kuuluvien avioliittojen ja perheiden määrä kasvaa sekä lähetysalueilla että kauan kristillisen tradition piirissä olleissa maissa, on tärkeää tarjota sielunhoitoa, joka ottaa huomioon

271 *Relatio finalis* 2015, 72.

eri sosiaaliset ja kulttuuriset kontekstit. Joissakin maissa, joissa uskonnonvapautta ei ole, kristityn puolison on pakko kääntyä toiseen uskontoon voidakseen mennä naimisiin, eikä hän voi viettää kanonista avioliittoa eri uskontoon kuuluvien välillä saati kastaa lapsia. Siksi meidän on korostettava, että on välttämätöntä, että uskonnonvapautta kunnioitetaan kaikkien osalta.”²⁷² ”On välttämätöntä kiinnittää erityistä huomiota ihmisiin, jotka solmivat tällaisia avioliittoja, eikä vain häitä edeltävänä ajanjaksona. Erityisiä haasteita kohtaavat ne avioparit ja perheet, joissa yksi puoliso on katolilainen ja toinen on ei-uskova. Tällaisissa tapauksissa on välttämätöntä todistaa evankeliumin kyvystä läpäistä nämä tilanteet, jotta lasten kasvatusta kristilliseen uskoon on mahdollista.”²⁷³

249. ”Erityisiä vaikeuksia tuovat mukanaan tilanteet, jotka koskevat monimutkaisessa avioliittotilanteessa olevien pääsyä kasteelle. On kyse ihmisistä, jotka ovat solmineet vakaan aviollisen liiton aikana, jolloin ainakin toinen heistä ei tuntenut kristinuskoa. Piispat on kutsuttu näissä tapauksissa pastoraaliseen harkintaan sen mukaan, mikä on puolisoille hengellisesti parasta.”²⁷⁴

250. Kirkko mukautuu Herran Jeesuksen asenteeseen; rajattomalla rakkaudella hän antoi itsensä jokaisen ihmisen puolesta poikkeuksetta.²⁷⁵ Synodin isien kanssa olen ottanut huomioon niiden perheiden tilanteen, joissa on homoseksuaalisen taipumuksen omaavia ihmisiä, mikä ei ole helppo kokemus vanhemmille eikä lapsille. Siksi haluamme ennen kaikkea ko-

272 Sama, 73.

273 Sama, 74.

274 Sama, 75.

275 Vrt. Bulla *Misericordiae Vultus*, 12: AAS 107 (2015), 409.

rosta, että jokaista ihmistä seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta on kunnioitettava arvokkuudessaan ja hänet on otettava kunnioittavasti vastaan, välttämällä huolellisesti ”kaikkeaa epäoikeudenmukaisen syrjinnän leimaa”²⁷⁶ ja erityisesti kaikenlaista aggressiota ja väkivaltaa. Perheitä on tuettava kunnioituksella, jotta ne, joilla on homoseksuaalisia taipumuksia, saisivat asianmukaista apua ymmärtääkseen ja toteuttaakseen täysin Jumalan tahdon elämässään.²⁷⁷

251. Väittelyssä perheen arvokkuudesta ja lähetystehtävästä synodin isät huomauttivat: ”Koskien ehdotuksia asettaa homoseksuaalisten ihmisten väliset liitot samanvertaiseksi kuin avioliitto on sanottava, että ei ole minkäänlaista perustaa samaistaa homoseksuaalisia liittoja ja Jumalan avioliittoa ja perhettä koskevaa suunnitelmaa tai pitää niitä edes etäisesti analogisina.” Ei myöskään ole hyväksyttävää, että ”paikalliskirkot joutuvat kärsimään tässä asiassa painostusta ja että kansainväliset järjestöt asettavat köyhien maiden talousavun ehdoksi lainsäädännön, jolla perustetaan ’avioliitto’ samaa sukupuolta olevien kesken”.²⁷⁸

252. Yhden vanhemman perheet syntyvät usein ”siitä, että biologinen isä tai äiti ei koskaan halunnut integroitua perhe-elämään; väkivaltilanteista, joissa toinen vanhemmista joutui pakenemaan lasten kanssa; toisen vanhemman kuolemasta; toisen vanhemman hylätessä perheensä tai muista tilanteista. Mikä tahansa syy onkin, lapsen kanssa asuvan vanhemman on saatava tukea ja lohdutusta toisilta perheiltä, jotka

276 *Katolisen kirkon katekismus*, 2358; vrt. *Relatio finalis* 2015, 76.

277 Vrt. sama.

278 *Relatio finalis* 2015, 76; vrt. Uskonopin kongregaatio, *Considerazioni circa i progetti di riconoscimento legale delle unioni tra persone omosessuali* (3. kesäkuuta 2003), 4.

muodostavat kristillisen yhteisön, kuten myös seurakunnan pastoraalisista toiminnoista. Näitä perheitä rasittavat usein erityisesti vakavat taloudelliset ongelmat, tilapäistyön epävarmuus, lasten elatusapuvaikeudet tai asunnon puute”.²⁷⁹

Kuoleman pistin

253. Joskus perhe-elämää haastaa rakkaan ihmisen kuolema. Emme voi jättää tarjoamatta uskon valoa saattaaksemme näinä hetkinä kärsiviä perheitä.²⁸⁰ Perheen hylkääminen kuoleman sitä haavoittaessa olisi laupeuden puutetta, pastoraalisen mahdollisuuden menettämistä, ja tämä asenne voi sulkea ovet kaikelta muulta evankelioimistoiminnalta.

254. Ymmärrän sen ihmisen ahdingon, joka on menettänyt rakkaan ihmisen, puolison, jonka kanssa hän on jakanut niin monet asiat. Jeesus itse liikuttui ja itki ystävänsä kuoleman vuoksi (vrt. Joh. 11:33, 35). Ja miten voisimme olla ymmärtämättä sellaisen ihmisen valitushuutoa, joka on menettänyt lapsensa? Se on ”kuin aika pysähtyisi: avautuu syvyys, joka nielee sekä menneisyyden että tulevan... Joskus myös syytetään Jumalaa. Kuinka monet – ja ymmärrän heitä – suuttuvatkaan Jumalalle”.²⁸¹ ”Leskeys on erityisen vaikea kokemus... Jotkut osaavat kanavoida energiansa omistautumalla vielä enemmän lapsille ja lapsenlapsille ja löytävät tästä rakkauden ilmaisusta uuden kasvatustehtävän... Niiden, jotka eivät voi laskea perheenjäsenten läsnäolon varaan, omistautua heille ja saada heiltä kiintymystä ja läheisyyttä, on saatava kristilliseltä

279 *Relatio finalis* 2015, 80.

280 Vrt. sama, 20.

281 Katekeesi (17. kesäkuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 18. kesäkuuta 2015, s. 8.

yhteisöltä erityisen huomaavaista ja aulista tukea, ennen kaikkea, jos he ovat vähävaraisia.”²⁸²

255. Yleensä suru vainajan vuoksi voi kestää melko pitkän ajan, ja jos paimen tahtoo saattaa ihmistä tällä tiellä, hänen on sopeuduttava kaikkien sen vaiheiden tarpeisiin. Koko matka on täynnä kysymyksiä: kuoleman syy, mitä olisi voinut tehdä, mitä ihminen kokee kuolemaa edeltävinä hetkinä... Vilpittömällä ja kärsivällisellä rukouksen ja sisäisen vapautumisen tiellä rauha palaa. Tietyssä surun vaiheessa auttaa sen huomaaminen, että meillä, jotka olemme menettäneet rakkaan ihmisen, on vielä tehtävä toteutettavanamme. Kärsimyksen pitkittäminen ei tee meille hyvää, ikään kuin se olisi kunnianosoitus. Rakastettu ihminen ei tarvitse kärsimystämme, eikä häntä imartele se, että tuhoamme elämämme. Ei myöskään ole paras rakkaudenilmaus muistaa ja mainita häntä joka hetki, koska se merkitsee kiinnittymistä menneisyyteen, joka ei ole enää olemassa, sen sijaan että rakastaisi todellista ihmistä, joka nyt on tuonpuoleisessa. Hänen fyysinen läsnäolonsa ei enää ole mahdollinen, mutta jos kuolema onkin voimakas, ”rakkaus on väkevä kuin kuolema” (Laul. I. 8:6). Rakkaudella on intuitio, joka sallii kuulla äänettömän ja nähdä näkymättömän. Tämä ei ole rakkaan ihmisen kuvittelemista sellaisena, kuin hän oli, vaan hänen hyväksymistään muuttuneena, sellaisena, kuin hän nyt on. Ylösnoussut Jeesus pyysi ystäväänsä Mariaa, joka halusi syleillä häntä, olemaan koskettamatta häntä (vrt. Joh. 20:17) johdattaakseen Marian toisenlaiseen kohtaamiseen.

282 *Relatio finalis* 2015, 19.

256. Meitä lohduttaa tietää, että kuolevat eivät tuhoudu täysin, ja usko vakuuttaa meille, että Ylösnoussut ei hylkää meitä koskaan. Näin voimme estää sen, että kuolema ”myrkyttää elämämme, tekee tyhjäksi kiintymyksemme, saa meidät lankeamaan pimeimpään tyhjiyteen”.²⁸³ Raamattu puhuu Jumalasta, joka loi meidät rakkaudesta ja joka toimii niin, että elämämme ei pääty kuolemaan (vrt. Viis. 3:2-3). Pyhä Paavali puhuu Kristuksen kohtaamisesta välittömästi kuoleman jälkeen: ”Haluaisin lähteä täältä ja päästä Kristuksen luo” (Fil. 1:23). Hänen kanssaan kuoleman jälkeen meitä odottaa se, minkä Jumala on valmistanut niille, jotka rakastavat häntä (vrt. 1. Kor. 2:9). Vainajien liturgian prefaatio ilmaisee sen suurenmoisesti: ”Niitä, joita ahdistaa kuoleman varmuus, lohduttaa lupaus tulevasta kuolemattomuudesta. Sillä sinun uskoviltasi, Herra, ei elämää oteta pois vaan se muutetaan.” ”Rakkaamme eivät ole kadonneet tyhjiyden pimeyteen: toivo vakuuttaa meille, että he ovat Jumalan hyvissä ja vahvoissa käsissä.”²⁸⁴

257. Eräs tapa olla yhteydessä kuolleiden rakkaidemme kanssa on rukoilla heidän puolestaan.²⁸⁵ Raamattu sanoo, että ”rukoileminen kuolleiden puolesta” on ”pyhää ja hurskasta” (vrt. 2. Makk. 12:44-45). Rukoileminen heidän puolestaan ”ei ainoastaan auta heitä, vaan voi tehdä heidän esirukouksensa meidän puolestamme vaikuttavammaksi”.²⁸⁶ Ilmestyskirja kuvaa marttyyrien rukoilevan niiden puolesta, jotka kärsivät epäoikeudenmukaisuudesta maan päällä (vrt. 6:9-11), solidarisina tämän matkalla olevan maailman kanssa. Jotkut pyhät

283 Katekeesi (17. kesäkuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 18. kesäkuuta 2015, s. 8.

284 Sama.

285 Vrt. *Katolisen kirkon katekismus*, 958.

286 Sama.

lohduttivat rakkaitaan ennen kuolemaansa luvaten olla heitä lähellä ja auttaa heitä. Pyhä Lisieux'n Teresa halusi jatkaa hyvän tekemistä taivaasta käsin.²⁸⁷ Pyhä Dominicus sanoi, että "olisi hyödyllisempi kuolemansa jälkeen... voimakkaampi armojen hankkimisessa".²⁸⁸ Nämä ovat rakkauden siteitä,²⁸⁹ sillä "maan päällä vaeltavien yhteys niihin veljiin, jotka ovat nukuneet Kristuksen rauhaan, ei millään tavoin katkea, vaan... se pikemminkin vahvistuu hengellisten rikkauksien keskinäisen vaihdon kautta".²⁹⁰

258. Jos hyväksymme kuoleman, voimme valmistautua siihen. Tienä on kasvaa rakkaudessa niitä kohtaan, jotka vaeltavat kanssamme, aina siihen päivään saakka, jolloin "kuolemaa ei enää ole, ei murhetta, valitusta eikä vaivaa" (Ilm. 21:4). Tällä tavalla valmistaudumme myös kohtaamaan uudelleen kuolleet rakkaamme. Kuten Jeesus palautti kuolleen pojan äidilleen (vrt. Luuk. 7:15), niin hän tekee meidänkin kanssamme. Älkäämme tuhlatko voimiamme pysähtyen vuosikausiksi menneisyyteen. Mitä paremmin elämme täällä maan päällä, sitä suuremman onnen voimme jakaa rakkaittemme kanssa taivaassa. Mitä enemmän onnistumme kypsymään ja kasvaamaan, sitä enemmän voimme tuoda hyviä asioita taivaalliselle juhla-aterialle.

287 Vrt. viimeiset keskustelut, äiti Agneksen "keltainen taulu" 17. heinäkuuta 1897 (*Oeuvres Complètes*, éd. Cerf, Paris 1996, s. 1050). Hänen karmeliittaisarensa todistivat pyhän Teresan luvanneen, että hänen lähtönsä tästä maailmasta olisi kuin "ruususade" (sama, 9. kesäkuuta, s. 1013).

288 Jordanus Saksilainen, *Libellus de principiis Ordinis prædicatorum*, 93: Monumenta Historica Sancti Patris Nostri Dominici, XVI, Roma 1935, 69.

289 Vrt. *Katolisen kirkon katekismus*, 957.

290 Vatikaanin II kirkolliskokous, dogmaattinen konstituutio *Lumen gentium*, 49.

Seitsemäs luku

**LASTEN KASVATUKSEN
VAHVISTAMINEN**

259. Vanhemmat vaikuttavat aina lastensa moraaliseen kehitykseen, hyvässä ja pahassa. Siksi on parasta, että he hyväksyvät tämän väistämättömän vastuun ja toteuttavat sitä tietoisesti, innolla, järkevästi ja asianmukaisesti. Koska tämä perheiden kasvatustehtävä on niin tärkeä ja siitä on tullut hyvin monimutkainen, haluan käsitellä erityisesti tätä kysymystä.

Missä lapset ovat?

260. Perheen on oltava tukemisen, myötäkulkemisen ja ohjauksen paikka, vaikka sen täytyisikin keksiä tätä varten uusia keinoja ja löytää uusia resursseja. Sen on ajateltava, mille haluaa altistaa lapset. Siksi perheen on kysyttävä itseltään, ketkä tarjoavat lapsille viihdykettä ja ajankulua, ketkä tulevat heidän kotiinsa ruutujen kautta, kenelle uskomme heidän

vapaa-aikansa ohjaamisen. Vain lasten kanssa viettämämme hetket, jolloin puhumme heille yksinkertaisesti ja rakkaudella tärkeistä asioista, ja terveelliset mahdollisuudet, joita luomme heidän ajanvietteekseen, auttavat välttämään vahingollisen vaikutuksen. On aina valvottava. Hylkääminen ei koskaan tee hyvää. Vanhempien on ohjattava ja valmistettava lapsia ja nuoria, jotta he osaavat kohdata tilanteet, joihin voi liittyä esimerkiksi aggression, hyväksikäytön tai huumeriippuvuuden vaara.

261. Pakkomielle ei ole kasvatusta, eikä ole mahdollista kontrolloida kaikkia tilanteita, joihin lapsi voi joutua. Tässä pätee periaate, että ”aika on tilaa tärkeämpi”.²⁹¹ Se merkitsee, että kyse on prosessien synnyttämisestä pikemminkin kuin tilan hallitsemisesta. Jos vanhemman pakkomielteenä on vain tietää, missä hänen lapsensa on, ja kontrolloida kaikkia hänen liikkeitään, hän pyrkii vain hallitsemaan lapsen tilaa. Tällä tavalla lasta ei kasvateta, vahvisteta ja valmisteta kohtaamaan haasteita. Pääasia on synnyttää lapsessa suurella rakkaudella hänen vapautensa kypsytymisen, kykyjen kasvamisen, kokonaisvaltaisen kasvun ja aidon itsenäisyyden vaalimisen prosesseja. Vain tällä tavoin lapsi saa elementit, joita hän tarvitsee osatakseen puolustautua ja toimia älykkäästi ja huomiokykyisesti vaikeissa tilanteissa. Siksi tärkein kysymys ei ole, missä lapsi fyysisesti on, kenen kanssa hän on tällä hetkellä, vaan missä hän eksistentiaalisessa mielessä on, missä hän on vakaumustensa, päämääriensä, toiveidensa, elämänsuunnitelmansa kannalta. Siksi kysymykseni vanhemmille on: ”Pyrimmekö ymmärtämään, ’missä’ lapset todella ovat matkallaan?

291 Apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 222: AAS 105 (2013), 1111.

Tiedämmekö, missä heidän sielunsa todella on? Ja ennen kaikkea: haluammeko tietää sen?”²⁹²

262. Jos kypsyys olisi vain jonkin sellaisen kehitystä, joka jo sisältyy geneettiseen koodiin, meillä ei olisi paljon tehtävää. Ymmärtäväisyys, hyvä arvostelukyky ja terve järki eivät riipu pelkästään määrällisistä kasvutekijöistä, vaan koko ketjusta elementtejä, jotka tiivistyvät ihmisen sisimmässä, tarkemmin sanottuna hänen vapautensa keskuksessa. On väistämätöntä, että jokainen lapsi yllättää meidät suunnitelmilla, jotka kumpuavat tästä vapaudesta, joka romuttaa suunnitelmamme. On hyvä, että niin tapahtuu. Kasvatus merkitsee tehtävää edistää vastuullista vapautta, joka risteyskohdissa osaa valita järkevästi ja älykkäästi; ihmisiä, jotka varauksetta ymmärtävät, että heidän ja heidän yhteisönsä elämä on heidän käsissään ja että tämä vapaus on valtava lahja.

Lasten eettinen kasvatus

263. Vaikka vanhemmat tarvitsevat koulua taatakseen lastensa perusopetuksen, he eivät koskaan voi täysin delegoida muille lasten moraalikasvatusta. Persoonan affektiivinen ja eettinen kehitys edellyttää perustavanlaatuisia kokemuksia: uskoa siihen, että omat vanhemmat ovat luottamuksen arvoisia. Kasvatusvastuu koostuu siitä, että synnyttää lapsissa luottamusta rakkaudella ja todistamalla, innoittaa heissä rakastavaa kunnioitusta. Jos lapsi ei enää tunne olevansa arvokas vanhemmilleen epätäydellisyydestään huolimatta tai ei tunne vanhempien vilpittömästi kantavan huolta hänestä, tämä luo

²⁹² Katekeesi (20. toukokuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 21. toukokuuta 2015, s. 8.

syviä haavoja, jotka aiheuttavat paljon vaikeuksia hänen kypsymisessään. Tämä poissaolo, tämä tunnetason hylkääminen aiheuttaa paljon syvempää tuskaa kuin mahdollinen pahasta teosta saatava ojentaminen.

264. Vanhempien tehtävä käsittää tahdon kasvatuksen ja hyvien tottumusten ja hyvään suuntautuvien tunnetaitumusten kehityksen. Tämä merkitsee, että opittavat toimintatavat ja kysytettävät taipumukset esitetään toivottavina. Mutta on aina kyse prosessista, joka kulkee epätäydellisestä täydellisempään. Halu sopeutua yhteiskuntaan tai tapa kieltäytyä välittömästi tyydytyksestä normiin sopeutumiseksi ja hyvän yhteiselämän takaamiseksi on jo itsessään alkuvaiheen arvo, joka luo valmiuksia kohota kohti korkeampia arvoja. Moraalikasvatusta on aina toteutettava aktiivisilla metodeilla ja kasvattavan vuoropuhelun kautta, joka käsittää lapsille ominaisen ajattelutavan ja kielenkäytön. Tätä kasvatusta on toteutettava johdatellen, niin että lapsi oppii itse huomaamaan määrättyjen arvojen, periaatteiden ja normien tärkeyden sen sijaan, että niitä pakotetaan hänelle totuuksina, joista ei keskustella.

265. Oikein toimimiseen ei riitä "asianmukainen arvioiminen" tai selvä tieto siitä, mitä on tehtävä, vaikka se onkin ensisijaista. Monta kertaa olemme epäjohdonmukaisia henkilökohtaisissa vakaumuksissamme jopa silloin, kun ne ovat lujia. Vaikka omatunto antaakin meille tietyn moraalisen arvion, joskus voimakkaampia ovat muut asiat, jotka vetävät meitä puoleensa, ellemme ole saavuttaneet sitä tasoa, jolla mielen havaitsema hyvä juurtuu meihin syvänä tunnetaitumuksena. Se on mielihyvää hyvästä, joka painaa enemmän kuin muut houkutukset ja saa meidät huomaamaan, että se, minkä olem-

me ymmärtäneet olevan hyvää, on sitä "myös meille" tässä ja nyt. Vaikuttava eettinen kasvatus merkitsee, että ihmiselle näytetään, kuinka hyvän tekeminen on kannattavaa hänelle itselleen. Nykyään on usein tehotonta pyytää jotakin sellaista, mikä vaatii ponnistelua ja kieltäymystä, jos ei selvästi osoiteta, mitä hyvää sillä voi saavuttaa.

266. Tapojen kypsyminen on välttämätöntä. Myös lapsesta saakka hankituilla totumuksilla on positiivinen tehtävä: ne antavat sisäistettyjen suurten arvojen muuttua terveiksi ja pysyviksi ulkonaisiksi menettelytavoiksi. Joku voi olla seurallinen ja avoin toisia kohtaan, mutta jos hän ei pitkän ajan kuluessa ole aikuisten vaatimuksesta oppinut sanomaan "ole hyvä", "saanko", "kiitos", hänen hyvä sisäinen asenteensa ei helposti taivu näihin ilmaisuihin. Tahdon vahvistaminen ja määrättyjen tekojen toistaminen rakentavat moraalista käytöstä. Ilman tietoista, vapaata ja hyväksyvää hyvien menettelytapojen toistoa kasvatus tällaiseen käytökseen ei saavuta päämääräänsä. Innoitteet tai tiettyä arvoa kohtaan kokemamme vetovoima eivät muutu hyveiksi ilman näitä asianmukaisesti motivoituja tekoja.

267. Vapaus on jotakin suurta, mutta voimme menettää sen. Moraalikasvatus on vapauden vaalimista ehdotusten, perustelujen, käytännön sovellusten, innoitteiden, palkintojen, esimerkkien, mallien, symbolien, mietiskelyjen, kehoitusten, toimintatapojen tarkistamisen ja vuoropuhelun avulla. Ne auttavat ihmisiä kehittämään näitä pysyviä sisäisiä periaatteita, jotka innoittavat tekemään spontaanisti hyvää. Hyve on vakaumus, joka on muuttunut sisäiseksi ja pysyväksi toimintaperiaatteeksi. Hyveellinen elämä rakentaa, vahvistaa ja kouluttaa vapautta ja välttää sen, että ihmisestä tulisi

pakonomaisten, epäinhimillisten ja epäsosiaalisten taipumusten orja. Inhimillinen arvokkuus vaatii, että jokainen ”toimii tietoisena ja vapaan valinnan mukaisesti, eli persoonallisesti, sisimpänsä kehottamana ja johdattamana”.²⁹³

Rangaistuksen arvo herätteenä

268. On myös välttämätöntä saada lapset ja nuoret huomaamaan, että pahoilla teoilla on seurauksia. On herätettävä kyky asettua toisen asemaan ja katua hänen kärsimyksensä vuoksi, kun on tehnyt hänelle paha. Jotkut rangaistukset – aggressiivisen epäsosiaalisen käytöksen seurauksena – voivat osin tukea tätä tavoitetta. On tärkeää lujasti ohjata lasta pyytämään anteeksi ja hyvittämään toisille aiheutettu vahinko. Kun kasvatusprosessi osoittaa hedelmänsä henkilökohtaisen vapauden kypsymisessä, lapsi itse alkaa jossakin vaiheessa tunnistaa kiitollisena, että oli hänelle hyväksi kasvaa perheessä ja myös kestää kaikki kasvatusprosessin vaatimukset.

269. Ojentaminen on innoite, kun samalla annetaan arvostusta ja tunnustusta lapsen ponnistuksille ja hän huomaa, että vanhemmat säilyttävät kärsivällisen luottamuksen häneen. Lapsi, jota ojennetaan rakkaudella, tuntee, että hänet otetaan huomioon, havaitsee olevansa joku, huomaa, että vanhemmat tunnistavat hänen mahdollisuutensa. Tämä ei edellytä, että vanhemmat olisivat moitteettomia, vaan että he osaavat nöyrästi tunnistaa rajoitteensa ja osoittavat ponnistelevan sa tullakseen paremmiksi. Mutta todistus, jota lapset tarvitsevat vanhemmilta, on se, että he eivät anna vihan vallata itseään. Lasta, joka tekee pahan teon, on rangaistava, mutta ei

293 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 17.

koskaan vihollisena tai jonakin, johon purkaa omaa aggressiivisuuttaan. Aikuisen on tunnistettava, että jotkut pahat teot liittyvät ikäkauden heikkouksiin ja rajoitteisiin. Siksi jatkuvasti rankaiseva asenne on vahingollinen. Se ei auta huomamaan tekojen erilaista painoarvoa ja aiheuttaa lannistumista ja ärtymistä: ”Isät, älkää herättäkö lapsissanne vihaa” (Ef. 6:4; vrt. Kol. 3:21).

270. Perustavanlaatuinen asia on se, että kuri ei muutu lannistamiseksi vaan innoittaa pyrkimään aina enempään. Kuinka kuri voidaan sisäistää? Kuinka saada aikaan se, että kuri on rakentava raja lapsen kulkemalla tiellä eikä muuri, joka mätätöi häntä tai aiheuttaa hänelle estoja? On löydettävä tasapaino kahden yhtä lailla haitallisen ääripään välillä. Toinen on pyrkiä rakentamaan maailma lapsen toiveiden mittapuun mukaan, jolloin hän kasvaa tuntien, että hänellä on oikeuksia mutta ei vastuuta. Toinen ääripää on johtaa hänet elämään vailla tietoisuutta arvokkuudesta, ainutlaatuisesta identiteetistään ja oikeuksistaan, velvollisuuksien kuristamana ja toisten toiveiden toteuttamiseen alistettuna.

Kärsivällinen realismi

271. Moraalikasvatus merkitsee, että lapselta tai nuorelta pyydetään vain niitä asioita, jotka eivät ole hänelle suhteeton uhraus, vaaditaan vain sen verran ponnistuksia, että ei herätetä kaunaa tai pelkkiä pakotettuja tekoja. Tavallinen tie on ehdottaa pieniä askelia, jotka voidaan ymmärtää, omaksua ja hyväksyä ja jotka merkitsevät oikein suhteutettua kieltäymystä. Liikaa pyytämällä ei saavuteta mitään. Silloin ihminen luulta-

vasti lakkaa toimimasta hyvin heti, kun hän vapautuu auktoriteetista.

272. Joskus eettinen kasvatus aiheuttaa halveksuntaa, joka johtuu hylkäämiskokemuksista, pettymyksistä, kiintymyksen puutteesta tai siitä, että vanhemmista on huono kuva. Eetisiin arvoihin heijastetaan vääristynyt kuva isästä tai äidistä tai aikuisten heikkoudet. Siksi nuoria on autettava käsittämään analogia: erityisellä tavalla arvoja toteuttavat jotkut hyvin esimerkilliset ihmiset, mutta niitä toteutetaan myös epätäydellisellä tavalla ja eriasteisesti. Koska nuorten vastarinta liittyy suurelta osin negatiivisiin kokemuksiin, heitä on autettava parantamaan tätä haavoitettua sisäistä maailmaa, jotta he pääsevät ymmärrykseen ja sovintoon ihmisten ja yhteiskunnan kanssa.

273. Kun tarjotaan arvoja, on edettävä vähä vähältä erilaisin tavoin lapsen ikäkauden ja konkreettisten mahdollisuuksien mukaan, pyrkimättä soveltamaan jäykkiä ja muuttumattomia metodeja. Psykologian ja kasvatustieteiden arvokas panos osoittaa sen, että käyttäytymismuutosten saavuttamisessa tarvitaan asteittaista prosessia, mutta myös sen, että vapaus on kanavoitava ja sitä on innoitettava, koska itsensä varaan jätettynä se ei voi taata kypsymistään. Konkreettinen, todellinen vapaus on rajallista ja ehdollista. Ei ole puhdasta kykyä valita hyvä täysin spontaanisti. Aina ei tehdä asianmukaista eroa "tahdotun" ja "vapaan" teon välillä. Joku voi suurella tahdonvoimalla haluta jotakin paha, mutta tekee niin vastustamattoman intohimon tai huonon kasvatuksen vuoksi. Tällaisessa tapauksessa hänen päätöksensä on vahvasti tahdottu, se ei ole ristiriidassa hänen tahtonsa taipumuksen kanssa, mutta se ei ole vapaa, koska hänelle on lähes mahdotonta olla valitsemat-

ta tuota pahaa. Näin käy pakonomaisessa huumeriippuvuudessa. Sitä tahtoo kaikin voimin, mutta on niin ehdollistettu, että tuolla hetkellä ei kykene päättämään toisin. Siksi hänen päätöksensä on tahdottu, mutta ei vapaa. Ei ole järkeä ”antaa hänen valita vapaasti”, koska tosiasiaa hän ei voi valita, ja huumeille altistaminen vain kasvattaa riippuvuutta. Hän tarvitsee toisten apua ja kasvatusta.

Perhe-elämä kasvatuskontekstina

274. Perhe on ensimmäinen inhimillisten arvojen koulu, jossa opitaan käyttämään vapautta oikein. On lapsuudessa kypsyneitä taipumuksia, jotka leimaavat ihmistä syvästi ja pysyvät koko elämän ajan tiettyä arvoa suosivana tunteena tai tietyn menettelytavan spontaanina torjumisena. Monet ihmiset toimivat koko elämänsä ajan tietyllä tavalla, koska pitävät pätevänä lapsuudessa omaksumaansa toimintatapaa, kuin osmoosina: ”Minulle on opetettu näin”, ”tätä minulle tähdennettiin”. Perheympäristössä voi myös oppia arvioimaan kriittisesti eri tiedotusvälineiden viestejä. Valitettavasti jotkut televisio-ohjelmat tai mainostusmuodot vaikuttavat kielteisesti ja heikentävät perhe-elämässä saatuja arvoja.

275. Nykyaikana, kun ahdistus ja teknologinen kiire hallitsevat, perheiden tärkeä tehtävä on kasvattaa kykyyn odottaa. Ei ole kyse siitä, että nuorilta kielletään elektronisilla laitteilla pelaaminen, vaan on synnyttävä heissä kyky erottaa erilaiset logiikat ja olla soveltamatta diginopeutta kaikkiin elämänalueisiin. Tuonnemmaksi siirtäminen ei ole halun kieltämistä vaan sen tyydyttämisen siirtämistä. Jos lapsia tai nuoria ei ole kasvatettu hyväksymään sitä, että joitakin asioita pitää odot-

taa, heistä tulee ylimielisiä, he alistavat kaiken välittömien tarpeidensa tyydyttämiseksi ja kasvavat "kaikki heti" -paheen kanssa. Tämä on suurta huijausta, joka ei edistä vapautta vaan myrkyttää sen. Jos lasta sen sijaan kasvatetaan oppimaan joidenkin asioiden siirtämistä myöhemmäksi ja odottamaan oikeaa hetkeä, hänelle opetetaan, mitä merkitsee olla oman itsensä herra, itsenäinen omien impulssiensa edessä. Kun lapsi kokee, että pystyy hallitsemaan itseään, hänen itsearvostuksensa rikastuu. Samalla tämä opettaa häntä kunnioittamaan toisten vapautta. Tämä ei tietenkään merkitse sitä, että lapsia vaaditaan toimimaan niin kuin he olisivat aikuisia, mutta ei pidä myöskään halveksia heidän kykyään kasvaa vastuullisen vapauden kypsymisessä. Terveessä perheessä tämä oppiminen tapahtuu tavallisella tavalla yhteiselämän vaatimusten kautta.

276. Perhe on ensisijainen sosialisatioympäristö, koska se on ensimmäinen paikka, jossa opitaan liittymään toiseen, kuuntelemaan, jakamaan, sietämään, kunnioittamaan, auttamaan, elämään yhdessä. Kasvatuksen on herätettävä tunne maailmasta ja yhteiskunnasta "kotina", kasvatettava kykyyn "asua" oman kodin rajojen ulkopuolellakin. Perhekontekstissa opetetaan lähimmäisyyttä, huolenpitoa, tervehtimistä. Siellä särkyy ensimmäinen kuolettavan itsekkyyden kierre, jotta tunnustetaan, että elämme yhdessä toisten kanssa, jotka ansaitsevat huomiomme, ystävällisyytemme, kiintymyksemme. Ei ole sosiaalisia siteitä ilman tätä ensimmäistä jokapäiväistä, lähes mikroskooppista ulottuvuutta: läheistä yhdessäoloa, kohtaamista useina päivän hetkinä, huolenpitoa siitä, mikä kiinnostaa kaikkia, vastavuoroista apua pienissä jokapäiväisissä asioissa. Perheen on löydettävä joka päivä uusia tapoja edistää vastavuoroista toistensa tuntemista.

277. Perheympäristössä voidaan myös ajatella uudelleen kulutustottumuksia, jotta pidetään yhdessä huolta yhteisestä kodista: ”Perhe on kokonaisvaltaisen ekologian edistäjä, koska se on ensimmäinen sosiaalinen subjekti, joka sisältää kaksi inhimillisen kulttuurin peruseriaatetta maan päällä: yhteyden periaate ja hedelmällisyyden periaate.”²⁹⁴ Perhe-elämän vaikeat ja raskaat hetket voivat olla hyvin kasvattavia. Näin käy esimerkiksi sairauden puhjetessa, koska ”sairauden edessä myös perheessä nousee esiin vaikeuksia inhimillisen heikkouden vuoksi. Mutta yleensä sairausaika kasvattaa perhesiteiden voimaa... Kasvatus, joka ei suostu ajattelemaan inhimillistä sairautta, köyhdyttää sydäntä. Silloin nuoret ’turtuvat’ toisten kärsimystä kohtaan, eivätkä kykene kohtaamaan kärsimystä tai rajallisuuden kokemusta”.²⁹⁵

278. Yhä erikoistuneempi viestintä- ja viihdeteknologia voi auttaa tai haitata kasvatiskohtaamista vanhempien ja lasten välillä. Jos sitä käytetään hyvin, se voi olla hyödyllistä ja yhdistää perheenjäseniä etäisyydestä huolimatta. Voidaan olla usein yhteydessä ja auttaa ratkaisemaan vaikeudet.²⁹⁶ On kuitenkin oltava selvää, että se ei korvaa henkilökohtaisempaa ja syvällistä vuoropuhelua, joka edellyttää fyysistä kontaktia tai ainakin toisen ihmisen äänen kuulemistä. Tiedämme, että joskus nuo välineet etäännyttävät lähentämisen sijaan, kuten silloin, kun aterialla jokainen keskittyy kännykkäänsä tai silloin, kun toinen puoliso nukahtaa odottaessaan toista, joka viettää tuntikausia jonkin elektronisen laitteen parissa. Perheessä on käytävä keskustelua myös tästä asiasta ja saavutettava yhteis-

294 Katekeesi (30. syyskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 1. lokakuuta 2015, s. 8.

295 Katekeesi (10. kesäkuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 11. kesäkuuta 2015, s. 8.

296 Vrt. *Relatio finalis* 2015, 67.

ymmärrys, joka asettaa etusijalle perheenjäsenten kohtaamisen lankeamatta harkitsemattomiin kieltoihin. Ei kuitenkaan voi jättää huomiotta uusien kommunikaatiomuotojen vaaroja lasten ja nuorten kannalta. Joskus ne tekevät heistä tahdotomia, irrallaan reaali maailmasta olevia. Tämä ”teknologinen autismi” altistaa heidät helpommin niiden manipuloinnille, jotka lähestyvät heitä itsekkäistä syistä.

279. Ei ole hyvä sekään, että vanhemmista tulisi lapsilleen kaikkivoipia, että lapset voisivat luottaa yksin heihin, koska silloin he estävät asianmukaisen sosialisatio- ja tunne-elämän kypsymisen prosessin. Jotta vanhemmuus avartuisi kohti laajempaa todellisuutta, ”kristilliset yhteisöt on kutsuttu tukemaan perheiden kasvatustehtävää”²⁹⁷ erityisesti kristilliseen initiaatioon liittyvän katekeesin kautta. Kokonaisvaltaisen kasvatuksen edistämiseksi on ”herätettävä henkiin perheiden ja kristillisen yhteisön välinen liitto”.²⁹⁸ Synodi halusi korostaa katolisten koulujen tärkeyttä: niillä ”on elintärkeä rooli auttaa vanhempia lastensa kasvatustehtävässä... Katolisia kouluja on rohkaistava tehtävässään auttaa oppilaita kasvamaan kypsiksi aikuisiksi, jotka voivat nähdä maailman Jeesuksen rakkauden katseella ja ymmärtävät elämän kutsuksi palvella Jumalaa”.²⁹⁹ Siksi ”on päättävästi vahvistettava kirkon vapaus opettaa omaa oppiaan ja kasvattajien oikeus vastarintaan omantunnon syistä”.³⁰⁰

297 Katekeesi (20. toukokuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 21. toukokuuta 2015, s. 8.

298 Katekeesi (9. syyskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 10. syyskuuta 2015, s. 8.

299 *Relatio finalis* 2015, 68.

300 Sama, 58.

Myönteinen seksuaalikasvatus

280. Vatikaanin II kirkolliskokous puhui tarpeesta antaa "myönteistä ja järkevää ohjausta sukupuolielämän asioissa" niin, että se saavuttaa lapset ja nuoret "iän karttuessa" ja "ottaa huomioon psykologian ja kasvatus- ja opetustieteen saavutukset".³⁰¹ Meidän on kysyttävä, ovatko kasvatusinstituutiomme ottaneet tämän haasteen vastaan. On vaikeaa ajatella seksuaalikasvatusta aikana, joka pyrkii banalisoimaan ja köyhdyttämään seksuaalisuutta. Sen voi ymmärtää vain laajemmassa viitekehyksessä: kasvatuksena rakkauteen, vastavuoroiseen itsensä antamiseen. Tällä tavalla seksuaalisuuden kieli ei surullisesti köyhdy, vaan rikastuu. Seksuaalisen halun voi suunnata oikein itsetuntemuksen ja itsehillinnän kehityksen tiellä, joka auttaa vaalimaan arvokasta kykyä iloon ja rakastavaan kohtaamiseen.

281. Seksuaalikasvatus tarjoaa tietoa ottaen huomioon sen, että lapset ja nuoret eivät ole saavuttaneet täyttä kypsyyttä. Informaatio on annettava oikealla hetkellä ja elämänvaiheeseen sopivalla tavalla. Ei hyödytä täyttää lapsia tiedolla ilman, että heissä kehitetään kriittistä tajua ehdotusten, kontrolloimattoman pornografian ja kiihokkeiden ylitarjonnan edessä, jotka voivat vääristää seksuaalisuutta. Nuorten on voitava huomata, että heitä pommitetaan viesteillä, jotka eivät tavoittele heidän parastaan ja kypsyyttään. Heitä on autettava tunnistamaan ja etsimään positiivisia vaikutteita ja samalla ottamaan etäisyyttä kaikkeen siihen, mikä vääristää heidän kykyään rakastaa. Samoin meidän on hyväksyttävä, että "uutta ja asianmukaista kielenkäyttöä tarvitaan ennen

301 Julistus *Gravissimum educationis*, 1.

kaikkea johdatettaessa lapsia ja nuoria seksuaalisuuden aihepiiriin”.³⁰²

282. Seksuaalikasvatuksella, joka suojelee tervettä häveliäisyyttä, on valtava arvo, vaikka nykyään jotkut pitäisivätkin sitä vanhanaikaisena. Se on ihmisen luonnollista puolustautumista, ihmisen, joka suojelee sisintään ja välttää muuttumasta pelkäksi objektiksi. Ilman häveliäisyyttä saatamme alentaa kiintymyksen ja seksuaalisuuden epäterveeksi, vain sukupuoliaktiin keskittyväksi pakkomielleeksi, joka vääristää kykyämme rakastaa; tai seksuaaliseksi väkivallaksi, joka johtaa epäinhimilliseen kohteluun tai toisten vahingoittamiseen.

283. Usein seksuaalikasvatus keskittyy ”suojautumiseen” ja ”turvaseksiin”. Näistä ilmaisuista välittyvä kielteinen asenne seksuaalisuuden luonnollista lisääntymistarkoitusta kohtaan, ikään kuin mahdollinen lapsi olisi vihollinen, jolta on suojauduttava. Näin edistetään narsistista aggressiivisuutta vastaanottamisen sijasta. On vastuutonta kehottaa nuoria leikkimään ruumillaan ja haluillaan, ikään kuin heillä olisi kypsyys, arvoja, keskinäistä sitoutumista ja avioliitolle ominaisia päämääriä. Näin rohkaistaan kevytmielisesti käyttämään toista ihmistä objektina, kompensoimaan omia puutteita ja rajoitteita. Sen sijaan on tärkeää opettaa tietä erilaisiin rakkauden ilmauksiin, vastavuoroiseen huolenpitoon, kunnioittavaan hellyyteen, merkitykselliseen kommunikaatioon. Tämä kaikki valmistaa kokonaisvaltaiseen ja jalomieliseen itsensä antamiseen, julkisen sitoutumisen jälkeen ja ruumiinsa antamalla. Seksuaalinen yhteys avioliitossa on näin merkki totaalista sitoutumisesta ja sitä rikastuttaa koko edeltävä tie.

302 *Relatio finalis* 2015, 56.

284. Ei pidä huijata nuoria johtamalla heitä sekoittamaan eri tasoja: seksuaalinen vetovoima ”luo hetkeksi illuusion yhteydestä, vaikka vailla rakkautta tämä ’yhteys’ jättää kaksi olentoa yhtä vieraisiksi ja etäisiksi kuin ennenkin”.³⁰³ Ruumiinkieli edellyttää kärsivällistä oppimista, omien halujensa tulkitsemista ja kasvatusta, jotta itsensä voisi antaa todella. Jos yrittää antaa kaiken kertaheitolla, on mahdollista, että ei annakaan mitään. Yksi asia on ymmärtää ikäkauteen kuuluvaa heikkoutta ja hämmennystä, toinen asia on rohkaista nuoria jatkamaan epäkypsää tapaansa rakastaa. Mutta kuka nykyään puhuu näistä asioista? Kuka kykenee ottamaan nuoret vakavasti? Kuka auttaa heitä valmistautumaan vakavasti suureen ja anteliaaseen rakkauteen? Seksuaalikasvatus otetaan liian kevyesti.

285. Seksuaalikasvatukseen tulisi sisältyä myös erilaisuuden kunnioittaminen. Se näyttää, että on mahdollista voittaa omiin rajoihinsa sulkeutuminen ja avautua ja hyväksyä toiset. Huolimatta ymmärrettävistä vaikeuksista, joita jokainen saattaa kokea, on autettava hyväksymään ruumiinsa sellaisena kuin se on luotu. ”Oman ruumiinsa dominoimisen logiikka muuttuu usein huomaamatta luomakunnan hallitsemisen logiikaksi... Myös oman ruumiinsa arvostaminen naiseudessaan tai mieheydessään on välttämätöntä, jotta voisi tunnistaa itsensä kohtaamisessa toisen, itsestään erilaisen ihmisen kanssa. Näin on mahdollista hyväksyä ilolla kummankin oma lahja, joka on Luojan työtä, ja rikastuttaa toisiaan vastavuoroisesti.”³⁰⁴ Vain pääsemällä eroon erilaisuuden pelkäämisestä voi vapautua oman olemuksensa immanenssista ja itseensä ihas-

303 Erich Fromm, *The Art of Loving*, New York 1956, s. 54.

304 Kiertokirje *Laudato si'* (24. toukokuuta 2015), 155.

tumisesta. Seksuaalikasvatuksen on autettava hyväksymään oma ruumiinsa, niin että ihminen ei pyri ”poistamaan sukupuolten eroa, koska ei osaa enää suhtautua siihen”.³⁰⁵

286. Ei voi jättää huomiotta sitäkään, että oman olemassaolotavan, naisellisen tai miehisen, muotoutumiseen eivät vaikuta vain biologiset tai geneettiset tekijät, vaan monenlaiset elementit, jotka liittyvät temperamenttiin, perhehistoriaan, kulttuuriin, elämänkokemuksiin, koulutukseen, ystävien, perheenjäsenten ja ihailtujen ihmisten vaikutukseen ja muihin sopeutumista vaativiin konkreettisiin olosuhteisiin. On totta, että emme voi erottaa sitä, mikä on miehistä ja naisellista, Jumalan luomistyöstä, joka edeltää kaikkia päätöksiämme ja kokemuksiamme. Siinä on biologisia elementtejä, joita ei voi jättää huomiotta. Mutta on myös totta, että miehinen ja naisellinen eivät ole jotakin kaavoihin kangistunutta. Siksi on esimerkiksi mahdollista, että aviomiehen tapa olla mies voi joustavasti sopeutua vaimon työtilanteeseen. Osallistuminen kotitöihin tai lapsen kasvatukseen ei tee hänestä vähemmän miehistä saati merkitse epäonnistumista, luovuttamista tai häpeää. On autettava lapsia hyväksymään normaalina nämä terveet ”vaihtokaupat”, jotka eivät millään lailla vähennä isähahmon arvokkuutta. Jäykkä roolijako ylikorostaa miehisyyttä tai naisellisuutta eikä kasvata lapsia ja nuoria vastavuoroisuuteen, joka ruumiillistuu avioliiton todellisissa olosuhteissa. Tuo jäykkyys voi estää kunkin omien kykyjen kehityksen, jolloin pidetään epämiehisenä vaikkapa taiteelle tai tanssille omistautumista tai epänaissellisenä johtamistehtäviä. Tämä, Jumalan kiitos, on muuttunut. Mutta joissakin paikoissa tietyt epäasialliset käsitykset yhä edelleen rajoittavat

305 Katekeesi (15. huhtikuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 16. huhtikuuta 2015, s. 8.

oikeutettua vapautta ja vahingoittavat lasten konkreettisen identiteetin ja mahdollisuuksien autenttista kehitystä.

Uskon välittäminen

287. Lasten kasvatus edellyttää uskon välittämisen tietä. Sitä vaikeuttavat nykyinen elämäntyyli, työaikataulut, nykymaailman monimutkaisuus, jossa monet omaksuvat hektisen elämänrytmin vain pysyäkseen hengissä.³⁰⁶ Silti perheen on jatkuvasti oltava paikka, jossa opetetaan käsittämään uskon perusteet ja kauneus, rukoilemaan ja palvelemaan lähimmäistä. Tämä alkaa kasteessa, jossa, kuten pyhä Augustinus sanoi, lapsiaan tuovat äidit ”osallistuvat pyhään syntymään”.³⁰⁷ Sitteen alkaa tämän uuden elämän kasvun tie. Usko on Jumalan lahja, joka on otettu vastaan kasteessa. Se ei ole ihmisen toiminnan tulosta, mutta vanhemmat ovat Jumalan välikappale sen kypsymiseksi ja kehittymiseksi. ”On kaunista, kun äidit opettavat pikkulapsia lähettämään lentosuukon Jeesukselle tai Neitsyt Marialle. Kuinka paljon hellyyttä tähän eleeseen sisältyykään! Tuolla hetkellä lasten sydän muuttuu rukouksen tilaksi.”³⁰⁸ Uskon välittäminen edellyttää, että vanhemmat todella aidosti luottavat Jumalaan, etsivät häntä ja tarvitsevat häntä. Vain tällä tavalla ”sinun tekojasi ylistetään polvesta polveen, isät kertovat ihmeitäsä lapsilleen” (Ps. 145:4) ja ”isä kertoo lapsilleen sinun uskollisuudestasi” (Jes. 38:19). Tämä edellyttää, että pyydämme Jumalaa toimimaan lasten sydämissä, joita emme itse voi saavuttaa. Sinapinsiemenestä, niin pienestä siemenestä, tulee suuri puu (vrt. Matt. 13:31-32); se

306 Vrt. *Relatio finalis* 2015, 13-14.

307 *De sancta virginitate*, 7, 7: PL 40, 400.

308 Katekeesi (26. elokuuta 2015): L'Osservatore Romano 27. elokuuta 2015, s. 8.

opettaa meille epäsuhtauden tekojemme ja niiden vaikutuksen välillä. Silloin tiedämme, että emme ole lahjan omistajia, vaan sen huolellisia hoitajia. Kuitenkin luova toimintamme on panos, joka antaa meidän tehdä yhteistyötä Jumalan aloitteen kanssa. Siksi ”aviopareja, äitejä ja isiä, on pidettävä arvossa katekeesin aktiivisina subjekteina... Perhekatekeesista on suurta apua; se on tehokas menetelmä kouluttaa nuoret vanhemmat tietoisiksi lähetystehtävästään oman perheensä evankelioijina”.³⁰⁹

288. Kasvatusta uskoon on sovellettava jokaisen lapsen mukaan, koska jo opitut välineet tai reseptit eivät aina toimi. Lapset tarvitsevat symboleja, eleitä, kertomuksia. Nuorilla on tavallisesti kriisi auktoriteettien ja normien suhteen. Siksi on rohkaistava heidän henkilökohtaisia kokemuksiaan uskosta ja annettava heille loistavia esikuvia, jotka vakuuttavat heidät kauneudellaan. Vanhemmat, jotka tahtovat saattaa lapsiaan uskossa, kiinnittävät huomiota näissä tapahtuviin muutoksiin, koska tietävät, että hengellistä kokemusta ei voi pakottaa, vaan tarjota lasten vapaasti omaksuttavaksi. On tärkeää, että lapset näkevät konkreettisesti, että heidän vanhemmilleen rukous on todella tärkeää. Siksi rukoushetkillä perheessä ja kansanhurskauden ilmauksilla voi olla suurempi evankelioimisvoima kuin kaikilla katekeeseilla ja puheilla. Erityisesti haluan lausua kiitokseni kaikille äideille, jotka rukoilevat lakkaamatta, kuten pyhä Monica, Kristuksesta vieraantuneiden lastensa puolesta.

289. Uskon välittäminen lapsille, sen ilmaisemisen ja kasvun helpottaminen, tekee perheestä evankelioivan, ja spontaani-

309 *Relatio finalis* 2015, 89.

nisti se alkaa välittää evankeliumia kaikille ihmisille, joita se kohtaa myös itse perheympäristön ulkopuolella. Lähetysperheissä kasvavista lapsista tulee usein lähetystyöntekijöitä, jos vanhemmat osaavat elää todeksi tehtävänsä niin, että toiset pitävät heitä läheisinä ja ystävällisinä. Silloin lapsetkin kasvavat tällaisessa suhteessa maailmaan luopumatta uskostaan ja vakaumuksistaan. Muistakaamme, että Jeesus itse söi ja joi syntisten kanssa (vrt. Mark. 2:16; Matt. 11:19), pysähtyi keskustelemaan samarialaisnaisen kanssa (vrt. Joh. 4:7-26), otti Nikodemoksen vastaan yöllä (vrt. Joh. 3:1-21), antoi prostituoidun voidella jalkansa (vrt. Luuk. 7:36-50) eikä epäröinyt koskettaa sairaita (vrt. Mark. 1:40-45; 7:33). Saman tekivät apostolit, jotka eivät suhtautuneet halveksien toisiin ihmisiin tai sulkeutuneet pieniin eliittiryhmiin erillään kansan elämästä. Auktoriteetit vainosivat heitä, mutta he olivat koko kansan suosiossa (vrt. Ap.t. 2:47; 4:21, 33; 5:13).

290. "Perhe on pastoraalisen toiminnan subjekti, koska se nimenomaan julistaa evankeliumia ja sillä on monenlaisen todistusmuotojen perintö: solidaarisuus köyhiä kohtaan, avoimuus ihmisten erilaisuutta kohtaan, luomakunnan suojeleminen, moraalinen ja aineellinen solidaarisuus toisia perheitä, erityisesti hädänalaisimpia kohtaan, työ yhteisen hyvän edistämiseksi myös muuttamalla epäoikeudenmukaisia yhteiskuntarakenteita, omasta asuinalueestaan lähtien; ruumiillisten ja hengellisten laupeudentöiden harjoittaminen."³¹⁰ Tämä liittyy kristittyjen arvokkaimpaan vakaumukseen: Isän rakkaus, joka tukee meitä ja saa meidät kasvamaan, on tullut ilmi keskellämme elävän Jeesuksen kokonaisvaltaisessa lahjassa, joka tekee meidät kykeneviksi kohtaamaan yh-

310 Sama, 93.

dessä kaikki myrskyt ja kaikki elämän vaiheet. Myös jokaisen perheen sydämessä täytyy kaikua kerygma, otollisena tai ei-otollisena aikana, jotta se valaisisi tietä. Meidän kaikkien pitäisi voida sanoa perhekokemuksestamme lähtien: ”Me olemme oppineet tuntemaan Jumalan rakkauden kaikkia meitä kohtaan ja uskomme siihen” (1. Joh. 4:16). Vain tästä kokemuksesta lähtien perhepastoraalityö voi saada aikaan sen, että perheet olisivat kotikirkkoja ja yhteiskunnan evanke-
lioimisen hapate.

Kahdeksas luku

HEIKKouden TUKEMINEN, ARVIOIMINEN JA INTEGROIMINEN

291. Synodin isät vahvistivat, että vaikka kirkko pitääkin kiinni siitä, että jokainen aviositeen rikkoutuminen ”on vastoin Jumalan tahtoa, se on myös tietoinen monien lastensa heikkoudesta”.³¹¹ Kristuksen katseen valaisemana ”kirkko kääntyy rakastaen niiden puoleen, jotka osallistuvat sen elämään epätäydellisellä tavalla. Kirkko tietää, että Jumalan armo toimii myös heidän elämässään ja antaa heille rohkeutta tehdä hyvää, pitää rakastaen huolta toinen toisistaan ja palvella yhteisöä, jossa he elävät ja tekevät työtä”.³¹² Tämä asenne vahvistuu laupeudelle omistetun riemuvuoden kontekstissa. Vaikka kirkko aina pitääkin esillä täydellisyyttä ja kutsuu vastaamaan Jumalalle täydemmin, ”kirkon on saatettava huolella heikompia lapsiaan, joiden rakkaus on haavoittunut ja eksyksissä; kirkon on annettava heille uutta luottamusta ja toivoa,

311 *Relatio Synodi* 2014, 24.

312 Sama, 25.

oltava kuin majakan valo tai soihtu kansan keskellä valaisten reitiltä eksyneitä tai myrskyn keskelle joutuneita”.³¹³ Älkäämme unohtako, että usein kirkon työ muistuttaa kenttäsaarialaa.

292. Kristillinen avioliitto, heijastus Kristuksen ja hänen kirkkonsa yhteydestä, toteutuu täysin miehen ja naisen yhteydessä, jotka antavat itsensä toisilleen vastavuoroisesti muut poissulkevassa rakkaudessa ja vapaassa uskollisuudessa, kuuluvat toisilleen kuolemaan saakka ja ovat avoimia elämän välittämistä kohtaan, sakramentin pyhittäminä, joka antaa heille armon olla kotikirkko ja uuden elämän hapate yhteiskunnassa. Muunlaiset liitot ovat radikaalissa ristiriidassa tämän ihanteen kanssa, mutta toiset toteuttavat sitä ainakin osittaisella tai analogisella tavalla. Synodin isät vahvistivat, että kirkko pitää arvossa rakentavia elementtejä näissä tilanteissa, jotka eivät vielä tai eivät enää vastaa kirkon opetusta avioliitosta.³¹⁴

Asteittaisuus sielunhoidossa

293. Isät pohtivat myös erityistilannetta, jossa pelkkä siviiliavioliitto tai – erot huomioiden – jopa pelkkä avoliitto ”saa-vuttaa huomattavan pysyvyyden julkisen siteen kautta ja sitä leimaa syvä kiintymys, vastuu jälkeläisistä, kyky voittaa koetelemukset. Se voidaan nähdä tilaisuutena saattaa kehitystä kohti avioliiton sakramenttia”.³¹⁵ Toisaalta on huolestuttavaa, että monet nuoret eivät luota avioliittoon ja elävät yhdessä

313 Sama, 28.

314 Vrt. sama, 41.43; *Relatio finalis* 2015, 70.

315 *Relatio Synodi* 2014, 27.

siirtäen loputtomasti myöhemmäksi aviollista sitoumusta, kun taas toiset lopettavat omaksumansa sitoumuksen aloit-
taen heti uuden. Ne, ”jotka ovat osa kirkkoa, tarvitsevat lau-
piasta ja rohkaisevaa pastoraalista huomiota”.³¹⁶ Paimenten
tehtävä on paitsi pitää esillä kristillistä avioliittoa myös ”ar-
vioida pastoraalisesti niiden monien ihmisten tilannetta, jot-
ka eivät enää elä sitä todeksi”. Heidän on ”käytävä pasto-
raalista vuoropuhelua näiden ihmisten kanssa osoittaakseen
heidän elämässään elementtejä, jotka voivat johtaa suurem-
paan avoimuuteen avioliiton evankeliumia kohtaan koko täy-
teydessään”.³¹⁷ Pastoraalisessa harkinnassa on ”tunnistettava
elementit, jotka voivat edistää evankelioimista ja inhimillistä
ja hengellistä kasvua”.³¹⁸

294. ”Siviiliavioliiton tai joissakin tapauksissa pelkän avo-
liiton valitseminen ei usein johdu ennakkoluuloista tai vas-
tustuksesta sakramentaalista liittoa kohtaan, vaan kulttuu-
risista tai epävarmoista tilanteista.”³¹⁹ Näissä tilanteissa voi
pitää arvossa niitä rakkauden merkkejä, jotka jollakin taval-
la heijastavat Jumalan rakkautta.³²⁰ Tiedämme, että ”jatku-
vasti kasvaa niiden määrä, jotka asuttuaan pitkän aikaa yh-
dessä pyytävät avioliiton viettoa kirkossa. Avoliitto valitaan
usein yleisen ajattelutavan takia, joka vastustaa instituutioi-
ta ja lopullisia sitoumuksia, mutta myös siksi, että odotetaan
elämäntilanteen varmistumista (vakituinen työpaikka ja palk-
ka). Joissakin maissa avoliittoja on paljon, ei vain perheen ja
avioliiton arvojen torjumisen takia vaan ennen kaikkea siksi,
että naimisiinmenoa pidetään sosiaalisten edellytysten vuoksi

316 Sama, 26.

317 Sama, 41.

318 Sama.

319 *Relatio finalis* 2015, 71.

320 Vrt. sama.

luksuksena, jolloin aineellinen köyhyys saa elämään avoliitos-
sa”.³²¹ Kuitenkin ”kaikki nämä tilanteet on kohdattava raken-
tavalla tavalla, pyrkien muuttamaan ne mahdollisuuksik-
si kulkea kohti avioliiton ja perheen täyteyttä evankeliumin
valossa. On kyse heidän vastaanottamisestaan ja saattamis-
taan kärsivällisesti ja hienotunteisesti”.³²² Niin Jeesus toimi sa-
marialaisnaisen kanssa (vrt. Joh. 4:1-26): hän puhui naiselle
tämän kaipauksesta todelliseen rakkauteen vapauttaakseen
hänet kaikesta, mikä synkensi hänen elämänsä, ja ohjatak-
seen hänet evankeliumin täyteen iloon.

295. Tällä linjalla pyhä Johannes Paavali II puhui niin sanotus-
ta ”asteittaisuuden laista” tietoisena siitä, että ihminen ”tie-
tää, rakastaa ja toteuttaa moraalista hyvää kasvuvaiheiden
mukaan”.³²³ Se ei ole ”lain asteittaisuutta”, vaan asteittaisuut-
ta vapaiden tekojen harkitussa harjoittamisessa niiden ihmisen-
ten taholta, jotka eivät tilanteessaan kykene ymmärtämään,
arvostamaan tai täysin noudattamaan lain objektiivisia vaa-
timuksia. Myös laki on Jumalan lahja, joka osoittaa tien, lahja
kaikille poikkeuksetta, ja sen voi elää todeksi armon voimal-
la, vaikka jokainen ihminen ”asteittain yhä enemmän yhdis-
tää Jumalan lahjat ja hänen lopullisen ja absoluuttisen rak-
kautensa vaatimukset koko henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen
elämäänsä”.³²⁴

321 *Relatio Synodi* 2014, 42.

322 Sama, 43.

323 Apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981),
34: AAS 74 (1982), 123.

324 Vrt. sama, 9: 90.

Ns. "epäsäännöllisten" tilanteiden arvioiminen³²⁵

296. Synodi viittasi erilaisiin heikkouden tai epätäydellisyyden tilanteisiin. Haluan muistuttaa siitä, mitä olen halunnut selvästi sanoa koko kirkolle, jotta emme erehtyisi tiellä: "Kaksi logiikkaa kulkee kautta koko kirkon historian: syrjiminen ja uudelleen integroiminen... Kirkon tie Jerusalemin kirkolliskokouksesta alkaen on aina Jeesuksen tie: laupeuden ja integraation tie... Kirkon tie on se, että se ei tuomitse ketään ikuisesti; se levittää Jumalan laupeutta kaikille ihmisille, jotka sitä vilpittömin sydämin pyytävät... Koska todellinen rakkaus on aina ansaitsematonta, ehdotonta ja ilmaista!"³²⁶ Siksi on "vältettävä tuomioita, jotka eivät ota huomioon eri tilanteiden monimutkaisuutta, ja on välttämätöntä kiinnittää huomiota tapaan, jolla ihmiset elävät ja kärsivät tilanteensa vuoksi".³²⁷

297. On kyse siitä, että integroidaan kaikki, autetaan jokaista löytämään oma tapansa osallistua kirkolliseen yhteisöön, jotta hän tuntisi olevansa ansaitsemattoman, ehdottoman ja ilmaisen laupeuden kohde. Ketään ei voi tuomita ikuisesti, koska se ei ole evankeliumin logiikkaa! En viittaa ainoastaan uudessa liitossa eläviin eronneisiin, vaan kaikkiin, missä tilanteessa he ovatkin. Ilman muuta on niin, että jos joku itsepintaisesti pysyy objektiivisessä synnissä, ikään kuin se kuuluisi kristinuskon ihanteeseen, tai yrittää pakottaa jotakin toisenlaista kuin kirkon opetus, hän ei voi teeskennellä antavansa katekeesia tai saarnata. Tässä mielessä on jotakin, joka erottaa hänet yhteisöstä (vrt. Matt. 18:17). Hänen on kuunneltava uudelleen

325 Vrt. katekeesi (24. kesäkuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 25. kesäkuuta 2015, s. 8.

326 Saarna messussa uusien kardinaalien kanssa (15. helmikuuta 2015): AAS 107 (2015), 257.

327 *Relatio finalis* 2015, 51.

evankeliumin julistusta ja kutsua kääntymykseen. Mutta tällekin ihmiselle voi olla tapoja osallistua yhteisön elämään: sosiaalisissa velvoitteissa, rukoustapaamisissa tai siinä, mitä hän omasta aloitteestaan ehdottaa paimenten harkittavaksi. Siitä, kuinka on suhtauduttava niin sanottuihin ”epäsäännöllisiin” tilanteisiin, synodin isät saavuttivat yleisen yksimielisyyden, jota tuen: ”Jotta voidaan pastoraalisesti lähestyä ihmisiä, jotka ovat solmineet siviiliavioliiton, ovat eronneet ja menneet uudelleen naimisiin tai asuvat avoliitossa, kirkon on paljastettava heille armon jumalallinen pedagogia heidän elämässään ja autettava heitä saavuttamaan Jumalan suunnitelman täyteys.”³²⁸ Se on aina mahdollista Pyhän Hengen voimalla.

298. Esimerkiksi eronneet, jotka elävät uudessa liitossa, voivat olla hyvin erilaisissa tilanteissa. Niitä ei pidä luokitella tai sovittaa liian jäykkiin kategorioihin antamatta tilaa asianmukaiselle henkilökohtaiselle ja pastoraaliselle arvioinnille. Yksi asia on ajan mittaan vakiintunut toinen liitto, jossa on uusia lapsia, todistettua uskollisuutta, jalomielistä omistautumista, kristillistä sitoumusta, tietoisuutta oman tilanteen epäsäännöllisyydestä ja suuria vaikeuksia palata takaisin tuntematta omassatunnossaan, että silloin lankeaisi uusiin rikkomuksiin. Kirkko tuntee tilanteet, joissa ”mies ja nainen vakavista syistä – esimerkiksi lasten kasvattamisen tähden – eivät voi toteuttaa velvollisuutta erota”.³²⁹ On myös niitä, jotka suurin ponnistuksin yrittivät pelastaa ensimmäisen avioliittonsa ja jou-

328 *Relatio Synodi* 2014, 25.

329 Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 84: AAS 74 (1982), 186. Näissä tilanteissa monet, jotka tuntevat ja hyväksyvät kirkon heille tarjoaman mahdollisuuden elää yhdessä ”kuten veli ja sisar”, korostavat, että jos tietyt intiimit ilmaisut puuttuvat, ”puolisoiden uskollisuus ja lasten etu voivat usein joutua vaaraan ja kärsiä vahinkoa” (Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikongregatio *Gaudium et spes*, 51).

tuivat epäoikeudenmukaisesti hylätyiksi, tai ”niitä, jotka ovat astuneet toiseen liittoon lastensa kasvatuksen vuoksi ja joskus ovat subjektiivisesti omassatunnossaan varmoja siitä, että heidän aiemmat ja korjaamattomasti hajonneet avioliittonsa eivät koskaan olleet päteviä”.³³⁰ Toinen asia taas on uusi liitto heti avioeron jälkeen kaikkine kärsimyksen ja hämmennyksen seurauksineen, jotka koskettavat lapsia ja kokonaisia perheitä, tai jonkun sellaisen tilanne, joka toistuvasti on laiminlyönyt perhevelvollisuutensa. On oltava selvää, että tämä ei ole evankeliumin ihanne avioliitosta ja perheestä. Synodin isät vahvistivat, että paimenten on aina arvioitava ”asianmukaisesti erottaen”,³³¹ tutkien tilanteet hyvin.³³² Tiedämme, että ”yksinkertaisia reseptejä” ei ole olemassa.³³³

299. Jaan monien synodin isien arvion, kun he halusivat vahvistaa, että ”kastetut, jotka ovat eronneet ja solmineet uuden siviiliavioliiton, on integroitava paremmin kristillisiin yhteisöihin monin mahdollisin tavoin, välttämällä kaikkea skandaalin aiheuttamista. Integraation logiikka on avain heidän pastoraalisessa tukemisessaan, jotta he eivät ainoastaan tietäisi kuuluvansa Kristuksen ruumiiseen, joka on kirkko, vaan saisivat siitä iloisen ja hedelmällisen kokemuksen. He ovat kastettuja, he ovat veljiä ja sisaria, Pyhä Henki vuodattaa heihin lahjoja ja karismoja kaikkien hyväksi. Heidän osallistumisensa voi ilmetä erilaisissa kirkollisissa palvelutehtävissä: siksi on arvioitava, mitkä niistä poissulkemisen muodoista, jotka nykyisin ovat käytäntönä liturgisella, pastoraalisella, kasva-

330 Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 84: AAS 74 (1982), 186.

331 *Relatio Synodi* 2014, 26.

332 Vrt. sama, 45.

333 Benedictus XVI, puhe VII Maailman perhetapaamisessa Milanossa (2. kesäkuuta 2012), vastaus 5: *Insegnamenti* VIII, 1 (2012), 691.

tuksellisella ja institutionaalisella tasolla, voitaisiin muuttaa. Heidän ei ainoastaan pidä tuntea, että he eivät ole ekskommunikoituja, vaan myös, että he voivat elää ja kypsyä kirkon elävinä jäseninä, tuntea kirkon olevan äiti, joka aina ottaa heidät vastaan, pitää kiintymyksellä huolta heistä ja rohkaisee heitä elämän ja evankeliumin tiellä. Tämä integraatio on välttämätöntä myös heidän lastensa huolenpidon ja kristillisen kasvatuksen vuoksi, lasten, joita on pidettävä kaikkein tärkeimpinä.”³³⁴

300. Jos otetaan huomioon konkreettisten tilanteiden lukematon erilaisuus, kuten edellä mainitsimme, on ymmärrettävää, että piispainsynodilta tai tältä kehotuskirjeeltä ei pidä odottaa uutta kanonista yleisohjeistusta, joka pätsisi kaikkiin tapauksiin. On mahdollista vain rohkaista uudelleen vastuullisesti arvioimaan yksittäistapauksia henkilökohtaisesti ja pastoraalisesti. Koska ”vastuun aste ei ole yhtäläinen kaikissa tapauksissa”,³³⁵ normin seurausten tai vaikutusten ei välttämättä pidä olla aina samoja.³³⁶ Pappien tehtävä on ”saattaa kyseisiä ihmisiä arvioimisen tiellä kirkon opetuksen ja piispan ohjeiden mukaisesti. Tässä prosessissa on hyödyllistä tutkia omaatuntoaan mietiskellen ja katuen. Eronneiden uudelleen avioituneiden olisi kysyttävä itseltään, kuinka he käyttäytyivät lapsiaan kohtaan avioliiton joutuessa kriisiin; oliko pyrkimyksiä sovintoon; millainen on hylätyn puolison tilanne; millaisia seurauksia uudella suhteella on muulle perheelle

334 *Relatio finalis* 2015, 84.

335 Sama, 51.

336 Tämä pätee myös sakramentaaliseen järjestykseen, sillä tilanteita tutkittaessa voidaan erottaa, että tietyssä tilanteessa ei ole kyse vakavasta syyllisyydestä. Silloin sovelletaan sitä, mitä olen kirjoittanut toisessa asiakirjassa: vrt. apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 44, 47: AAS 105 (2013), 1038-1040.

ja uskovien yhteisölle; minkälaisen esimerkin se antaa nuorille, joiden on valmistauduttava avioliittoon. Vilpittömästä miehistä voi vahvistaa luottamusta Jumalan laupeuteen, jota ei kielletä keneltäkään”.³³⁷ On kyse myötäkulkemisen ja arvioinnin matkasta, joka ”ohjaa näitä uskovia tulemaan tietoisiksi tilanteestaan Jumalan edessä. Keskustelu papin kanssa yksityisesti on tarpeen oikean arvion muodostamiseksi siitä, mikä estää mahdollisuuden täydempään osallistumiseen kirkon elämään ja askelista, jotka voivat edistää ja kasvattaa sitä. Koska laissa itsessään ei ole asteittaisuutta (vrt. *Familiaris consortio*, 34), tämä arvio ei koskaan voi poiketa kirkon tarjoamista evankeliumin totuuden ja rakkauden vaatimuksista. Siksi on välttämättöminä ehtoina taattava nöyryys, luottamuksellisuus, rakkaus kirkkoa ja sen opetusta kohtaan vilpittömästi Jumalan tahtoa etsien ja haluten vastata siihen täydellisemmin”.³³⁸ Nämä asenteet ovat olennaisia, jotta vältetään vakava vaara antaa vääriä viestejä, kuten se, että joku pappi voi helposti antaa ”poikkeuslupia” tai se, että jotkut ihmiset voivat saada sakramentaalisia etuoikeuksia vastineeksi palveluksista. Kun vastuullinen ja hienotunteinen ihminen ei pyri asettamaan omia toiveitaan kirkon yhteisen hyvän edelle, kun paimen tunnistaa käsittelemiensä kysymysten vakavuuden, vältetään vaara, että tietty arvio johtaisi ajattelemaan kirkon tukevan kaksinaismoraalia.

Lieventävien olosuhteiden pastoraalinen harkinta

301. On ymmärrettävä asianmukaisesti, miksi joidenkin ”epäsäännöllisten” tilanteiden erityinen arviointi on mahdollis-

337 *Relatio finalis* 2015, 85.

338 Sama, 86.

ta ja tarpeen. Tämä on aina otettava huomioon, jotta ei koskaan aleta ajatella, että pyritään vähentämään evankeliumin vaatimuksia. Kirkolla on vakaata pohdintaa ehdollistavista tekijöistä ja lieventävistä olosuhteista. Siksi ei ole enää mahdollista sanoa, että kaikki niin sanotussa ”epäsäännöllisessä” tilanteessa olevat eläisivät kuolemansynnin tilassa vailla pyhittävästä armaa. Rajoitteet eivät riipu pelkästään mahdollisesta tietämättömyydestä normin suhteen. Jollakulla, joka tuntee normin hyvin, voi olla suuria vaikeuksia ymmärtää ”moraalisääntöön sisältyviä arvoja”³³⁹ tai hän voi olla konkreettisessa tilanteessa, joka ei salli hänen toimivan toisin ja päättävän toisin ilman uutta rikkomusta. Kuten synodin isät hyvin sanoivat, ”voi olla päätöksentekokykyä rajoittavia tekijöitä”.³⁴⁰ Jo pyhä Tuomas Akvinolainen tunnisti sen, että jollakulla voi olla armo ja rakkaus, mutta hän ei kykene harjoittamaan hyvin mitään hyveistä.³⁴¹ Vaikka hänellä on kaikki vuodatetut moraaliset hyveet, hän ei selvästi osoita niistä mitään, koska hyveen ulkonaisessa harjoittamisessa on vaikeuksia. ”Sanotaan, että joillakin pyhillä ei ole tiettyjä hyveitä, koska he kokevat vaikeuksia niiden toteuttamisessa... vaikka heillä on kaikkien hyveiden habitus.”³⁴²

302. Näistä ehdollistavista tekijöistä *Katolisen kirkon katekismus* sanoo selvästi: ”Tietämättömyys, epähuomio, väkivalta, pelko, tottumukset, voimakkaat tunnetilat ja muut psyykkiset tai yhteiskunnalliset tekijät voivat vähentää ja jopa poistaa teon tekijän syyllisyyttä ja vastuuta teostaan.”³⁴³ Toisessa

339 Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 33: AAS 74 (1982), 121.

340 *Relatio finalis* 2015, 51.

341 Vrt. *Summa Theologiae* I-II, q. 65, a. 3, ad 2; *De malo*, q. 2, a. 2.

342 Sama, ad 3.

343 N. 1735.

kohdassa katekismus viittaa jälleen olosuhteisiin, jotka lieventävät moraalista vastuuta, ja mainitsee laajasti ottaen tunne-elämän kypsymättömyyden, piintyneiden tapojen voiman, ahdistuneisuuden tai muut psyykkiset tai sosiaaliset tekijät.³⁴⁴ Siksi negatiivinen tuomio objektiivisesta tilanteesta ei merkitse tuomiota kyseessä olevan ihmisen vastuusta tai syyllisyydestä.³⁴⁵ Näiden vakaumusten kontekstissa mielestäni on erittäin sopivaa se, mitä monet synodin isät tukivat: ”Määrätyissä olosuhteissa ihmisillä on suuria vaikeuksia toimia toisella tavalla... Pastoraalisen harkinnan on punnittava näitä tilanteita ottaen huomioon ihmisten oikein muovautuneen omantunnon. Myöskään tehtyjen tekojen seuraukset eivät välttämättä ole samoja kaikissa tapauksissa.”³⁴⁶

303. Tunnistaen konkreettisten ehdollistavien tekijöiden painoarvon voimme lisätä, että ihmisten omatunto on yhdistettävä paremmin kirkon käytäntöön joissakin tilanteissa, joissa objektiivisesti ei toteudu käsityksemme avioliitosta. Luonnollisesti on rohkaistava omantunnon kypsymistä, jota valaisee, muovaa ja tukee paimenen vastuullinen ja vakava arvio, ja kehotettava luottamaan yhä enemmän armoon. Mutta tämä omatunto ei ainoastaan pysty tunnistamaan sitä, että tilanne ei objektiivisesti vastaa evankeliumin yleistä kehotusta. Se kykenee myös tunnistamaan vilpittömästi ja rehellisesti sen,

344 Vrt. sama, 2352; Uskonopin kongregaatio, julistus *Iura et bona sull'eutanasia* (5. toukokuuta 1980), II: AAS 72 (1980), 546. Johannes Paavali II kritisoi luokittelua ”perusoptio” ja totesi: ”Epäilemättä voi olla psykologiselta kannalta hyvin monimutkaisia ja epäselviä tilanteita, jotka vaikuttavat synnintekijän henkilökohtaiseen vastuuseen synnistään” (apostolinen kehotuskirje *Reconciliatio et paenitentia* [2. joulukuuta 1984], 17: AAS 77 [1985], 223).

345 Vrt. Paavillinen lakitekstien neuvosto, *Dichiarazione sull'ammissibilità alla Comunione dei divorziati risposati* (24. kesäkuuta 2000), 2.

346 *Relatio finalis* 2015, 85.

mikä tällä hetkellä on se antelias vastaus, jonka Jumalalle pysyy antamaan. Se voi huomata tietynlaisella moraalaisella varmuudella, että tätä lahjaa Jumala itse pyytää ihmisen rajoitteiden konkreettisen monimutkaisuuden keskellä, vaikka se ei vielä täysin olekaan objektiivinen ihanne. Joka tapauksessa muistakaamme, että tämä arviointi on dynaamista ja sen on aina oltava avoin uusille kasvuvaiheille ja uusille päätöksille, jotka toteuttavat ihannetta täydemmin.

Normit ja harkinta

304. On väärin keskittyä pohtimaan vain sitä, vastaako jonkun ihmisen toiminta lakia tai yleistä normia vai ei, koska tämä ei riitä arvioimaan ja takaamaan täyttä uskollisuutta Jumalalle ihmisen konkreettisessa elämässä. Rukoilen vilpittömästi, että muistaisimme aina sen, mitä pyhä Tuomas Akvinolainen opettaa, ja että oppisimme toimimaan sen mukaan pastoraalisessa arvioinnissa: "Vaikka yleisissä periaatteissa on tietty välttämättömyys, mitä enemmän laskeudutaan yksittäiseen, sitä enemmän kohdataan puutteita... Toiminnan tasolla totuus ja oikean toiminnan normi ei ole sama kaikille suhteessa yksittäiseen, vaan vain suhteessa yleisiin periaatteisiin; ja myös niille, jotka hyväksyvät yksittäistapauksissa saman käytännöllisen normin, tämä ei ole yhtä lailla kaikkien tuntema... Mitä enemmän siirrytään yleisestä yksittäiseen, sitä enemmän kasvaa epämääräisyys."³⁴⁷ On totta, että yleiset normit ovat hyvä, jota ei koskaan pidä jättää huomiotta tai unohtaa, mutta niiden muotoilu ei absoluuttisesti voi huomioida kaikkia erityistilanteita. Samalla on sanottava, että juuri tämän takia jonkin erityistilanteen käytännön arviointia ei voi korottaa nor-

347 *Summa Theologiae* I-II, q. 94, art. 4.

min tasolle. Tämä synnyttäisi kestäväntöntä kasuistiikkaa ja vaarantaisi arvot, joita on suojeltava erityisen huolellisesti.³⁴⁸

305. Siksi paimen ei voi tyytyä vain soveltamaan moraalilajeja ”epäsäännöllisissä” tilanteissa eläviin, ikään kuin ne olisivat kiviä, joita heitetään ihmisten elämää vastaan. Sulkeutuneet sydämet usein kätkeytyvät jopa kirkon opetusten taakse ”istuakseen Mooseksen istuimella ja tuomitakseen joskus ylemmyydentuntoisesti ja pinnallisesti vaikeita tapauksia ja perheiden haavoja”.³⁴⁹ Samalla linjalla Kansainvälinen teologinen komissio totesi: ”Luonnollista lakia ei voi esittää kokonaisuutena jo muodostuneita sääntöjä, joihin moraalinen subjekti on *a priori* pakotettu, vaan se on objektiivinen inspiraation lähde hänen henkilökohtaisessa päätöksentekoprosessissaan.”³⁵⁰ Ehdollistamisten ja lieventävien tekijöiden vuoksi on mahdollista, että objektiivisesti synnin tilanteessa oleva ihminen ei ole subjektiivisesti syyllinen tai ei ole sitä täysin, että hän voi elää Jumalan armossa, rakastaa ja myös kasvaa armon ja rakkauden elämässä ja saada siihen kirkon apua.³⁵¹ Arvioinnin on autettava löytämään mahdollisia teitä vastata Jumalalle ja kasvaa rajoitteiden keskellä. Jos uskomme kaiken olevan

348 Viitaten normin yleiseen tuntemiseen ja käytännöllisen arvion erityiseen tuntemiseen pyhä Tuomas sanoo, että ”jos näistä tuntemisista on vain toinen, on parempi, että se on erityisen todellisuuden tunteminen, joka on lähempänä toimintaa” (*Sententia libri Ethicorum*, VI, 6 [ed. Leonina, t. XLVII, 354]).

349 Piispainsynodin XIV varsinaisen yleiskokouksen päätöspanu (24.

lokakuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 26.-27. lokakuuta 2015, s. 13.

350 *In cerca di un'etica universale: nuovo sguardo sulla legge naturale* (2009), 59.

351 Tietyissä tapauksissa tähän voi sisältyä myös sakramenttien apu. Siksi ”papeille muistutan, että rippituolin ei pidä olla kidutuskammio, vaan Herran laupeuden paikka” (apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* [24. marraskuuta 2013], 44: AAS 105 [2013], 1038). Samoin muistutan, että eukaristia ”ei ole palkkio täydellisille, vaan vahva lääke ja ravinto heikoille” (sama, 47: 1039).

mustaa tai valkoista, joskus suljemme armon ja kasvun tien emmekä rohkaise pyhittymisen tietä, joka antaa kunnian Jumalalle. Muistakaamme, että ”pieni askel keskellä valtavia inhimillisiä rajoitteita voi olla Jumalalle arvokkaampi kuin ulkonaisesti moitteeton elämä, joka ei joudu kohtaamaan suuria vaikeuksia”.³⁵² Paimenten ja yhteisöjen konkreettisen pastoraalitehtävän on otettava tämä huomioon.

306. Kaikissa tilanteissa niiden suhteen, joilla on vaikeuksia elää täysin todeksi Jumalan lakia, on kaiuttava kutsu kulkea rakkauden tietä (*via caritatis*). Veljellinen rakkaus on kristittyjen ensimmäinen laki (vrt. Joh. 15:12; Gal. 5:14). Älkäämme unohtako Raamatun lupaus: ”Ennen kaikkea pysykää keskinäisessä rakkaudessaanne, sillä rakkaus peittää paljotkin synnit” (1. Piet. 4:8). ”Sovita syntisi tekemällä hyvää ja pahat tekosi olemalla suopea köyhille” (Dan. 4:24); ”liekehtivä tuli sammutetaan vedellä, synnit sovitetaan laupeudente-oilla” (Sir. 3:30). Sitä opettaa myös pyhä Augustinus: ”Kuten tulipalon uhatessa juoksemme etsimään sammutusvettä... samalla tavalla, jos oljistamme leimahtaa synnin liekki ja siksi hätäännyimme, meidän tulee iloita laupeudentöistä kun meille annetaan niihin tilaisuus, kuin ne olisivat meille tarjottu lähde tulipalon sammuttamiseen.”³⁵³

Pastoraalisen laupeuden logiikka

307. Kaikenlaisten vääristyneiden tulkintojen välttämiseksi muistutan, että kirkon ei millään tavoin pidä luopua pitä-

352 Apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 44: AAS 105 (2013), 1038-1039.

353 *De catechizandis rudibus*, I, 14, 22: PL 40, 327; vrt. apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 193: AAS 105 (2013), 1101.

mästä esillä avioliiton täyttä ihannetta, Jumalan suunnitelmaa koko suuruudessaan: ”Kastettuja nuoria on rohkaistava olemaan epäroimättä sen rikkauden edessä, jota avioliiton sakramentti tarjoaa heidän rakkaudensuunnitelmilleen; niitä lujittaa Kristuksen armon antama tuki ja mahdollisuus osallistua täysin kirkon elämään.”³⁵⁴ Penseys, kaikenlainen relativismi tai liiallinen varovaisuus tuon ihanteen tarjoamisessa merkitsisi uskollisuuden puutetta evankeliumia kohtaan ja kirkon rakkauden puutetta nuoria kohtaan. Poikkeuksellisten tilanteiden ymmärtäminen ei koskaan merkitse täydemmän ihanteen kätkemistä tai että tarjotaan vähemmän kuin sitä, mitä Jeesus tarjoaa ihmiselle. Nykyään tärkeämpää kuin epäonnistuneiden tilanteiden pastoraalityö on pastoraalinen toiminta avioliittojen lujittamiseksi ja siten hajoamisten ennaltaehkäisemiseksi.

308. Tietoisuudestamme lieventävien olosuhteiden painoarvosta – ne voivat olla psykologisia, historiallisia ja myös biologisia – seuraa kuitenkin se, että on ”evankeliumin ihanteen arvoa vähentämättä tuettava ihmisten mahdollisia päivä päivältä eteneviä kasvuvaiheita” ja jätettävä tilaa Herran laupeudelle, ”joka innoittaa meitä tekemään parhaamme”.³⁵⁵ Ymmärrän niitä, jotka mieluummin haluavat ankarampaa pastoraalityötä, joka ei anna sijaa minkäänlaiselle hämmennykselle. Mutta uskon vilpittömästi, että Jeesus Kristus haluaa kirkon, joka kiinnittää huomiota siihen hyvään, jota Pyhä Henki levittää heikkouden keskellä: äidin, joka ilmaistessaan selvästi objektiivisen opetuksensa ”ei kieltäydy tekemästä hy-

354 *Relatio Synodi* 2014, 26.

355 Apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 44: AAS 105 (2013), 1038.

vää, jos voi, vaikka olisikin vaarassa likaantua tiellään”.³⁵⁶ Paimenten, jotka tarjoavat uskoville evankeliumin täyttä ihanetta ja kirkon oppia, on autettava heitä myös omaksumaank myötätunnon logiikka hauraampia ihmisiä kohtaan ja välttämään vainoja tai liian ankaria, kärsimättömiä tuomioita. Evankeliumi itse vaatii meitä olemaan tuomitsematta (vrt. Matt. 7:1; Luuk. 6:37). Jeesus ”odottaa meidän lakkaavan etsimästä henkilökohtaisia tai yhteisöllisiä turvapaikkoja, jotka antavat meidän pysyä etäällä inhimillisen kärsimyksen ytimestä, jotta suostuisimme todella kohtaamaan ihmisten konkreettisen elämän ja tuntisimme hellyyden voiman. Kun niin teemme, elämästämme tulee ihmeellisellä tavalla monimutkaista”.³⁵⁷

309. On kaitsemuksellista, että nämä mietteet kehittyvät laupeudelle omistetun riemuvuoden kontekstissa. Myös kaikenlaisten perhettä koskevien tilanteiden edessä ”kirkon lähetystehtävä on julistaa Jumalan laupeutta, joka on evankeliumin sykkivä sydän. Kirkon kautta laupeuden täytyy saavuttaa jokaisen ihmisen sydän ja mieli. Kristuksen morsiamen on toimittava kuin Jumalan Poika, joka meni kaikkien luo ketään poissulkematta”.³⁵⁸ Kirkko tietää hyvin, että Jeesus itse on sadan lampaan paimen, ei yhdeksänkymmenenyhdeksän. Hän tahtoo ne kaikki. Tästä tietoisuudesta lähtien on mahdollista, että ”laupeuden balsami saavuttaa kaikki, sekä uskovat että kaukana olevat, merkinä jo keskellämme läsnä olevasta Jumalan valtakunnasta”.³⁵⁹

356 Sama, 45: AAS 105 (2013), 1039.

357 Sama, 270: AAS 105 (2013), 1128.

358 Bulla *Misericordiae Vultus* (11. huhtikuuta 2015), 12: AAS 107 (2015), 407.

359 Sama, 5: 402.

310. Emme voi unohtaa, että ”laupeus ei ole ainoastaan Isän toimintaa vaan myös kriteeri sen ymmärtämiseksi, ketkä ovat todella hänen lapsiaan. Meitä kutsutaan osoittamaan laupeutta, koska olemme ensin saaneet laupeuden”.³⁶⁰ Se ei ole romanttinen ehdotus tai heikko vastaus Jumalan rakkauteen, joka aina tahtoo edistää ihmistä, sillä ”laupeus on kirkon elämän perusta. Kirkon kaiken pastoraalityön tulisi olla kietoutunut hellyyteen, jolla se kääntyy uskovien puoleen. Mikään sen julistuksessa ja todistuksessa maailmalle ei voi olla vailla laupeutta”.³⁶¹ On myös totta, että joskus ”käyttäydymme kuin olisimme armon vartijoita emmekä sen edistäjiä. Mutta kirkko ei ole mikään tullilaitos, vaan Isän koti, jossa on sijaa jokaiselle kaikkine ongelmineenkin”.³⁶²

311. Moraaliteologian opetuksen ei pitäisi jättää huomiotta näitä näkökohtia. Vaikka onkin totta, että on pidettävä huolta kirkon moraaliopetuksen kokonaisuudesta, on aina kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että osoitetaan ja rohkaistaan korkeimpia ja evankeliumissa keskeisiä arvoja,³⁶³ erityisesti rakkauden etusijaa vastauksena Jumalan rakkauden ilmaiseen aloitteeseen. Joskus meidän on vaikea antaa pastoraalityössä tilaa Jumalan ehdottomalle rakkaudelle.³⁶⁴ Asetamme laupeu-

360 Sama, 9: 405.

361 Sama, 10: 406.

362 Apostolinen kehotuskirje *Evangelii gaudium* (24. marraskuuta 2013), 47: AAS 105 (2013), 1040.

363 Vrt. sama, 36-37: AAS 105 (2013), 1035.

364 Ehkä tunnontarkkuudesta, joka kätkeytyy suureen haluun olla uskollinen totuudelle, jotkut papit vaativat ripittäytyjiltä katumusaikomusta, joka on vailla kaikkia varjoja; laupeus hämärtyy hypoteettisesti puhtaan oikeudenmukaisuuden etsintään. Siksi kannattaa muistaa pyhän Johannes Paavali II:n opetus. Hän vahvisti, että uuden lankeamisen ennustettavuus ”ei ennalta määritä katumusaikomuksen aitoutta” (kirje kardinaali William W. Baumille apostolisen katumusaikeusistuimen järjestämän kurssin johdosta [22. maaliskuuta 1996], 5: Insegnamenti XIX, 1 [1996], 589).

delle niin monia ehtoja, että tyhjennämme sen konkreettisesti ja todellisesta merkityksestä, ja tämä on pahin tapa vesittää evankeliumia. On esimerkiksi totta, että laupeus ei sulje pois oikeudenmukaisuutta ja totuutta, mutta ennen kaikkea meidän on sanottava, että laupeus on oikeudenmukaisuuden täyteys ja Jumalan totuuden loistavin ilmeneminen. Siksi on aina pidettävä ”riittämättömänä mitä tahansa teologista käsitystä, joka lopulta asettaa epäilyksenalaiseksi Jumalan kaikkivaltiuuden ja erityisesti hänen laupeutensa”.³⁶⁵

312. Tämä antaa meille viitekehyksen, joka estää meitä kehittämästä kylmää kirjoituspöytä-moraalia käsitellessämme herkimpiä aiheita. Se liittää meidät pikemminkin pastoraalisen arvion kontekstiin täynnä armahtavaa rakkautta, joka on aina valmis ymmärtämään, antamaan anteeksi, kulkemaan rinnalla, toivomaan ja ennen kaikkea integroimaan. Tämä on se logiikka, jonka on vallittava kirkossa, jotta ”avaamme sydämemme niille, jotka elävät kaikkein syrjityimmässä elämäntilanteissa”.³⁶⁶ Kehotan monimutkaisissa tilanteissa eläviä uskovia käymään luottamuksella keskustelua paimentensa kanssa tai maallikkojen kanssa, jotka elävät Herralle omistautuneina. Näiltä he eivät aina saa vahvistusta omille ajatuksilleen ja toiveilleen, mutta varmasti he saavat valoa, joka auttaa heitä ymmärtämään tilannetta paremmin ja löytämään henkilökohtaisen kypsymisen tien. Kehotan paimenia kuuntelemaan ihmisiä rakastaen ja tyynesti, haluten vilpittömästi ymmärtää heidän tragedioitaan ja näkökantojaan, jotta heitä autetaan elämään paremmin ja tunnistamaan paikkansa kirkossa.

365 Kansainvälinen teologinen komissio, *La speranza della salvezza per i bambini che muoiono senza battesimo* (19. huhtikuuta 2007), 2.

366 Bulla *Misericordiae Vultus* (11. huhtikuuta 2015), 15: AAS 107 (2015), 409.

Yhdeksäs luku

AVIO- JA PERHESPIRITUALITEETTI

313. Rakkaus omaksuu eri piirteitä sen elämänsäädyn mukaan, johon kukin on kutsuttu. Jo joitakin vuosikymmeniä sitten Vatikaanin II kirkolliskokous korosti maallikkojen apostolaatista puhuessaan spiritualiteettia, joka syntyy perhe-elämästä. Se vahvisti, että maallikkojen spiritualiteetin ”on saatava erityinen leimansa” myös ”heidän avio- ja perhesuhteistaan”³⁶⁷ ja että perhehuolten ei pidä olla vieraita heidän hengelliselle elämäntavalleen.³⁶⁸ Siksi kannattaa pysähtyä kuvaamaan joitakin tämän perhe-elämän suhteiden dynamiikassa kehittyvän erityisen spiritualiteetin peruspiirteitä.

Yliluonnollisen yhteyden spiritualiteetti

314. Olemme aina puhuneet siitä, että Jumala asuu hänen armossaan elävän ihmisen sydämessä. Tänään voimme lisätä

367 Vatikaanin II kirkolliskokous, dekreetti *Apostolicam actuositatem*, 4.

368 Vrt. sama.

myös, että Kolminaisuus on läsnä aviollisen yhteyden temppelissä. Niin kuin hän asuu kansansa ylistyksissä (vrt. Ps. 22:4), hän elää syvällä aviollisessa rakkaudessa, joka antaa hänelle kunnian.

315. Herran läsnäolo asuu todellisessa ja konkreettisessa perheessä kaikkine kärsimyksineen, taisteluineen, iloineen ja jokapäiväisine toiveineen. Kun elää perheessä, on vaikea teeskennellä ja valehdella, emme voi pitää yllä naamiota. Jos rakkaus innoittaa tätä aitoutta, Herra hallitsee siellä ilollaan ja rauhallaan. Perherakkauden spiritualiteetti koostuu tuhansista todellisista ja konkreettisista eleistä. Tässä lahjojen ja kohtaamisten moninaisuudessa, jotka saavat yhteyden kypsymään, Jumalalla on asuinsijansa. Tämä omistautuminen yhdistää ”inhimilliset ja jumalalliset arvot”,³⁶⁹ koska se on täynnä Jumalan rakkautta. Aviospiritualiteetti on Jumalan rakkauden asuttaman aviositeen spiritualiteettia.

316. Hyvin eletty perheyhteys on todellinen pyhityksen tie tavallisessa elämässä, mystisen kasvun tie, väline läheiseen yhteyteen Jumalan kanssa. Perhe-elämän veljelliset ja yhteisölliset tarpeet ovat tilaisuus avata sydämensä yhä enemmän, ja tämä tekee mahdolliseksi yhä täydemmän kohtaamisen Herran kanssa. Jumalan sana sanoo, että ”se, joka vihaa veljeään, on pimeydessä” (1. Joh. 2:11), ”pysyy kuolemassa” (vrt. 1. Joh. 3:14) eikä ”ole oppinut tuntemaan Jumalaa” (1. Joh. 4:8). Edeltäjäni Benedictus XVI sanoi, että ”kääntyminen pois lähimmäisistä tekee sokeaksi myös Jumalaa kohtaan”³⁷⁰ ja että rakkaus on pohjimmiltaan ainoa valo, joka ”yhä

369 Vatikaanin II kirkolliskokous, pastoraalikonstituutio *Gaudium et spes*, 49.

370 Kiertokirje *Deus caritas est* (25. joulukuuta 2005), 16: AAS 98 (2006), 230.

uudelleen valaisee pimeän maailman”.³⁷¹ Vain ”jos me rakastamme toisiamme, Jumala pysyy meissä ja hänen rakkautensa on saavuttanut meissä päämääränsä” (1. Joh. 4:12). Koska ”ihmispersoonalla on synnynnäinen ja olemukseensa kuuluva sosiaalinen ulottuvuus”³⁷² ja ”ihmisen sosiaalisen ulottuvuuden ensimmäinen ja alkuperäinen ilmaus on aviopari ja perhe”,³⁷³ spiritualiteetti tulee lihaksi perheyhteydessä. Siksi niiden, joilla on syvällisiä hengellisiä kaipauksia, ei pidä ajatella, että perhe etäännyttäisi heitä kasvusta Hengen elämässä, vaan se on tie, jota Herra käyttää tuodakseen heidät mystisen yhteyden korkeuteen.

Yhtä rukouksessa pääsiäisen valossa

317. Jos perhe keskittyy Kristukseen, hän yhdistää ja valaisee koko perhe-elämää. Kärsimykset ja ongelmat koetaan yhteydessä Herran ristiin, ja hänen syleilynsä auttaa kestäämään vaikeammat hetket. Perheen katkerina päivinä yhteys Jeesukseen, joka itse koki hylkäämisen, voi estää liiton hajoamisen. Perheet saavuttavat vähä vähältä ”Pyhän Hengen armon avulla pyhyytensä avioelämän kautta, myös osallistumalla Kristuksen ristin salaisuuteen, joka muuttaa vaikeudet ja kärsimykset rakkauden uhriksi”.³⁷⁴ Toisaalta ilon, levon ja juhlan hetket ja myös seksuaalisuus koetaan osallisuutena hänen ylösnousemuksensa täyteen elämään. Puolisot rakentavat

371 Sama, 39: AAS 98 (2006), 250.

372 Johannes Paavali II, synodinjalkeinen apostolinen kehotuskirje *Christifideles laici* (30. joulukuuta 1988), 40: AAS 81 (1989), 468.

373 Sama.

374 *Relatio finalis* 2015, 87.

jokapäiväisillä eleillä tämän ”teologisen paikan, jossa voi kokea ylösnousseen Herran mystisen läsnäolon”.³⁷⁵

318. Rukous perheessä on ensisijainen keino ilmaista ja vahvistaa tätä pääsiäisuskoa.³⁷⁶ Joka päivä voidaan löytää muutama minuutti aikaa olla yhdessä elävän Herran edessä, kertoa hänelle huolestuttavat asiat, rukoilla perheen tarpeiden puolesta, rukoilla vaikeuksia kokevien puolesta, pyytää häneltä apua rakastamiseen, kiittää häntä elämästä ja hyvistä asioista, pyytää Neitsyt Mariaa suojelemaan meitä äidinviihtansa alla. Yksinkertaisin sanoin tämä rukoushetki voi tehdä todella paljon hyvää perheelle. Erilaiset kansanhurskauden muodot ovat hengellinen aarre monille perheille. Yhteisöllinen rukouksen tie huipentuu yhteisessä osallistumisessa eukaristiaan ennen kaikkea sunnuntailevon kontekstissa. Jeesus kolkuttaa perheen ovelle jakaakseen sen kanssa eukaristisen aterian (vrt. Ilm. 3:20). Siinä aviopuolisot voivat aina sinetöidä heidät yhdistäneen pääsiäisliiton; se on heijastus siitä liitosta, jonka Jumalaa sinetöi ihmiskunnan kanssa ristillä.³⁷⁷ Eukaristia on uuden liiton sakramentti, jossa toteutuu Kristuksen lunastustyö (vrt. Luuk. 22:20). Näin huomataan syvälliset siteet avioelämän ja eukaristian välillä.³⁷⁸ Eukaristian ravinto on voima ja innoite elää avioliittoa joka päivä todeksi ”kotikirkkona”.³⁷⁹

375 Johannes Paavali II, synodinjälkeinen apostolinen kehotuskirje *Vita consecrata* (25. maaliskuuta 1996), 42: AAS 88 (1996), 416.

376 Vrt. *Relatio finalis* 2015, 87.

377 Vrt. Johannes Paavali II, apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 57: AAS 74 (1982), 150.

378 Älkäämme unohtako, että Jumalan liitto kansansa kanssa ilmaistaan kihlauksena (vrt. Hes. 16:8, 60; Jes. 62:5; Hoos. 2:21-22) ja uusi liitto avioliittona (vrt. Ilm. 19:7; 21:2; Ef. 5:25).

379 Vatikaanin II kirkolliskokous, dogmaattinen konstituutio *Lumen gentium*, 11.

Muut poissulkevan ja vapaan rakkauden spiritualiteetti

319. Avioliitossa eletään todeksi myös sitä, mitä merkitsee kuulua täysin yhdelle ainoalle ihmiselle. Aviopuolisot ottavat vastaan haasteen ja aikomuksen vanheta ja löytää täytty-myksen yhdessä, ja näin he heijastavat Jumalan uskollisuutta. Tämä luja päätös, joka leimaa koko elämäntapaa, on ”aviolisen rakkauden liiton sisäinen vaatimus”,³⁸⁰ sillä ”sen, joka ei päätä rakastaa ikuisesti, on vaikea rakastaa vilpittömästi yhtä päivääkään”.³⁸¹ Mutta tällä ei olisi hengellistä merkitystä, jos kyse olisi vain tyytymisestä lain noudattamiseen. Kyse on sydämen kuulumisesta, ja vain Jumala näkee sydámeen (vrt. Matt. 5:28). Joka aamu noustessamme ylös vahvistamme Jumalan edessä päätöksemme olla uskollisia, mitä sitten päivän aikana tapahtuukin. Ja jokainen meistä toivoo nukkumaan mennessään nousevansa ylös jatkaakseen tätä seikkailua luottaen Herran apuun. Näin kumpikin puoliso on toiselle Herran läheisyyden merkki ja väline. Hän ei jätä meitä yksin: ”Minä olen teidän kanssanne kaikki päivät maailman loppuun asti” (Matt. 28:20).

320. Tietyissä kohtaa avioparin rakkaus saavuttaa suurimman vapautumisen ja muuttuu terveellisen itsenäisyyden paikaksi: silloin kun kukin huomaa, että toinen ei ole hänen, vaan hänen omistajansa on paljon tärkeämpi eli ainoa Herra... Kukaan ei voi vaatia omistavansa rakastetun ihmisen henkilökohtaisinta ja salaisinta intimiteettiä, ja vain Herra voi olla hänen elämänsä keskus. Samaan aikaan hengellisen realismin periaate

380 Johannes Paavali II, Apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 11: AAS 74 (1982), 93.

381 Johannes Paavali, saarna messussa perheille Córdobassa Argentiinassa (8. huhtikuuta 1987), 4: Insegnamenti X, 1 (1987), 1161-1162.

edellyttää, että puoliso ei vaadi toista täyttämään täydellisesti hänen vaatimuksiaan. On välttämätöntä, että kummankin hengellinen tie – kuten Dietrich Bonhoeffer hyvin sanoi – auttaa häntä ”menettämään illuusionsa” toisesta,³⁸² lakkaa odottamasta tuolta ihmiseltä sitä, mikä on ominaista vain Jumalan rakkaudelle. Tämä edellyttää sisäistä riisumista. Muut poisulkeva tila, jonka kukin puolisoista varaa henkilökohtaiselle suhteelleen Jumalaan, ei vain salli parantaa yhteiselämän haavoja, vaan myös löytää Jumalan rakkaudessa elämänsä merkityksen. Meidän on joka päivä huudettava avuksi Hengen toimintaa, jotta tämä sisäinen vapaus olisi mahdollista.

Huolenpidon, lohdutuksen ja innoituksen spiritualiteetti

321. ”Kristityt aviopuolisot ovat toisilleen, lapsilleen ja muille perheenjäsenille armon työtovereita ja uskon todistajia.”³⁸³ Jumala kutsuu heitä lisääntymään ja pitämään toisistaan huolta. Siksi perhe ”on aina ollut ’lähisairaala’”.³⁸⁴ Pitäkäämme huolta toisistamme, tukekaamme ja innoittakaamme toisiamme vastavuoroisesti ja eläkäämme tätä kaikkea todeksi osana perhe-spiritualiteettiamme. Avioparin elämä on osallisuutta Jumalan hedelmälliseen työhön, ja kumpikin puoliso on toiselle pysyvä Hengen kutsu. Jumalan rakkaus ilmenee ”niiden elävien ja konkreettisten sanojen välityksellä, joilla mies ja nainen ilmaisevat aviollisen rakkautensa”.³⁸⁵ Näin he kaksi ovat toisilleen jumalallisen rakkauden heijastus, joka lohduttaa sa-

382 Vrt. *Gemeinsames Leben*, München 1973, 18.

383 Vatikaanin II kirkolliskokous, dekreetti *Apostolicam actuositatem*, 11.

384 Katekeesi (10. kesäkuuta 2015): *L’Osservatore Romano* 11. kesäkuuta 2015, s. 8.

385 Johannes Paavali II, Apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 12: AAS 74 (1982), 93.

nalla, katseella, auttamalla, hyväilyllä, syleilyllä. Siksi ”se, että haluaa perustaa perheen, merkitsee, että on rohkeutta olla osa Jumalan unelmaa, rohkeutta unelmoida hänen kanssaan, rakentaa hänen kanssaan ja toteuttaa tätä historiaa hänen kanssaan, rakentaa maailmaa, jossa kukaan ei tunne olevansa yksin”.³⁸⁶

322. Koko perhe-elämä on laupias ”laidun”. Jokainen piirtää ja kirjoittaa huolellisesti toisten elämään: ”Te itse olette meidän suosituskirjeemme, joka on kirjoitettu meidän sydämiimme... ei musteella vaan elävän Jumalan Hengellä” (2. Kor. 3:2-3). Jokainen on ”ihmisten kalastaja” (Luuk. 5:10), joka Jeesuksen nimessä heittää verkot (vrt. Luuk. 5:5) toisia kohti, tai maanviljelijä, joka tekee työtä rakkaidensa hedelmällisellä maaperällä ja edistää sitä, mikä heissä on parasta. Aviollinen hedelmällisyys merkitsee edistämistä, sillä ”jonkun ihmisen rakastaminen merkitsee, että häneltä odottaa jotakin määrittämätöntä, ennalta odottamatonta, ja samalla tarjoaa hänelle jollakin tavalla keinon vastata tähän odotukseen”.³⁸⁷ Tämä on Jumalan palvelusta. Hän on kylvänyt monta hyvää asiaa siinä toivossa, että saamme ne kasvamaan.

323. On syvällinen hengellinen kokemus mietiskellä jokaista rakasta ihmistä Jumalan silmin ja tunnistaa Kristus hänessä. Tämä edellyttää pyyteetöntä valmiutta kunnioittaa hänen arvokkuuttaan. Toisen edessä voi olla täysin läsnä vain, jos antaa itsensä kyselemättä, unohtaen kaiken muun. Rakastettu ihminen ansaitsee kaiken huomiomme. Jeesus oli esikuva

386 Puhe perheiden juhlassa ja rukousvigiliassa Philadelphiassa (26. syyskuuta 2015): *L'Osservatore Romano* 28.-29. syyskuuta 2015, s. 6.

387 Gabriel Marcel, *Homo viator. Prolégomènes à une métaphysique de l'espérance*, Paris 1944, 63.

tästä, sillä kun joku lähestyi Jeesusta puhuakseen hänen kanssaan, hän kiinnitti katseensa tuohon ihmiseen, katsoi häntä rakkaudella (vrt. Mark. 10:21). Kukaan ei tuntenut jääneensä huomiotta hänen läheisyydessään, sillä hänen sanansa ja eleensä ilmaisivat tätä kysymystä: ”Mitä haluat minun tekevä sinulle?” (Mark. 10:51). Tätä eletään todeksi perheen jokapäiväisessä elämässä. Siinä muistamme, että kanssamme elävä ihminen ansaitsee kaiken, koska hänellä on ääretön arvokkuus, koska hän on Isän valtavan rakkauden kohde. Näin kukoistaa hellyys, joka kykenee ”herättämään toisessa ilon tuntea olevansa rakastettu. Se ilmenee erityisesti kääntymällä hienovaraisella huomiolla toisen rajoitteiden puoleen erityisesti silloin, kun ne nousevat ilmiselvästi esiin”.³⁸⁸

324. Hengen vaikutuksesta ydinperhe ei vain ota vastaan elämää synnyttäen sitä sisällään, vaan avautuu, lähtee itseltään vuodattaakseen oman hyvänsä toisille, pitääkseen heistä huolta ja etsiäkseen heidän onneaan. Tämä avoimuus ilmenee erityisesti vieraanvaraisuudessa,³⁸⁹ jota Jumalan sana rohkaisee: ”Älkää unohtako osoittaa vieraanvaraisuutta, sillä jotkut ovat yösjän antaessaan tulleet majoittaneeksi enkeleitä” (Hepr. 13:2). Kun perhe ottaa vastaan ja kohtaa toisia, erityisesti köyhiä ja hylättyjä, se on ”symboli, todistus ja osallisuus kirkon äitiydestä”.³⁹⁰ Sosiaalinen rakkaus, Kolminaisuuden heijastus, on todellisuudessa se, mikä yhdistää perheen hengellisen merkityksen ja sen lähetystehtävän itsensä ulkopuolella, koska se tekee läsnäolevaksi kerygman kaik-

388 *Relatio finalis* 2015, 88.

389 Vrt. Johannes Paavali II, Apostolinen kehotuskirje *Familiaris consortio* (22. marraskuuta 1981), 44: AAS 74 (1982), 136.

390 Sama, 49: AAS 74 (1982), 141.

kine yhteisöllisine vaatimuksineen. Perhe elää todeksi erityistä spiritualiteettiaan olemalla samaan aikaan kotikirkko ja elintärkeä solu maailman muuttamiseksi.³⁹¹

* * *

325. Opettajan sanat (vrt. Matt. 22:30) ja pyhän Paavalin sanat (vrt. 1. Kor. 7:29-31) avioliitosta liittyvät – eivätkä sattumalta – elämämme viimeiseen ja lopulliseen ulottuvuuteen, joka meidän on tavoitettava uudelleen. Tällä tavalla aviopuolisot voivat tunnistaa kulkemansa tien merkityksen. Kuten olemme useita kertoja muistuttaneet tässä kehotuskirjeessä, yksikään perhe ei ole täydellinen ja yhdellä kertaa muovautunut todellisuus. Sen on asteittain kehitettävä kykyään rakastaa. Tämä on jatkuva kutsu, joka tulee Kolminaisuuden täydestä yhteydestä, Kristuksen ja hänen kirkkonsa suurenmoisesta liitosta, Nasaretin perheen kauniista yhteisöstä ja tahrattomasta veljeydestä, joka vallitsee pyhien kesken taivaassa. Ja kuitenkin sen täyteen mietiskeleminen, jota emme vielä ole saavuttaneet, saa meidät myös asettamaan oikeaan suhteeseensa sen historiallisen matkan, jota perheinä kuljemme. Näin lakkaamme vaatimasta ihmissuhteilta sitä täydellisyyttä, aikomusten puhtautta ja johdonmukaisuutta, jonka voi löytää vain taivasten valtakunnassa. Se estää meitä myös tuomitsemasta anka-

391 Perheen yhteiskunnallisista näkökohdista vrt. Paavillinen oikeudenmukaisuuden ja rauhan neuvosto, Kirkon yhteiskunnallisen opetuksen kompendium, 248-254.

rasti niitä, jotka elävät heikkouden tilanteessa. Meidät kaikki on kutsuttu pitämään elävänä tämä jännite kohti jotakin, joka ylittää meidät ja rajoitteemme, ja jokaisen perheen on elettävä pitäen tätä jatkuvasti innoitteenaan. Kulkekaamme eteenpäin, perheet, jatkakaamme matkaa! Se, mitä meille luvataan, on aina enemmän. Älkäämme menettäkö toivoa rajoitteidemme takia, mutta älkäämme myöskään luopuko etsimästä meille luvattua rakkauden ja yhteyden täyteyttä.

Rukous pyhälle perheelle

*Jeesus, Maria ja Joosef,
teissä mietiskelemme
todellisen rakkauden loistetta
ja käännyimme luottavaisina teidän puoleenne.*

*Nasaretin pyhä perhe,
tee meidänkin perheistämme
yhteyden ja rukouksen paikkoja
ja pieniä kotikirkkoja.*

*Nasaretin pyhä perhe,
älkөөn perheissä enää koskaan olko
väkivaltaa, sulkeutumista ja jakautumista;
tulkkoon jokainen haavoitettu tai loukkaantunut
pian lohdutetuksi ja parannetuksi.*

*Nasaretin pyhä perhe,
tee meidät kaikki tietoisiksi
perheen pyhästä ja loukkaamattomasta luonteesta
ja sen kauneudesta Jumalan suunnitelmassa.*

*Jeesus, Maria ja Joosef,
kuunnelkaa meitä ja kuulkaa pyyntöämme.
Aamen.*

Roomassa pyhän Pietarin luona, laupeuden
ylimääräisenä riemuvuonna, pyhän Joosefin juhlapyhänä
19. maaliskuuta 2016, paaviuteni neljäntenä vuonna.

Franciscus

